

**002**  
**ΚΛΣ**  
**ΣΤ2Α**  
**1263**

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής









Παπαμαρκου (Χαρισίου)

5 69 Γ Δ Β  
ΤΕΤΑΡΤΗ ΤΑΞΙΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ

# ΒΙΒΛΙΟΝ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ ΤΗΣ ΤΕΤΑΡΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ  
ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΤΗΣ ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΕΓΚΡΙΘΕΝ

ΕΝ ΤΩ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΩ ΤΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ  
ΔΙΑ ΤΗΝ ΠΕΝΤΑΕΤΙΑΝ 1906—1911

ΥΠΟ

**ΧΑΡΙΣΙΟΥ ΠΑΠΑΜΑΡΚΟΥ**

«Θυμέ, τίνα πρὸς ἄλλοδαπὰν,  
ἄκραν ἐμὸν πλὸν παραμείθεαι ; . . .  
ἔπεται δὲ λόγῳ δίκας ἄωτος, ἔθνος αἰνεῖν·  
οὐδ' ἄλλοτρίων ἔρωτες ἀνδρὶ φέρειν κρέσσονες  
οἴκοθεν μᾶτευσ' ποτίφορον δὲ κόσμον ἔλαχες,  
γλυκὺ τι γαρυέμεν».

Πίνδαρος, Νεμεονικῶν 3,26 κ. ἐξ.



ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ : ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ  
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ"

44 - ΕΝ ΘΑΩ. ΣΤΑΔΙΟΥ - 44

1914

ΤΕΤΑΡΤΗ ΤΑΞΙΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΝΤΑΕΤΙΑΝ 1906-1911

ΔΙΑ ΤΗΝ ΠΕΝΤΑΕΤΙΑΝ 1906-1911

ΕΚΔΟΣΙΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ

ΧΑΡΤΙΟΥ ΠΑΠΑΜΑΡΚΟΥ



ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚΔΟΣΗ: ΠΑΝΟΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ  
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ"

44 ΕΣ ΟΔΟΣ ΠΛΑΤΕΙΑΣ

1911

ΤΕΤΑΡΤΗ ΤΑΞΙΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ  
ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑΡΙΟΝ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ ΤΗΣ ΤΕΤΑΡΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ  
ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΤΗΣ ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΕΓΚΡΙΘΕΝ

ΕΝ ΤΩ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜῶ ΤΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΠΕΝΤΑΕΤΙΑΝ 1906—1911

ΥΠΟ

ΧΑΡΙΣΙΟΥ ΠΑΠΑΜΑΡΚΟΥ

«Θυμέ, τίνα πρὸς ἄλλοδαπὰν,  
ἄκραν ἐμὸν πλὴν παραμείθεαι ; . . .  
ἔπεται δὲ λόγῳ δίκας ἄωτος, ἔθνος αἰνεῖν  
οὐδ' ἄλλοτρίων ἔρωτες ἀνδρὶ φέρειν κρέσσονες  
οἴκοθεν μάτευε\* ποτίφορον δὲ κόσμον ἔλαχες,  
γλυκὺ τι γαρυέμεν».

Πίνδαρος, Νεμεσικῶν 3, 26.



ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ : ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ  
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ"

44 — ΕΝ ΟΔῶ ΣΤΑΔΙΟΥ — 44

1914

002  
ΚΛΣ  
ΣΤ2Α  
1263

Τὰ γνήσια αντίτυπα φέρουσι τὴν κάτωθι ὑπογραφή  
τοῦ συγγραφέως καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ Βιβλιοπωλείου  
τῆς «Ἑστίας».

*Δ. Παπακρηπίκου*



---

ΤΥΠΟΙΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ ΛΕΩΝΗ





## 1. Ὕμνος παίδων πρὸς τὸν Θεόν.

ὦ Θεὲ τοῦ παντός, ὁ ἀφθόνως  
τάγαθὰ εἰς τὸν κόσμον σου χύσας  
ὁ τὰ ἄνθη μὲ μύρον ἐνδύσας  
καὶ τὰ ἄστρα ἐνδύσας μὲ φῶς·

Ὅν ὑμνεῖ τῶν πτηνῶν ἡ χορεία  
καὶ ὁ φλοῖσθος τοῦ ῥύακος ψάλλει,  
ὄν τῆς φύσεως ψάλλουν τὰ κάλλι·  
Πλάστα σύ, ὁ τῶν χρόνων τροφός·

Χεῖλην παίδων τολμοῦν νὰ σ' ὑμνήσουν·  
εὐμενές οὔς, ὦ ὑψιστε, τεῖνε !  
ἀσθενῆς ἡ φωνὴ τῶν ἄν εἶνε,  
εἶνε ὅμως φωνὴ τῆς ψυχῆς,

Φώτισόν μας εἰς τὸ θέλημά σου·  
Σὺ γενοῦ ποδιηγέτης μας θεῖος,  
ἵνα ὅλος μας οὔτος ὁ βίος  
ὕμνος γίνῃ πρὸς σὲ συνεχής.

Ἄγγελ. Βλάχος.

## Α'. ΚΑΚΙΑΙ ΔΙΑΦΘΟΡΟΙ

### 2. Ἡ γάττα καὶ οἱ ποντικοί.

(Μωρία)

Οἱ ποντικοὶ εὐρίσκοντό ποτε εἰς μεγάλην στενοχωρίαν. Ἡ γάττα ἠπέιλει νὰ συλλάβῃ καὶ νὰ φάγῃ αὐτούς.

Συνηθροίσθησαν τότε εἰς τι μέρος καὶ συνεσκέπτοντο. «Τί νὰ πράξωμεν», ἔλεγεν ὁ πρεσβύτερος αὐτῶν· «εἶνε ἀνάγκη νὰ εὐρωμεν μέσον τι, ἵνα σωθῶμεν ἐκ τῆς γάττας, ἄλλως μετὰ τινα χρόνον θ' εἴμεθα πάντες νεκροί». — «Γνωρίζω ἐγὼ μέσον τι πολὺ κατάλληλον», εἶπε τότε μικρὸς τις ποντικός· «Νὰ δέσωμεν μικρὸν κώδωνα εἰς τὸν τράχηλον τῆς γάττας. Ἡμεῖς ἔχομεν καλὰ ὄτα καὶ, ὅταν ἔρχεται ἡ γάττα νὰ μᾶς φάγῃ, θὰ τὴν ἀκουῶμεν μακρόθεν καὶ θὰ εἰσερχώμεθα εἰς τὰς τρύπας ἡμῶν».

«Ἐξάιρεται», ἀνεφώνησαν οἱ ποντικοί. «Ἀλλὰ τίς θὰ δέσῃ τὸν κώδωνα εἰς τὸν λαιμὸν τῆς γάττας; Δίκαιον εἶνε νὰ τὸν δέσῃ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος εἶπε τὴν γνώμην ταύτην. Νὰ τὸν δέσῃ ὁ μικρὸς ποντικός». — «Ἐγώ;» εἶπεν ἐκεῖνος· «ὄχι δὲν ἔχω θάρρος». «Καὶ ἡμεῖς τὸ ἴδιον», εἶπον οἱ ἄλλοι.

Τοιοῦτοτρόπως ἡ γάττα ἔμεινε χωρὶς κώδωνα καὶ κυνηγεῖ πάντοτε τοὺς ποντικούς, ὅπως καὶ πρὶν συνέλθωσιν εἰς συμβούλιον καὶ πρὶν ἀκουσθῇ ἡ μωρὰ αὕτη γνώμη τοῦ ποντικοῦ.

### 3. Ἡ χελιδὼν καὶ ἡ γάττα.

(Θρασύτης)

Χελιδὼν τις σκοποῦσα νὰ κτίσῃ τὴν φωλεάν της ἤλθεν εἰς τὸ ἄκρον τέλματός τινος καὶ ἐλάμβανε διὰ τοῦ ῥάμφους της πηλόν.

Μία γάττα ἰδοῦσα αὐτὴν διενόηθη νὰ τὴν φάγῃ. Ἐρχεται λοιπὸν σιγὰ σιγὰ, ὅπως συλλάβῃ τὸ τρυφερόν πτηνόν. Ἡ χελιδὼν ἐνόησεν ἐγκαίρως τὸν κακὸν σκοπὸν τῆς γάττας καὶ ἐπέταξεν ἀκριβῶς κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ γάττα ἔμελλε νὰ πηδήσῃ κατ' αὐτῆς.

Ἡ χελιδὼν ἀντὶ νὰ χαρῆ, διότι ἐσώθη, καὶ ἀντὶ νὰ πετάξῃ ἐκείθεν καὶ νὰ μὴ ἐπανέλθῃ πλέον, ὅπως ἦτο φρόνιμον, δὲν ἔπραξεν οὕτως. Ἐπειδὴ ἦτο πολὺ θρασεῖα καί εἶχε μεγάλην πεποίθησιν εἰς τὴν ταχύτητα τῶν πτερώγων τῆς, ἐπανῆλθεν εἰς τὸ ἴδιον μέρος. Ἄφου ἐκόλλησε τὴν λάσπην εἰς τὴν φωλεάν τῆς διῆλθε πλησίον τῆς κεφαλῆς τῆς γάττας καὶ περιπαίζουσα αὐτὴν ἔλεγε· «Νά· συλλαβέ με· συλλαβέ με!» Ἡ γάττα προσεποιήθη ὅτι δὲν ἤκουσε καὶ δὲν εἶδε τίποτε. Ἄλλ' ὁ τρόπος τῆς χελιδόνος ἠρέθισεν αὐτήν. Ἡ ἀδιαφορία τῆς γάττας ἐνεθάρρυνε τὴν χελιδόνα περισσύτερον καὶ ἐπέτα συχνότερον ἀπὸ πλησίον τῆς καὶ τὴν περιέπαιζε.

Μίαν φορὰν ἔμως, ὅτε ἔμελλε γὰ κάμῃ τὸ ἴδιον, ἡ γάττα πηδᾷ, συλλαμβάνει τὴν μίαν πτέρυγα αὐτῆς, τὴν δαγκάνει μὲ λύσσαν καὶ κατασχίζει τὴν ἀθάδῃ χελιδόνα.

— Χόρευε, κυρὰ Μαροῦ, κ' ἔχε κ' ἔννοια τοῦ σπητιοῦ.

#### 4. Ἡ τροικυμία.

(Θρασύτης)

Τρία καράβι' ἀρμενίζαν ἔς τῆς Πόλης τὰ υπογάζια,  
τῶν' ἀρμενίζει μὲ νοτιά, τᾶλλο μὲ τραμουντάνα,  
τὸ τρίτο τὸ καλύτερο μὲ τῆς στερειᾶς τὰ γέρι.

Ντελῆ βοριᾶς τοῦ φώναξε, ντελῆ βοριᾶς τοῦ κράζει

— Μάϊνα καράβι τὰ πανιά, μάϊνα καὶ ῥίξ' τα κάτω.

— Δὲν τὰ μαϊνάρω τὰ πανιά καὶ δὲν τὰ κατεβάζω,

τ' εἶμαι καράβι ξακουστό, καράβι ξακουσμένο·

ἔχω κατάρτια μπρούτζινα, ἀντένες σιδερένιες

κ' ἐκεῖ ποῦ στήσω μιὰ φορὰ τὴν πλώρη δὲ γυρίζω.

Ἄσπρογιαλίζ' ἡ θάλασσα, σιουρίζουν τὰ κατάρτια.

σκώνονται κύματα βουνά, χορεύει τὸ καράβι

ἀπ' τὸ πουρν' ὡς τὸ δειλινὸ κι ὡς μισὴ ὥρα νύχτα,

καὶ πρὸς τὴ μία τῆς νυχτὸς τὸ ξακουστὸ καράβι,

ἔς τὰ κύματα ν' ἐχώθηκε καὶ πίσω δὲν ἐφάνη.

(Δημῶδες)

### 3. Ὁ εὐθύης δικαστής.

(Ψεῦδος)

Πλούσιός τις ἀπώλεσε καθ' ὁδὸν τὸ χαρτοφυλάκιόν του περιέχον δύο χιλιάδας δραχμῶν. Ὁ πλούσιος ἀνήγγειλε τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν ἀστυνομίαν καὶ ἔγραψε περὶ αὐτοῦ εἰς τὰς ἐφημερίδας ὑποσχόμενος ὅτι θὰ ἔδιδε πεντακοσίας δραχμὰς εἰς ἐκεῖνον, ὅστις θὰ εὔρισκε τὸ χαρτοφυλάκιον καὶ θὰ τὸ ἐπέστρεφεν εἰς αὐτόν.

Τὸ χαρτοφυλάκιον εὔρε πτωχός τις καὶ τίμιος ἄνθρωπος, ὅστις ἐπεθύμει νὰ τὸ ἐπιστρέψῃ εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ἀπώλεσεν αὐτό, ἀλλὰ δὲν τὸν ἐγνώριζεν. Ὅτε τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἀνέγνωσεν εἰς τὰς ἐφημερίδας περὶ τούτου, πάραυτα ἔτρεξε καὶ εὔρε τὸν πλούσιον καὶ τὸ ἔδωκεν.

Ὁ πλούσιος εὐχαριστήθη, διότι ἐπανεῦρε τὰ χρήματά του καὶ ἤρχισε νὰ μετρῇ αὐτά. Ἐνῶ δὲ τὰ ἐμέτρει, ἐσκέπτετο κατὰ τίνα τρόπον θὰ ἠδύνατο νὰ μὴ δώσῃ εἰς τὸν πτωχὸν τὰς πεντακοσίας δραχμὰς, τὰς ὁποίας εἶχεν ὑποσχεθῆ. Καὶ ὅτε τὰς ἐμέτρησε καὶ εἶδεν ὅτι οὐδεμίαν δραχμὴν ἔλειπεν, εἶπε πρὸς τὸν τίμιον πτωχόν· «Καλέ μου φίλε, ἦσαν δύο χιλιάδες καὶ πεντακοσικαὶ δραχμαὶ εἰς τὸ χρηματοφυλάκιον, καὶ ἐγὼ ἤδη εὕρισκω ἐδῶ μόνον δύο χιλιάδας· θὰ ἠνοιξας βεβαίως αὐτὸ καὶ θὰ ἔλαβες τὰς πεντακοσίας δραχμὰς, αἱ ὁποῖαι σοὶ ἀνήκον. Ἐκαμες πολὺ καλὰ. Ἡ ἐγὼ σοὶ τὰς ἔδιδον ἢ σὺ τὰς ἐλάμβανες, τὸ πρᾶγμα εἶνε τὸ αὐτό. Ἐγὼ ἐν τούτοις σὲ εὐχαριστῶ πολὺ, διότι μοὶ ἐπέστρεψας τὰ λοιπὰ χρήματτα καὶ εἶμαι ὑπόχρεως».

Ὁ τίμιος πτωχός, ὅστις περισσότερον ἐφρόντιζε περὶ τῆς ὑπολήψεώς του ἢ περὶ τῶν πεντακοσίων δραχμῶν, ἐβεβαίωνε τὸν πλούσιον ὅτι τὸ χρηματοφυλάκιον οὔτε τὸ εἶχεν ἀνοιξαικάν καὶ τὸ πκρέδιδεν εἰς αὐτόν οὕτως, ὅπως τὸ εὔρεν. Ὁ πλούσιος προσεποιεῖτο ὅτι δὲν ἐπίστευε καὶ ἔλεγε πολλὰ κατὰ τοῦ πτωχοῦ. Τέλος ὁ πτωχός ἐλυπήθη πολὺ διὰ τὴν προσβολὴν ταύτην καὶ ἐνήγαγε τὸν πλούσιον εἰς τὸ δικαστήριον.

Ἦλθεν ἡ ὠρισμένη ἡμέρα καὶ δικασθῶσι καὶ παρουσιάσθησαν ἀμφότεροι πρὸ τοῦ δικαστοῦ. Ὁ πλούσιος δισχυρίζετο ὅτι εἶχεν εἰς τὸ χρηματοφυλάκιόν του δύο χιλιάδας καὶ πεντακοσίας δραχμὰς καὶ ὄχι δύο χιλιάδας, τὰς ὁποίας εὔρεν εἰς αὐτό· ὁ δὲ πτωχὸς ὅτι ὄχι μόνον δὲν ἀφῆρσεν ἐκ τοῦ χρηματοφυλακίου, ἀλλ' οὐδὲ τὸ εἶχεν ἀνοίξει κἀν, ὅπως ἴδῃ τί περιεῖχεν. Ὁ δικαστὴς ἐδυσκολεύθη κατ' ἀρχὰς νὰ ἐννοήτῃ τίς τῶν δύο λέγει ψεύματα. Ἐπειτα ὅμως ἐσκέφθη ὅτι ὁ πτωχὸς, ἂν ἦτο ἀτιμὸς ἄνθρωπος, θὰ ἐκράτει τὸ χρηματοφυλάκιον. Ἐβλεπε δὲ προσέτι ὅτι ἡ φωνὴ του καὶ ἡ στάσις του καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ του ἐδείκνυσαν ἄνθρωπον τίμιον ἀθῶον καὶ ἀδικούμενον, καὶ ἀμέτῳς ἐνόησεν ὅτι ὁ πτωχὸς λέγει τὴν ἀλήθειαν καὶ ὁ πλούσιος λέγει ψεύματα. Ὅθεν ἀπεφάσισε νὰ τιμωρήσῃ τὸν πλούσιον διὰ τὰ ψεύματά του.

Ἀφοῦ ἀπεφάσισε τοῦτο, ἀπεσύρθη εἰς τὸ πλησίον δωμάτιον καὶ μετ' ὀλίγον ἐξῆλθε καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. « Ἐπειδὴ ὁ εἷς ἐξ ὑμῶν ἀπώλεσεν ἐν χρηματοφυλάκιον περιέχον δύο χιλιάδας καὶ πεντακοσίας δραχμὰς, ὁ δὲ ἄλλος εὔρεν ἐν χρηματοφυλάκιον περιέχον δύο χιλιάδας δραχμῶν, ἔπεται ὅτι τὸ χρηματοφυλάκιον, τὸ ὁποῖον εὔρεν ὁ εἷς, δὲν εἶνε τὸ χρηματοφυλάκιον, τὸ ὁποῖον ἀπώλεσεν ὁ ἄλλος. Σὺ, ἐντιμὲ φίλε, λάβε πάλιν τὸ χρηματοφυλάκιον, τὸ ὁποῖον εὔρες, καὶ δικυφύλαξον αὐτό. μέχρις ὅτου παρουσιασθῇ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος τὸ ἀπώλεσε· καὶ σὺ ὁ ἄλλος δὸς τὸ χρηματοφυλάκιον, τὸ ὁποῖον σοὶ ἔδωκεν ὁ καλὸς αὐτὸς ἄνθρωπος καὶ περίμενε, μέχρις ὅτου παρουσιασθῇ ἐκεῖνος, ὅστις θὰ εὔρῃ τὸ ἰδικόν σου χρηματοφυλάκιον, τὸ περιέχον τὰς δύο χιλιάδας καὶ πεντακοσίας δραχμὰς.

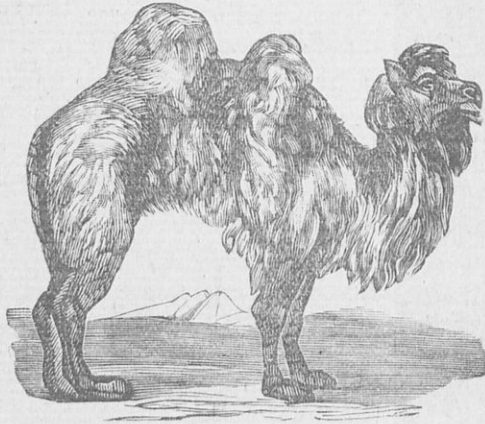
Ὁ πλούσιος ἐπέστρεψεν εἰς τὸν τίμιον πτωχὸν τὸ χρηματοφυλάκιον, τὸ ὁποῖον ἔλαβε παρ' αὐτοῦ καὶ αὐτὸς ἔμεινε με κενὰς τὰς χεῖρας.

— Ἀρτὶ ποῦ βλέπει ὁ Θεός, ὁ λύκος δὲν τὸ τρώγει,  
Ἄν τὸ λῆς καὶ δὲν τὸ κάνεις τὴν ὑπόληψί σου χάνεις.

## 6. Πίθηκος καὶ κάμηλος.

(Φθόνος)

Τὰ ζῶα εἶχόν ποτε συναθροισθῆ εἰς τι δάσος καὶ διεσκέδαζον.  
Ὁ πίθηκος, ὅστις ἦτο ὁ ἐπιτηδειότερος χορευτής, ἰναδιασκεδάσασιν ἔτι μᾶλλον τὰ ζῶα. ἠγέρθη καὶ ἐχίρευεν ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν.



Κάμηλος

Πάντα τὰ ζῶα ἔμειναν ἐκστατικά. Τόσον λαμπρὸν χορὸν ποτὲ δὲν εἶχον ἴδῃ εἰς τὴν ζῶν των. Μετὰ μεγάλης δὲ προθυμίας ἐπήνουν, ἐχειροκρότουν καὶ εὐχαρίστουν τὸν πίθηκον.

Ἡ κάμηλος εἶδε ταῦτα καὶ ἐφθόνησεν αὐτόν. Ἐπειδὴ δὲ ἐφαντάζετο ὅτι αὐτὴ ἠδύνατο νὰ χορεύῃ καὶ ἀπὸ τὸν πίθηκον ἐπιτηδειότερον, ἐγείρεται καὶ ἀρχίζει νὰ χορεύῃ. Ἀλλὰ μόλις ἤρχισε τὸν χορὸν, ἀηδίωσαν τὰ ζῶα. Το μέγα καὶ ἀσχημον σῶμα αὐτῆς, οἱ ἐπὶ τῆς βράχως ὕβοι, οἱ μακροὶ καὶ ξηροὶ πόδες καὶ αἱ κινήσεις αὐτῆς ἦσαν ἀηδέστατα. Τὰ ζῶα ἀγανακτήσαντα ἔλαβον βόραλα, τὴν ἐξυλοκόπησαν ἀνηλεῶς καὶ τὴν ἐδίωξαν ἐκ τῆς δικασκεδάσεως.

Αἰσώπειος μῦθος.

— Ἄν κάθεσαι στὴ θέση σου, κανεὶς δὲν σὲ σηκώνει.



## 7. ὄνος καὶ κυνάριον.

(Φθόνος)

Γεωργός τις εἶχε κυνάριον καὶ ὄνον. Τὸ κυνάριον ἦτο πολὺ ζωηρὸν καὶ πολὺ χαριτωμένον. Ὅσάκις ἔβλεπε τὸν κύριόν του, ἔχαιρεν ἐξ ὅλης ψυχῆς, ἐπήδα, ὑλάκτει, ἔσειε τὴν οὐράν του, ἐκυλίετο πρὸ τῶν ποδῶν του, ἐχώρευεν, ἔλειχε τὰς χεῖράς του καὶ κατὰ πάντα τρόπον ἐδείκνυε τὴν μεγάλην αὐτοῦ χαράν.

Ὁ γεωργός ἠγάπα καὶ περιεποιεῖτο αὐτὸ πολὺ· τῷ ἔδιδε πάντοτε ἐκ τοῦ ἰδικοῦ του φαγητοῦ νὰ τρώῃ, τὸ ἐθώπευεν, ἔπαιζε μετ' αὐτοῦ καὶ, ὅσάκις ἔτρωγέ ποτε εἷς τινος φίλου του, τῷ ἔφερε πάντοτε κᾶτι εὐχάριστόν καὶ τῷ ἔδιδεν.

Ὁ ὄνος ἔβλεπε ταῦτα καὶ ἐφθόνει τὸ κυνάριον. Ἀπεφάσισε λοιπὸν καὶ αὐτὸς νὰ φέρηται πρὸς τὸν κύριόν του, ὅπως ἐφέρειτο τὸ κυνάριον, ἵνα ἀναγκάσῃ αὐτὸν νὰ μὴ ἀγαπᾷ πλέον τὸ κυνάριον, ὅσον τὸ ἠγάπα.

Ἡμέραν τινά, ἐνῶ ὁ γεωργός ἐπέστρεφεν ἐκ τοῦ ἀγροῦ του κατὰ σκοπὸν ἐκ τῆς ἐργασίας, εὔρεν εἰς τὴν θύραν τῆς αὐλῆς τὸν ὄνον καὶ τὸ κυνάριον ἐλθόντα, ἵνα ὑποδεχθῶσιν αὐτόν. Τὸ κυνάριον ἤρχισε τὰς χαριτωμένας του φιλοφρονήσεις καὶ θωπείας, ὅπως συνήθιζε πάντοτε. Ὁ ὄνος, ὅστις ἐφθόνει αὐτό, ἤρχισε νὰ κάμνῃ καὶ αὐτὸς ὅ,τι ἔβλεπε νὰ κάμνῃ τὸ κυνάριον. Ἐκίνει τὴν οὐράν του, ὠγκᾶτο, ἐκυλίετο κατὰ γῆς, ἐπήδα καὶ ἐχώρευεν. Ἀλλά, ἐνῶ ἐχώρευε καὶ ἐνθουσιῶν ἐλάκτιζε δεξιὰ καὶ ἀριστερά, δίδει εἰς τὸν κύριόν του ἐν τόσον δυνατὸν λάκτισμα, ὥστε παρ' ὀλίγον νὰ ἀφήσῃ τὸν δυστυχῆ εἰς τὸν τόπον.

Ὁ κύριος πολὺ ὀργισθεὶς ἐκ τούτου διατάττει νὰ λάβωσι τὸν ὄνον, νὰ κλείσωσιν αὐτόν εἰς τὴν φάτνην, νὰ τὸν δέσωσι καὶ νὰ τὸν ξυλοκοπήσωσιν, ὅσον ἠδύναντο περισσότερον. Δυσώπειος μῦθος.

—Τοῦ κόρακα ταῦθ' οὐκ ἐν βιάζει περιστέχεια.

—Ἄλλη δόξα ἡλίου καὶ ἄλλη σελήνης.

## 8. Ὁ ἐρημίτης.

(Εὐοργησία)

Ἄνθρωπός τις ἦτο πολὺ οὐζύθυμος. Ἐκ μηδαμίνης ἀφορμῆς ὠργίζετο, ἐκράυγαζε καὶ διεπληκτίζετο πρὸς πάντας. Ὅσακις δὲν εὗρισκε τὰ πράγματά του ἐκεῖ, ὅπου αὐτὸς ἤθελε νὰ εἶνε, ἢ ὅσακις δὲν εὗρισκε τὸ φαγητὸν ἑτοιμον, ὅτε ἐπεινά, ὠργίζετο κατὰ τῆς μητρὸς του, ἐφώναζε καὶ διεπληκτίζετο πρὸς αὐτήν. Ὅσακις ἀντέλεγέ τις, ὠργίζετο καὶ διεπληκτίζετο πρὸς αὐτόν. Ὅσακις ἐκάλει τὸν ὑπηρέτην, καὶ δὲν ἤρχετο ἀμέσως, ὠργίζετο, ἐφώναζε καὶ ὕβριζεν αὐτόν. Μετενόει μὲν ἔπειτα, ἀλλὰ ποτὲ δὲν προσεπάθει νὰ διορθωθῇ. Ἐνόμιζεν ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἦσαν κακοὶ καὶ αὐτὸς μόνον ἦτο καλός· ὅτι ὅλοι πταίουσιν καὶ αὐτὸς μόνον δὲν πταίει.

«Ἄν μὲ ἄφηνον ἡσυχον οἱ ἄνθρωποι», ἔλεγε, «δὲν θὰ ἐθύμωνόν ποτε. Ἄλλ' εἶνε κακοὶ καὶ πάντοτε μὲ ἐνοχλοῦσι. Θὰ φύγω καὶ ἐγὼ ἐκ τοῦ κόσμου καὶ θὰ ὑπάγω εἰς ἔρημόν τι δάσος, καὶ θὰ γίνω ἐρημίτης· ἐκεῖ οὔτε θὰ ἀκούω οὔτε θὰ βλέπω κανένα καὶ τότε δὲν θὰ ὀργίζωμαι πλέον».

Ἐφυγε λοιπὸν ἐκ τοῦ κόσμου καὶ μετέ'η εἰς τι δάσος. Ἐκεῖ εὗρισκε τόπον γινὰ διαρρέομενον ὑπὸ ὕδατος καὶ ἀποφασίζει νὰ κτίσῃ καλύβην καὶ νὰ μείνῃ ἐκεῖ διὰ παντός. Ἐκοψεν ὀλίγα ξύλα καὶ ἤρχισε νὰ κτίζῃ αὐτήν. Μετ' ὀλίγον ἐδίψησε. Τότε λαμβάνει τὴν στάμναν, τὴν φέρει εἰς τὴν πηγὴν καὶ τὴν τοποθετεῖ κάτωθεν ταύτης. Ἄλλ' ἡ στάμνα δὲν εἶχε καλῶς τοποθετηθῆ καὶ ἀνετρέπη. Τὴν τοποθετεῖ ἐκ δευτέρου. Μετ' ὀλίγον ἀνατρέπεται καὶ πάλιν. Τότε ὁ ὀργίλος αὐτὸς ἄνθρωπος, ἀντὶ νὰ προσέξῃ νὰ τοποθετήσῃ αὐτὴν στερεώτερον, ἔξω φρενῶν λαμβάνει αὐτήν εἰς τὰς χεῖράς του, τὴν κτυπεῖ εἰς τὸν βράχον καὶ τὴν καταθραύει. Ἄλλὰ, μόλις εἶδε τὰ θρύμματα κατὰ γῆς ἐσκορπισμένα, συνέρχεται, ἐκπλήσσεται καὶ λέγει· «ᾠ, τί ἀνόητος εἶμι! Πάντοτε ἐνόμιζον ὅτι ἔπταιον οἱ ἄνθρωποι, ὅτε ὠργίζομην, ἀλλὰ τώρα βλέπω ὅτι οὐδεὶς πταίει. Μόνον ἐγὼ ὁ ἴδιος πταίω. Τώρα εἶνε

φανερόν ὅτι οὐδ' ὧς εἶνε ἀναγκαστὸν νὰ εἶμι μακρὸν τοῦ κόσμου, νὰ εἶμι ἐρημίτης. Θὰ ἐπιστρέψω εἰς τὸν κόσμον καὶ θὰ φροντίσω ἐκ παντὸς τρόπου νὰ διορθωθῶ».

— Ὁ θυμωμένος κ' ὁ τρελλὸς δμοιάζουν καὶ οἱ δύο.

— Τὸ κακὸ ἔξειδι τ' ἀγγεῖό του χαλῆ.

— Τῆς δξυθυμίας τὸ ἄνθος μανία.

## 9. Ὁ Ἀδάμ.

(Πλεονεξία)

Καὶ τί σοὶ ἔλειπεν. Ἀδάμ, ἐντὸς τοῦ Παραδείσου ;  
ἀνθῶν δὲν εἶχες τάπητα καὶ στέγην νεφελῶν χρυσῶν ;  
Εἰς δρόσον δὲν σὲ ἔλουεν ὁ γλυκὺς ζέφυρος φύσων ;  
κ' ἡ ἀπῶν δὲν σ' ἔπαλλεν. « Ἐγὼ φρουρῶ, κοιμήσου » ;  
Δὲν σ' ἤκουε προστάσσοντα ἔρπων ὁ λέων τῶν δασῶν,  
ὁ ἀετὸς τῶν οὐρανῶν, ὁ δράκων τῆς ἀβύσσου ;  
Δὲν σ' ἔφθανε τοῦ βλέμματος τοῦ πανεράστου ἡ τρυφή ;  
δὲν σ' ἤρκει νὰ σὲ προσκυνοῦν μονάρχην τῶν τὰ ὄντα  
τὴν ἀπληστόν σου ὄρεξιν ἄλλη ἐκέντησε τροφή·  
εἶδες πῶς μῆλον θαυμαστὸν ὑπλέα ἔφερε χρυσοῖ  
καὶ ἐπ' αὐτὸ ἐκίνησας τὸν λαίμαργον ὀδόντα !  
ἀλλ' ἔξω τόρα τῶν πυλῶν ὀδύρεσαι καὶ πταίεις σύ !

Ἄλ. Ρ. Παγκαθῆς.

## 10. Ἀλκιβιάδου ὑπερηφάνεια .

(Αἰλιανός. Ποικίλη ἱστορία Γ' 28).

( Ὑπερηφάνεια )

Βλέπων ὁ Σωκράτης τὸν Ἀλκιβιάδην ὑπερηφανεύμενον διὰ τὸν πλοῦτον καὶ ἰδίως διὰ τὰ πολλὰ καὶ μεγάλα ἐν τῇ Ἀττικῇ κτήματά του καὶ ἐπιθυμῶν νὰ θεραπεύσῃ αὐτὸν ἐκ τῆς κακῆς ταύτης ἀσθενείας τῆς ψυχῆς ἔφερεν αὐτὸν πρὸ ἐνὸς γεωγραφικοῦ χάρτου καὶ τὸν παρήγγειλε νὰ ζητήτῃ καὶ νὰ εὔρῃ ἐκεῖ τὴν Ἀττικὴν. Ὁ Ἀλκιβιάδης μετὰ τινα χρόνον εὔρε τὴν Ἀττικὴν.

Τότε ὁ Σωκράτης τὸν παραγγέλλει νὰ ζητήσῃ καὶ νὰ εὔρῃ ἐν αὐτῇ τὰ κτήματά του.

Ὁ Ἀλκιβιάδης ἐπὶ πολὴν ὥραν ἀναζητήσας εἰς τὸν χάρτην καμῆεῦρών αὐτὰ ἐστράφη πρὸς τὸν Σωκράτην καὶ εἶπε· «Τὰ κτήματά μου δὲν εἶνε ἐδῶ γεγραμμένα». — «Καὶ ἔπειτα ὑπερηφρανεύεσαι», λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Σωκράτης, «διὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα εἶναι τόσον ἀσήμαντα, ὥστε οὔτε ἐλάχιστον μέρος τῆς γῆς δὲν ἀποτελοῦσι;».

## 11. Τὸ καρφίον τοῦ πετάλου.

(Ἀπρονοησία)

Χωρικός τις, ἐνῶ ἠτοίμαζε τὸν ἵππον του, ὅπως μεταβῆ εἰς τὴν πόλιν, παρετήρησεν ὅτι ἐξ ἑνὸς πετάλου ἔλειπεν ἐν καρφίον. «Ἔ, εἶπε, «τί βλάπτει ἂν λείπῃ ἐν καρφίον;» καὶ ἀνεχώρησε.

Μόλις εἶχε διατρέξῃ τὸν ἡμισυν δρόμον, πίπτει ἐκ τοῦ ποδὸς τοῦ ἵππου τὸ πέταλον. «Νὰ ἦτο ἐδῶ πλησίον κανεὶς πεταλωτής», «ἔλεγε, «θὰ ἐπετάλωνα τὸν ἵππον μου. Ἀλλὰ τί βλάπτει; Εἶνε ἀρκετὰ τὰ ἄλλα τρία πέταλα».

Ἄλλ' ἡ ὁδὸς ἦτο ἀνώμαλος· εἶχε πολλὰς πέτρας. Ἡ ὀπλή τοῦ ἵππου ἐτρίβετο ἐπ' αὐτῶν, καὶ ἤρχισε νὰ χωλαίνῃ τὸ ζῶον.

Ὁ χωρικός ἐσυλλογίζετο ὅτι θὰ βλαβῆ ὁ ἵππος καὶ μετενόει, διότι δὲν εἶχα καρφίον εἰς τὸ χωρίον τὸ πέταλον. Ἐνῶ δὲ ἐσυλλογίζετο ταῦτα, αἶφνης πηδῶσιν ἐκ τῶν θάμνων δύο λησταί. Ὁ ἵππος ἦτο χωλός, καὶ ὁ χωρικός δὲν ἠδύνατο νὰ φύγῃ, ἐστάθη λοιπὸν ἐκεῖ, ἦλθον πλησίον του οἱ λησταί, τὸν ἐγύμνωσαν, ἔλαβον τὸν ἵππον καὶ ἀπήλθον. «Ποτέ μου δὲν ἐφανταζόμην», ἔλεγεν ὁ χωρικός, «ὅτι δι' ἐν καρφίον τοῦ πετάλου θὰ ἔχανον τὸν ἵππον».

Ἄργα ἄργα καὶ περίλυπος ἐπέστρεψε πεζὸς εἰς τὸ χωρίον του.

Ἐκτοτε συχνὰ ἔλεγεν. «Εἶχε πολὺ δίκαιον ὁ πατήρ μου, ὅστις μᾶς ἔλεγεν, ὅτε εἴμεθα μικρὰ παιδία, ὅτι, ὅστις ἀμελεῖ τὰ μικρά, χάνει καὶ τὰ μεγάλα».

— Ὅποιος ἀψηφᾷ τὸ βελόνι, χάνει καὶ τὸ καρφί.

— Δέσε κόμπο ἔς τὴν κλωδιά σου νὰ μὴ χάσῃς τὰ βελονιά σου.

## 12. Ὀδοιπόροι καὶ ἄρκτος.

(Φίλος ἄπιστος)

Δύο φίλοι ἐβάδιζον τὴν αὐτὴν ὁδόν, ὅτε μετ' ὀλίγον παρουσιάζεται πρὸ αὐτῶν μεγάλη τις ἄρκτος. Ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν παρκαταῖσε καὶ ἀνέβη ἐπὶ τινος δένδρου, ὁ δὲ ἄλλος, ἐπειδὴ τὸν ἀφῆκεν ὁ σύντροφός του καὶ δὲν ἠδύνατο μόνος νὰ παλαίσῃ κατὰ τῆς ἄρκτου, ἔπεσε κατὰ γῆς. Ἐκράτησε τὴν ἀναπνοήν του καὶ προσεποιεῖτο τὸν νεκρὸν. Εἶχεν ἀκούσῃ ποτὲ ὅτι ἡ ἄρκτος δὲν ἐγγίζει νεκρὸν ζῶον. Ἡ ἄρκτος ἤλθε πλησίον του καὶ μὲ τὸ βύγχος αὐτῆς ὠσφραίνεται αὐτὸν εἰς τὸ στήθος καὶ εἰς τὸ πρόσωπον, ἵνα πληροφορηθῇ, ἀν' ἀνέπνεεν ἢ ἦτο νεκρός. Ἐπειδὴ ὅμως εἶδεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀνέπνεεν, ἐνόμισεν αὐτὸν νεκρὸν καὶ ἔφυγε.

Μετὰ ταῦτα κατέβη ὁ φίλος του ἐκ τοῦ δένδρου καὶ τὸν συνέχαιρεν ὅτι διέφυγε κίνδυνον προφικνῆ καὶ μέγαν. Ἀφοῦ δὲ τὸν συνεχάρη, τὸν ἠρώτησε τί τῷ εἶπεν ἡ ἄρκτος. Τότε αὐτὸς εἶπε πρὸς τὸν ἄθλιον φίλον του· «Ἡ ἄρκτος μοὶ εἶπε ποτὲ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ μὴ συνοδοιπορῶ μετὰ φίλου ταιούτου, ὅστις κατὰ τοὺς κινδύνους ἐγκαταλείπει τοὺς φίλους του.

Αἰσώπειος μῦθος.

— Κοίνει φίλους ὁ καιρός, ὡς χρυσὸν τὸ πῦρ (Μένανδρος).

— Σπάνιον καὶ δυσεῦρετόν ἐστι φίλος βέβαιος (Πλούταρχος).

— Ἐν τῇ εὐτυχίᾳ ἐδκολώτερον, ἐν τῇ δυστυχίᾳ δυσκολώτατον νὰ εὔρησ φίλον.

## 13. Ἀλώπηξ καὶ ποιμὴν.

(Χαρακτὴρ ἄτιμος)

Λέων ἐδίωκεν ἔλαφον. Ἡ δυστυχὴς, ὅσον ἠδύνατο, ἔτρεχεν, ἵνα μὴ συλλάβῃ αὐτὴν ὁ λέων καὶ τὴν φάγῃ. Αφοῦ δὲ ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἔτρεξεν, ἐφθασε τέλος βεθὺν τινα δρυμῶνά καὶ ἐκεῖ ἐκρύβη χωρὶς νὰ τὴν ἰδῇ ὁ λέων. Μόνον εἷς ποιμὴν, ὅστις ἐβόσκειν ἐκεῖ πλησίον τὰ πρόβατά του, εἶδεν αὐτὴν ποῦ εἶχε κρυβῆ.

Μετ' ὀλίγον φθάνει εἰς τὸν τόπον τοῦτον ὁ λέων καὶ ἐρωτᾷ τὸν ποιμένα μήπως εἶδε τὴν ἔλαφον διεληθούσαν ἐκεῖθεν. «Ὅχι ἀπήντησεν ὁ ποιμὴν. Ἄλλά, ἐνῶ ἔλεγε ταῦτα, διὰ τῆς χειρὸς ἐδείκνυε τὸν τόπον, ὅπου ἦτο κεκρυμμένη ἡ ἔλαφος. Ὁ λέων εὐθὺς ἐνόησε καὶ ὤρμησε κατ' αὐτῆς.

Ἄλώπηξ τις μακρόθεν βλέπουσα ταῦτα, ὅτε ἔφυγεν ὁ λέων, ἐπλησίασε τὸν ποιμένα καὶ μετ' ἀγανακτικῆσεως εἶπε πρὸς αὐτόν· «Ἄθλιε, τί σοὶ ἔκαμεν ἡ δυστυχὴς ἔλαφος καὶ τὴν ἐπρόδωκας εἰς τὸν λέοντα; Δὲν φοβεῖται τὸν Θεὸν νὰ εἶσαι τόσοσ ἀσπλαγχνος; Δὲν αἰσχύνεσαι νὰ εἶσαι τόσοσ ἄτιμος; Ἄλλα νὰ λέγῃς καὶ ἄλλα νὰ πράττῃς; Διὰ τῆς γλώσσης νὰ λέγῃς, ὅτι δὲν εἶδες τὴν ἔλαφον, καὶ διὰ τῆς χειρὸς νὰ δεικνύῃς τὸν τόπον, ὅπου εἶχε κρυβῆ ἡ δυστυχὴς; Αἰσχος! Οὐδεὶς χρηστὸς ἄνθρωπος πράττει ὅ,τι σὺ ἔπραξας. Μόνον ἄνθρωπος πολὺ ἐλεεινὸς καὶ πολὺ ἄθλιος δύναται ἄλλα νὰ λέγῃ καὶ ἄλλα νὰ πράττῃ, καὶ μόνον ἄνθρωπος πολὺ ἄγριος καὶ μοχθηρὸς δύναται αἰσχυρον καὶ δυστυχῆς πλᾶσμα νὰ ποραδώσῃ εἰς τοὺς ὄνυχας ἀγρίου θηρίου».

Διωπτεῖος μῦθος.

— Φυλάξου ἀπὸ τὸν φίλον, ποῦ σὲ χαιδεῖ μετὰ τὸ χεῖρ καὶ σὲ δαγκάνει μετὰ τὸ στόμα.

#### 14. Ἐχιθνα καὶ ἀλώπηξ.

(Ὁ κακὸς κακὸν ἔχει)

Ἐχιθνα θέλουσα νὰ διαβῆ ποταμὸν ἦλθεν εἰς τὸ ἄκρον αὐτοῦ καὶ ἐσυλλογίζετο τίνι τρόπῳ θὰ ἠδύνατο νὰ διαβῆ εἰς τὴν ἀντίπεραν ὄχθην ἀβλαβῆς. Ἐνῶ ἐσυλλογίζετο τοῦτο, παρατηρεῖ δέσμην ἀκανθῶν φερομένην ὑπὸ τοῦ ρεύματος τοῦ ποταμοῦ πρὸς αὐτήν. Ἄρα ἐπλησίασεν ἡ δέσμη, ἡ ἔχιθνα ἀναβαίνει ἐπ' αὐτῆς καὶ οὕτως ἔχουσα ἀφίεται εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ρεύματος.

Ἄλώπηξ εὐρισκομένη ἐκεῖ που πλησίον, εἶδεν ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ τὰς ἀκάνθας καὶ ἐπ' αὐτῆς τὴν ἔχιθναν καὶ εἶπε· «Πολὺ καλὰ



καὶ πολὺ σωστά! Εἰς πλοίαρχον τόσον ἄθλιον καὶ ἐλεεινὸν πλοῖον  
τόσον ἄθλιον καὶ ἐλεεινὸν ἀρμόζει».

Διόσπειρος μῦθος.

- Ὅσ τοὺς κακοὺς τρίακακα.  
— Τέτοιος φίλος, τέτοια πῆια.  
— Ἄξιος ὁ ναύαρχος τῆς νεῶς.

### 15. Ἡ κόρη τοῦ Ἰωάννου Γαλάτου.

(Ὁ κακὸς τιμωρεῖται)

Τοῦ Ἰωάννου Γαλάτου κόρη,  
παιδίσκη μόλις ἑπτὰ ἐτῶν,  
τὸν ἠκολούθει κατὰ τὰ ὄρη,  
φεύγοντα πλῆθος στρατιωτῶν.  
Ἡ μαύρης μοῖρας Αἰκατερίνη  
αὐτὴ ὠχρολέυκος ὡς σελήνη ...  
«Πατέρα», ἔκραζε μὲ κλαυθμούς·  
εἰς πᾶν ἐκεῖνος οἶσθημα ξένος,  
δὲν εἶχεν ὄτα οὐδ' ὀφθαλμούς.

Ἠπιδῆσας βράχους, πλεύσας ἀβύσσους,  
ἐσώθη μόλις εἰς ἄλλην γῆν·  
ἀλλὰ τοῦ τέκνου του τὰς ἀλύσσους  
καὶ τῆς συζύγου του τὴν σφαγὴν  
ἐκεῖθεν ἔμαθεν. Ὅκτὼ χρόνους  
βαθεῖς ἀκούων καρδίας πόνους  
δι' ἐν τὸν κόσμον πλάσμα ἠρώτα  
κ' ἔκραζε· «Κόρη μου ποθεινὴ!  
»εἰς τὰ σκληρὰ μου ἀκόμη ὄτα  
»ἡ παιδική σου ἤχει φωνή».

Καὶ εἰς τὴν ἔρημον τῆς Ἀσίας  
τὰ βήματά του περιπλανῶν,  
παρὰ τὰ Μύλασα τῆς Καρίας  
τὸ περιζήτητον εὔρεν ὄν·  
Ἐκεῖ, τὸν εἶπαν, ἡ λυπημένῃ  
ἐκεῖ ὀλίγας αἴγας ποιμαίνει.

Ἀλλαξοπίστησεν ἡ ἀθλία  
ὑπὸ αὐθέντας Ὀθωμανούς,  
πλὴν τὴν ἐκόλασεν ὀργὴ θεία.  
κ' ἐκλείψεις πάσχει αὐτῆς ὁ νοῦς.

Εἰς ἄκραν ἔστεκε καὶ πρὸς ἓνα  
ἐκλινε κάτω αὐτὴ κρημνόν,  
ὄμματα στρέφουσα πλανευμένα.  
ὅτε ἐκεῖνος ἦλθε θρηνῶν.  
«Αἰκατερίνη!», τέκνον μου!», κράζει  
«Αἰκατερίνη!». πάλιν φωνάζει.  
Ἀλλὰ ἡ νέα δὲν εἶχεν ὦτα  
καὶ ὡς ἐλίχρυσος μαρανθεῖς  
εἰς τὰ ὠχρά της πλανῶνται νῶτα  
πλεξίδες δύο κόμης ξανθῆς.

«Αἰκατερίνη! δὲν μὲ λυπεῖσαι ;»,  
ὁ γέρον λέγει ὁ θλιβερός.  
«Πατὴρ σου εἶμαι· δὲν μ' ἐνθυμεῖσαι ;  
»τόσον μὲ ἥλλαξεν ὁ καιρός ;  
»Τοῦ χωρισμοῦ σου μ' ἔχει ὁ πόνος  
»ἀλλοιωμένον, ὄχι ὁ χρόνος....  
«Σ' ἔχασα βρέφος, σ' εὐρίσκω νέαν·  
»ὦ γηρατεῖά μου εὐτυχῆ!  
»Τὴν ποθεινὴν σου διψῶσα θεάν  
»ἦλθ' εἰς τὰ χεῖλα μου ἡ ψυχὴ!».

Οὐτ' ἐκινήθη οὐτ' ἐθερμάνθη  
αὐτὴ, ὡς κρῦα πέτρα βουνῶν  
καὶ οὐτ' ἐνόησεν οὐτ' ἠσθάνθη.  
ἀλλ' εἰς τὸν ἄσπλαγχνον οὐρανὸν  
ἔψωσε μόνον βλέμμα γαλήνης  
καὶ εἴσαλεν ἄσμα παραφροσύνης.  
«Τὸ ἅγιόν μου μύρον μ' ἐπῆραν  
»οἱ αἰμοβόροι Ὀθωμανοί.  
»Τὴν οὐρανίαν μ' ἐκλείσαν θύραν·  
»δὲν εἶμαι πλέον Χριστιανή!».

Κ' ἐκεῖνος ἔκραζε· «Τρῖσαθλία,  
» μὴ ψάλλῃς πλέον· φρίττω, θρίγῶ!  
» Ἀπεμωράνθης, καὶ ἡ αἰτία  
» τῆς δυστυχίας σου εἴμ' ἐγώ!»  
Βαρυκτυπῶντα μέτωπον, στήθη  
αὐτὴ τὸν εἶδε καὶ ἀπεκρίθη·  
«Τὸ ἅγιόν μου μύρον μ' ἐπῆραν  
» οἱ αἰμοδόροι Ὀθωμανοί·  
» τὴν οὐρανίαν μ' ἔκλεισαν θύραν·  
» δὲν εἶμαι πλέον Χριστιανή!»

Ἐγίναν δύο οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς  
πηγαὶ δακρύου τῆς φλογεροῦ·  
τὸ τελευταῖον ἡ ἐρμηῖτις  
σημεῖον ἔκαμε τοῦ σταυροῦ  
καὶ εἰς τὰ βάραθρα ἐκρημνίσθη  
καὶ ὁ ψαλμός τῆς συνεβυθίσθη·  
«Τὸ ἅγιόν μου μύρον μ' ἐπῆραν  
» οἱ αἰμοδόροι Ὀθωμανοί·  
» τὴν οὐρανίαν μ' ἔκλεισαν θύραν·  
» δὲν εἶμαι πλέον Χριστιανή!»

Καὶ ὁ πατήρ τῆς· «Μὲ ἀπεσπάσθη  
» ἀπὸ τοὺς κόλπους μου τοὺς γυμνοὺς  
» καὶ τὸν πατέρα τῆς κατηράσθη  
» καὶ εἰς ἀβύσσους καὶ εἰς κρημνοὺς  
» μ' ἔφυγε δίχως νὰ μὲ γνωρίσῃ,  
» μ' ἔφυγε δίχως νὰ μ' ἐλεήσῃ!  
» Ὅλην ἐπάνω μου τὴν ὀργὴν σου,  
» ὅλην ἐξήντηλσας, οὐρανέ!  
» ὅλην ἐπάνω μου τὴν γοργὴν σου  
» φλόγα ἐκένωσας, κεραυνέ!»

Ἄλξ. Σούτσος.

## 16. Τὸ πρόβατον.

(Φυσιογνωσία)

Τὸ πρόβατον εἶνε ζῶον θηλαστικόν, μηρυκαστικόν, ὄχι πολὺ μέγα. Ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ εἶνε μετρία καὶ πολὺ στενὴ πρὸς τὰ

(ΤΑΞΙΣ Δ'.)

ἐμπρός, οἱ ὀφθαλμοὶ μέτριοι καὶ πολὺ μακρὰν ἀπ' ἀλλήλων, τὰ ὦτα μέτρια ἢ σιαγὸν ἀνευ γενείου. Ὁ κορμὸς ὄχι πολὺ μέγας. Οἱ πόδες λεπτοὶ καὶ ὑψηλοί, ἀπολήγοντες ὄχι εἰς οἴνουχας, ἀλλ' εἰς δύο χηλάς. Τὸ τρίχωμα, **ἔριον** καλούμενον, μαλλωτὸν, πολὺ πυκνόν, οὐλον καὶ μαλακόν. Τὸ χρῶμα τοῦ ἐρίου συνήθως λευτὸν ἢ μέλαν καὶ ἢ φωνή, **βληχὶ** καλουμένη, μαλακὴ καὶ ἄτονος.

Τὸ πρόβατον δὲν εἶνε ἄσχημον ζῶον· τὰ μέρη τοῦ σώματος του εἶνε ἀνάλογα, δὲν εἶνε τὸ ἐν μεγαλύτερον καὶ τὸ ἄλλο μικρότερον ἀπὸ ὅ,τι πρέπει. Ἡ κεφαλὴ του δὲν εἶνε ἄσχημος καὶ οἱ πόδες του ἀρκετὰ ὠραῖοι.

Τὰ πρόβατα ἐξημερώθησαν καὶ εἶνε εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ παλαιωτάτων χρόνων. Εὐρίσκονται πανταχοῦ τῆς γῆς. Τινὰ εἶνε μεγαλύτερα, καὶ ἄλλα μικρότερα· τινὰ ἔχουσι κέρατα, ἄλλα δὲν ἔχουσι· τινὰ ἔχουσι τὴν οὐρὰν βραχεῖαν, ἄλλα ἔχουσι αὐτὴν μακρὰν, ἄλλα λεπτὴν καὶ ἄλλα πλατεῖαν.

Τὰ πρόβατα ἔχουσι κατὰ τὴν ἡλικίαν καὶ τὸ φύλον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνῆκουσι, τὰ διάφορα ὀνόματα. Τὸ νεογνὸν καλεῖται **ἀμνὸς** καὶ **ἀργάκιον**. Τὸ ἄρρεν, ὅταν μεγαλώσῃ, λέγεται **κριὸς** καὶ τὸ θῆλυ **ἀμνὰς**. Ὁ κριὸς ἔχει πάντοτε κέρατα, ἢ ἀμνὰς πολὺ σπανίως.

Τὰ πρόβατα ζῶσι συνήθως δέκα ἔτη. Ὁ κριὸς δύναται νὰ ζῆσιν καὶ μέχρι δεκαπέντε ἐτῶν. Τρώγουσι πᾶσαν, μηρυκάζουσι, πίνουσιν ὕδωρ, νέμονται κατ' ἀγέλας τὸν χειμῶνα εἰς πεδινούς καὶ θερμούς τόπους, τὸ δὲ θέρος εἰς εὐάερα καὶ δροσερὰ ὄρειά μέρη. Εἶνε λαίμαργα, ὅταν εἴρωσι πολλὴν τροφήν, καὶ ὀλιγαρκῆ, ὅταν δὲν ἔχωσι πολλήν. Ὑποπίπτουσι εἰς πολλὰς ἀσθενείας. Ἀναπτύσσονται πολὺ ταχέως, ἐν ἔτος μετὰ τὴν γέννησίν των εἶνε πλέον τὰ πρόβατα τέλεια. Τίκτουσιν ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτῶν μέχρι τοῦ ὀγδόου, ἐὰν δὲ ζῶσι καλῶς, καὶ μέχρι τοῦ δεκάτου. Ἐγκυμουοῦσι περὶ τὰς εἴκοσι καὶ μίαν ἑβδομάδας καὶ γεννῶσι κατ' ἔτος τινὰ μὲν ἐν μόνον ἀρνίον λεσ-

κόν ἢ μαῦρον, τὰ πλείστα δὲ δύο καὶ τινὰ καὶ πέντε διὰ μίας.

Τὰ πρόβατα δύναται καὶ δις τοῦ ἔτους νὰ γεννήσωσιν, ὅταν ἔχωσι καλὴν περιποίησιν, ὅταν δὲν κακοπαθῶσιν, ὅταν δὲν περιπατῶσι πολὺ, ὅταν νέμονται εἰς τόπους προσηλίους καὶ ὅταν ἔχωσι τροφήν ἀφθονοῦ καὶ καλήν. Κατὰ τὸ ἔαρ καὶ τὸ θέρος, πρὶν γεννηθῶσι καὶ ἀφού γεννηθῶσι, δίδουσι εἰς αὐτὰ καὶ τρώγουσιν ἄλας, διὰ νὰ διψῶσι καὶ πίνωσι πολὺ ὕδωρ, διότι τὸ ὕδωρ κάμνει αὐτὰ ὑγιέστερα καὶ παχύτερα. Ἐπίσης παχύτερα γίνονται τὰ πρόβατα καὶ ὅταν τρώγουσι κλωνάρια τρυφερά, ἀγριελαιίας, βίκου καὶ ἄχυρα ἐρραντισμένα μεῖ ἄλας. Τὰ πρόβατα, ὅταν βόσκωσι, δὲν τρέχουσιν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ἀλλὰ μένουσι πολλὴν ὥραν εἰς τὸ αὐτὸ μέρος καί, ὅταν πορεύονται, βαδίζουσι συνήθως ἔχοντα ἐσκυμμένην τὴν κεφαλὴν.

Ἡ ἀγέλη τῶν προβάτων λέγεται **ποίμνη** καὶ **ποιμνιον**. Ἐκάστη ποίμνη ἔχει ἓνα κριόν, ὅστις πάντοτε προηγείται τῶν ἄλλων προβάτων, ἓνα ἢ καὶ πλείονας ποιμενικοὺς κύνας, οἵτινες σφύζουσιν αὐτὰ ἐκ τῶν λύκων, ἓνα ἢ καὶ πλείονας ποιμένας, οἵτινες προστατεύουσι καὶ κατὰ πάντα τρόπον ἐπιμελοῦνται αὐτῶν. Ἄνευ τούτων οὐδεμία ποίμνη δύναται νὰ συντηρηθῇ. Πάραυτα ἀφανίζεται ὑπὸ τῶν λύκων καὶ τῶν ἄλλων ὠμοφάγων θηρίων, διότι τὰ πρόβατα οὔτε νοῦν οὔτε θάρρος οὔτε ὄπλα ἔχουσιν, ἵνα δύναται μόνα τῶν νὰ ὑπερασπίζωσι τὴν ζωὴν των.

Ὁ μέγας Δημιουργὸς τοῦ κόσμου ἔδωκεν εἰς πάντα τὰ ζῶα ἀνὰ ἓν ὄπλον, νὰ ὑπερασπίζωσι τὴν ζωὴν των κατὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν. Εἰς τινὰ ἔδωκε κέρατα, εἰς ἄλλα ὄνυχας εἰς ἄλλα ὄπλας, εἰς ἄλλα ταχύτητα καὶ εἰς ἄλλα ἄλλο. Καὶ εἰς τὸ πρόβατον ἔδωκε κέρατα, τὰ ὅποια καλῶς μετεχειρίζετο. ὅταν ἔξη εἰς τὰ ὄρη. Ἀλλὰ, ἀφού ἦλθεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀπὸ χιλιάδων ἐτῶν οὐδὲν ἄλλο κάμνει εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον παρὰ νὰ ἀμέλγηται, νὰ κείρηται καὶ νὰ σφάζηται, ἐλησμόνησε τὴν χρῆσιν αὐτῶν καὶ κατήτησε τότε ὡς νήπιον, τὸ ὅποιον μίαν στιγμὴν

εάν τὸ ἀφήσῃ ἢ μῆτηρ του, ἀμέσως ἀφανίζεται. Τὸ πρόβατον, μίαν στιγμὴν ἂν τὸ ἀφήσωσιν οἱ κύνες καὶ οἱ ποιμένες ἀμέσως, ἀφανίζεται.

Τὸ πρόβατον εἶνε ζῶον ἡμερον, ἀγαθὸν καὶ ἄκακον· ἀλλ' οὐδὲν ἄλλο ζῶον εἶνε τόσον ἀνόητον, τόσον εὐηθές, τόσον ἀναίσθητον, τόσον δειλόν, ὅσον εἶνε αὐτό. Τὸ σῶμά του εἶνε ἀνίσχυρον, ὁ νοῦς του εἶνε ἀσθενέστατος, τὰ αἰσθητήριά του ὄχι ἐξαίρετα, ἢ φυσιολογία του βλακικῆ, προσηλώνει τοὺς ὀφθαλμούς του εἰς τι μέρος καὶ χάσκει· ἢ στάσις, οἱ μορφασμοί, αἱ πράξεις του φανερώουσιν ὅτι δὲν ἔχει νοῦν. Εὐθύς ὡς ὁ ἐλάχιστος κρότος ἀκουσθῆ, τρέχει χωρὶς νὰ σκεφθῆ ποῦ πηγαίνει καὶ διατί τρέχει καὶ χωρὶς νὰ εἶνε κίνδυνος. Καὶ ὅταν εἶνε κίνδυνος, πάλιν τρέχει, χωρὶς νὰ ἐννοῆ ποῖος εἶνε ὁ κίνδυνος, ποῦ εἶνε καὶ πόθεν πρέπει νὰ φύγῃ, ἵνα σωθῆ. Δὲν τρέμει, ὅπως τρέμει ὁ κύων καὶ ὁ ἵππος, ὅταν ὑπάρχη κίνδυνος, ἀλλ' ἴσταται ἡλιθίως καὶ βλέπει πρὸς αὐτὸν ἢ κρατεῖ τὴν κεφαλὴν του πρὸς τὰ ἄνω καὶ χωρὶς νὰ στρέψῃ αὐτὴν δεξιὰ ἢ ἀριστερὰ ἢ ὀπισθεν, ἵνα ἴδῃ τί συμβαίνει, τρέχει κατ' εὐθείαν καὶ ἔρχεται ἀκριβῶς ἐκεῖ, ὅπου εἶνε ὁ κίνδυνος. Εἴτε μόνον του εἶνε τὸ πρόβατον εἴτε ἐν τῇ ποίμνῃ, εἶνε τὸ αὐτό. Φέρεται πάντοτε ἡλιθίως πρὸς τὸν κίνδυνον καὶ τίποτε δὲν πράττει, ὅπως τὸν διαφύγῃ. Ὅταν εἶνε εἰς τὴν ποίμνην καὶ συμβῆ τι εἰς αὐτά, δὲν τρέχει τὸ ἐν εἰς βοήθειαν τοῦ ἄλλου, ἀλλὰ βληχώμενα καὶ θορυβοῦντα τρέχουσι πάντοτε καὶ συμπιέζονται εἰς ἓνα σωρόν. Ὁ κτύπος ἐνός ὄπλου, ἢ ταχεῖα ἀναλαμπὴ μιᾶς φλογός, ἰδίως ὁμως ἢ ἀστραπὴ καὶ ἢ βροντὴ, τὰ ταρασσουσι πολύ. Ὅταν τὴν νύκτα γίνῃ πυρκαϊὰ εἰς τὸν στάβλον αὐτῶν καὶ διὰ πολλῶν κόπων κατορθωθῆ ἐπὶ τέλος νὰ σωθῶσιν ἐκ τοῦ ὀλέθρου, αὐτὰ τρέχουσι πάλιν τυφλῶς εἰς τὸν καιομένον στάβλον καὶ καίονται.

Τὰ πρόβατα κινουνται καὶ περιπατοῦσιν ὡς μηχαναί· θέλησιν ἰδίαν δὲν ἔχουσιν. Ἀκολουθοῦσι τυφλῶς τὸν κριόν, ὅστις προηγείται τῆς ποίμνης, τὸν ὑλακτοῦντα κύνα ἢ τὸν συρίττοντα ποιμένα εἰς ὅ, τι μέρος καὶ ἂν ὠδηγήσωσιν αὐτά. Ὅ, τι κάμη ὁ κριός, κάμνουσι καὶ αὐτά. Ἐὰν εἰς τὸν κριόν ἔλθῃ ἢ ὄρεξις νὰ



κάμη ἐν πήδημα, ὀλίγα βήματα ἀφ' οὗ ἐξέλθη ἐκ τῆς μαιδρας, ἕκαστον πρόβατον τῆς ποιμνης, ἅμα ἔλθη εἰς τὸ ἴδιον μέρος, κάμνει καὶ αὐτὸ τὸ ἴδιον πήδημα, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ διατί. Ἐάν, ὅταν ἴσταται ἢ βόσκη ἢ περιπατῇ ἢ ποιμνη, τρέξῃ ὁ κριὸς πρὸς τὰ ἐμπρός, τότε τρέχουσι κατόπιν αὐτοῦ καὶ πάντα τὰ πρόβατα. Ἐάν, ὅταν διαβαίῃ ἢ ποιμνη ἀπὸ τῆς γεφύρας ποταμοῦ τινοῦ, ὁ κριὸς ὀλισθήσῃ καὶ πέσῃ ἐντὸς αὐτοῦ, τότε πηδῶσιν εἰς τὸν ποταμὸν καὶ τὰ πρόβατα, τὸ ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου, χωρὶς νὰ ἐννοῶσι ποῦ πηδῶσι καὶ χωρὶς νὰ ἔχωσι σκοπὸν νὰ βοηθήσωσιν ἢ νὰ μιμηθῶσι τὸν κριόν, ἀλλὰ μόνον διότι δὲν δύνανται νὰ σκεφθῶσι.

Τὸ πρόβατον εἶνε ἀπαθὲς καὶ ἀναίσθητον. Εἶνε τὸ μόνον ζῶον, τὸ ὁποῖον οὐδόλως ἀμύνεται κατὰ τῶν ἀνθρώπων ἢ τῶν κυνῶν ἢ τῶν λύκων. Εἶνε τὸ μόνον ζῶον, τὸ ὁποῖον, ὅταν πέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ του, ὑπομένει ὡς ξύλον ἀπαθέστατα ὅλας τὰς κακώσεις αὐτοῦ, χωρὶς νὰ προσπαθήσῃ νὰ φύγῃ· χωρὶς νὰ προσπαθήσῃ ν' ἀντισταθῇ, χωρὶς νὰ φωνάζῃ. Τὸ συλλαμβάνουσιν οἱ σφαγεῖς καὶ αὐτὸ δὲν φωνάζει, δὲν προσπαθεῖ νὰ φύγῃ· τοῦ θέτουσι τὴν μάχαιραν εἰς τὸν λαιμόν· καὶ αὐτὸ δὲν ἀντίσταται· τὸ σφάζουσι καὶ ἔχει τὰς φοβερωτέρας ἀλγηδόνας, καὶ αὐτὸ μόλις τινάσσει ὀλίγον τοὺς πόδας του, ὅλως διόλου ἀντιθέτως, πρὸς τὸν χοῖρον, ὅστις πολὺ αἰσθάνεται τοὺς πόνους καὶ ὅστις ὑπὸ τὴν μάχαιραν τοῦ σφαγέως ἐκκωφαίνει τὸν κόσμον διὰ τῶν φωνῶν του.

Ἄδύνατον νὰ ἐξοργισθῇ ποτε ἢ ἐρεθισθῇ τὸ πρόβατον· ὅτι καὶ ἂν τῷ κάμη τις, αὐτὸ μένει ἀπαθὲς. Ἐάν τις τὸ ὠθήσῃ, τὸ δειρῇ, τὸ σύρῃ ἀπὸ τῶν ποδῶν ἢ ἔάν τις τοῦ ἀφαιρέσῃ καὶ τὸ τέκνον του αὐτό, τὸ πρόβατον οὐδόλως ταράσσεται. Πᾶσα ἄλλη μήτηρ λυπεῖται πολὺ, ὅταν ἀφαιρέσωσι τὸ τέκνον αὐτῆς, δεικνύει δὲ τὸν βαθὺν πόνον τῆς ψυχῆς της κατὰ πολλοὺς τρόπους· ἢ φωνάζει γοερῶς ἢ ὀρμᾷ μετὰ λύσσης καὶ μανίας κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἢ νὰ ὑπερασπίσῃ τὸ τέκνον της· μόνον τὸ πρόβατον ἀφήνει μὲ ὑπομονὴν τὸ βληχλῶμενον τέκνον του νὰ τὸ ἀρπάσωσιν ἀπὸ πλησίον

του, χωρίς να δείξῃ τὴν ἐλαχίστην λύπην, τὸν ἐλάχιστον πόνον, τὸν ἐλάχιστον ἐρεθισμόν.

Τὸ πρόβατον εἶνε τὸ εὐηθέστατον τῶν ζώων. Πολλάκις ἄνευ οὐδενὸς λόγου ἐκφεύγει ἐκ τῆς ποιμνῆς καὶ περιπλανᾶται εἰς τὰς ἐρημίας μόνον, ὅπου μετ' ὀλίγου τὸ τρώγουσιν οἱ λύκοι. Πολλάκις ἐν καιρῷ χειμῶνος ἀφήνει τὸν θερμὸν στάβλον του καὶ ἐξέρχεται εἰς τὰς χιονοσκεπεῖς καὶ παγωμένας πεδιάδας. Ὅταν βόσκωσιν ἔξω καὶ ἀρχίξῃ νὰ χιονίξῃ, μένουσιν ἐκεῖ ἀκίνητα· δὲν ἀποφασίζουσιν ἢ νὰ ζητήσωσι καταφύγιον εἰς σπήλαιον ἢ νὰ φύγωσι κάτωθεν δένδρου ἢ νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸν στάβλον· μένουσιν ἐκεῖ καὶ καλύπτονται ὑπὸ τῶν χιόνων. Ἐὰν ὁ ποιμὴν δὲν φέρῃ ἓνα κριόν, ἵνα τὸν ἀκολουθήσωσιν, ὅλα ἀφανίζονται. Ὅταν τὸ πρόβατον εἶνε δεδεμένον διὰ σχοινίου ἐκ τινος μέρους καὶ ἔλθῃ κύων τις καὶ τὸ ὑλακτῆ, τρέχει κατ' εὐθείαν γραμμὴν, ὅσον φθάνει τὸ σχοινίον, ἔπειτα ἀγωνίζεται νὰ προχωρήσῃ καὶ περαιτέρω, ὅπου δὲν φθάνει τὸ σχοινίον. Ἐντείνεται λοιπὸν τὸ σχοινίον καὶ σφίγγεται ὁ λαιμὸς του, καὶ αὐτὸ δὲν ἐννοεῖ ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προχωρήσῃ περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι φθάνει τὸ σχοινίον ἢ νὰ τρέξῃ περίξ τοῦ μέρους, ὁπόθεν εἶνε δεδεμένον τὸ σχοινίον. Χιλιάκις ἔαν συμβῆ τοῦτο, χιλιάκις τὸ πρόβατον πράττει τὸ αὐτό.

Ποτὲ δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ διδαχθῇ τι τὸ πρόβατον. Τὸ μόνον, τὸ ὁποῖον μετὰ πολὺν χρόνον κατορθώνει νὰ μάθῃ πως, εἶνε νὰ γνωρίζῃ τὸν κύριόν του καὶ τὸν στάβλον του. Ὅσον καὶ ἂν κοπιάσῃ τις ἀδύνατον νὰ τὸ διδάξῃ νὰ κάμνῃ τι, διότι δὲν δύναται νὰ παρατηρήσῃ, δὲν δύναται νὰ προσέξῃ. Βλέπει ἐμπρὸς του πάντοτε ἠλιθίως καὶ φαίνεται πάντοτε ὡς ἂν εἶνε ἀπὸν καὶ ὡς ἂν μὴ εἶνε εἰς τὰ σωστά του. Φαίνεται ὅτι μόνον ἢ μουσικὴ καὶ τὸ φῶς προξενοῦσιν εἰς τὰ πρόβατα μικρὰν τινα ἐντύπωσιν. Ὅταν τὴν πρωΐαν καὶ τὴν ἑσπέραν αὐλῇ ὁ ποιμὴν τὸν αὐλὸν του, αὐτὰ φαίνονται ὅτι προσέχουσι καὶ ὅτι εὐχαριστοῦνται ν' ἀκούωσιν αὐτόν. Ἐπίσης βόσκουσιν ἡσυχώτερον καὶ καλύτερον, ὅταν ἀκούωσι τὸν αὐλὸν ἢ ὅταν εἶνε σιωπῆ. Τὴν νύκτα, ὅταν ὁ στάβλος εἶνε σκοτεινός, ἴστανται

μέ εσκυμμένην κεφαλὴν ἀκίνητα καὶ κατηφῆ, ἀμέσως δέ, ὅταν ἐκ τῆς θύρας τοῦ στάβλου εἰσέλθωσιν αἱ πρῶται ἀκτῖνες τοῦ γλυκέος φωτὸς τῆς αὐγῆς, ὀρθοῦσι τὰς κεφαλὰς καὶ γίνονται ζωηρά. Ἐπίσης φαίνονται ὅτι ἔχουσι μικρὰν τινα συμπάθειαν πρὸς ἄλληλα. Τὴν πρωΐαν, ὅταν μέλλωσι νὰ ἐξέλθωσι πρὸς νομὴν καὶ ἀποχωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων οἱ κριοί, αἱ αἴγες καὶ οἱ ἀμνοί, οἷτινες εἰς τὴν αὐτὴν μάνδραν διενυκτέρευσαν, καὶ τὴν ἑσπέραν, ὅταν ἐκ τῆς νομῆς ἐπιστρέψωσι καὶ συναντῶνται πάλιν εἰς τὴν μάνδραν, τότε βληχῶνται πάντα μίαν μονότονον καὶ ἄτονον βληχὴν ὡς νὰ χαιρετίζωσι τοὺς συντρόφους των. Αἱ μητέρες γνωρίζουσι τὰ τέκνα αὐτῶν καὶ ταῦτα τὰς μητέρας αὐτῶν, μεταξύ χιλιάδων ἄλλων προβάτων καὶ ἀρνίων ἂν εἶνε, ἐκ τῆς βληχῆς αὐτῶν. Φαίνεται ὅτι ἕκαστον πρόβατον κατορθώνει μόνον τὴν βληχὴν τοῦ τέκνου του καὶ ἕκαστον ἀρνίον μόνον τὴν βληχὴν τῆς μητρὸς του νὰ μανθάνῃ καὶ αὐτὴν μόνον νὰ γνωρίζῃ καὶ νὰ ἐνθυμῆται.

Τὰ πρόβατα προαισθάνονται τὰς μεταβολὰς τοῦ καιροῦ. Ὅταν μέλλῃ νὰ ἐκραγῇ θύελλα, πολλὰς ὥρας πρότερον τὰ πρόβατα τάχιστα τρέχουσιν ὅλα ὁμοῦ καὶ τάχιστα ἀποχωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων καὶ πηδῶσι πολὺ ὑψηλά. Ὅταν μέλλῃ νὰ παραταθῇ ἡ καλοκαιρία, τὰ πρόβατα ζητοῦσι καὶ ἰδίως περὶ τὴν ἑσπέραν τὰ ὑψώματα καὶ τὰ ὄρη καὶ τρέχουσιν καὶ πηδῶσιν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ. Ὅταν μέλλῃ ἡ ἡμέρα νὰ γίνῃ καλὴ, τὰ ἀρνία ἀπὸ πρωΐας πηδῶσι τὸ ἐν ἐπὶ τοῦ ἄλλου καὶ σκιρτῶσιν. Ὅταν μέλλῃ νὰ γίνῃ μέγα ψύχος, τὰ πρόβατα ὀρύττουσι τὴν γῆν μετὰ τὰς ὀπλάς αὐτῶν. Ὅταν μέλλῃ ὁ χειμὼν νὰ ἐπέλθῃ ἐνωρίτερον τοῦ συνήθους, κατὰ τὴν πρωΐαν τὰ πρόβατα ἀναβαίνοσι τὸ ἐν ἐπὶ τοῦ ἄλλου. Οἱ ποιμένες γνωρίζουσι ταῦτα καὶ διὰ τοῦτο δύνανται νὰ προλέγωσι τὰς μεταβολὰς τοῦ καιροῦ.

Τὰ πρόβατα δὲν ἦσαν ἐξ ἀρχῆς τόσο ἐνήθη, τόσο ἀπαθῆ καὶ τόσο δειλὰ ζῶα, ὅσον εἶνε σήμερον. Ὅτε ἔζων ἐλεύθερα εἰς τὰ ὄρη, ἦσαν πολὺ ζωηρὰ καὶ πολὺ νοήμονα ζῶα. Τοῦτο φαίνεται

ἀκόμη καὶ σήμερον εἰς τὰ ἀρνάκια καὶ εἰς τοὺς κριοὺς. Τὰ ἀρνάκια εἶνε ζῶα ζωηρά, πηδῶσι πολὺ εὐχαρίστως, παίζουσιν εὐθύμως, εἶνε ἀρετὰ τολμηρὰ καὶ προσπαθοῦσι πολὺ νὰ θωπεύσωσι καὶ νὰ εὐχαριστήσωσιν ἐκείνον, ὅστις περιποιεῖται αὐτά. Ἄλλ' ἀργότερον, ὅταν μεγαλώσωσι καὶ γίνωσι πρόβατα, γίνονται καὶ αὐτὰ νωθρὰ καὶ ἀπαθῆ. Ὁ δὲ κριὸς εἶνε ἀρετὰ ζωηρὸς καὶ δραστήριος. Πράττει ὄχι ὡς μηχανή, ἀλλ' ἔχει ἀρετὴν ἀνεξαρτησίαν· αἰσθάνεται τὴν δυνάμιν του, ἔχει θάρρος καὶ μάχεται πρὸς ἄλλους κριοὺς συχνὰ καὶ μετ' ἀφοβίας.

Τὰ πρόβατα εἶνε ὠφελιμώτατα εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ἄν δὲν ὑπῆρχον αὐτά, οἱ ἄνθρωποι θὰ ἔζων πολὺ κακά. Διότι τὰ πρόβατα παρέχουσιν εἰς ἡμᾶς τὸ κρέας των καὶ τὸ γάλα των, ἐξ ὧν τρεφόμεθα· τὸ ἔριόν των, ἐξ οὗ κατασκευάζομεν διάφορα ὑφάσματα καὶ σκεπάσματα· τὸ δέρμα των, ἐξ οὗ κατασκευάζομεν ὑποδήματα, ἀσκούς καὶ διάφορα ἄλλα πράγματα· τὰ κρέατα καὶ τὰ ὀστά των, ἐξ ὧν κατασκευάζομεν διάφορα ὄργανα· τὸ λίπος των, ἐξ οὗ κατασκευάζομεν κηρία, τὰ ἔντερα των, ἐξ ὧν κατασκευάζομεν τὰς χορδὰς τῶν μουσικῶν ὀργάνων. Καὶ ἐν γένει τὰ πρόβατα παρέχουσιν εἰς τοὺς ἀνθρώπους πολλὰ, τὰ ὅποια συντελοῦσιν εἰς τὴν διατήρησιν καὶ τὴν διακόσμησιν τοῦ βίου αὐτῶν.

## Β'. ΑΡΕΤΑΙ ΔΙΑΦΟΡΟΙ

### 17. Τὰ τέκνα τοῦ γεωργοῦ.

(Ὁμόνοια)

Γεωργός τις εἶχε πολλὰ τέκνα δύστροπα καὶ ὀξύθυμα. Ἐφιλονίκουν καὶ διεκπληκτίζοντο πάντοτε. Ὁ γεωργὸς πολλάκις τὰ συνεβούλευσε νὰ εἶνε ἡγαπημένα καὶ νὰ μὴ διαπληκτίζωνται, ἀλλ' αὐτὰ δὲν ἤκουον.

Ἡμέραν τινά ὁ συνετός πατήρ παρήγγειλε νὰ τῷ φέρωσι δέσμην ῥάβδων. Ἐτέκνα του ἔφεραν αὐτήν. Τότε ὁ πατήρ τὰς ἔδεσεν ὅλας ὁμοῦ καὶ ἔδωκεν αὐτάς εἰς τὰ τέκνα του νὰ τὰς θραύσωσιν. Ὅλα κατὰ σειράν ἐδοκίμασαν, ἀλλὰ δεν ἠδυνήθησαν. Ῥάβδοι πολλαὶ ὁμοῦ ἠνωμένοι ἀδύνατον νὰ θραυσθῶσι!

Μετὰ ταῦτα ὁ πατήρ λαμβάνει τὰς ῥάβδους, κόπτει τὸ σχοινίον, διὰ του ὁποίου εἶχε δεδεμέναι αὐτάς, καὶ δίδει ἀνὰ μίαν εἰς τὰ τέκνα του νὰ τὰς θραύσωσι. Τὰ τέκνα του ἔθραυσαν πολὺ εὐκόλως πάσας τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην.

Τότε ὁ πατήρ λέγει πρὸς αὐτά· «Τέκνα μου, εἶδετε τί συνέβη με τὰς ῥάβδους. Ὅτε ἦσαν δεδεμέναι ὅλαι ὁμοῦ, οὐδεμία ἐβλάθη. Ὅτε ὅμως ἐλύθησαν καὶ ἐκάστη ἐχωρίσθη ἀπὸ τῆς ἄλλης καὶ ἔμεινε μόνη, τότε οὐδεμία ἔμεινε σώα. Ὅλαι ἐθραύσθησαν, ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην, καὶ ἐπὶ τέλους ὅλαι ἠφανίσθησαν. Τὰ ἴδια καὶ ἀπαράλλακτα συμβαίνουν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον καὶ με τοὺς ἀδελφοὺς τοὺς ἠγαπημένους καὶ με τοὺς ἀδελφοὺς τοὺς μὴ ἠγαπημένους. Ὅταν οἱ ἀδελφοὶ εἶνε ἠγαπημένοι, τίποτε δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ πάθωσιν. Οἱ κακοὶ ἄνθρωποι δὲν τολμῶσι νὰ τοὺς βλάψωσι, διότι εἶνε πολλοὶ καὶ τοὺς φοβοῦνται. Οἱ καλοὶ ἄνθρωποι τοὺς ἀγαπῶσι καὶ τοὺς τιμῶσι, διότι βλέπουσιν ὅτι εἶναι καλοὶ ἀδελφοί. Αἱ δυστυχίαι, αἱ ὁποῖαι θὰ τοὺς εὗρωσι τυχὸν εἰς τὸν βίον, δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ τοὺς ἀφηνίσωσι, διότι ὁ εἷς θὰ βοηθῇ τὸν ἄλλον. Ὅταν ὅμως δὲν εἶνε ἠγαπημένοι, τότε καὶ οἱ κακοὶ εὐκόλως τοὺς βλάπτουσι, διότι δὲν τοὺς φοβοῦνται· καὶ οἱ καλοὶ δὲν τοὺς τιμῶσι, διότι βλέπουσιν ὅτι εἶνε κακοὶ ἀδελφοί, καὶ αἱ δυστυχίαι, αἱ ὁποῖαι θὰ τοὺς εὗρωσιν εἰς τὸν βίον, θὰ τοὺς ἀφηνίσωσι, διότι δὲν θὰ ἔχωσι κινένα νὰ τοὺς λυπηθῇ καὶ νὰ τοὺς βοηθήσῃ.

Λισόπειος μῦθος.

— Ἡ ὁμόνοια φτειάνει σπῆτι κ' ἡ διχόνοια τὸ χαλαίει.

### 18. Ἡ ἀδελφικὴ ἀγάπη.

Ἀνάθεμά τον, ποῦ τὸ εἶπῃ· «τὰδέρφια δὲν πονιοῦνται»·  
τὰδέρφια σκίζουν τὰ βουνὰ καὶ δένδρα ἔξερριζώνουν,  
τὰδέρφια ἐκυννηγίσανε κ' ἐνίκησαν τὸ Χάρο.  
Δυὸ ἀδέρφια εἶχαν ἀδερφὴ ἔς τὸν κόσμον ξακουσμένη·  
τὴν φθόναγεν ἢ γειτονιά, τὴ ζήλευεν ἢ χώρα,  
τὴ ζήλειψε κ' ὁ Χάροντας καὶ θέλει νὰ τὴν πάρῃ·  
ἔς τὸ σπίτι τρέχει καὶ βροντᾷ· ἴσάν νᾶταν νοικοκύρης·  
— «Ἄνοιξε, κόρη, γιὰ νὰ ἴμπῶ, ἵτοιμάσου νὰ σὲ πάρω,  
»τί ἐγὼ εἶμαι γυιὸς τῆς μαύρης γῆς, τς ἀραχνιασμένης  
[πέτρας]».

— «Ἄφησε με, Χάροντα, ἄφησε με, σήμερον μὴ μὲ πάρῃς·  
ταχιά Σαββάτο νὰ λουστῶ, τὴν Κυριακὴν ν' ἀλλάξω  
καὶ τὴ Δευτέρα τὸ ταχὺ ἔρχομαι μοναχὴ μου».  
Ἄπ' τὰ μαλλιά τὴν ἄρπαξε κ' ἡ κόρη κλαίει καὶ σκούζει,  
νὰ καὶ τὰδέρφια πῶθησαν ἕψηλὰ ἴπ' τὸ κορφοβοῦνι,  
τὸ Χάροντα ἱκνήγησαν καὶ ἴγλύτωσαν τὴν κόρη.

(Δημῶδες)

### 19. Ὁ ταῦρος καὶ ἡ καμηλοπάρδαλις.

(Ἑλληλοβοήθεια)

Συνηντήθησάν ποτε νεαρός τις ταῦρος καὶ καμηλοπάρδαλις  
καθ' ὁδόν. Κατεδιώκοντο καὶ οἱ δύο ὑπὸ ἰσχυρῶν λεόντων. Ἐπειδὴ  
δὲ εἶχον τὴν αὐτὴν τύχην, ἀπεφάσισαν νὰ συνοδοιπορήσωσι.  
«Δὲν δύναμαι», ἔλεγεν ἡ καμηλοπάρδαλις, «νὰ μείνω πλέον εἰς  
τὴν πατρίδα μου, ὅπου οὐδεμίαν ἀσφάλειαν ὑπάρχει· θὰ ἀπέλθω  
εἰς ἄλλην χώραν, ὅπου δύναται τις τοῦλάχιστον νὰ κοιμᾶται  
ἤσυχος καὶ νὰ μὴ τρομάξῃ ἐκ τῶν συχρῶν βρυχηθμῶν τῶν λεόν-  
των». — «Καὶ ἐγὼ», εἶπεν ὁ ταῦρος, «εὐχαρίστως σὲ ἀκολουθῶ.  
Εἰς τὴν πατρίδα μου δὲν δύναμαι νὰ προφυλαχθῶ πλέον ἐκ τῶν

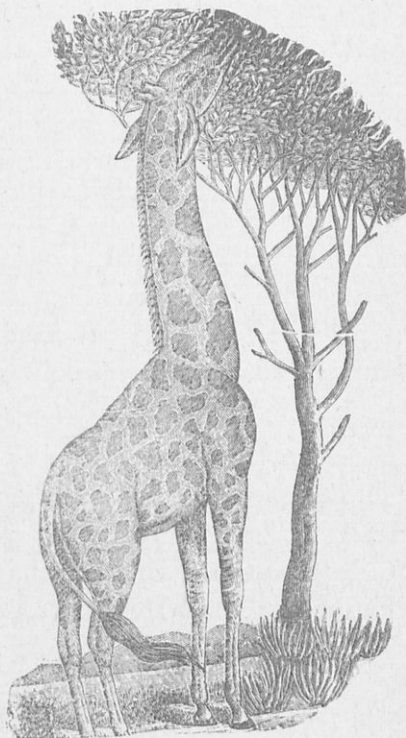


λεόντων, οί οποιοι κατεξέσχισαν πάντας τους αδελφούς και έμέ αυτόν χθές όλίγον έλειψε νά με κατασπαράξωσιν».

Ότε οί δύο συνοδοιπόροι είχαν απομακρυνθῆ, πλέον εκ του δάσους, εις τό όποϊον κατώκουν οί λέοντες, εβάδιζον ήσύχως και άφόβως δια μέσου της πεδιάδος, όπου μόλις εδῶ και εκει έπρασί- νιζον όλίγα μικρά χόρτα επί του έδαφους και έρχί- νετο δένδρον τι. Η καμηλοπάρδαλις υπέφερε πολύ έπεινα και ήτο λυ- πημένη, ενώ ο ταύρος ήτο λίαν ζωηρός και έτρω- γεν ό,τι χόρτον εύρισκε κατά γῆς.

«Διατί είσαι τόσον λυ- πημένη;» ήρώτησεν αυ- τήν ο ταύρος· «διατί δέν έρχεσαι και σύ νά φάγης όλίγην χλόην; Είνε αλη- θές ότι τό έδαφος έχει όλίγην μόνον εδῶ και εκει αλλά, αν δέν βρύνηται νά κύπτης, είναι αρκετή, όπως χορτάσωμεν και οί δύο. Σήμερον τίποτε δέν έρχγες. Δέν σοι άρέσκει αυτή ή τροφή;»

«Αχ!», απήντησεν ή καμηλοπάρδαλις. Τό χόρτον αυτό δέν είναι κακόν, θα τό έτρωγον με πολλήν ευχαρίστησιν. Άλλά δέν βλέπεις τί υποφέρω, όταν στηρίζωμαι επί των ύψηλών προσθίων ποδών μου και κύπτω τόν μακρόν μου λαιμόν κατά γῆς, ίνα



Καμηλοπάρδαλις.



ἀποσπάτω διὰ τῆς μακρᾶς μου γλώσσης μικρόν τι χόρτον; Θὰ μοὶ εἴπῃς νὰ γονατίζω καὶ νὰ κόπτω. Ἀλλὰ τοῦτο οὐδὲν μὲ ὠφελεῖ διότι τὸ ἐν χόρτον ἀπέχει τοῦ ἄλλου τόσον πολὺ, ὥστε εἶναι ἀνάγκη, ἵνα γεμίσω τὸ στόμα μου, νὰ ἐγείρωμαι καὶ νὰ γονατίζω πολλάκις. Εἶπε εὐκόλον τοῦτο;»

«Ὡραία μου φίλη», εἶπεν ὁ ταῦρος, «σὲ οἰκτίρω, διότι εἶσαι πλασμένη τόσον ἀλλόκοτα. Δὲν ἐννοῶ πῶς κατορθῶνεις νὰ βόσκῃς ἔχουσα τοιοῦτον ὑψηλὸν σῶμα καὶ τοιοῦτον μακρὸν λαιμὸν καὶ εἰς τί χρησιμεύει ἡ τόσον μακρὰ σου γλῶσσα».

«Μὴ μὲ οἰκτίρῃς», ἀπήντησεν ἡ καμηλοπάρδαλις. «Ὁλη ἡ γῆ δὲν εἶναι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον κατεσκευασμένη. Ἄν ἐδῶ ὑπάρχῃ κατὰ γῆς χλόη καὶ σὺ τρώγῃς μὲ εὐκολίαν, πιθανὸν νὰ φθάσωμεν εἰς ἄλλον τόπον, ὅπου ἐγὼ γένθῃ εὐρίσκω μὲ τὸ ὑψηλὸν μου σῶμα καὶ μὲ τὸν μακρότατόν μου λαιμὸν ἄφθονον τροφήν, σὺ δὲ ὀλίγην ἢ ὅλως διόλου».

Ὁ ταῦρος ἦτο εὐσπλαγχνος. Ἐξέχωνε διὰ τῶν κεράτων τὸ χόρτον, τὸ ὁποῖον ὑπὸ τὴν σκιὰν βράχου τινὸς ἐφύετο ἐπὶ τῆς γῆς ἄφθονον, καὶ τὸ ἀπέθετεν ἐπὶ τοῦ βράχου, ἐκ τοῦ ὁποῖου ἡ καμηλοπάρδαλις ἠδύνατο νὰ λαμβάνῃ αὐτὸ ἄνευ δυσκολίας.

Οἱ δύο φυγάδες τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἐφθασαν εἰς μίαν ἔρημον, εἰς τὴν ὁποίαν οὐδὲν χόρτον ἐφύετο. Ὁ ταῦρος ἐμυκάτο ἐκ τῆς πείνης καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ προχωρήσῃ.

Ἡ καμηλοπάρδαλις ἐνεθάρρουνεν αὐτόν. «Ἀκολούθησέ με», τῷ ἔλεγεν. «Ἐκεῖ κάτω, ὅπου εἶνε τὰ δένδρα, ὑπάρχει τροφή καὶ διὰ τοὺς δύο». Ὁ ταῦρος ἠκολούθησεν αὐτὴν μέχρι τινός, ἔπειτα ὅμως ἐστάθη περίλυπος, διότι ἐπὶ τοῦ ἀμμώδους ἐδάφους τῆς ἐρήμου ἦσαν πολλὰ δένδρα, ἀλλὰ χόρτον οὐδαμοῦ ἐφαίνετο. Εἰς τὰ φύλλα τῶν δένδρων δὲν ἠδύνατο νὰ φθάσῃ· ἦσαν πολὺ ὑψηλὰ δι' αὐτόν, ἐνῶ ἡ καμηλοπάρδαλις ὕψωνε τὸν μακρὸν τῆς λαιμὸν πρὸς τοὺς πρασίνοὺς κλάδους καὶ ἔφερε διὰ τῆς μακρᾶς γλώσσης εἰς τὸ στόμα αὐτῆς ἀκόμη καὶ ἐκείνους, οἵτινες ἦσαν πολὺ ὑψηλὰ.

«Βλέπεις», ἔλεγε πρὸς τὸν ταῦρον, ὅστις ἐβλεπε μετὰ περιερ-

γείας αὐτήν, διατί· ἔπλασεν ὁ Θεὸς τὸ σῶμά μου ὑψηλόν, τὸν λαϊμόν μου μακρὸν καὶ τὴν γλῶτταν μου μεγάλην; Ἐγὼ δὲν ζητῶ τὴν τροφήν μου χαμηλὰ ἐπὶ τοῦ χλοεροῦ ἐδάφους, ἀλλ' εἰς τοὺς ὑψηλοὺς κλάδους τῶν δένδρων, τὰ ὅποια φύονται εἰς τὴν ἔρημον. Καὶ δὲν φροντίζω μόνον διὰ τὸν ἐκυτόν μου, ἀλλὰ καὶ διὰ σέ, πτωχὲ φίλε· διότι, βλέπεις, σοῦ κόπτω τοὺς μᾶλλον πυκνοφύλλους κλάδους τῆς κορυφῆς τῶν δένδρων καὶ τούτους ῥίπτω κάτω, ἵνα χορτάσῃς καὶ σύ, ὅπως καὶ ἐγώ».

Ὁ ταῦρος μετ' εὐγνωμοσύνης ἐδέχετο ὅ,τι προσέφερον εἰςαυτὸν ἡ καμηλοπάραλις. Καὶ οὕτως οἱ δύο φυγάδες βοηθοῦντες ἀλλήλους συνωδοιπόρουσιν ἐπὶ ἀρκετὰς ἡμέρας, μέχρις ὅτου ἔφθασαν εἰς ἡσυχόν τινα καὶ ἀσφαλῆ γῶραν, ὅπου δὲν ὑπῆρχον ἄγριοι λέοντες. Ἐκεῖ ὑπῆρχεν ἀρκετὴ τροφή καὶ κάτω ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ ἄνω ἐπὶ τῶν κλάδων τῶν δένδρων, καθὼς καὶ δροσερὸν ὕδωρ. Ἐμείναν λοιπὸν ἐκεῖ καὶ οἱ δύο καὶ ποτὲ δὲν ἐχωρίσθησαν πλέον. Εἰς ὅλην τῶν τὴν ζωὴν ἦσαν ἡνωμένοι ὡς δύο καλοὶ φίλοι.

- Τῶνα χέρι νίβει τᾶλλο καὶ τὰ δυὸ τὸ πρόσωπο.
- Βόηθα με νὰ σὲ βοηθῶ, ν' ἀνεβοῦμε τὸ γκρεμνὸ.
- Ἀνὴρ ἄνδρα καὶ πόλις πόλιν σφῆζει.

## 20. Κλεινίας ὁ Πυθαγόρειος.

(Ποῦανσις)

(Αἰλιανός, ποικίλη Ἱστορία ΙΔ', 22)

Κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους σφόδρα τις Ἕλληνας, Κλεινίας καλούμενος, μαθητὴς τοῦ μεγάλου Ἑλλήνος φιλοσόφου Πυθαγόρου, ὡσάκις ἠσθάνετο ὅτι ὠργίζετο, ἐλάμβανε τὴν κιθάραν αὐτοῦ, ἐχόρδιζεν αὐτὴν καὶ ἐκιθάριζε. Καὶ οὕτω δὲν εἶχε κενρὸν νὰ περιπέσῃ εἰς ὀργὴν, πάθος, τὸ ὅποσον ἐνόμιζεν ἐπιβλαβέστατον καὶ ἀσχημότατον. Ὅτε δὲ ἠρώτων αὐτὸν τί κάμνει κιθαρίζων. «Πραῦνομαι», ἀπεκρίνετο.

## 21. Τὸ Ἑρετρικὸν μειράκιον.

(Ἐδπαιδευοία)

(Αἰλιανός, ποικίλη Ἱστορία Θ', 33)

Μειράκιόν τι, εἶξ Ἑρετρίας τῆς Εὐβοίας καταγόμενον, ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐσπούδασεν εἰς τὸν περίφημον τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος φιλόσοφον Ζήνωνα.

Ὅτε ἐτελείωσε τὰς σπουδὰς αὐτοῦ καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του, ὁ πατήρ ἠρώτησεν αὐτὸ τί ἐσπούδασε. «Θὰ σοὶ δείξω», εἶπε τὸ μειράκιον. Ὁ πατήρ περιέμενεν ἐπὶ τινα ὥραν καί, ἐπειδὴ τὸ μειράκιον οὐδὲν ἐδείκνυεν εἰς αὐτόν, ὠργίσθη, τὸ ὕβρισε καὶ τὸ ἐρόραπισε. Τὸ μειράκιον οὔτε εἶπέ τι οὔτε ἐπεχείρησε νὰ ἀντισταθῇ. Ἀταράχως ὑπέμεινε τὰς ὕβρεις καὶ τὰ ραπίσματα. Ἐπειτα στραφέν πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ εἶπεν. «Ἴδού τί ἔμαθον, πάτερ, αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἰδίαις ὀφθαλμοῖς ταύτην τὴν στιγμήν βλέπεις. Νὰ υποφέρω ἀγογγύστως τὴν ὀργὴν τοῦ πατρὸς καὶ οὐδὲως νὰ ἀγανακτῶ διὰ τὰς ὕβρεις καὶ τὰ ραπίσματα τὰ προερχόμενα ἐκ τῶν γονέων μου».

## 22. Κάπρος καὶ ἀλώπηξ.

(Ἠρόνοια)

Ἡμέραν τινὰ πρωὶ πρωὶ, ἐνῷ ἀκόμη δὲν εἶχε καλὰ φωτίση ὁ Θεὸς τὴν ἡμέραν, κάπρος τις κατεγίνετο μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας νὰ ἀκονήσῃ τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ εἰς ἓν δένδρον.

Κατὰ τύχην ἀλώπηξ τις διαβαίνουσα ἐκεῖθεν εἶδε τὸν κάπρον καὶ τὸν ἠρώτησε διατί ἀκονᾷ πρωὶ πρωὶ τοὺς ὀδόντας, ἀφοῦ πανταχοῦ ἐπικρατεῖ ἄκρα ἡσυχία καὶ οὐδαμοῦ φαίνεται ἐχθρός τις. Τότε ὁ κάπρος εἶπε πρὸς αὐτήν. Ἀκονῶ τώρα τοὺς ὀδόντας μου, ὅτε εἶμαι ἐντελῶς ἡσυχος καὶ ἔχω καιρόν, ἵνα ἔχω αὐτοὺς ἠκονημένους, ὅταν τυχὸν παρουσιασθῇ ἐχθρός τις καὶ εἶνε ἀνάγκη νὰ μεταχειρισθῶ αὐτούς».

## 23. Τὰ σωθέντα κοράσια.

(Πρόνοια)

Δύο χωρικῶν κορασίων ἡ θεία, ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτῶν, κατῴκει εἰς τὸ πλησίον χωρίον. Ἡ θεία των αὐτῆ τὰ ἡγάπα πολὺ καὶ πολλάκις τὰ προσεκάλει καὶ ἔμενον ἀπὸ πρωΐας μέχρις ἑσπέρας εἰς τὴν οἰκίαν αὐτῆς. Ἐπειτα, ὅτε ἐπλησίαζε νὰ νυκτώσῃ, τὰ ἔστειλε πάλιν εἰς τὴν μητέρα αὐτῶν.

Ἡμέραν τινὰ τὰ κοράσια ἤθελον νὰ μεταβῶσιν εἰς αὐτὴν ἀπὸ τῆς πρωΐας. Ὁ χειμὼν ἦτο βαρὺς. Ἐνεδύθησαν καλά, ἔλαβον τὰς ρόκας, ἵνα ἐργασθῶσιν ἐκεῖ, καὶ ἐξεκίνησαν. Διῆλθον τὸ δάσος, τὸ ὁποῖον ἔκειτο ἐν τῷ μεταξῷ τῶν δύο χωρίων, καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν θείαν των. Ἡ θεία των, ὅτε τὰ εἶδεν, ἐχάρη πολὺ καὶ τὰ περιποιήθη ὅσον ἡδύνατο καλύτερον. Κατὰ τὴν ἑσπέραν, ὅτε ἐπλησίαζε νὰ δύσῃ ὁ ἥλιος, τὰ κοράσια ἀπεχαιρέτισαν τὴν θείαν των καὶ ἐξεκίνησαν, ἵνα ἐπανέλθωσιν εἰς τοὺς γονεῖς των. Ὅτε ἔφθασαν εἰς τὸ δάσος, ἤρχισεν νὰ χιονίζῃ καὶ νὰ φυσᾷ τόσο πολὺ, ὥστε τὰ πικιδία δὲν διέκρινον πλέον τὸν δρόμον καὶ δὲν ἡδύνατο οὔτε νὰ προχωρήσωσιν οὔτε νὰ ὀπισθοχωρήσωσιν. Ἐκεῖ παρὰ τὴν ὁδὸν εἶδον μικρὸν τι σπήλαιον, ἀνωθεν τοῦ ὁποίου ἐκάθητο παχὺ στρῶμα χιόνος, καὶ ἐκεῖ κατέφυγον. Πρὶν ὅμως εἰσέλθωσιν εἰς αὐτό, ἔδεσαν εἰς τὸ ἄκρον ρόκας ἐρυθρὸν μανδήλιον καὶ ἐνέπηξαν αὐτὴν στερεῶς ἐπὶ τοῦ χιονοσκεποῦς σπηλαίου. Ἐσκέφθησαν ὅτι, ἐὰν τυχὸν διήρχετο τις ἐκεῖθεν, θὰ ἔβλεπε τὸ ἐρυθρὸν μανδήλιον καὶ θὰ ἤρχετο εἰς βοήθειαν αὐτῶν.

Ὅτε ἦλθεν ἡ νύξ, ἡ χιών ἔπιπτε πυκνοτέρα. Ἡ εἵσοδος τοῦ σπηλαίου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὐρίσκοντο τὰ κοράσια, ἐκλείσθη ὑπὸ τῆς χιόνος. Ἐκεῖ δὲ καθήμενα τὰ δυστυχῆ ἤκουον ἔξω τὸν βῦαν νὰ φωνάζῃ καὶ τὴν θύελλαν νὰ μαίνεται. Τὰ κακόμοιρα ἐκ τοῦ φόβου ἔτρεμον! Ὁ πανάγαθος ὅμως Θεὸς ἠγρύπνει ἀνωθεν αὐτῶν. Τέλος, ἀφοῦ προσηυχήθησαν, ἀπεκοιμήθησαν.

Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν, ἐπειδὴ τὰ κοράσια δὲν ἐπέστρεψαν εἰς τὴν οἰκίαν, οἱ γονεῖς τῶν ἀνησυχῶν πολὺ καὶ ἔστειλαν ἕνα ἄνθρωπον εἰς τὴν θείαν των, ἵνα μάθωσι τί συμβαίνει. Ὅτε ὁ ἄνθρωπος ἐπανῆλθε, καὶ ἔμαθον παρ' αὐτοῦ ὅτι τὰ τέκνα των δὲν εἶνε εἰς τὴν θείαν των καὶ ὅτι ἀπὸ τῆς ἐσπέρας τῆς προηγουμένης ἡμέρας εἶχον ἀναχωρήσῃ ἐκεῖθεν, ὅπως ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸ χωρίον των, ὑπέθεσαν ὅτι θὰ τὰ κατέχωτε πουθενὰ καθ' ὕδωρ ἢ χιῶν καὶ ἐταράχθησαν πολὺ. Προσεκάλεσαν ὅλους τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς φίλους αὐτῶν καὶ λαβόντες πτύα ἔτρεξαν εἰς τὸ δάσος πρὸς ἀνεύρεσιν καὶ σωτηρίαν τῶν κορασίων.

Ἐνῶ ἠρεύνων ἐκεῖ, εἶδον ἐρυθρὰν τινα σημαίαν, ἣτις ἐξεῖχεν ὀλίγον ὑπεράνω τῆς χιόνης. Οἱ ἄνθρωποι ἀνεγνώρισαν τὸ μανδῆλιον καὶ ἐνόησαν ὅτι ἐκεῖ θὰ ἦσαν τὰ κοράσια. Τρέχουσι λοιπὸν ἐκεῖ καὶ καλοῦσιν αὐτὰ μὲ τὸ ὄνομά των ὅσον ἠδύναντο δυνατώτερα. Τὰ κοράσια ἤκουσαν τὴν φωνὴν τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἄλλων συγγενῶν αὐτῶν καὶ ἤρχισαν καὶ αὐτὰ νὰ φωνάζωσι δυνατὰ ἐκ τοῦ σκοτεινοῦ καὶ χιονοσκεποῦς αὐτῶν καταφυγίου, ἀλλὰ δὲν ἠδύναντο νὰ ἐξέλθωσιν. Ἡ χιὼν ἦτο πολλὴ καὶ ἡ εἴσοδος τοῦ σπηλαίου εἶχε φραχθῆ ἐντελῶς ὑπ' αὐτῆς. Τότε οἱ ἄνδρες διὰ τῶν πτύων ἀπομακρύνουσι τὴν χιόνα καὶ εὐρίσκουσιν ὑπὸ τοὺς θάμνους τὰ δύο κοράσια τρέμοντα ἐκ τοῦ ψύχους καὶ τοῦ φόβου.

«Δόξα σοι ὁ Θεός!» εἶπον μιᾷ φωνῇ πάντες καὶ περιχαρεῖς ἐπέστρεψαν εἰς τὸ χωρίον των. Ἡ μήτηρ ἰδοῦσα τὰ δύο τῆς κοράσια, τὰ ὅποια ἔκλαιεν ὡς ἀποθανόντα, ἐλιποθύμησε. Συνῆλθεν ὅμως μετ' ὀλίγον, εὐχαρίστησε τὸν Θεὸν διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν τέτνων τῆς, τὰ ἔλαβεν εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς καὶ περιπαθέστατα κατεφίλει αὐτά.

— "Ἀναψτε τὸ λυχνάρι σου προτοῦ νὰ σ' εὕρῃ ἡ νύκτα.

## 24. Ἡ ξενιτεία.

(Φιλοσοφία τῶν γονέων)

Τρεῖς χρόνους ἔχει ὁ Στρατῆς ἕστα ἕνα τοῦ γυρίζει.  
Καὶ πρὶν νὰ ἔρσῳν οἱ τέσσεροι, βουλιέται γιὰ νὰ φύγη.

Τὸν πιάνουν χιόνια καὶ βροχὲς καὶ τὸν γυρίζουν ἴπισω,  
Περνοῦνε δυό, περνοῦνε τρεῖς, περνοῦνε πέντε μῆνοι,  
Κι ἀπὸ τὰ ξένα ὁ Στρατῆς δὲν εἰμπορεῖ νὰ φύγη·  
Τὸ τί ἔταξε τῆς μάννας του θυμᾶται βουρζωμένος.  
» Μὴν κλαῖς ἔς τὰ ξένα, μάννα μου, τρεῖς χρόνους θὰ σᾶς  
[λείψω

- » Καὶ πρὶν νὰ ῥθοῦν οἱ τέσσεροι ὀπίσω θὰ γυρίσω».  
Καὶ πρὶν νὰ ῥθοῦν οἱ τέσσεροι δὲ γύρισεν ὀπίσω.  
Ἦρθε καὶ ἄλλη ἀνοιξὴ καὶ ἄλλο καλοκαίρι,  
Καὶ ὁ Στρατῆς ὁ δύστηχος εἶν' ἄρρωστος ἔς τὰ ξένα.  
Ξένη τοῦ δίνει τὸ νερό, ξένη τὸν συγυράει  
Καὶ ξένη μάννα κάθεται ἔς τὸ πλάγι του τῆ νύχτα.  
Βαρεῖα στενάζει ὁ Στρατῆς ἓνα πουργὸ καὶ λέγει·  
« Τὰ γονατὰ μου ἔκοψε ἡ φοβερὴ ἀρρώστια,  
» Καὶ τὴν καρδιά μου ἴπλάκωσε ἓνα βαρὺ λιθάρι,  
» Καὶ πειὰ δὲν εἶμαι γιὰ ζωή, τὴ γῆ γιὰ νὰ πατήσω !  
» Τὸ λείψανό μου, στόλισε, γυναῖκα, ὅταν πεθάνω !  
» Σαβάνωσέ με, κλάψε με καὶ ἴπὲς πῶς εἶμαι γυιὸς σου,  
» Ἄτυχη μάννα καὶ ἄτυχος πατέρας μὲ προσμένουν.  
» Τρεῖς χρόνους, ὄντας ἔφυγα, τοὺς εἶπα, θὰ σᾶς λείψω  
» Καὶ πρὶν νὰ ῥθοῦν οἱ τέσσεροι ὀπίσω θὰ γυρίσω.  
» Καὶ πρὶν νὰ ῥθοῦν οἱ τέσσεροι ἐκίνησα νὰ φύγω·  
» Μ' ἔπιασαν χιόνια καὶ βροχὲς καὶ γύρισα ὀπίσω.  
» Ἦρθε καὶ ἄλλη ἀνοιξὴ καὶ ἄλλο καλοκαίρι,  
» Κι ἀκόμη εἶμαι ἄρρωστος ὁ δύστηχος ἔς τὰ ξένα.  
» Ἄλλο παιδί δὲν ἔχουνε οἱ ἄμοιροι γονοὶ μου !  
» Ἐμένα ἔχουν καὶ χαρά, ἐμένα καὶ καμάρι  
» Ὁ Δῆμος ὁ πατέρας μου, καὶ ἡ μάννα μου ἡ Μάρθα».  
— «Φωτιά μου ! Ξένε, λέγε μου, πῶς λένε τῶνομά σου;»  
— «Στρατῆ μὲ λένε.» — «Δύστηχε ! ἐσύ ἴσαι τὸ παιδί μου !  
» Στρατῆ μου, σύ, ποῦ μοῦφυγες καὶ ἦρθες ἐδῶ ἔς τὰ ξένα !» .  
Ἦσθην ἀγκαλιά της ἡ φτωγὴ μὲ κλάυματα τὸν σφίγγει,

Τὸν βρέχει μὲ τὸ δάκρυ τῆς καὶ τὸν φιλεῖ ὡς τὰ μάτια,  
Κ' ἐκεῖνος ἄλαλος φιλεῖ τῆς μάννας του τὸ χέρι.

» Μάννα μου, πῶς εὐρέθηκες ὡς τὰ ξένα μοναχὴ σου ;

» Ὁ δύστηνος πατέρας μου τί ἔγινε , μάννα· ποῦνε ; »

— « Τρεῖς χρόνους ὅταν ἔφυγες, μᾶς εἶπες πῶς θὰ λείψης

» Καὶ πρὶν νὰ ῥθοῦν οἱ τέσσεροι πῶς πίσω θὰ γυρίσης,

» Καὶ πρὶν νὰ ῥθοῦν οἱ τέσσεροι δὲ γύρισες ὀπίσω !

» Σῦρε », τὸν εἶπα, ἄνδρα μου, νὰ εὗρης τὸ παιδί μας

» Ἄλλο παιδί δὲν ἔχουμε, δὲν ἔχομι ἄλλο στυλο,

» Αὐτὸ εἶν' τὸ καμάρι μας, αὐτὸ εἶν' ἡ χαρά μας,

» Πολλὲς μανάδες ἴπότησε ἢ ξενιτειῶ φαρμάκι.

« Πολλούς, ποῦ ἔξενιτεύθηκαν τοὺς ἔφαγαν τὰ ξένα.

» Σῦρε ὡς τὰ ξένα, ἄνδρα μου, νὰ εὗρης τὸ παιδί μας »,.

« Καὶ ἄλλος ἓνας πέρασε δυστυχισμένος χρόνος,

» Κι ὁ ἄνδρας μου δὲν φάνηκεν ὀπίσω νὰ γυρίσῃ !

» Καὶ ἴπῃρα τότε ἢ ἄμοιση τοὺς δρόμους ἐρωτῶντας·

» Μὴν εἶδατε τὸν ἄνδρα μου, μὴν εἶδατε τὸ γυιό μου ; »

» Δὲν εἶδαμε τὸν ἄνδρα σου, δὲν εἶδαμε τὸ γυιό σου ». .

» Καὶ δοῦλα τότες ἔγινα ἢ δύστηχη ὡς τὰ ξένα ».

Βαρεῖα στενάζει ὁ Στρατῆς ὡς τὸ στρῶμά του ἐπάνω.

Ἐμπρὸς ὡς τὰ εἰκονίσματα ἢ Μάρθα γονατίζει

Καὶ τὸν Θεὸ παρακαλεῖ νὰ σηκωθῇ ὁ γυιός τῆς.

Τάζει λιβάνι καὶ κερί στὴ χάση του νὰ πάῃ.

Κι ὁ Θεὸς τὴν ἐλυπήθηκε κι ὁ Θεὸς τὴν εὐσπλαχνίσθη.

Κι ὁ γυιός τῆς ἔγεινε καλὰ κι ὁ γυιός τῆς ἐσηκώθη,

Κ' ἐκίνησαν ὡς τὸ σπῖτι τους τὸ ἔρημὸ νὰ πᾶνε

Ἰστὴν στράτα ποῦ διαβαίνουνε, ὡς τὴ στράτα ποῦ πη-

[γαίνουν.

Ἰκούνε μιὰ βραχνὴ φωνὴ σὲ μιὰ καλύβα μέσα·

— « Διαβάτη μου, σταμάτησε καὶ κράτα τῆλογο σου.

» Δὲν ἔχω πόδια, γιὰ νὰ βγῶ κοντά σου νὰ μιλήσω,

» Δὲν ἔχω φῶς ὁ δύστηχος, γιὰ νὰ σὲ ἰδῶ ποιὸς εἶσαι.



- » Αὐτοῦ ποῦ πᾶς, διαβάτη μου, ἄν πῆς ᾽ς τὴν Περσῶρα,
- » Καθὼς θὰ μπῆς δεξιὰ μεριά, μὰ βρούση θ' ἀπαντήσης.
- » Καὶ σὲ μὰ πόρτα σύρριζα εἶν' ἕνα κυπαρίσσι·
- » Κλαῖμένη κ' ἄμοιρη θὰ ἰδῆς γυναῖκα νὰ προσμένῃ.
- » Ἐπὶ τὰ ξένα καρτερεῖ τὸν ἄνδρα καὶ τὸ γυιό της.
- » Ὁ ἄνδρας της τῆς ἄτυχῆς ἐγὼ ὁ γέρος εἶμαι,
- » Ποῦ πῆγα ναῦθ' ὁ δύστυχος ᾽ς τὰ ξένα τὸ παιδί μας.
- » Μ' ἔπιασαν χιόνια καὶ βροχές, κ' ἀπόμεινα ᾽ς τὸ δρόμο,
- » Κ' ἐπιάστηκαν τὰ πόδια μου κ' ἔχασα καὶ τὸ φῶς μου.
- » Ξένοι μοῦ φέρουν τὸ ψωμί καὶ τὸ νερό, ποῦ πίνω.
- » Ἄν τὸ παιδί μας γύρισε ἀπὸ τὰ ξένα πίσω,
- » Πῆς του νὰ ἔρθῃ τὸν τυφλὸ πατέρα του νὰ πάρῃ».

Ἄπ' τὸ ἄλογ' ὁ Στρατῆς ᾽σάν ἀστραπή πηδαίει.

— «Πατέρα! γέρο δύστυχε, ὁ γυιός σου ἐγὼ εἶμαι,

- » Ἐγὼ ποῦ ξενιτεύθηκα, καὶ ἦρθες γιὰ νὰ μ' εὔρης,
  - » Σκῆψε, πατέρα, φίλησε τὸν ἀκριβὸ Στρατῆ σου
  - » Καὶ ἄκουσε τὴ μάννα μου, ποῦ κλαίει ᾽ς τὸ πλευρό σου!»
- Μὲ κλάυματ' ἀγκαλιάσθησαν καὶ δάκρυα κ' οἱ τρεῖς τους,  
Ἐπὶ τὸ ἄλογο ἀνέβασαν κ' οἱ δυὸ τὸ γέρο Δῆμο  
Κ' ἐγύρισαν ᾽ς τὸ σπίτι τους οἱ τρεῖς ξενιτεμένοι.

Σ. Κ. Καρύδης.

## 23. Τὸ πέταλον.

(Οἰκονομία)

Χωρικός τις ὁδοιπορῶν μετὰ τοῦ υἱοῦ του, Θωμᾶ καλουμένου, εἶδεν ἓν πέταλον κατὰ γῆς κείμενον καὶ εἶπεν εἰς τὸν υἱόν του·

«Θωμᾶ! Ἐν πέταλον, λάβε αὐτὸ καὶ κρύψε το!»

Ὁ Θωμᾶς ἀπήντησε· Δὲν ἀξίζει δὲ τὸν κόπον νὰ κύψῃ τις δι' ἓν πέταλον!».

Ὁ πατὴρ χωρὶς νὰ εἶπῃ τίποτε, ἔκυψεν αὐτὸς καὶ ἔλαβε τὸ πέταλον, ἔπειτα τὸ ἔβηκεν εἰς τὸ θυλάκιόν του καὶ ἐπροχώρησεν.

“Ότε ἔφθασεν εἰς τὸ πλησίον χωρίον, τὸ ἐπώλησεν εἰς τινα πεταλωτὴν ἀντὶ μιᾶς πεντάρας, ἠγόρασε δι’ αὐτῆς ὀλίγα κεράσια, τὰ ἔκρυσεν εἰς τὸ θυλάκιόν του καὶ ἐπροχώρησε πάλιν.

Περὶ τὴν μεσημβρίαν ὁ ἥλιος ἔκαιε πολὺ· οὔτε οἰκία οὔτε δένδρον οὔτε βρύσις ἐφαινετό που. Ὁ Θωμᾶς ἴδρωνε καὶ ἐδίψα πολὺ. Τότε ὁ πατὴρ ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ θυλακίου του ἓν κεράσιον καὶ τὸ ἀφῆκε, δῆθεν χωρὶς νὰ θέλῃ, νὰ πέσῃ κατὰ γῆς. Ὁ Θωμᾶς μετὰ μεγάλης προθυμίας ἔκυψε, τὸ ἔλαβε καὶ πάρχυτα τὸ ἔβαλεν εἰς τὸ στόμα. Μετ’ ὀλίγον ἔρριψεν ὁ πατὴρ τοῦ ἄλλο ἓν κεράσιον. Ὁ Θωμᾶς πάλιν ἔκυψε καὶ τὸ ἔλαβε. Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ πατὴρ ἔρριψεν ὅλα τὰ κεράσια τὸ ἓν μετὰ τὸ ἄλλο καὶ ὁ Θωμᾶς ἔκυψε τσάκις, ὅσα ἦσαν τὰ κεράσια.

“Ότε δὲ ὁ Θωμᾶς ἔφραγε καὶ τὸ τελευταῖον κεράσιον, ἐστράφη ὁ πατὴρ γελῶν καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· Βλέπεις τί ἔπαθες; Ἐὰν μόνον ἅπαξ ἔκυπτες, ἵνα λάβῃς τὸ πέταλον, τότε δὲν θὰ εἶχες ἀνάγκη νὰ νὰ κύψῃς πολλάκις διὰ τὰ κεράσια! Ἀλλὰ σεῖς οἱ νέοι τοιοῦτοι εἴσθε! Περιφρονεῖτε τὰ μικρὰ καὶ δὲν γνωρίζετε ὅτι καὶ αὐτὰ ἔχουσι τὴν ἀξίαν των. Ἀπ’ αὐτό, τὸ ὅποῖον ἔπαθες σήμερον, βλέπεις φανερώτατα ὅτι ἡ οἰκονομία εἶνε πάντοτε καλὸν πρᾶγμα. Ἀκόμη καὶ ἓν πέταλον ἐὰν οἰκονομήσῃ τις, πάντοτε ἔχει ὠφέλειαν.

— Μάζενε καὶ ἄς εἶν’ καὶ ρῶγες.

— Ὅποιοι δὲν ἔξερει νὰ φυλάῃ, πολὺ πτωχὸς πιθαίνει.

— Φύλαξέ με, ὅταν μ’ εὕρῃς, γιὰ νὰ μ’ ἔχῃς ὅταν θέλῃς.

— Φασοῦλι ἔς τὸ φασοῦλι γεμίζει τὸ σακοῦλι.

## 26. Ἡ καλὴ χρῆσις τῶν χρημάτων.

Ευλογητός τις, ἂν καὶ ἐκέρδιζεν ἐκ τῆς ἐργασίας του ἀρκετὰ χρήματα, ἔζη πολὺ λιτῶς. Καὶ αὐτὸς καὶ οἱ οἰκετοὶ του ἐνεδύοντο πολὺ ἀπλῶς καὶ ἀπέφευγον πολὺ ἐπιμελῶς πάντα τὰ περιττὰ ἔξοδα.

«Πῶς διαθέτεις τὰ ἄλλα χρήματα, τὰ ὅποια σοῦ περισσεύουσι, καλέ μου γείτον;», τῷ εἶπε τότε ὁ γείτων του ὁ τορνευτής. Ὁ ξυλουργὸς ἀπήντησεν· «Ἄλλα μὲν πληρώνω διὰ παλαιὰ μου χρέη, ἄλλα δὲ τοκίζω». «Ἄ!», ἀνέκραξεν ὁ τορνευτής, «ἄστειεύεσαι! Σὺ οὔτε χρέη ἔχεις οὔτε τοκιστὴς εἶσαι».

«Καὶ ὅμως εἶνε ἀληθὲς αὐτό, τὸ ὅποιον σοὶ λέγω», εἶπεν ὁ ξυλουργός. «Ἄκουσον· τὰ χρήματα, τὰ ὅποια οἱ καλοὶ μου γονεῖς ἐξώδευσαν δι' ἐμὲ ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς γεννήσεώς μου μέχρις ὅτου ἐμεγάλωσα, τὰ θεωρῶ ὡς χρέη, τὰ ὅποια πρέπει νὰ πληρώσω. Τὰ δὲ χρήματα, τὰ ὅποια ἐγὼ ἐξοδεύω, ὅπως ἀναθρέψω τὰ τέκνα μου, τὰ θεωρῶ ὡς κεφάλαιον, τὸ ὅποιον θὰ μοὶ πληρώσω πότε ἐντόκως αὐτά, ὅταν γηράσω. Καθὼς δὲ οἱ γονεῖς μου ἐξώδευον ὅσα ἀπητούντο, ὅπως μὲ ἀναθρέψωσιν, οὕτω καὶ ἐγὼ ἐξοδεύω διὰ τὰ τέκνα μου. Ὅπως δὲ ἐγὼ θεωρῶ ὡς χρέος μου ν' ἀνταποδώσω εἰς τοὺς γονεῖς μου τὰς εὐεργεσίας, τὰς ὁποίας μὲ εὐηργέτησαν, οὕτως ἐλπίζω ὅτι καὶ τὰ τέκνα μου θὰ ἀνταποδώσωσιν εἰς ἐμὲ τὸ ἴδιον αὐτῶν χρέος, τὰς εὐεργεσίας, τὰς ἐγὼ τῶρα εὐφορετῶ αὐτούς».

## 28. Τὸ θαυματοῦργον κιβώτιον.

(Ἐπιμέλεια τοῦ οἴκου)

Πλουσία τις οἰκοδόσποινα ἐγκαταλιποῦσα τὴν ἐπιμέλειαν τῶν οἰκιακῶν αὐτῆς πραγμάτων καθ' ὀλοκληρίαν εἰς τοὺς ὑπηρέτας καὶ τὰς ὑπηρετρίδας, παρετήρησε μετὰ τινα χρόνον ὅτι τὰ τῆς οἰκίας καθ' ἐκάστην ἐχειροτέρευον περισσύτερον καὶ ὅτι ἡ παρουσία της ἡλαττοῦτο σπουδαίως. Τὸ πρᾶγμα ἐφαίνετο εἰς αὐτὴν παράδοξον καὶ δὲν ἐγνώριζε πῶς νὰ ἐξηγήτη αὐτό. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ μεταβῇ εἰς τὸν πνευματικὸν τῆς πόλεως, νὰ ἐκθέσῃ εἰς αὐτὸν τὴν λυπηρὰν αὐτῆν κατάστασιν καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν συμβουλὴν του. Ἦλθε λοιπὸν πρὸς αὐτὸν καὶ τῷ εἶπε· «Τὰ οἰκιακὰ μου πράγματα, δέσποτα, εὐρίσκονται εἰς πολὺ κακὴν

κατάστασιν. Μήπως γνωρίζετε, μήπως έχετε μέσον τι, ύπως με βοηθήσετε;».

Ο πνευματικός. γέρων πολὺ συνετός, ἀφοῦ ἤκουσε παρὰ τῆς γυναικὸς τὸν τρόπον τῆς διοικήσεως τῆς οἰκίας αὐτῆς, ἐνόησε τί συμβαίνει καὶ εἶπεν εἰς αὐτὴν νὰ περιμένῃ ὀλίγον. Εἰσῆλθεν εἰς τὸ παρκαείμενον δωμάτιον τῆς κατοικίας του, ἔφερε μικρὸν ἐσφραγισμένον κιβώτιον, τὸ ἔδωκεν εἰς τὴν κυρίαν καὶ εἶπε πρὸς αὐτὴν. «Τὸ κιβώτιον τοῦτο, κυρία μου, νὰ τὸ περιφέρητε ἐπὶ ἓν ἔτος καθ' ἑκάστην τρεῖς φορὰς τὴν ἡμέραν καὶ τρεῖς φορὰς τὴν νύκτα εἰς τὸ μαγειρεῖον, εἰς τὰς ἀποθήκας, εἰς τοὺς στάβλους καὶ εἰς πάσας τὰς γωνίας τοῦ οἴκου. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὰ οἰκιακά σας θὰ διορθωθῶσιν. Ἀφοῦ ἔμως παρέλθῃ τὸ ἔτος, παρακαλῶ νὰ μοὶ τὸ ἐπιστρέψῃτε».

Ἡ ἀγαθὴ οἰκοκυρὰ ἐνόμισεν ὅτι τὸ κιβώτιον ἔχει μεγάλην δύναμιν, ὅπως διορθώσῃ τὰ οἰκιακά της καὶ ἐπιμελέστατα περιέφερον αὐτὸ πανταχοῦ εἰς τὴν οἰκίαν, ὅπως ὁ πνευματικός εἶχε συμβουλευσῇ αὐτὴν. Πρῶτον μετέβαινεν εἰς τὴν ἀποθήκην· ἐκεῖ εὔρισκε συχνὰ τὸν ὑπηρέτην νὰ ἔχῃ κεκρυμμένην κάτωθεν τοῦ ἐπενδύτου αὐτοῦ μίαν καὶ δύο φιάλας οἴνου. Τὴν νύκτα εἰσῆρχετο εἰς τὸ μαγειρεῖον· ἐκεῖ εὔρισκε τὰς ὑπηρετρίας νὰ κάμωσι γλυκίσματα. Ἀκολούθως μετέβαινεν εἰς τοὺς στάβλους· ἐκεῖ εὔρισκε συχνὰ τὰς ἀγελάδας βυθισμένας εἰς τὸν βόρβορον καὶ τοὺς ἵππους ἀντὶ βρόμης νὰ τρώωσι σπνόν καὶ νὰ εἶνε ἀξύστριτοι. Καθ' ἑκάστην ἔβλεπεν ἄτοπα καὶ ἐπιβλαβῆ καὶ διώρθωνεν αὐτά.

Οὕτω δὲ περῆλθεν ὅλον τὸ ἔτος καὶ τότε κατὰ τὴν συμφωνίαν ἡ οἰκοδέσποινα ἐπέστρεψεν εἰς τὸν πνευματικὸν τὸ κιβώτιον καὶ κατευχαριστημένη εἶπε πρὸς αὐτόν· «Τώρα ἔχουσι καλῶς τὰ τῆς οἰκίας μου. Ἀφήσατέ μοι, παρακαλῶ, τὸ κιβώτιον ἀκόμη ἓν ἔτος. Φαίνεται ὅτι ἐντὸς αὐτοῦ ὑπάρχει ἐξαιρετὸν τι πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἔχει τὴν μεγάλην δύναμιν νὰ θεραπεύῃ τὰ οἰκιακά πρᾶγματα, ὅταν ἔχωσι κακῶς».

Ο ἄλλος πνευματικός τότε ἐγέλασε καὶ εἶπε πρὸς αὐτὴν· «Τὸ κιβώ-

τιον, κυρία μου, δὲν δύναμαι νὰ σᾶς τὸ ἀφήσω, ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα τὸ ὁποῖον κρύπτεται μέσα, λάβε το» Ἡ οἰκοδέσποινα περιχαρῆς ἤνοιξε τὸ κιβώτιον καὶ ἀντὶ παντὸς ἄλλου εὔρεν ἐν αὐτῷ ἄπλοῦν φύλλον λευκοῦ χάρτου, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἦτο γεγραμμένον· «Ἴνα εὐρίσκωνται εἰς καλὴν κατάστασιν τὰ οἰκιακὰ σου πράγματα, πρέπει σὺ ἢ ἰδίᾳ νὰ ἐπιβλέπῃς αὐτὰ καὶ νὰ μὴ ἀφήνῃς τοὺς ὑπηρέτας καὶ τὰς ὑπηρετρίας νὰ κάμνωσιν ὅ,τι θέλουσιν».

— Ὁ σβέροκος τοῦ λύκου εἶπε χοινοδρός, γιατί κάμει τὲς δουλειές του μοναχός.

— Τὸ μάι τοῦ νοικοκύρη προκόβει τὸ χωράφι.

— Ὁφθαλμὸς δεσπότης ἵππον πιαίνει.

— Τῆς οἰκίας προσιάτει (Χίλων).

— Τῆς οἰκίας ἐπιμελοῦ (Σόλων).

## 28. Ἡ κάμηλος.

(Συνήθεια)

Ὅτε τὴν πρώτην φοράν οἱ ἄνθρωποι εἶδον κάμηλον, τόσον ἐφοβήθησαν, ὥστε ὅλοι ἔφευγον καὶ ἐκρύπτοντο. Τὸ μέγεθος καὶ τὸ σχῆμα αὐτῆς ἐφαίνοντο φοβερά. Ὅτε ὅμως καὶ δευτέραν φοράν εἶδον αὐτήν, ἔλαβον θάρρος καὶ τὴν ἐπλησίασαν. Τὴν τρίτην φοράν, ὅτε τὴν εἶδον, τόσον τὴν κατεφρόνησαν, ὥστε τὴν ἐπλησίασαν, τὴν ἐσταμάτησαν, τὴν ἐκράτησαν, τὴν ἐχαλίνωσαν καὶ τὴν ἔδωκαν εἰς ἓν μικρὸν παιδίον νὰ τὴν ὀδηγῇ.

Δισώπειος μῦθος.

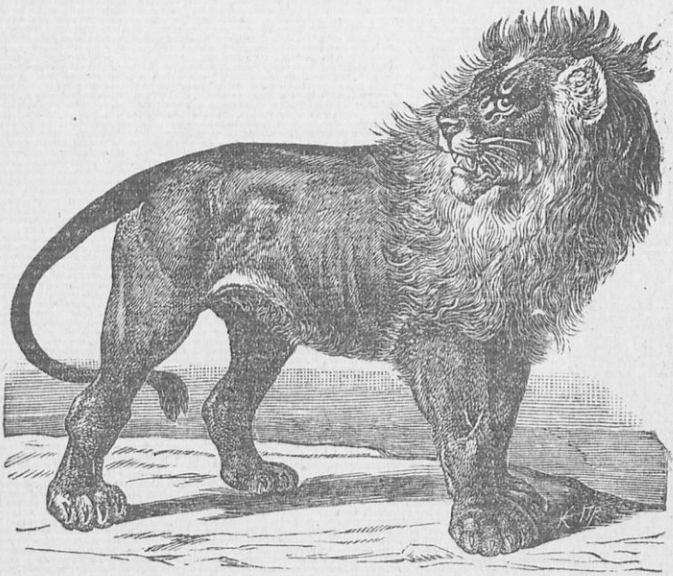
## 29. Ἀλώπηξ καὶ λέων.

(Συνήθεια)

Ἀλώπηξ τις ἤκουε πάντοτε παρὰ τῶν γονέων καὶ τῶν οἰκείων αὐτῆς, ὅτε ἦτο μικρά, ὅτι τὸ ἰσχυρότατον καὶ φοβερώτατον

πάντων τῶν ζῴων εἶνε ὁ λέων καὶ διὰ τοῦτο ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ μίαν φορὰν ἓνα τοιοῦτον.

Ἡμέραν τινά, ἐνῶ ἐβάδιζεν ἤσυχα ἤσυχα ἐντὸς τοῦ δάσους, βλέπει μακρόθεν ἐρχόμενον ἓνα λέοντα. Φόβος καὶ τρόμος τὴν κατέλαβεν! Ἐκρύβη εἰς τοὺς κλάδους καὶ ἐκεῖ συνεσταλμένη ἔτρεμε. Τὸ μέγα σῶμα, ἡ μεγάλη κεφαλή, ἡ βαθεῖα χαιτίτη,



Λέων.

οἱ στιβαροὶ πόδες, τὸ μεγαλοπρεπὲς βῆδισμα τοῦ λέοντος, τῇ ἐφάνησαν τόσον φοβερά, ὥστε παρ' ὀλίγον νὰ ἀποθάνῃ ἐκ τοῦ φόβου. Πολὺς χρόνος παρῆλθε, μέχρις ὅτου συνέλθῃ. Ἀφοῦ δὲ συνῆλθεν, ἔτρεξεν εὐθὺς εἰς τὴν φωλεάν της καὶ ἐκεῖ συνεσταλμένη ἔτρεμεν ἀκόμη ἐπὶ ὥρας πολλάς.

Μετὰ τινὰς ἡμέρας ἔλαβε τέλος θάρρος καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς φωλεᾶς αὐτῆς. Ἐνῶ δὲ ἐβάδιζεν εἰς τὸ δάσος, συναντᾷ καὶ πάλιν



ένα λέοντα. Ἡ ἀλώπηξ, ἅμα εἶδε τὸν λέοντα, ἐφοβήθη πολὺ, ἀλλ' ὄχι καὶ τόσον, ὅσον ἐφοβήθη τὴν πρώτην φορὰν.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας συναντᾷ ἄλλον λέοντα, ἀλλὰ τὴν φορὰν ταύτην οὐδόλως ἐφοβήθη. Μάλιστα τόσον θάρρος ἔλαβεν, ὥστε ἤλθε πλησίον του, τὸν ἐχαιρέτισε πολὺ φιλοφρόνως καὶ ἤρχισε νὰ ὀμιλῇ μετ' αὐτοῦ.

Αἰσώπειος μῦθος.

— Κάθε πρῶμα τρεῖς ἡμέρες φέρει θάμμα.

### 30. Τὸ ἀμπέλι.

(Φιλογορία)

Ἄμπέλι μου πλατύφυλλο καὶ κοντοκλαδεμένο,  
καὶ δὲν ἀνθεῖς, γιὰ δὲν καρπεῖς, σταφύλια γιὰ δὲ βγάνεις;

»μ' ἐχάλασες, παληάμπελο, κ' ἐγὼ θὰ σὲ πουλήσω.»

— Μὴ μὲ πουλῆς, ἀφέντη μου, κ' ἐγὼ σὲ ξεχρεώνω.

«Γιὰ βάλῃς νεῖους καὶ σκαίψῃς με, γέρους καὶ κλάδεψέ με·

»βάλῃς γρηῖς μεσόκοπες νὰ μὲ βλαστολογήσουν,

»βάλ' καὶ κορίτσι' ἀνύπανδρα νὰ μὲ κορφολογήσουν.

Δημῶδες.

### 31. Φωκίωνος μεγαλοφροσύνη.

(Αἰλιανός, Ποικίλη ἱστορία Α' 25)

Ἄλέξανδρος ὁ μέγας ὑπὲρ πάντας τοὺς Ἀθηναίους ἐτίμα τὸν στρατηγὸν Φωκίωνα. Ὅσακις ἔπεμπε πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὴν τινα, προσέθετε μετὰ τὸ ἴδιον αὐτοῦ ὄνομα καὶ μετὰ τὸ ὄνομα τοῦ Φωκίωνος καὶ τὴν λέξιν «χαῖρε», πρᾶγμα, τὸ ὅποιον εἰς οὐδένα ἄλλον ἔκαμνεν.

Ὁ μέγας Ἀλέξανδρος θέλων νὰ δείξῃ πόσον τιμᾷ τὸν Φωκίωνα ἔπεμψέ ποτε εἰς αὐτὸν ἑκατὸν τάλαντα ἀργυρίου, δηλ. δραχμὰς ἑξακοσίας χιλιάδας περίπου, καὶ ἀνήγγειλεν εἰς αὐτὸν προσέτι τί τῷ χαρίζῃ καὶ μίαν πόλιν, ἵνα καρπῶται τὰ εἰσοδήματα αὐτῆς. Καὶ ὁ μὲν μέγας Ἀλέξανδρος ἔπραξε μεγαλοφρόνως καὶ μεγαλοπρεπῶς, ὅπως ἤρμοζεν εἰς βασιλέα τόσον μέγαν, ὅσον ἦτο αὐτός.



“Οχι ὀλιγώτερον ὅμως μεγαλοφρόνως καὶ μεγαλοπρεπῶς ἔπραξε καὶ ὁ Φωκίων, ὅστις, εἰ καὶ ἦτο πτωχότατος, οὔτε τὰ χρήματα ἐδέχθη οὔτε τὴν πόλιν. Προετίμησε μᾶλλον νὰ ζῆ πτωχικῶς, ἀλλ’ ἄνευ οὐδεμιᾶς ὑποχρεώσεως, ἢ νὰ ζῆ ὡς πλούσιος καὶ νὰ εἶνε εἰς ἄλλον ὑποχρεωμένος. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο καὶ εὐγενὴς ἄνθρωπος καὶ δὲν ἤθελε νὰ φανῆ εἰς τὸν μέγαν Ἀλέξανδρον ὅτι τὸν περιεφρόνει, τὸν παρεκάλεσε νὰ δεχθῆ μὲν ὀπίσω τὰ δῶρά του αὐτά, νὰ τῷ δωρήτῃ δὲ ἄλλο δῶρον, τὸ ὅποιον θὰ ἦτο μᾶλλον εὐχάριστον. Παρεκάλεσεν αὐτὸν τέσσαρας δεσμίους φίλους του, τοὺς ὁποίους ἐκράτει εἰς τὰς φυλακάς, νὰ τοὺς ἀφήτῃ ἐλευθέρους. Ὁ μέγας Ἀλέξανδρος πάραυτα ἀφήκεν αὐτοὺς ἐλευθέρους ἐτίμα δ’ ἕκτοτε τὸν Φωκίωνα πολὺ περισσότερον ἢ πρότερον.

### 32. Ἐπαμεινώνδου μεγαλοφροσύνη.

(Αἰλιανός, Ποικίλη ἱστορία Ε', 5).

Ὁ μέγας στρατηγὸς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος Ἐπαμεινώνδας ὁ Θηβαῖος εἶχεν ἐν μόνον ἔνδυμα. Ὅταν εἰς αὐτὸν νὰ τὸ καθαρίσωσιν, ἔμενεν εἰς τὴν οἰκίαν του, διότι δὲν εἶχεν ἄλλο νὰ φορέσῃ. Καί, ἐνῶ ἦτο τόσο πτωχός, ὅτε ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας ἐδώρησεν εἰς αὐτὸν πάμπολλα χρήματα, δὲν τὰ ἐδέχθη. Τὰ ἐπέστρεψε.

### 33. Τί θέλω.

(Ὀλιγάρκεια)

Δὲν θέλω πλούτη καὶ χρυσὸν καὶ θεραπόντων σμῆνη·  
θέλω τὸ στῆθός μου χαρᾶς κ' ἐλπίδων νὰ πλουτῆ·  
καὶ ἔστω μόνον κτῆμά μου καλύβη ἀχυρῖνη·

μ' ἀρκεῖ αὐτή.

Δὲν θέλει κήπους, πίδακας καὶ βρύσεις ἢ ψυχὴ μου,  
Δὲν μὲ μαγεύουν λείρια καὶ κῆποι κηπευτοί,  
ὅσον μὲ θέλγει ἢ ὅσμη τοῦ ἐπανθοῦντος θύμου·

μ' ἀρκεῖ αὐτή.

Δὲν θέλω θέατρα, αὐλοὺς καὶ μουσικοὺς θιάσους,  
δὲν θέλω εἰς τὰ ὄτᾳ μου ὀρχήστρα νὰ κροτῆ·  
ὅποταν ψάλλᾳ ἢ ἀπῶν εἰς τοὺς μυχοὺς τοῦ δάσους·  
μ' ἄρκει αὐτή.

Ἄγγ. Βλάχος.

### 34. Ὁ βοῦς.

(Φυσιογνωσία)

Ὁ βοῦς εἶνε ζῶον θηλαστικὸν μηρυκαστικὸν μέγα. Ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ εἶνε μεγάλη, βαρεῖα καὶ ὀπλισμένη διὰ δύο κοίλων κεράτων πολὺ στερεῶν καὶ εἰς ὄξυ ἀποληγόντων. Τὸ μέτωπον αὐτοῦ εἶνε μέγα, τὸ πρόσωπον μέγα καὶ σαρκῶδες, αἱ σιαγόνες μακραί, οἱ ὀφθαλμοὶ μεγάλοι, μέλανες, στρογγύλοι καὶ θολοί, τὰ ὄτᾳ πλατέα καὶ χαλαρά, ἡ βίσις παχεῖα, οἱ ῥώθωνες γυμνοὶ καὶ ὑγροί, τὰ χεῖλη κρεμάμενα, ὁ λαιμὸς χονδρὸς φέρων κάτωθεν αὐτοῦ κρεμαμένην πτυχὴν δέρματος, **ὑποδερίδα** καλουμένην. Αἱ πλευραὶ τοῦ μεγάλου καὶ βαρέος σώματος αὐτοῦ εἶναι πολὺ καμπύλαι, ἡ κοιλία ποχεῖα καὶ στρογγύλη, ἡ οὐρὰ μεγάλη καὶ κατὰ τὸ ἄκρον αὐτῆς θυσανώδης, οἱ πόδες βραχεῖς καὶ ἰσχυροί. Τὸ δέρμα χονδρὸν καὶ τὸ τρίχωμα βραχὺ καὶ λεῖον.

Ὁ βοῦς οὔτε κινόδοντας οὔτε κοπτήρις ἔχει εἰς τὴν ἄνω σιαγόνα. Ἄντ' αὐτῶν ἔχει σκληρὸν τι τύλωμα καὶ ἐκατέρωθεν αὐτοῦ ἕξ τραπέζιτας, χωριζομένους ἀπὸ τῶν κοπτήρων διὰ χάσματος ἄρκετὰ μεγάλου. Ὁ στόμαχος τοῦ βοῦς εἶνε διηρημένος εἰς τέσσαρα μέρη. Καταπίνεται ἡ τροφή καὶ κατέρχεται εἰς τι μέρος τοῦ στόμαχου. Ἐκείθεν πάλιν ἀναβαίνει εἰς τὸ στόμα, ἀναμασᾶται, καταπίνεται καὶ κατέρχεται εἰς τὸν στόμαχον, ὅπου μένει πλέον καὶ ἄρχεται ἡ πέψις.

Ὁ βοῦς δὲν εἶναι ὠραῖον ζῶον. Ὁ κορμὸς εἶνε μακρὸς καὶ ὀγκώδης. Οἱ πόδες βραχεῖς, τὸ βάδισμά του βαρὺ καὶ ἄτονον, αἱ δὲ κινήσεις καὶ αἱ στροφαὶ αὐτοῦ ἄκομφοι.

Ὁ βοῦς εὐρίσκεται πανταχοῦ τῆς γῆς, ζῆ δώδεκα ἕως δέκα πέντε ἔτη, νέμεται κατ' ἀγέλας καὶ τρέφεται μόνον ἐκ φυτῶν. Κατὰ τὸ ἔαρ τρώγει χόρτα τρυφερὰ τῶν λειμῶνων καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα ἄχυρα. Εὐχαριστεῖται ἐνίοτε νὰ τρώγῃ καὶ κυάμους, χλόην τῶν κυάμων, κριθήν, σῦκα, σταφίδας καὶ φύλλα τῆς πετλέας. Πίνει ὕδωρ, ἀλλὰ μόνον ὅταν εἶνε καθαρὸν καὶ ψυχρὸν. Ἀρέσκειται νὰ ἀναμηνυκᾶται. Κοιμᾶται ὀλίγον καὶ προαισθάνεται τοὺς σεισμούς, τὰς μεταβολὰς τοῦ καιροῦ, τὴν βροχὴν καὶ τὸν χειμῶνα τὸν βαρύν.

Οἱ βόες καλοῦνται διαφόρως κατὰ τὴν ἡλικίαν καὶ τὸ φῦλον αὐτῶν. Τὸ νήπιον τοῦ βοῦς λέγεται **μόσχος**. Ἡ θήλεια βοῦς λέγεται **δάμαλις**, ὅταν εἶνε πολὺ νέα, καὶ **ἀγελάς**, ὅταν ἀρχίζῃ νὰ τεκνοποιῇ. Ὁ ἄρρην βοῦς λέγεται **ταῦρος**. Αἱ ἀγελάδες τίκτουσιν ἀπὸ τοῦ τρίτου μέχρι τοῦ δωδεκάτου ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτῶν καὶ τίκτουσι συνήθως ἓνα μόσχον κατ' ἔτος. Ἐγκυμουοῦσι περὶ τοὺς ἐννέα μῆνας καὶ θηλάζουσιν ἐπὶ τέσσαρας ἕως ἕξ μῆνας τὰ τέκνα αὐτῶν.

**Μόσχος**.— Οὐδὲν τῶν τετραπόδων ζῴων ἔρχεται εἰς τὸν κόσμον τόσον ἡλίθιον καὶ τόσον ἀνεπιτήδειον, ὅσον ὁ μόσχος. Ἰστανται, ὅπου εὐρεθῆ, καὶ χάσκει χωρὶς νὰ παρατηρῆ τίποτε. Οὐδεμίαν περιέργειαν ἔχει· ποτὲ δὲν προσβλέπει δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Τρέχει καὶ παρατηρεῖ μόνον πρὸς τὰ ἐμπρός. Εἶνε ὅλως διόλου ἀδιάφορος πρὸς πάντα. Μόνον τὴν μητέρα του γνωρίζει, πρὸς τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται μικρὰν τινα συμπάθειαν. Τὸν τροφοδότην του τὸν μανθάνει πολὺ ἀργά, ἀλλ' οὐδεμίαν συμπάθειαν αἰσθάνεται πρὸς αὐτόν, ὅσον καὶ ἂν τὸν περιποιῆται. Πολὺ σπανίως φαίνεται ὅτι αἰσθάνεται χαρὰν τινα, ὅτε στιγμιαίως πηδᾷ ὀλίγον ἀνυψῶν καὶ ἐκτινάσσων τὰ ὀπισθεν μέλη αὐτοῦ καὶ πάραυτα παύει πάλιν.

Δύξηθεις ὁ μόσχος γίνεται ἀγελάς ἢ ταῦρος.

**Ἀγελάς**. Ἡ ἀγελάς εἶνε ἰσχυροτέρα, γενναιοτέρα, νοημονεστέρα καὶ ἐπιτηδειοτέρα τοῦ μόσχου.

Αἱ αἰσθήσεις αὐτῆς εἶνε πολὺ καλαί. Ἡ ὄρασις, ἡ ἀκοή καὶ ἡ

ὄσφρησις εἶνε ὀξύταται, ἢ δὲ γεῦσις πολὺ λεπτή. Διακρίνει τὰ διάφορα εἶδη τῆς τροφῆς καὶ τοῦ ποτοῦ, προτιμᾷ τῆς ξηρᾶς τὴν ἀπλὴν τροφήν καὶ τοῦ ἀκαθάρτου καὶ χλιαροῦ τὸ καθαρὸν καὶ ψυχρὸν ὕδωρ. Ὁσφραίνεται μακρόθεν τοὺς ἐρχομένους φίλους καὶ ἐχθροὺς αὐτῆς καὶ ἀκούει ἐκ μεγάλης ἀποστάσεως τοὺς κώδωνας, τοὺς κρεμαμένους ἐκ τοῦ τραχήλου τῶν ἀγελάδων τῶν διαφόρων ἀγελῶν.

Ὅταν οἱ βουκόλοι ἐξάγωσιν αὐτὰς ἐκ τῶν στάβλων, ἵνα τὰς ὀδηγήσωσιν εἰς τὰς νομάς, αἰσθάνονται μεγάλην χαρὰν διὰ τὴν ἐλευθερίαν των καὶ διὰ τὴν ὠραίαν φύσιν. Τρέχουσιν ἐπ' ὀλίγον χρόνον, σκιρτῶσιν ἀρκετὰ γελοίως αἶρουσαι τὰ ὄπισθεν μέρη αὐτῶν καὶ ὑψοῦσι τὴν οὐρὰν καὶ κινοῦσιν αὐτήν· ἀλλ' ἢ χαρὰ αὕτη διαρκεῖ ἐπ' ὀλίγον μόνον χρόνον, ἔπειτα κύπτουσι τὴν κεφαλὴν καὶ ἀρχίζουσι νὰ βόσκωσιν.

Αἱ ἀγελάδες τῆς αὐτῆς ἀγέλης γνωρίζουσι τὰς συντρόφους των. Ὅταν ξένη τις ἔλθῃ εἰς τὴν ἀγέλην αὐτῶν, τὴν ἀπόθουσι καὶ τὴν ἀναγκάζουσι νὰ μένῃ μόνη μακρὰν τῶν ἄλλων. Πρὸς τὰς συντρόφους των αἰσθάνονται φιλίαν καὶ συμπάθειαν. Ὅταν τινὲς ἐκ τῆς αὐτῆς ἀγέλης ὀδηγηθῶσιν εἰς ἄλλην νομὴν, μετὰ τινα δὲ χρόνον προσέλθωσι καὶ αἱ ὑποληφθεῖσαι, τρέχουσι πρὸς συνάντησιν αὐτῶν σκιρτῶσαι ἐκ χαρᾶς καὶ μυκώμεναι. Ὅταν δὲ δύο ἔχωσι πολλὴν συμπάθειαν πρὸς ἀλλήλας, μένουσι πάντοτε ὁμοῦ λείχουσαι καὶ ξύουσαι ἀλλήλας ἐνίοτε.

Ὅταν αἱ προσερχόμεναι ἔχωσιν εἰς τὴν συντροφίαν των μίαν ἀγελάδα, φέρουσαν κώδωνα περὶ τὸν τράχηλον αὐτῆς, αἱ ἄλλαι τὰς ἀναγνωρίζουσιν ἐκ μεγάλης ἀποστάσεως. Τὸν ἦχον τοῦ κώδωνος τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀγέλης τὸν διακρίνουσι ταχέως, τὸν διατηροῦσι πολὺ καλὰ εἰς τὴν μνήμην των καὶ τὸν ἀναγνωρίζουσιν ἀμέσως, ἅμα τὸν ἀκούσωσιν.

Ἡ ἀγελάς, ἢ φέρουσα τὸν κώδωνα, αἰσθάνεται πολὺ τὴν ἀξίαν αὐτῆς. Προπορεύεται βαίνουσα μεγαλοπρεπῶς καὶ οὐδέποτε ἐπιτρέπει εἰς ἄλλην νὰ προπορευθῇ. Αὕτη εἶνε πρώτη εἰς τὰς πορείας,

πρώτη εἰς τὴν νομὴν καὶ πρώτη εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἀμέλγονται καὶ κατόπιον αὐτῆς ἀκολουθοῦσιν αἱ λοιπαὶ μὲ πολλὴν εὐλάβειαν, Ὃταν δὲ ἄλλη τις ἔχουσα κώδωνα καὶ αὐτὴ θέλη, νὰ προπορευθῆ, ἐμποδίζεται. Γεννῶνται φιλονικίαι καὶ συνάπτονται μάχαι, μέχρις οὗτου ἡττηθῆ ἢ μία ἐξ αὐτῶν καὶ ὑποχωρήσῃ.

Τὴν αὐτὴν φιλοτιμίαν ἔχουσι καὶ πᾶσαι αἱ λοιπαὶ ἀγελάδες. Οὐδέποτε κατὰ τὰς πορείας αἱ ἀσθενέστεραι προπορεύονται τῶν ἰσχυροτέρων· πάντοτε προηγούνται αἱ ἰσχυρότεραι καὶ ἔπονται αἱ ἀσθενέστεραι. Ὃταν εὐρεθῶσι δύο ἐξ ἴσου ἰσχυραί, ἐρίζουσι πρὸς ἀλλήλας καὶ μάχονται, ἕως οὗτου ἢ ἡ μία ἐξ αὐτῶν ἐκδιωχθῆ ἐκ τῆς ἀγέλης ἢ ἡ μία ἡττηθῆ ὑπὸ τῆς ἄλλης καὶ ἀποδειχθῆ ἢ ἀσθένεια αὐτῆς. Ὃταν ἔλθῃ εἰς τὴν ἀγέλην ξένη, πορεύεται κατ' ἀρχὰς ὀπισθεν πασῶν τῶν ἄλλων, ἔπειτα δὲ μετὰ παρέλευσιν πολλοῦ χρόνου, ἀφοῦ δοκιμασθῆ ἢ δύνამίς της, λαμβάνει πλέον τὴν ἀρμόζουσαν αὐτῇ θέσιν.

Ὅπως ἔχουσι συμπάθειαν πρὸς τὰς ἀγελάδας τῆς ἰδικῆς τῶν ἀγέλης καὶ ἀντιπάθειαν πρὸς τὰς ξένας, οὕτως ἔχουσι συμπάθειαν πρὸς τὸν κύνα τῆς ἰδικῆς τῶν ἀγέλης καὶ ἀντιπάθειαν πρὸς τοὺς ξένους κύνας αἱ ἀγελάδες. Τὸν κύνα τὸν ἰδικόν τῶν τὸν γνωρίζουσι καὶ ὑπακούουσιν εἰς αὐτὸν ἀνευ οὐδεμιᾶς ἀντιστάσεως. Ἀλλὰ τοὺς ξένους κύνας, ἂν ποτε εἰσχωρήσωσι τοιοῦτοι εἰς τὴν ἀγέλην αὐτῶν, τὸν ἐκδιώκουσι μανιωδῶς. Προτείνουσαι τὰ κέρατα ὀρμῶσι κατ' αὐτῶν πᾶσαι ὁμοῦ καὶ τοὺς καταδιώκουσι πολὺ μακρὰν τῆς ἀγέλης αὐτῶν.

Ἡ φιλοστοργία τῶν ἀγελάδων πρὸς τὰ τέκνα αὐτῶν δὲν εἶνε ἴση εἰς πάσας. Ὃταν ἀφαιρεθῶσι τοὺς μόσχους αὐτῶν, τινὲς μὲν οὐδόλωσ σχεδὸν ἀνησυχούσιν, ἄλλαι ἰμῶς μένουσιν ἀπαρηγόρητοι. Μεταβαίνουσι συχνὰ εἰς τὸν τόπον, ἔνθα ἀφηρέθη ὁ μόσχος αὐτῶν, παρατηροῦσι δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ καὶ ἐλπίζουσαι ὅτι θὰ τὸν ἴδωσί που μυκῶνται ἐπὶ πολλὴν ὥραν καὶ πολὺ γοερῶς. Ὃταν ἔχωσι τὰ τέκνα αὐτῶν πλησίον τῶν, χαίρουσιν ὄλαι, τὰ λείχουσι συχνὰ, τὰ ἀναζητοῦσιν, ὅταν φύγωσιν ἀπὸ πλησίον τῶν, καὶ μυ-

κῶνται, ἕως ὅτου τὰ εὖρωσιν. Ἄλλ' ἡ ἀγάπη αὕτη δὲν διαρκεῖ πολὺ· ὅταν οἱ μύσχοι γίνωσι δέκα ἑβδομάδων, δὲν ἐνδιαφέρονται πλέον περὶ αὐτῶν αἱ μητέρες των.

Ἐχθροὺς ἔχουσιν αἱ ἀγελάδες τὰς ἄρκτους καὶ πρὸ πάντων τοὺς λύκους. Ὅταν οἱ ἐχθροὶ οὗτοι ἐπιτεθῶσι κατ' αὐτῶν, αἱ ἀγελάδες προσπαθοῦσι νὰ διαφύγωσιν. Ὅταν ὅμως δὲν δύνανται, τότε μένουσιν ἐκεῖ καὶ ἀνθίστανται μετὰ γενναιοψυχίας μεταχειριζόμεναι ἐπιτηδειότατα τὰ κέρατα αὐτῶν. Εἰς τὸ πρῶτον σημεῖον τοῦ κινδύνου τρέχουσιν ὄλαι καὶ συνέρχονται εἰς τὸ αὐτὸ μέρος. Ἐκεῖ πάραυτα σχηματίζουσι κύκλον, κλείουσιν ἐντὸς αὐτοῦ τὰς ἡλικιωμένας καὶ ἐξησθημένας καὶ τὰ νεαρὰ τέκνα αὐτῶν, κλίνουσι τὰς κεφαλὰς αὐτῶν πρὸς τὰ κάτω καὶ προτείνουσιν ἀπὸ κοινοῦ πᾶσαι τὰ κέρατα αὐτῶν πρὸς τὰ ἔξω τοῦ κύκλου. Ὅταν πλησιάσωσιν οἱ λύκοι καὶ ὀρμήσωσι, τότε κερατίζουσιν αὐτοὺς μετὰ μανίας καὶ δυνάμεως πολλῆς, τοὺς ρίπτουσιν ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς αὐτῶν ἐντὸς τοῦ κύκλου, καὶ ἐκεῖ, ἀφοῦ καταπέσωσι, τρέχουσιν αἱ ἀγελάδες, αἱ εὕρισκόμεναι ἐντὸς τοῦ κύκλου, γονατίζουσιν ἐπ' αὐτῶν καὶ τοὺς κατασυντρίβουσιν.

**Ταῦρος.** Ὁ ταῦρος εἶνε πολὺ ὑπέρτερος καὶ τῆς τελειότητος ἀγελάδος. Ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ εἶνε εὐγενεστέρα καὶ στρογγυλωτέρα, ἢ σωματικὴ δύναμις μεγαλυτέρα, αἱ αἰσθήσεις ὀξύτεραι, ἢ συναίσθησις τῆς δυνάμεως, ἢ ἐπιδεξιότης καὶ ἡ ζωηρότης πολὺ μεγαλυτέρα τῶν τῆς ἀγελάδος.

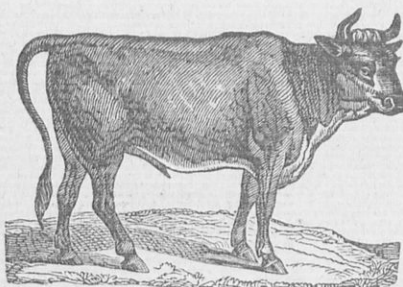
Ὁ ταῦρος εἶνε μεγαλοπρεπὲς τῆς φύσεως φαινόμενον. Τὸ μέγιστον σῶμα, τὰ ἰσχυρότατα κέρατα, ὁ χονδρὸς τράχηλος, ὅστις ὀλίγον κυρτοῦται πρὸς τὰ ἐπάνω, καὶ τὰ εὐρύτατα στέρνα αὐτοῦ καθιστῶσιν αὐτὸν πολὺ ἐπιβλητικόν. Ὅταν δὲ εἶνε ὠργισμένος, τὸ μέτωπόν του τὸ συνεφές, τὸ σκοτεινόν του βλέμμα καὶ οἱ βραχνοὶ του καὶ βαρεῖς μυκηθμοὶ τὸν καθιστῶσι φοβερόν.

Ὁ ταῦρος παρατηρεῖ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου μετὰ πολλῆς νοημοσύνης καὶ ζωηρότητος. Ἰσταται ὡς ἦρωσ, βαδίζει ἐλευθέρως καὶ μεγαλοπρεπῶς καὶ κινεῖται ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀγελάδων σοβα-



ρῶς κοσμίως καὶ ὑπερηφάνως. Δεύτερος ταῦρος δὲν πρέπει νὰ τολμήσῃ νὰ ἔλθῃ πλησίον του. Δὲν τὸν δέχεται οὐδ' ἐπὶ μίαν στιγμὴν. Ἐπιτίθεται κατ' αὐτοῦ καὶ μάχεται μέχρι θανάτου. Ὁ εἷς ἐκ τῶν δύο πρέπει νὰ ἐκλείψῃ ἐκ τοῦ κόσμου.

Ὁ ταῦρος εἶναι θυμώδης, αὐθάδης, αἰδρείος καὶ ἐνίοτε δόλιος καὶ μοχθηρός. Οὐδεμίαν ἐμπιστοσύνην πρέπει νὰ ἔχῃ τις πρὸς αὐτόν. Πάντοτε εἶνε ἐπίφοβος. Εἶνε ὅμως πιστὸς φύλαξ καὶ ἰσχυρότατος ὑπερασπιστὴς τῆς ἀγέλης του. Ἀντεπεξέρχεται γενναυότατα κατὰ πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, κατὰ τοῦ λέοντος, τοῦ λύκου, τῆς ἄρκτου, τοῦ κυνός, τῶν ἀνθρώπων, ἔχων ἐσκυμμέ-



Τ α ὦ ρ ο ς.

νη τὴν κεφαλὴν, κρατῶν προτεταμένα τὰ κέρατα καὶ μυκώμενος φοβερά. Ἀλλοίμονον εἰς ἐκείνον, ὅστις πλησιάσῃ τὰ ἰσχυρότατα καὶ ὀξύτατα κέρατα αὐτοῦ! Ὁρμᾶ κατ' αὐτοῦ λυσσαλέος, τὸν κερατίζει καὶ τὸν ἐκφενδονίζει μετὰ τόσης φοβερᾶς δυνάμεως πρὸς τὰ ὀπισθεν αὐτοῦ, ὥστε αἰωρούμενος ὁ πανάθλιος ἐπὶ τινα χρόνον ἄνωθεν αὐτοῦ εἰς τὸν ἀέρα καταπίπτει τόσοσ ὀρμητικῶς κατὰ γῆς, ὥστε ὅλα του τὰ ὀστᾶ τρίβουσι καὶ ὅλα του τὰ μέλη ἐκτινάσσονται ἐκ τῶν συνδέσμων αὐτῶν.

Ὁ ταῦρος σπανίως ἐθίζεται εἰς τι. Ἡ ἰσχυρογνωμοσύνη του σπανίως μαλασσεται. Μόνον ὅταν ἐκ μικρᾶς ἡλικίας ἀνατραφῇ εἰς τὸν σιάβλον, γίνεται ὀλίγον πρόθυμος καὶ μανθάνει νὰ σύρῃ ἄροτρον καὶ ἀμάξας· ἀλλὰ καὶ τότε πάλιν, ὅταν θελήσῃ, εἰς οὐδένα



ὑπακούει καὶ πράττει ὅ,τι θέλει. Ὅταν ἐργάζεται, ἐργάζεται μετ' ἐπιμονῆς καὶ δυνάμεως πολλῆς. Ὅ,τι ἐμποδίων καὶ ἂν παρουσιασθῇ εἰς τὴν ἐργασίαν του, ποτὲ δὲν ὑποχωρεῖ· ἀπ' ἐναντίας τὰ ἐμπόδια τὸν ἐξάπτουσι περισσότερον. Ὅταν σύρη τὴν ἄμαξαν, σύρει αὐτὴν ἀνεπισχέτως πρὸς τὰ ἐμπρός. Οὐδὲν δύναται νὰ τὸν ἐμποδίσῃ οὔτε τέλμα οὔτε πετρῶδες μέρος οὔτε ἀπότομον ὄρος οὔτε τὸ βάρος τοῦ φορτίου. Κάμπτεται ὑπὸ τοῦ βάρους καὶ πίπτει εἰς τὰ γόνατα ἐκ τῶν ἐμποδίων, ἀλλ' αὐτὸς δὲν παύει ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπιμένῃ νὰ σύρῃ τὴν ἄμαξαν.

Ὁ ταῦρος ἔχει ἰδιάζουσαν ἀποστροφὴν πρὸς τὸ ἐρυθρὸν χρώμα. Ἡ θέα αὐτοῦ τὸν ἐξοργίζει μέχρι μανίας. Ὁρμᾷ χωρὶς νὰ βλέπῃ ἐμπρός του, καὶ ἀφανίζει ὅ,τι εὔρη εἰς τὸν δρόμον του. Ὁ ὕπνος του εἶναι τόσον ὀλίγος καὶ τόσον ἐλαφρὸς, ὥστε εἰς πολλὰς χώρας νομίζουσιν οἱ ἄνθρωποι ὅτι οἱ ταῦροι οὐδὲν κοιμῶνται, κατακλίνονται δὲ συνήθως ἐκ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς.

Καὶ πολλὰ ἄλλα ζῶα εἶναι χρήσιμα εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ὁ βουὸς εἶνε ἐν τῶν χρησιμωτάτων. Ἡ ἐξημέρωσις αὐτοῦ, γενομένη πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων, εἶνε ἐκ τῶν λαμπροτέρων κατακτήσεων τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ καλλιέργεια τῶν σιτηρῶν, τῆς κυριωτάτης ταύτης τροφῆς τῶν ἀνθρώπων, ἀνεπτύχθη ἀφ' ὅτου οἱ ἀροτῆρες βόες ἀντικατέστησαν τὰς χεῖρας καὶ τὴν σκαπάνην. Πολλοὶ λαοὶ ἐξήσαν καὶ ἔτι καὶ νῦν ζῶσιν ἐκ τῆς ἐπιμελείας τῶν βοῶν. Ὁ βουὸς ζῶν παρέχει εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸ γάλα του, τὸ ὁποῖον εἶνε μὲν ὀλιγώτερον θρεπτικὸν τοῦ αἰγείου καὶ ὀλιγώτερον παχὺ τοῦ προβείου, ἀλλ' εἶνε τὸ νοστιμώτατον καὶ εὐπεπτώτατον πάντων. Σύρει τὸ ἄροτρον καὶ ἀροτριῶνται οἱ ἀγροί, ἐν οἷς φύονται καὶ αὐξάνονται τὰ σιτηρά. Σύρει ἄμαξας, καὶ διευκολύνεται ἡ συγκοινωνία. Ὅταν δὲ σφαγῇ, παρέχει τὸ κρέας του, τὸ ὁποῖον εἶνε τὸ θρεπτικώτατον πάντων τῶν κρεάτων· τὸ δέρμα του πρὸς ὑπόδεσιν καὶ πρὸς θεραπείαν διαφόρων ἄλλων ἀναγκῶν· τὰς τρίχας, τὰ κέρατα, τὰς ὀπλάς, τὸ αἷμα, τὸ λίπος καὶ νὰ ἔντερα, ἐξ ὧν κατασκευάζονται πλεῖστα πράγματα, χρησιμώτατα εἰς τὸν βίον τῶν ἀνθρώπων.

Γ. ΚΑΡΤΕΡΙΑ, ΑΝΔΡΕΙΑ, ΗΡΩΙΣΜΟΣ

### 35. Εὐρυδάμας ὁ πυγμαῖος.

(Αἰλιανός, ποικίλη Ἱστορία Γ' 19)

Ὁ Εὐρυδάμας, καταγόμενος ἐκ τῆς ἐν Ἀφρικῇ ἑλληνικῆς πόλεως Κυρήνης, περίφημος πυγμαῖος, ἠγωνίζετο ποτε κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους πρὸς τινα ἀνταγωνιστὴν, πυγμαῖον ἐπίσης περίφημον. Κατὰ τὴν πυγμαχίαν ὁ ἀνταγωνιστὴς οὗτος δι' ἐνός γρόνθου ἐκριζώνει τοὺς ὀδόντας τοῦ Εὐρυδάμαντος καὶ ἐκβάλλει αὐτούς. Τότε ὁ φιλότιμος ἀνὴρ, ὅπως μὴ παρατηρήσῃ τὸ πρᾶγμα ὀδόντων ἀνταγωνιστῆς καὶ ἐνθαρρυνθεὶς τὸν νικῆσῃ, καταπίνει τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ καὶ ἐξακολουθεῖ τὴν πυγμαχίαν, ὡς ἂν μὴ συνέβῃ τίποτε, μέχρις ὅτου κατέβλεπε τὸν ἀνταγωνιστὴν αὐτοῦ καὶ ἀνεδείχθη αὐτὸς νικητὴς.

### 36. Ξενοφῶν ὁ Ἀθηναῖος.

(Αἰλιανός, Ποικίλη Ἱστορία Γ' 3.— Πλούταρχος παραμυθητικὸς πρὸς Ἀπολλώνιον, σελ. 118, κεφ. 33)

Ξενοφῶν ὁ Ἀθηναῖος, ὁ περίφημος μαθητὴς τοῦ μεγάλου φιλοσόφου τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος Σωκράτους, ἐστεφανωμένος προσήχθετο, ὅτε ἐλθὼν τις ἐκ τοῦ στρατοπέδου ἔφερεν εἰς αὐτὸν τὴν ἀγγελίαν ὅτι ἀπέθανεν ἐν τῇ μάχῃ ὁ ἀγαπητὸς αὐτοῦ υἱὸς Γρύλλος. Ὁ Ξενοφῶν ἀκούσας τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ του ἐξέβαλε μὲν τὸν στέφανον ἐκ τῆς κεφαλῆς, δὲν διέκοψεν ὅμως τὴν προσευχὴν αὐτοῦ. Ὅτε δὲ ἔμαθε παρὰ τοῦ ἰδίου, τοῦ ἀναγγειλαντος τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ του, ὅτι νικῆσας ὁ Γρύλλος ἀπέθανεν, ἔθηκε πάλιν τὸν στέφανον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ. Ἐστεφανωμένος δὲ οὕτως ἐξηκολούθησε τὴν προσευχὴν, μέχρις ὅτου ἐτελείωσεν αὐτήν.

### 37. Πυθίας ὁ Αἰγινίτης.

(Ἡρόδοτος, βιβλίον Α', κεφ. 179 καὶ βιβλ. Η', κεφ. 92)

Περὶ τὸ 480 πρὸ Χριστοῦ κατὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους ὁ στόλος τοῦ Ξέρξου ἐκπλεύσας ἐκ Θέρμης, τῆς σημερινῆς Θεσσαλο-

νίκης, ἔπεμψε δέκα ταχυπλοώτατα πλοῖα εἰς τὴν Σκίαθον. Ἐνταῦθα ἐστάθμευον τρία πολεμικὰ ἑλληνικὰ πλοῖα, ἓν τροιζήνιον, ἓν αἰγινήτικόν καὶ ἓν ἀθηναϊκὸν ὡς προφυλακῆτοῦ ἑλληνικοῦ στόλου, τοῦ εὐρίσκομένου εἰς τὸ Ἄρτεμισιον τῆς Εὐβοίας. Οἱ ἐπὶ τῶν πλοίων τούτων ἰδόντες τὰ περσικὰ πλοῖα ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Καὶ τὸ μὲν τροιζήνιον διώξαντες ἀμέσως ἐκυρίευσαν οἱ Πέρσαι, τὸ δὲ ἀθηναϊκὸν φεῦγον ἐξώκειλεν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Πηνειοῦ καὶ τὸ μὲν σκάφος ἐκυρίευσαν οἱ Πέρσαι, τοὺς δὲ ἀνθρώπους δὲν ἠδυνήθησαν, διότι, ὅτε ἐξώκειλε τὸ πλοῖον, οἱ Ἀθηναῖοι πηδήσαντες εἰς τὴν ξηρὰν ἐπορεύθησαν διὰ τῆς Θεσσαλίας εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἀλλὰ τὸ αἰγινήτικόν τὸ ἐκυρίευσαν οἱ Πέρσαι, οὐχ ἄνευ κόπου πολλοῦ, διότι ἐντὸς αὐτοῦ ἦτο ὁ Πυθέας ὁ Αἰγινήτης, ἀνὴρ ἀνδρείστατος. Ἐνῶ δὲ εἶχεν ἤδη κυριευθῆ τὸ πλοῖον ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, αὐτὸς μόνον ἀντεῖχε λυσσωδῶς μαχόμενος, μέχρις ὅτου κατεπληγῶθη καὶ κατεκόπη. Ἐπειδὴ δὲ πεσὼν δὲν ἀπέθανεν, ἀλλ' ἀνέπνεεν εἰπέτι, οἱ Πέρσαι θαυμάσαντες τὴν ἀνδρείαν αὐτοῦ ἔσπευσαν νὰ τὸν περιποιηθῶσιν. Ἦλειφον τὰς πληγὰς αὐτοῦ μὲ διαφόρους ἀλοιφὰς καὶ ἔδεναν αὐτὰς μὲ λωρίδας λεπτὰς καὶ καθαρὰς. Ὅτε δὲ ἐπέστρεψεν εἰς τὸ στρατόπεδον, ἐπεδείκνυον αὐτὸν εἰς τὸν περσικὸν στρατὸν ὡς ἀνθρώπον ἐκτάκτου ἀνδρείας καὶ ἐφέροντο πρὸς αὐτὸν μετὰ μεγάλου σεβασμοῦ, ἐνῶ τοὺς ἄλλους, ἕσους συνέλαβον εἰς τὸ πλοῖον ἐκεῖνο τοὺς μεταχειρίζοντο ὡς δούλους.

Ἐλυτρώθη δὲ ἐκ τῶν χειρῶν τῶν Περσῶν ὁ ἀτρόμητος οὗτος Ἕλληνας κατὰ παράδοξον τρόπον. Κατὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν, ἣτις ἐγένετο ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὸ συμβᾶν τοῦτο, πλοῖον αἰγινήτικόν κυβερνώμενον ὑπὸ τοῦ γενναίου πλοίαρχου Κρίου ἐκυρίευσεν τὸ σιδώνιον ἐκεῖνο πλοῖον, τὸ ὅποσον εἶχε κυριεύσῃ ἄλλοτε τὸ αἰγινήτικόν πλοῖον, ἔνθα εὐρίσκετο ὁ Πυθέας. Καὶ τοιοῦτοτρόπως σωθεὶς ὁ ἀνδρεῖος οὗτος ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, τὴν Αἰγίναν, τιμώμενος καὶ θαυμαζόμενος ὑπὸ πάντων μέχρι τοῦ τέλους τῆς ζωῆς αὐτοῦ.

### 38. Γέλων ὁ Συρακούσιος.

Αἰλιανός. Ποικίλη Ἱστορία Π' 37.

Ὁ Γέλων ἕνεκα τῆς ἀνδρείας καὶ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ ἀρετῶν γενόμενος κατὰ τὸ 484 π. Χ. ἄρχων τῶν Συρακουσῶν, τῆς μεγίστης τῶν ἐν Σικελίᾳ ἑλληνικῶν πόλεων, νύκτα καὶ ἡμέραν εἰργάζετο ὑπὲρ τῆς εὐτυχίας τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ. Ἐν τούτοις μοχθηροὶ τινες ἄνθρωποι ἐσκέπτοντο νὰ φονεύσωσιν αὐτὸν καὶ εἰργάζοντο μετὰ πολλοῦ ζήλου πρὸς τοῦτο.

Ὁ Γέλων μαθὼν τοῦτο προσεκάλεσεν ἡμέραν τινὰ τοὺς Συρακοσίους νὰ συναθροισθῶσι πάντες εἰς τι ὠρισμένον μέρος, ἵνα ὁμιλήσῃ πρὸς αὐτούς. Καί, ἀφοῦ συναθροίσθησαν, ἔρχεται ὠπλισμένος καὶ σταθεὶς ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν ἤρχισε νὰ ἀπαριθμῇ τὰ πολλὰ καὶ μεγάλα ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα ἔκχευεν εἰς αὐτούς. "Ἐπειτα, ἀφοῦ ἐτελείωσε τὸν λόγον αὐτοῦ, ἐξεδύθη τὰ ὄπλα, κατέθηκε ταῦτα κατὰ γῆς καὶ μείνας ἄοπλος. «Ἐλθετε», εἶπε, «τόρα, ὅσοι ἐπιθυμεῖτε τὸν θάνατόν μου, νὰ μὲ φονεύσητε. Ἴδου ἐγὼ ἄοπλος. Θὰ μείνω ἐντελῶς ἀκίνητος. Ἐλθετε!».

Ὁ λαὸς καταπλαγεὶς ἐκ τοῦ θάρρους τοῦ Γέλωνος καὶ ἀναλογιζόμενος τὰ ἀγαθὰ, ὅσα ἀπέλαυσεν ἐξ αὐτοῦ, ἠγανάκτησε τόσον κατὰ τῶν μοχθηρῶν ἀνθρώπων, τῶν ἐπιβουλευομένων τὴν ζωὴν αὐτοῦ, ὥστε ἀμέσως συλλαβὼν αὐτούς παρέδωκεν εἰς τὸν Γέλωνα, ἵνα θανατωθῶσιν. Ἄλλ' ὁ ἀνδρεῖος οὗτος ἄνθρωπος, φύσει γενναῖος, δὲν ἠθέλησε νὰ τοὺς τιμωρήτῃ. Παρέδωκεν αὐτούς εἰς τὸν λαόν καὶ ἀφήκεν αὐτὸν ἐλεύθερον νὰ μεταχειρισθῇ αὐτούς κατ' ἀρέσκειαν.

### 39. Εὐρυτος καὶ Ἀριστόδημος οἱ Σπαρτιάται.

(Ἡρόδοτος, βιβλίον Ζ'. κεφ. 229 καὶ βιβλίον Θ', κεφ. 71.)

Μόλις οἱ τριακόσιοι Σπαρτιάται, οἱ ἀποσταλέντες κατὰ τὸ 380 π. Χ. ἐκ Σπάρτης ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ βασιλέως Λεωνίδου, ἵνα φυλάξωσι τὰ στενὰ τῶν Θερμοπυλῶν καὶ ἐμποδίσωσι

τοὺς Πέρσας ἀπὸ τοῦ νὰ καταβῶσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔφθασαν εἰς τὰς Θερμοπύλας, δύο ἐξ αὐτῶν, ὁ Ἀριστόδημος καὶ ὁ Εὐρυτος, ἠσθένησαν. Ἐπαθον ἐξ ὀφθαλμίας. Ἐστάλησαν δὲ ὑπὸ τοῦ Λεωνίδου εἰς τι ἐκεῖ που πλησίον κείμενον χωρίον, Ἀλτηνοῦς καλούμενον, ὅπως μένωσιν ἐκεῖ, μέχρις ὅτου θεραπευθῶσιν. Ἐν τῷ μεταξύ ὁμως ἐπῆλθον οἱ Πέρσαι πολυάριθμοι καὶ περικύκλωσαν τοὺς ἐν Θερμοπύλαις. Οἱ Σπαρτιάται ἐν τοιαύτῃ θέσει εὐρισκόμενοι ἀπεφάσισαν νὰ μείνωσιν ἐκεῖ καὶ νὰ πολεμήσωσι μέχρι τελευταίας ἀναπνοῆς αὐτῶν.

Ὁ Ἀριστόδημος καὶ ὁ Εὐρυτος μαθόντες τὴν ἀπόφασιν τῶν συστρατιωτῶν αὐτῶν δὲν ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Σπάρτην, ὅπου ἠδύναντο ὡς ἀσθενεῖς νὰ ἐπιστρέψωσιν, ἀλλ' ὁ μὲν Ἀριστόδημος ἔμεινεν ἐκεῖ, ὁ δὲ Εὐρυτος, μολονότι ἔπασχε πολὺ τοὺς ὀφθαλμούς, ἐζήτησε παρὰ τοῦ εἰλωτος, τοῦ ὑπηρετοῦ αὐτοῦ, τὰ ὄπλα, εἰς τὴν στιγμήν ἐτοιμάζεται καὶ διατάσσει αὐτὸν νὰ τὸν ὀδηγήσῃ ἐν τῷ μέσῳ τῶν μαχομένων συστρατιωτῶν του. Ἀφοῦ δὲ τὸν ὠδήγησεν ἐκεῖ, ὁ μὲν εἰλωτὸς ἀνεχώρησεν, αὐτὸς δὲ τυφλὸς σχεδόν, κρατῶν τὴν σπάθην εἰς τὰς χεῖρας ἐρρίφθη ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐχθρῶν, ἔνθα ἐφονεύθη μετὰ πάντων τῶν λοιπῶν συστρατιωτῶν του, πολεμήσας ὡς ἀληθῆς Σπαρτιάτης.

Ἄλλ' ὁ Ἀριστόδημος, ἀφοῦ ἀνεχώρησαν οἱ Πέρσαι, μετέβη εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, τὴν Σπάρτην. Καί, ἐπειδὴ ἐκ τῶν τριακοσίων στρατιωτῶν, τῶν ἐκστρατευσάντων ἐκ Σπάρτης, αὐτὸς μόνον ἐπανῆλθεν, οἱ Σπαρτιάται δὲν ἠνείχοντο οὐδὲ νὰ τὸν βλέπωσιν. Ἐφέροντο πρὸς αὐτὸν μετὰ μεγάλης καταφρονήσεως Πῶς νὰ ἐστέρξῃ ἐκ πάντων τῶν συστρατιωτῶν του αὐτὸς μόνος νὰ ἐπιστρέψῃ! Οὐδεὶς ἔδιδεν εἰς αὐτὸν πῦρ νὰ ἀνάψῃ, οὐδεὶς ὠμίλει μετ' αὐτοῦ. Πάντες τὸν ὕβριζον, ὅπου τὸν εὕρισκον φωνάζοντες: «Ἴδου ὁ δειλὸς Ἀριστόδημος». Ὁ δυστυχὴς ἔως ἦτο ἀνόητος, διότι βεβαίως δὲν ἔπρεπε νὰ στέρξῃ νὰ ἐπιζήσῃ μόνος αὐτὸς ἐκ τριακοσίων συστρατιωτῶν, ἀλλὰ δειλὸς δὲν ἦτο, διότι κατὰ τὰ ἀκόλουθον ἔτος ἐπολέμησεν ἐν Πλαταιαῖς ὡς λέων. Ἀφήσας τὴν

τάξιν, ὅπου ἦτο τεταγμένοι, ὤρμησεν εἰς τὸ μέσον τῶν ἐχθρῶν καὶ ἐκεῖ πράξας ἔργα ἀνδρείας ἀξιοθύμωστα ἀπέθανε κατατρυπηθεὶς ὑπὸ τῶν βελῶν καὶ κητακοπεὶς ὑπὸ τῶν ξιφῶν τῶν ἐχθρῶν. Ἦνδραγάθησε μεταξύ τῶν Σπαρτιατῶν ἐν τοῖς πρώτοις.

#### 40. Ἡ γενναιότης τῶν Φωκίδων γυναικῶν.

(Πλούταρχος, γυναικῶν ἀρεταί, σελ. 244 Α.)

Κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους οἱ Φωκεῖς καὶ οἱ Θεσσαλοὶ περι-  
πλήθον ποτε εἰς ἔχθραν δεινὴν. Οἱ Θεσσαλοὶ θέλοντες νὰ βλά-  
ψωσι καὶ νὰ ἀφανίσωσι τοὺς Φωκεῖς συνήθροισαν μέγαν στρατὸν  
καὶ εἰσέβαλον εἰς τὴν χώραν αὐτῶν. Εἶχον ἀπόφασιν νὰ φονεύ-  
σωσι πάντας τοὺς ἀνδρας καὶ νὰ αἰχμαλωτίσωσι καὶ πωλήσω-  
σιν ὡς δούλους τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιὰ αὐτῶν.

Οἱ Φωκεῖς, ἀνδρες γενναιότατοι, μαθόντες ὅτι ὁ Θεσσαλικὸς  
στρατὸς πολυάριθμος εἰσέβαλεν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν, δὲν ἐπτοή-  
θησαν, ἀλλὰ συνελθόντες εἰς συνέλευσιν συνεσκέποντο τίνι τρό-  
πῳ ἠδύναντο νὰ ἀποκρούσωσι τοὺς ἐχθροὺς καὶ νὰ σώσωσι τὴν πα-  
τρίδα αὐτῶν. Κατὰ τὴν συνεδρίασιν ταύτην ὁ γενναῖος Δαίφαντος,  
εἰς τῶν ἀρχόντων τῆς χώρας, προέτεινεν εἰς τοὺς συπολίτας αὐ-  
τοῦ νὰ μὴ περιμένωσι τοὺς ἐχθροὺς νὰ ἔλθωσιν εἰς τὰς οἰκίας  
αὐτῶν. Τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιὰ νὰ τὰ συναθροίσωσιν εἰς ἓν  
μέρος ὠρισμένον, νὰ ἐπισωρεύσωσιν ἔπειτα ἄφθονα φρύγανα καὶ  
ξύλα ξηρά, νὰ θέσωσιν ὀλίγους φύλακας καὶ ἂν νικηθῶσιν εἰς τὴν  
μάχην, νὰ ἀναφθῇ μεγάλη πυρὰ καὶ νὰ καῶσιν ὅλοι. Οὐδεμίᾳ  
γυνή, οὐδὲν παιδίον νὰ πέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν.

Ἡ γνώμη αὕτη ἤρρεσεν εἰς τοὺς Φωκεῖς, καὶ πάντας συνεφω-  
νήσαν οὕτω νὰ διαταχθῶσι τὰ πράγματα. Προέτεινεν ὅμως εἰς  
τῶν ἀρχόντων ὅτι καλὸν ἦτο νὰ ἠρωτῶντο καὶ αἱ γυναῖκες τί  
προετίμων, νὰ καῶσιν ἢ νὰ πέσωσιν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν  
καὶ νὰ πωληθῶσιν ὡς δοῦλκι. Ὅπως εἶπεν οὕτω καὶ ἐγένετο.  
Προσεκλήθησαν αἱ γυναῖκες καὶ ἠρωτήθησαν τί προτιμῶσι, νὰ



καῶσιν ἢ νὰ πέσωσιν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν. Αἱ γυναῖκες πᾶσαι μιᾶ φωνῇ ἐκραύγασαν ὅτι προτιμῶσι νὰ καῶσι μᾶλλον αὐταὶ καὶ τὰ παιδιά αὐτῶν ἢ νὰ πέσωσιν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν. Ἐπήρουν δὲ τὸν Δαίφρακτον, ὅστις πρῶτος προέτεινε τὴν γνώμην ταύτην, καὶ πλέξασαι στέφανον ἐξ ἀνθέων ἐστέρνωσαν αὐτόν. Ἄλλ' ἔδωκεν ὁ Θεὸς καὶ ἐνίκηθησαν οἱ Θεσσαλοί, καὶ οὕτως ἐσώθησαν αἱ μεγαλόφρονες αὐταὶ γυναῖκες.

#### 41. Ὁ μέγας Ἀλέξανδρος εἰς τοὺς Μαλλούς.

(Ἀρριανός, Ἀλεξάνδρου ἀνάβασις 6. 7. 8, 9, 10 καὶ 11)

Ὁ μέγας Ἀλέξανδρος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Φιλίππου, βασιλεὺς γενόμενος τῆς Μακεδονίας καὶ θέλων νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Πέρτας, ἐπειδὴ ἄλλοτε εἶχον ἐκστρατεύσει κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐβλάψαν αὐτήν, διέβη κατὰ τὸ 334 π. Χ. εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἐντὸς ὀλίγου χρόνου καθυπέταξε τοὺς Πέρτας, ἐκυρίευσεν τὴν ἀπέραντον αὐτῶν χώραν καὶ ἔφθασε μέχρι τῶν Ἰνδιῶν. Ἐνταῦθα εὐρισκόμενος ἤθελε νὰ καθυποτάξῃ μεγαζῦ τῶν πολλῶν ἄλλων ἐθνῶν καὶ τοὺς Μαλλούς, ἔθνος Ἰνδικόν, ἀνδρείοτάτον καὶ μαχιμώτατον. Πολλὰς μάχας καὶ πολλὰς πολιορκίας ὁ μακεδονικὸς στρατὸς ἐπεχείρησε κατ' αὐτῶν καὶ πολλαχοῦ ἐνίκη καὶ καθυπέταξε τοὺς γενναίως πολεμοῦντας καὶ καρτερικῶς ἀντισταμένους Μαλλούς.

Ἐν τῷ μεταξύ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν διωκόμενοι πενταχόθεν εἶχον καταφύγει εἰς τινὰ ὀχυρωτάτην πόλιν.

Ὁ μέγας Ἀλέξανδρος διέταξε τὸν στρατὸν αὐτοῦ νὰ περικυκλώσῃ τὰ τείχη τῆς πόλεως ταύτης καὶ νὰ προσβάλλῃ αὐτά. Οἱ Ἰνδοί, ἂν καὶ γενναίως ἐπολέμησαν, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀνθέξωσιν εἰς τὴν ὀρμὴν τῶν Μακεδόνων· καὶ ἀφέντες τὰ τείχη κατέφυγον εἰς τὴν ἀκρόπολιν.

Ὁ Ἀλέξανδρος καὶ οἱ σωματοφύλακες αὐτοῦ ἔθραυσαν μίαν μικρὰν πύλην τοῦ τείχους καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν πολὺ πρὶν ἢ εἰσέλθωσιν οἱ ἄλλοι. Μετ' ὀλίγον ἤλθον καὶ οἱ ἄλλοι Μακεδόνες

καὶ πάντες ὁμοῦ ὤρμησαν κατὰ τῆς ἀκροπόλεως. Τινὲς ἔσκαπτον τὰ θεμέλια τοῦ τείχους καὶ ἄλλοι ἔθετον κλίμακας ἐπὶ αὐτῶν καὶ προσεπάθουν νὰ ἀναβῶσιν, ἵνα κυριεύσωσιν αὐτήν. Ἄλλ' οἱ Ἴνδοὶ ἡμύνοντο γενναίως. Πολλοὶ Μακεδόνες ἐφονεύθησαν καὶ ἡ ἀκρόπολις δὲν ἐκυριεύετο. Ὁ Ἀλέξανδρος, ἀνυπόμονος φύσει καὶ ὀρμητικὸς, ἀρπάσας ἐκ τῶν χειρῶν στρατιωτῶν τινὸς μίαν κλίμακα τὴν προσεκόλλησεν εἰς τὸ τεῖχος. Κρατῶν δὲ ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ τὴν ἀσπίδα ἀνῆρχετο τὴν κλίμακα. Κατόπιν αὐτοῦ ἀνέβαινον ἐπίσης ὁ Πευκέστας καὶ ὁ Λεοννάτος, δύο ἐκ τῶν γενναιοτάτων σωματοφυλάκων αὐτοῦ. Ἐκ μιᾶς δὲ ἄλλης κλίμακος συγχρόνως ἀνῆρχετο καὶ ὁ Ἀβρέας, Μακεδὼν ἀξιωματικὸς ἐκ τῶν ἀνδρειοτάτων. Μετ' ὀλίγον ἔφθασεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὴν ἀνωτάτην βαθμίδα τῆς κλίμακος, πλησίον τῶν ἐπάλξεων τοῦ τείχους. Τότε στηρίζας τὴν ἀσπίδα ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τούτων, ἄλλους μὲν τῶν ἐκεῖ εὐρισκομένων Ἰνδῶν ἐξώθησε καὶ ἐκρήμνισεν ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως, ἄλλους δὲ ἐφόνευσε διὰ τοῦ ξίφους. Μετ' ὀλίγον δὲ διασκορπίσας πάντας ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ τείχους καὶ ἐστάθη. Τόλμη ἀκατανόητος!

Οἱ στρατιῶται καὶ οἱ σωματοφύλακες, ἰδόντες αὐτὸν ἐπὶ τοῦ τείχους, ἐν τῷ μέσῳ ἀπείρων ἐχθρῶν ἰστάμενον, φοβηθέντες περὶ τῆς ζωῆς αὐτοῦ σπεύδουσι νὰ ἀναβῶσιν. Ἄλλ' ἐκ τῆς μεγάλης προθυμίας ὤρμησαν πολλοὶ ὁμοῦ εἰς τὴν κλίμακα, ὅτε συντρίβεται αὕτη καὶ πίπτουσι μὲν κατὰ γῆς ἐκεῖνοι, οἵτινες εἶχον ἤδη βαθμίδας τινὰς αὐτῆς ἀνέλθῃ, μένουσι δὲ πάντες οἱ ἄλλοι κάτωθεν τοῦ τείχους βλέποντες τὸν ἐπ' αὐτοῦ ἰστάμενον Ἀλέξανδρον, χωρὶς νὰ δράμωσιν εἰς βοήθειαν αὐτοῦ.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἰστάμενος ἐπὶ τοῦ τείχους προσεβάλλετο πανταχόθεν ὑπὸ τῶν βελῶν καὶ τῶν ἀκοντίων. Τὸν προσέβαλλον οἱ κεκλεισμένοι ἐντὸς τῶν ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων πύργων, τὸν προσέβαλλον κάτωθεν ἐκ τῆς ἀκροπόλεως, διότι τὰ τεῖχη δὲν ἦσαν πολὺ ὑψηλά, καὶ τὰ βέλη καὶ τὰ ἀκόντια ἠδύναντο νὰ φθάσωσι μέχρις αὐτοῦ. Νὰ τὸν πλησιάσωσιν ὅμως οἱ Μαλλοὶ δὲν ἐτόλμων. Ἐκ-

τῆς λαμπρᾶς στολῆς καὶ ἐκ τῆς μεγίστης τόλμης ἐνόησαν ὅτι αὐτὸς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἦτο ἄλλος ἢ ὁ μέγας Ἀλέξανδρος, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ἐπροξένει τρόμον εἰς πάντας τοὺς Ἀσιανούς.

Ὁ Ἀλέξανδρος συλλογισθεὶς, ὅτι ἂν ἔμενον ἐκεῖ ἐπὶ τοῦ τείχους, θὰ ἐκινδύνευε καὶ θὰ ἐφονεύετο ματαίως, χωρὶς νὰ δυνηθῆ

νὰ πρᾶξῃ τι ἀξιόλογον, ἐσκέφθη νὰ πηδήσῃ ἀπὸ τοῦ τείχους ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως. Ἐὰν ἐπετύγχανεν, ἐσυλλογιζέτο, καὶ δὲν συνετρίβετο, θὰ κατέπλησσε τοὺς Ἰνδούς· ἐὰν δὲ ἐκινδύνευε, τοῦλάχιστον θὰ ἐκινδύνευε δικαίως· θὰ ἠδύνατο καὶ αὐτὸς νὰ πολεμήσῃ καὶ νὰ φονεύσῃ τινάς. Ὅπως δὲ καὶ ἂν ἐγίνετο, θὰ ἐκίνει τὸν θαυμασμὸν ὅλου τοῦ κόσμου. Τοῦτο συλλογισθεὶς καταπηδᾷ ἀπὸ τοῦ τείχους ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως, ἐν τῷ μέσῳ τῶν Μαλλῶν. Δὲν συνετρίβη. Σιτηριχθεὶς ἔπειτα εἰς τὸ τεῖχος καὶ προβάλλων τὴν ἀσπίδα τοὺς μὲν τολμήσαντας νὰ ἔλθωσι πλησίον αὐτοῦ καὶ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν, ἐπιτεθέντα μετὰ θρασύτητος πολλῆς, πλήττει διὰ τοῦ ξίφους καὶ φονεύει αὐτούς.

Οἱ Ἰνδοὶ φοβοῦνται νὰ τὸν πλησιάσωσιν. Ἀπομακρύνονται καὶ τότε πανταχόθεν ῥίπτουσι κατ' αὐτοῦ συγχρόνως λίθους, βέλη ἀκόντια καὶ ὅ,τι εὔρισκεν ἕκαστος πρόχειρον.

Οἱ ἄνδρεῖοι αὐτοῦ ἀκόλουθοι Πευκέστας, Ἀβρέας καὶ Λεοννάτος, οἵτινες ἐν τῷ μεταξύ εἶχον ἀναβῆ ἐπὶ τοῦ τείχους, ὅτε εἶδον τὸν Ἀλέξανδρον πηδήσαντα ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐχθρῶν, ἐπή-



Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος.

δησαν και αυτοι. Ἐσπευσαν και οι τρεις πλησιον του Ἀλεξάνδρου και σταθέντες πρό αὐτοῦ ἐμάχοντο κατὰ πάντων ἐκείνων τῶν φοβερῶν Μαλλῶν. Μετ' ὀλίγον φονεύεται ὁ ἀνδρεῖος, Ἀβρέας τοξευθεὶς εἰς τὸ πρόσωπον, πληγώνεται δὲ και ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὸ στήθος ὑπεράνω του μαστοῦ διὰ βέλους. Ἐκ τῆς πληγῆς ῥέει τὸ αἷμα ποταμηδόν. Καί, ἐνόσφ μὲν εἶνε θερμός, ἐξακολουθεῖ νὰ μάχεται. Μετά τινα ὕμως ὦραν ἀφοῦ ἐχύθη αἷμα πολύ, τὸν καταλαμβάνει ζάλη και λιποθυμεῖ, ὅτε προσκλίνει πρὸς τὴν ἀσπίδα και πίπτει μετ' αὐτῆς ὡς πτώμα κατὰ γῆς. Ὁ Λεονᾶτος και ὁ Πευκέστας ἰστάμενοι πρό αὐτοῦ προέτειναν τὰς ἀσπίδας αὐτῶν και δέχονται αὐτοὶ τὰ βέλη και τὰ ἀκόντια τῶν Μαλλῶν. Καί προφυλάσσεται μὲν οὕτως ὁ Ἀλέξανδρος, ἀλλὰ κινδυνεύει νὰ ἀποθάνῃ ἐκ τῆς σφοδρᾶς αἱμορραγίας.

Οἱ Μακεδόνες ἰδόντες τὸν βασιλέα κύτῶν ἐπὶ του τείχους ἀναβάντα και ἰστάμενον και ἔπειτα πηδῆσαντα ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως, ἐφοβήθησαν μὴ φονευθῆ και ἔσπευδον νὰ ἀναβῶσι τὰς κλίμακας. Ἀλλά, ἐπειδὴ πολλοὶ ὁμοῦ ἀνέβαινον, ἐθραύσθησαν αὐται και οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ ἀναβῆ πλέον. Πολλὰ ἐμηχανεύθησαν. Ἐνεπήγνυον πασσάλους εἰς τὸ τεῖχος και κρεμάμενοι ἀπὸ τούτων ἐπεχείρουν νὰ ἀναβῶσιν. Ἀνέβαινον εἰς τοὺς ὤμους τῶν ἄλλων και οὕτω καθεξῆς. Πάντα τρόπον μετήρχοντο, ἵνα προφθάσωσιν. Ἐπὶ τέλους κατώρθωτᾶν τινες νὰ ἀναβῶσιν ἐπὶ του τείχους και πάρχυτα ἐπήδησαν ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως. Θρήνος και κλαυθμός, ἄμυχ εἶδον τὸν βασιλέα αὐτῶν εἰς τοιοῦτην κατάστασιν. Πάρχυτα περιεστοίχισαν αὐτὸν προτείναντες τὰς ἀσπίδας και οὕτω προσφύλακτον τὸν γενναῖον βασιλέα αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἐπιθέσεων τῶν Μαλλῶν.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐκ του τραύματος και ἐκ τῆς αἱμορραγίας τῆς μεγάλης ἦτο εἰς πολὺ κακὴν κατάστασιν. Ἦτο ἀναίσθητος και ἐτοιμοθάνατος. Ἔθεσαν αὐτὸν ἐπὶ μιᾶς ἀσπίδος, τὸν ἐξήγαγον ἐκ τῆς πόλεως τῶν Μαλλῶν και τὸν ἔφεραν εἰς τὴν σκηνὴν αὐτοῦ.

Πάντες ἔκλαιον καιέθρήνουν. Πάντες ἐνόμιζον ὅτι θὰ ἀπέθνησκε. Τὸ βέλος εἶχε διαπεράσει τὸν θώρακα καὶ εἶχεν ἐμπαγῆ βαθέως εἰς τὸ στῆθος. Καὶ ἐκ τῆς πληγῆς ἔρρεεν αἷμα πολὺ. Κατάστασις οἰκτρὰ καὶ ἀπελπιστικὴ! Ἐὰν ἄφηνον τὸ βέλος εἰς τὸ στῆθος, βεβχίως θὰ ἀπέθνησκεν· ἐὰν ἐξῆγον αὐτό, πιθανώτατα νὰ ἀπέθνησκεν ἐκ τῆς αἰμορραγίας. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐννοήσας τοὺς φόβους καὶ τὴν ἀμηχανίαν τῶν ἰατρῶν διατάσσει αὐτοὺς νὰ ἐξαγάγῃσι τὸ βέλος. Πριονίζουσι λοιπὸν αὐτὸ πρὸς τὸ μέρος τὸ πλησιόν τοῦ θώρακος, λύουσι τὸν θώρακα, ἐξάγουσιν αὐτόν, ἐλευθερώνουσι τὸ στῆθος καὶ μετὰ πολλῆς προσοχῆς καὶ μετὰ φόβου πολλοῦ ἐξάγουσι τὴν αἰχμὴν τοῦ βέλους ἐκ τοῦ σώματος αὐτοῦ. Τί ὑπέφερον ὁ Ἀλέξανδρος μόνον ὁ Θεὸς καὶ αὐτὸς ἐγνώριζον. Ἡ καρτερία ὅμως καὶ ἡ γενναιοψυχία αὐτοῦ ἦτο τόσο μεγάλη, ὥστε ἐκίνησε τὸν θαυμασμὸν πάντων. Οὐδὲ ἓνα στεναγμὸν ἐξέβαλεν ὁ γενναῖος οὗτος ἀνὴρ καθ' ἕλην ταύτην τὴν φοβεράν ἐγχείρησιν. Ἀλλ' ἐκ τῆς πληγῆς ἔρρεεν αἷμα πολὺ, καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἐλιποθύμησε.

Μετὰ πολλὰς προσπάθειας τῶν ἰατρῶν καὶ μετὰ πολλὴν περιποίησιν ἐθεραπεύθη, πρὸς μεγίστην εὐχαρίστησιν τῶν Μακεδόνων, ὁ ἀνδρεῖος Ἀλέξανδρος καὶ ἐξηκολούθησε πάλιν τὸ μέγα καὶ ἔνδοξον αὐτοῦ ἔργον.

—Εἰς μυρίους θρηνας ἀετὸς σοβεῖ.

Σωσίθεος.

## 42. Αἱ Σουλιώτισσαι ἐν Ζαλόγγῳ.

(Κατὰ τὴν Π. Γ. Ζακλέντην, «Παρνασσός» 1838).

Οἱ Σουλιῶται, ἀφοῦ ἐπὶ τρία ἔτη ὡς ἥρωες ἐπολέμησαν εἰς τὸ Σούλι, μὴ δυνάμενοι νὰ ἀνθεξῶσι πλέον εἰς τὴν πείναν καὶ εἰς τὴν δίψαν, ἐσυνθηκολόγησαν πρὸς τοὺς Τούρκους ἀφύγῃσι ἀπὸ τὸ Σούλι ἔχοντες τὰ ὄπλα καὶ τὰ πράγματα αὐτῶν καὶ νὰ μεταβῶσι ἐλευθεροὶ καὶ ἀνενόχλητοι, ὅπου ἤθελον. Τῇ 18 Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 1803 τριχῆσοι ἐκ τούτων φεύγοντες μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν

τέκνων αὐτῶν ἔφθασαν εἰς τὴν ἐν Ζαλόγγῳ μονὴν τῶν Ταξιαρχῶν. Δύο ἡμέρας ἔμειναν ἐκεῖ, τὴν δὲ τρίτην ἡμέραν παρὰ τὰς συνθήκας ἐφάνη στράτευμα τοῦ Ἀλῆ πασᾶ προσπαθοῦν ν' ἀποκλείσῃ αὐτούς ἐντὸς τῆς μονῆς καὶ νὰ συλλάβῃ πάντας. Οἱ Σουλιῶται, ἰδόντες τοὺς Τούρκους, συνηθοίσθησαν, ἄνδρες γυναῖκες καὶ παιδιὰ, καὶ ἤρχισαν νὰ κατευθύνωνται πρὸς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, σκοποῦντες νὰ κατέλθωσιν ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους αὐτοῦ καὶ νὰ σωθῶσι διὰ τῆς φυγῆς. Ἀλλ' εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, εὔρον ἄλλους Τούρκους, οἵτινες πρότερον εἶχον ἀναβῆ ἑκεῖ καὶ τοὺς περιέμενον. Οἱ Σουλιῶται ἰδόντες τὸν μέγαν κίνδυνον ἀπεφάσισαν νὰ δώσωσι τέλος εἰς τὴν ζωὴν αὐτῶν. Οὐδεὶς ἤθελε νὰ πέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν Τούρκων. Οὐδεὶς ἤθελε νὰ παραδοθῇ. Οἱ ἄνδρες ἔσπυραν τὰς σπάθας αὐτῶν καὶ ἐπέπεσον κατὰ τῶν Τούρκων ὡς λέοντες. Αἱ γυναῖκες φέρουσιν αὐτὰ τέκνα αὐτῶν πρὸ τῶν βαράθρων κατεφίλουν αὐτὰ, ἔπειτα τὰ ἐλάμβανον ἐκ τοῦ ποδὸς καὶ τὰ ἐξέσφενδόνιζον εἰς τὴν ἄβυσσον. Μετὰ τοῦτο ὥρμων μὲ τὴν σπάθην εἰς τὰς χεῖρας κατὰ τῶν Τούρκων καὶ ἐμάχοντο ὡς λέαινας. Ἀλλὰ πῶς νὰ σωθῶσιν! Οἱ Τούρκοι ἦσαν πολυάριθμοι καὶ εἶχον καταλάβῃ πάσας τὰς ἐπικαίρους θέσεις. Ὅπου καὶ ἂν διηυθύνοντο οἱ Σουλιῶται εὕρισκον πανταχοῦ, ἐμπρὸς καὶ ὀπίσω, δεξιὰ καὶ ἀριστερά, Τούρκους ἐτοιμοὺς νὰ ἐπιπέσωσι κατ' αὐτῶν. Ὅσοι ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἐκινδύνευον νὰ συλληφθῶσιν ἐκρημνίζοντο εἰς τὰ βράθρα καὶ ἐπιπτον ἐπὶ τῶν συντριμμάτων τῶν τέκνων αὐτῶν. Οἱ πλεῖστοι ἀπέθνησκον κατακρημνιζόμενοι, τινὲς περιεπλεκόμενοι μεταξὺ τῶν δένδρων καὶ τῶν ἀκανθῶν καὶ τῶν θάμνων, τῶν εὕρισκομένων κατὰ τὰ παράπλευρα τῶν βαράθρων ἔμενον ἐκεῖ ἐπὶ τινὰ χρόνον καὶ ἀπέθνησκον ἐκ τῆς πείνης, τῆς δίψης, τῶν ἀλγῆ δένων καὶ τοῦ ψύχους. Ὅλα τὰ ὑπέφερον ὅλα. Μόνον εἰς τὰς χεῖρας τῶν Τούρκων δὲν ἤθελον νὰ πέσωσιν. Αἱ γυναῖκες ἤκουον τὴν δουλείαν καὶ ἔφριττον. Προετίμων νὰ κατασυντριψῶσι τὰ τέκνα αὐτῶν καὶ νὰ κατασυντριβῶσι καὶ αἱ ἴδιαι μᾶλλον ἢ γὰ ζήσωσιν ὡς δοῦλαι κατάκλειστοι εἰς τοὺς γυναικωνίτας τῶν Τούρκων! Τοιαῦται ὑπῆρξαν αἱ Ἑλληνίδες αὗται!



43. Ἡ οὐράβα.

Ἄνοιξε τὰ φτερούγια σου.  
ἄχολο περιστέρι,  
καὶ θὲ νὰ πᾶς γι' ἀγάπη μου  
σὲ μακρινὸ σεφέρι.  
Εἶνε μακρὺς ὁ δρόμος σου,  
θὰ φύγης μοναχό,  
ἄπλωσε τὸ φτερό σου  
καὶ σύρε 'ς τὸ καλό.

Καὶ σὰν διαβῆς τὰ σύγνεφα  
καὶ σὰν τὰ διαπεράσῃς,  
καὶ μέσα ἐκεῖ 'ποῦ κάθονται  
τὰ στροπελέκια φθάσῃς,  
ἴθυμόσου, περιστέρι μου,  
μὴ σοῦ καῖ τὸ ῥάμμα,  
ὅπου βαστάει τὸ γράμμα,  
καὶ πέση καὶ χαθῆ.

Καὶ σὰν ἰδῆς τὰ κύματα,  
ἀπὸ ἕψηλὰ νάφριζουν  
καὶ νὰ βογγοῦνε, νὰ χτυποῦν,  
τὴ γῆ νὰ φοβερίζουν  
μὴ γελαστῆς, πουλάκι μου,  
καὶ πᾶς ἐκεῖ σιμά τους·  
τὰ δόλγια τὰ νερά τους  
θὰ βρέξουν τὴ γραφῆ.

Εἶνε τὰ κύματ' ἄσπλαχνα,  
πάντα νερὸ διψοῦνε  
κ' ἐπάνω σου θὰ πέσουνε  
σκληρὰ νὰ καταπιοῦνε

τὰ δάκρυα ἔπ' ἐστάζανε  
εἰς τὸ χαρτί μου ἐπάνω.  
Ἄχ! κάλλιο νὰ πεθάνω  
παρὰ νὰ μὴ τὰ ἰδῆ.

Κι ἂν ἴσως καὶ ἔς τὸ δρόμο σου  
ψηλὰ μεσ' τὸν αἰθέρα,  
πιστὸ περιστεράκι μου,  
τὴν ἀνοιξὴ μὴ ἕρα  
τὰ χελιδόνια τὰχαρα  
ἂν τύχη κι ἀπαντήσης.  
νὰ μοῦ τὰ χαιρετίσης  
μ' ἓνα γλυκὸ φιλί.

Καὶ νὰ τοὺς ἴπῃς ποῦ βρίσκομαι.  
πῶς ἡ καρδιά μου τρέμει  
πῶς χάνονται τὰ νιάτά μου,  
σὲ τούρκικο χαρέμι.  
Καὶ ἴπῃς τὸ παραθύρι μου  
νὰ μὴ τὸ λησιμονήσουν  
καὶ νάρθουνε νὰ στήσουν  
σιμά μου μιὰ φωλιά,

Κι ἂν ἴσως κι ἀποστάσανε  
καὶ ταῦρος δειλιασμένα  
κι ἀπὸ χειμῶν' ἀνέλπιστο  
τὰ ἰδῆς κυνηγημένα,  
ἴθυμήσου, περιστέρι μου,  
τὴ βάρχη σου νὰ στρώσης  
καὶ τὰ φτερὰ ν' ἀπλώσης  
ἴσαν καραβιοῦ πανιά.

Κ' ἐκεῖ ποῦ θ' ὀρμενίζετε  
καὶ θὰ κρυφομιλῆτε  
καὶ μυστικὰ τὸν πόνον σας  
καθένα θὰ διηγῆται,  
ἴθυμῆσου, περιστέρι μου,  
νὰ πῆς ἔς τὰ χελιδόνια  
πῶς ἔφυγαν διὸ χρόνια  
ποῦ εἶμαι ἔς τὴ σκλαβιά.

Κ' ἐκεῖ ποῦ πρωτοφθάσουνε  
κ' ἐκεῖ ποῦ πρωταράξουν  
νὰ πᾶν νὰ ποῦν ἔς τὰδέρφια μου  
νάρθουνε νὰ μ' ἀρπάξουν.  
καὶ καθ' αὐγὴ ἔς τὸ λάλημα  
καὶ μὲ νὰ μελετᾶνε  
καὶ νὰ τοὺς ἐνθυμᾶνε  
πῶς εἶμαι ἔς τὴν Τουρκιά.

Ἄρ. Βαλαορίτις.

#### 44. Ἡ ἡρώϊς Ἑλένη Μπότσαρη.

(Κατὰ τὸν Π. Γ. Ζαζλέντην «Παρνασσός» 1888, σελ. 380.)

Ἡ Ἑλένη ἦτο θυγάτηρ τοῦ Σουλιώτου Κίτσου Μπότσαρη καὶ ἀδελφὴ τοῦ ἥρωος Μάρκου Μπότσαρη. Ἦτο δεκαπέντε ἐτῶν κοράσιον καὶ ἐπολέμει μετὰ πολλῶν ἄλλων Σουλιωτῶν πλησίον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς Γιαννάκη Μπότσαρη κατὰ τὸ 1803 μετὰ Χριστὸν εἰς τὸ Σέλτσον, μοναστήριον, τὸ ὅποιον ἦτο πλησίον τοῦ Σουλίου. Ἄλλ' εἰς τὴν μάχην ἐφονεύθη ὁ ἀδελφὸς αὐτῆς. Τότε ἡ Ἑλένη μετέβη εἰς τὸν θεῖόν της Νίκζαν, ὅστις ἐπολέμει παρὰ τὸν Ἀχελῶον ποταμὸν. Ἐπολέμει δὲ μετὰ γενναιότητος πολλῆς καὶ πολλοὺς ἐχθροὺς ἐφόνευσεν. Ἄλλ' εἰς τινα μάχην περιεκυκλώθη ὑπ' αὐτῶν. Ἡ Ἑλένη βλέπουσα ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διαφύγῃ καὶ ὅτι πάντες θὰ συνελαμβάνοντο, προετί-

μησε νὰ ἀποθάνῃ. Πίπτει εἰς τὸν ποταμὸν καὶ ἐκεῖ εἰς τὰ βυθότατα ὕδατα αὐτοῦ ἐξέπνευσε τὴν γενναίαν αὐτῆς ψυχήν.

#### 45. Ἡ Σουλιώτισσα Δέσπω.

(Κατὰ τὸν Περραιβόν, Ἱστορία Σουλίου καὶ Πάργας, 1815, τόμ. 2 σελ. 41.)

Μεταξὺ Πάργας καὶ Πρεβέζης, ἑπτὰ ὥρας μακρὴν τοῦ Σουλίου, ἔκειτο παρὰ τὴν θάλασσαν ἡ Ῥαυιάσα, χωρίον μικρότατον περιτετειχισμένον. Ἐκεῖ περὶ τὸ 1803, κατὰ τοὺς μεγάλους ἀγῶνας τῶν Σουλιωτῶν πρὸς τοὺς Τούρκους, κατέφυγον εἰκοσι περίπου οἰκογενεῖαι Σουλιωτῶν. Οἱ Τούρκοι ἀφανίσαντες τοὺς ἐν Ζαλόγγῳ Σουλιώτας ἐπέπεσον καὶ κατὰ τῶν οἰκογενειῶν τούτων. Καὶ ἐπειδὴ οὐδεὶς ἀνὴρ ὑπῆρχεν ἐκεῖ, ἵνα ἀντισταθῇ, ἐπέπεσον σφάζοντες τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδία καὶ αἰχμαλωτίζοντες αὐτά.

Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο ὑπῆρχε πύργος τις, εἰς τὸν ὅποιον κατέφυκε ἡ οἰκογένεια τοῦ Γεωργίου Μπότση Σουλιώτου. Ἡ οἰκογένεια αὕτη συνίστατο ἐκ τῆς Δέσπως, τῆς συζύγου τοῦ Μπότση, ἐκ δύο θυγατέρων, δύο νυμφῶν καὶ ἑξ μικρῶν ἐγγόνων αὐτῆς, τριῶν ἀρσενικῶν καὶ τριῶν θηλυκῶν. Ἀνὴρ οὐδεὶς ὑπῆρχεν. Ἡ Δέσπω, βλέπουσα τὴν ἀπροσδόκητον ταύτην ἐπίθεσιν τῶν Τούρκων καὶ τὴν σφαγὴν καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν, ἐκλείσθη εἰς τὸν πύργον μὲ τὰς θυγατέρας, τὰς νύμφας καὶ τὰ μικρὰ αὐτῆς ἐγγονάκια καὶ ἤρχισε τὸν πόλεμον. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ Τούρκοι ἐπολιόρκουν αὐτὰς στενωῶς καὶ ἦτο ἀδύνατον νὰ διαφύγωσιν ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν, ἔκραξε τὰς νύμφας καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῆς καὶ ἠρώγησε, τί θέλουσι, νὰ παρκαδοθῶσιν εἰς τοὺς Τούρκους καὶ νὰ γίνωσιν δοῦλαι αὐτῶν ἢ νὰ ἀποθάνωσιν ἐλεύθεραι. Ὅλοι ἀπεκρίθησαν ὅτι προτιμῶσι νὰ ἀποθάνωσι μᾶλλον ἢ νὰ πέσωσιν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν καὶ νὰ γίνωσιν δοῦλαι αὐτῶν. Τότε ἡ γενναία γυνὴ σύρασα εἰς τὸ μέσον τοῦ πύργου τὸ κιβώτιον, τὸ περιέχον τὴν πυρίτιδα, καὶ τοποθετήσασα τὰς θυγατέρας, τὰς νύμφας καὶ τὰ ἐγγονάκια αὐτῆς περίξ τοῦ κιβωτίου ἔλαβε δρυλὸν ἀνημμένον, ἔφερεν αὐτὸν εἰς τὴν πυρίτιδα καὶ πάραυτα ἀνετινάχθησιν εἰς τὸν ἀέρα!



### 46. Ἡ Δέσπω

Χος βαρὺς ἀκούεται, πολλὰ τουφέκια πέφτουν·  
 »Μήνα σὲ γάμο ρίχνονται μήνα σὲ χαροκόπι ;».  
 — «Οὐδὲ σὲ γάμο ρίχνονται κι οὐδὲ σὲ χαροκόπι·  
 » Ἡ Δέσπω κάνει πόλεμο μὲ νύφες καὶ μ' ἀγγόνια·  
 » Ἀρβανιτιά τὴν ἑλάκωσε ἔς τοῦ Δημουλά τὸν πύργο».  
 — «Γιώργαινα, ῥίξε τάρματα· δὲν εἶν' ἐδῶ τὸ Σοῦλι.  
 » Ἐδῶσαι σκλάβα τοῦ Πασᾶ, σκλάβα τῶν Ἀρβανίτων».  
 — «Τὸ Σοῦλι κι ἂν προσκύνησε κι ἂν τούρκεψεν ἢ Κιάφα,  
 » Ἡ Δέσπ' ἀφέντες Λιάπνδες δὲν ἔκανε, δὲν κάνει».  
 Δαυλὶ ἔς τὸ χέρι ἄρπαξε, κόρες καὶ νύφες κράζει·  
 «Σκλάβες Τουρκῶν μὴ ζήσωμε· παιδιά μου, ἀγκαλια-

[σθῆτε].

Χίλια φουσέκια ἦταν ἐκεῖ, κι αὐτὴ φωτιά τοὺς βάνει·  
 Καὶ τὰ φουσέκι' ἀνάψανε κι ὅλες φωτιά γενῆκαν.

(Δημῶδες)

### 47. Ἀθανάσιος Διακός.

(Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη Βαλαωρίτην)

Ὅτε κατὰ τὸ τέλος τοῦ μηνὸς Μαρτίου τοῦ 1821 ἐπανεστάτητε  
 κατὰ τῶν Τούρκων ἡ Ἀμφισσα, ἡ Λεβαδία καὶ ὅλη ἡ Ἀνατολικὴ  
 Στερεὰ Ἑλλάς, ἐξεστράτευσεν κατ' αὐτῆς ὁ Τούρκος πασᾶς Ὁμέρ  
 Βριώνης ἄγων στρατὸν πολυάριθμον. Οἱ Ἕλληνες ἔχροντες ἀρχηγ-  
 γὸν τὸν Ἀθανάσιον Διακόν, ἄνδρα μόλις τριάκοντα πέντε ἐτῶν, ῥω-  
 μαλέον καὶ ὠραιότατον, περίφημον δὲ διὰ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν εὐ-  
 σέδειάν του, ἤλθεν εἰς τὴν γέφυραν τῆς Ἀλαμάνας, ἵνα ἐμποδί-  
 σαι τοὺς Τούρκους. Τετρακόσιοι ἦσαν οἱ Ἕλληνες. Ἄλλ' ἄμα  
 εἶδον τὸ μέγα πλῆθος τῶν Τούρκων, ἐφοβήθησαν καὶ διεσκορπί-  
 σθησαν εἰς τὰ ὄρη. Μόνον ὁ Διακός ἔμεινε μετ' ὀλιγίστων γεν-  
 ναίων ἀνδρῶν, φίλων καὶ συγγενῶν αὐτοῦ. Πάντες τὸν προέτρε-  
 πον νὰ φύγη. Ἐφεραν ἕνα ἵππον καὶ τὸν πικρατάλου νὰ ἀναβῆ

(ΤΑΞΙΣ Δ')

ἐπ' αὐτοῦ καὶ νὰ σωθῆ. Ἄλλ' ὁ Διάκος ἠρνήθη εἰπών· «Ποτέ δὲν φεύγει ὁ Διάκος οὔτε ἀφήνει τοὺς συντρόφους».

Μετ' ὀλίγον ἦλθεν ὁ Ὁμέρ Βριώνης. Οἱ Τοῦρκοι ἰδόντες ὀλίγιστους τοὺς φυλάττοντας τὴν γέφυραν ὤρμησαν νὰ ἐκδιώξωσιν αὐτοὺς ἐκεῖθεν. Ἄλλ' ὁ Διάκος δὲν ἦτο ἐξ ἐκείνων, οἵτινες φροβουῦνται τὸ πλῆθος, οὐδ' ἐξ ἐκείνων, οἵτινες εὐκόλα φεύγουσι πρὸ τῶν ἐχθρῶν. Ἐμεινεν ἐκεῖ καὶ ἐπολέμει μετὰ θάρρους μεγάλου.

Οἱ Τοῦρκοι ἐξαγριωθέντες ἐκ τῆς ἀντιστάσεως ταύτης καὶ μανιώδεις γενόμενοι διὰ τὸν φόνον πολλῶν ἐκ τῶν συστρατιωτῶν αὐτῶν λύσσαλέοι ὤρμησαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Πολλοὶ ἐφονεύθησαν. Τινὲς σύραντες τὰς σπάθας αὐτῶν ἐπέπεσον κατὰ τῶν Τοῦρκων καὶ ἀφοῦ ἐφόνευσαν ἀρκετοὺς, κατεκρεουργήθησαν. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Διακίου ὡς λέων πολεμῶν ἔπεσεν. Ὁ Διάκος ἐναπομείνας μετὰ δέκα μόνον πολεμιστῶν δὲν ἀποβάλλει τὸ θάρρος αὐτοῦ. Μάχεται χωρὶς νὰ συλλογίζηται τίποτε, μέχρις ὅτου πληγώνεται βαρέως κατὰ τὸ δεξιὸν ὄμω καὶ πίπτει. Οἱ Τοῦρκοι αἰμάσσοντα καὶ σχεδὸν λιποψυχον σύρουσιν αὐτὸν πρὸς τὸν Τοῦρκον στρατηγόν. Ὁ Ὁμέρ Βριώνης προτείνει εἰς αὐτὸν νὰ γίνῃ Τοῦρκος καὶ νὰ λάβῃ μεγάλα ἀξιώματα, ἄλλως θὰ φονευθῆ. «Τίποτε δὲν βλάπτει», εἶπεν· «Ἡ Ἑλλὰς ἔχει πολλοὺς Διάκους. Φινεύσατέ με, ἀλλὰ Τοῦρκος δὲν γίνομαι. Χριστιανὸς ἐγεννήθην, χριστιανὸς θὰ ἀποθάνω».

Οἱ Τοῦρκοι ἀγανακτήσαντες ἐκ τῆς ὑπερηφάνου ταύτης ἀπατηήσεως διέταξαν τοὺς δημίους νὰ τὸν σουβλίσωσι καὶ νὰ τὸν ψήσωσιν. Ὁ Διάκος ὑπέστη τὸ φρικτὸν τοῦτο μαρτύριον μετὰ μεγάλης καρτερίας. Ἀφοῦ δὲ ἐσουβλίσθη καὶ ἤρχισε νὰ ψήνηται, εἶδε τοὺς λειμῶνας, εἶδε τὰ ὠραιότατα ἄνθη λάμποντα ὑπὸ τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου καὶ ἀνεφώνησε·

»Γιὰ ἄδες καιρό, ποῦ διάλεξεν ὁ Χάρος νὰ μὲ πάρῃ.

»ἰώρα, π' ἀνθίζουν τὰ κλαριά καὶ βγάν' ἡ γῆ χορτάρι».

Αὐτοὶ ἦσαν οἱ τελευταῖοί του λόγοι. Ἐπειτα ἐξέπνευσε ἠθαυμάσιος Ἕλληρ ἥρωρ.



#### 48. Ὁ θάνατος τοῦ Διάκου.

Τρία πουλάκια ἴκθουνταν ἔς τοῦ Διακου τὸ ταμποῦρι,  
Τῶνα τηράει τὴ Λιβαδιὰ καὶ τᾶλλο τὸ Ζητοῦνι.

Τὸ τρίτο τὸ καλύτερο μυρολογᾷ καὶ λέγει·

« Πολλὴ μαυρίλα ἴπλάκωσε, μαύρη .σάν καλοιακουῦδα

» Μὴν ὁ Καλύβας ἔρχεται, μὴν ὁ Λεβεντογιάννης ;

— «Οὐδ' ὁ Καλύβας ἔρχεται οὐδ' ὁ Λεβεντογιάννης·

Ἵμερ Βριώνης πλάκωσε μὲ δεκοχτῶ χιλιάδες».

Ὁ Διακος, ἴσάν τάγροίκισε, πολὺ τοῦ ἴκακοφάνη·

Ψηλὴ φωνὴ ἐσήκωσε τὸν πρῶτό του φωνάζει·

« Τὸ στράτευμά μου σύναξε, ἴμάσε τὰ παλληκῶρια·

» Δός τους μαρούτι περισσὴ καὶ βόλια μὲ τὲς φοῦχτες,

» Γρήγορα καὶ νὰ πιάσωμε κάτω ἔς τὴν Ἰλαμάνα,

» Ποῦνε ταμποῦρια δυνατὰ κι ὄμορφα μετερίζια».

Παίρνουνε τὰ ἴαφρὰ σπαθιά καὶ τὰ βαριά τουφέκια·

Ἵ τὴν Ἰλαμάνα ἴτάνουνε καὶ πιάνουν τὰ ταμποῦρια·

« Καρδιά, παιδιά μου», φώναξε «παιδιά, μὴ φοβηθῆτε

» Σταθῆτ ἴάντρειά ἴσάν ἴλληνες καὶ ἴσάν Γρακοὶ σταθῆτε».

ἴΕκεῖνοι ἴφοβηθήκανε κ' ἴσκόρπισαν ἔς τοὺς λόγγους·

ἴΕμειν ὁ Διακος ἔς τὴ φωτιά μὲ δεκοχτῶ λεβέντες.

Τρεῖς ὄρες ἐπολέμαε μὲ δεκοχτῶ χιλιάδες·

ἴἴχιστικε τὸ τουφέκι του κ' ἴγένικε κομματία·

ἴΞέρνει καὶ τὸ ἴαφρὸ σπαθί καὶ ἔς τὴ φωτιά χυμᾷ.

ἴΕκοψε Τούρκους ἴπειρους κ' ἴἴτὰ μπουλουμπασηδες,

Καὶ τὸ σπαθί του ἴσχίσθηκεν ἴπάν' ἀπὸ τὴ φοῦχτα,

Κ' ἴπεσ' ὁ Διακος ζωντανὸς εἰς τῶν ἴχθρῶν τὰ χέρια.

Χίλιοι τὸν πῆραν ἀπ' ἴμπρὸς καὶ δυὸ χιλιάδες ἴπίσω.

Κι ἴΟμὲρ Βριώνης μυστικὰ ἔς τὸν δρόμο τὸν ἴρώτα.

« Γίνεσαι Τούρκος, Διακο μου, τὴ πίστη σου νᾴλλάξης,

» Νᾴ προσκυνᾶς εἰς τὸ τζαμί, τὴν ἴκκλησιὰ νᾴφήσης ;

Κ' ἴεκεῖνος τάπεκρίθηκε καὶ μὲ θυμὸ τοῦ λέγει·

- « Πᾶτε κ' ἑσεῖς κ' ἢ πίστη σας, μουρτάτες, νὰ χαθῆτε »  
» Ἐγὼ Γραικὸς ἔγεννήθηνκα. Γραικὸς θεὸς νὰ ποθάνω.  
» Ἄν θέλετε χίλια φλωριά καὶ χίλιους μαχμουτιέδες.  
» Μόνον ἑφτά ἔμερῶν ζωὴ θέλω νὰ μοῦ χαρίστε,  
» Ὅσο νὰ φτάσ' ὁ Ὀδυσσεὺς κί' ὁ Βάγιας ὁ Θανάσης ».  
Ἔσαν τᾶκουσ' ὁ Χαλίλ-μπενς, ἀφρίζει καὶ φωνάζει·  
« Χίλια πουγγιά σᾶς δίνω ἔγω κί' ἀκόμα πεντακόσια,  
» Τὸ Διακο νὰ χαλάσετε τὸ φοβερὸ τὸν κλέφτην.  
» Γιατὶ θὰ σβήσῃ τὴν Τουρκιά κί' ὄλο μας τὸ ντοβλέτι ».  
Τὸ Διακο τότε πέρνουνε καὶ ἔς τὸ σουβλί τὸν βάζουν·  
Ὁλόρθο τὸν ἐστίασανε κί' αὐτὸς χαμογελοῦσε·  
Τὴν πίστη τοὺς τοὺς ὕβριζε. τοὺς ἔλεγε μουρτάτες·  
» Σκυλλιά, κί' ἂν μὲ σουβλίσετε, ἕνας Γραικὸς ἐχάθῃ.  
» Ἄς εἶν' ὁ Ὀδυσσεὺς καλὰ κί' ὁ καπετὰν Νικήτας.  
» Αὐτοὶ θὰ φᾶνε τὴν Τουρκιά, θὰ κάψουν τὸ ντοβλέτι ».  
(Λημῶδες)

#### 49. Ὁ Σαμουήλ.

(Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη Βαλαωρίτην, Μνημόσυνα)

Ὅτε διὰ τῆς ἐπιμονῆς καὶ πολὺ μᾶλλον διὰ τῆς προδοσίας τοῦ Πήλιου Γκούση ὁ Μουχτάρ καὶ ὁ Βελῆς, υἱοὶ τοῦ Ἀλή πασᾶ, ἐπέτυχον πολλοὺς μὲν τῶν Σουλιωτῶν νὰ καταστρέψωσιν, ἄλλους δὲ νὰ ἀπομακρύνωσι, μόνος ἀπέμεινεν ὁ ἱερομόναχος Σαμουήλ, ἀκαμπτος εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ ταφῆ μετὰ τῆς γλυκυτάτης πατρίδος αὐτοῦ, τοῦ ἐνδόξου Σουλίου.

Ἄνθρωπος ἀδάμαστος, ἀκαταμάχητος, ἀγάπων μέχρι μανίας τοὺς ἐλευθέρους τῆς πατρίδος του βράχους, ἀπὸ τῆς μικρᾶς ἡλικίας αὐτοῦ ἀφιερωμένος εἰς τὰ θεῖα, ἦτο ἱερεὺς καὶ πολεμιστὴς φοβερός ὁ Σαμουήλ.

Ἦτο τὸ τελευταῖον νῆμα, ἀπὸ τοῦ ὁποῦ ἐκρέματο τὸ τρισάθλιον Σοῦλι κατὰ τὰς τελευταίας στιγμὰς τῆς ζωῆς του. Διὰ τοῦτο ἀνεκηρύχθη ὑπὸ πάντων τῶν Σουλιωτῶν πολεμιστῆς

χος καὶ εἰς αὐτὸν ἐνεπιστεύθησαν τὴν τελευταίαν ὑπεράσπισιν οἱ πατριῶται αὐτοῦ Σουλιῶται.

Εἰς τὴν αἱματηρὰν καὶ φονικωτάτην ἔφοδον τῶν Ἀλβανῶν εἰς τὸ Κακосоῦλι ἀνεδείχθη ὁ Σαμουὴλ ἀτρόμητος καὶ φοβερός. Καί, ὅτε πᾶσα ἐλπίς σωτηρίας ἐξέλιπεν, ἔθεσε τὸ σῶμά του φραγμὸν ἀνυπέβλητον μεταξὺ τοῦ σμήνου τῶν Ὀθωμανῶν καὶ τῶν ὀλίγων ἐπιζώντων Σουλιωτῶν, οἵτινες κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἠδυνήθησαν νὰ ὑποχωρήσωσι καὶ νὰ διαφύγωσι τὴν μάχαιραν καὶ τὰ μαρτύρια.

Ἀφοῦ τὰ ὀλίγα ἐκεῖνα ἐρείπια ἦσαν ἐκτὸς κινδύνου, ὁ Σαμουὴλ, μαχόμενος πάντοτε μετὰ πέντε μόνον συμπολεμιστῶν, ἐπρόφθασε καὶ ἐκλείσθη εἰς τὸ Κοῦγκι, πύργον ἐκτισμένον ἐπὶ ἀποτόμου βράχου, ὅπου ἦτο ἡ ἀποθήκη τῆς πυρίτιδος καὶ τῶν ὄπλων. Τὸν πύργον τοῦτον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπῆρχεν ἐκκλησία ἐπ' ὀνόματι τῆς ἁγίας Παρρασκευῆς, ἡ πατρίς παρέδωκεν εἰς τὰς ἱεράς αὐτοῦ χεῖρας, καὶ ὁ μοναχὸς εἶχεν ὁμόση τὸν ἔρκρον τοῦ θαλάτου. Εἶχεν ὁμόση ὅτι οὐδεμία ἀνθρωπίνη δύναμις ἤθελε βιάσῃ αὐτὸν νὰ τὸν ἐγκαταλίπη. Περικυκλωμένος πανταχόθεν ὑπέμεινεν ὁ Σαμουὴλ μετὰ τῶν πέντε συμπολεμιστῶν αὐτοῦ ὅσα ἀνθρώποι εἶνε ἀδύνατον νὰ ὑπομείνωσι. Κεκμηκότες, πληγωμένοι, οὐδὲ σταγόνα ὕδατος εἶχον πλέον, ἵνα δροσίωσι τὰ κατὰξηρα καὶ φλογισμένα χεῖλη αὐτῶν. Ἡ τελευταία στιγμή εἶχε φθάσῃ.

Τῇ δεκάτῃ ἐβδόμῃ Δεκεμβρίου τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ τρίτου ἔτους ὁ ἱερομόναχος Σαμουὴλ μετὰ τῶν πέντε αὐτοῦ συντρόφων ἀνίπτανται εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπὶ πτερυγῶν πυρός καὶ στεφανοῦνται ὑπὸ τοῦ Ὑψίστου ὡς μάρτυρες, θανόντες ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος. Ἐβήκαν πῦρ εἰς τὴν πυρίτιδα καὶ ἀνετινάχθησαν εἰς τὸν ἀέρα. Δέν παρεδόθησαν!

### 30. Ὁ Σαμουὴλ.

«Καλόγερε· τί καρτερεῖς κλεισμένος μέσ' ἔς τὸ Κοῦγκι ;  
» Πέντε νωμᾶτοι σῶμειναν κ' ἐκεῖνοι λαβωμένοι,

»κ' εἶνε χιλιάδες οἱ ἐχθροί, ποῦ σ' ἔχουνε ζωσμένο.  
»Ἐλα νὰ δώσης τὰ κλειδιά, πέσε νὰ προσκυνήσης.  
»κι ἀφέντης ὁ Βελῆ πασῶς δεσπότη θά σὲ κάμη».

Ἔτσι ἠψιλά ἀπ' τὸ βουνὸ φωνάζει ὁ Πήλιο-Γκούσης.

Κλεισμένος μέσ' ἔς τὴν ἐκκλησιὰ βρίσκεται ὁ Σαμουήλης,  
κι ἀγέρας παίρνει τὴ φωνὴ τοῦ Πήλιου τοῦ προδότη.

Χωρὶς ψαλμοὺς καὶ θυματὰ, χωρὶς φωτοχυσία,  
γονατισμένοι, σκυθροποί, ἔμπρὸς ἔς τὴν ὠραία Πύλη,  
πέντε Σουλιῶτες σέκονται μὲ τὸ κεφάλι κάτου·  
βουβοὶ δὲν ἀνασαίνουνε, καὶ βλέπεις κάπου κάπου  
ὅπου ἓνα χέρι σκώνεται καὶ κάνει τὸ σταυρὸ του.  
Ἄκίνητα ἔς τὸ μάρμαρο σέρνονται τὰ σπαθιά τους,  
σπαθιά, ποῦ τόσο ἐδούλεψαν γιὰ τὸ γλυκὸ τους Σούλι!

Δὲν φαίνεται ὁ καλόγερος· μόνος του ἔς τᾶγιο Βῆμα  
προσπύχετο κ' ετοίμαζε τὴ μυστικὴ θυσία·  
Σφιχτὰ σφιχτὰ ἔς τὰ χέρια του ἐβάστα τὸ ποτήρι  
καὶ μύρια λόγι' ἀπόκρυφα ἔλεγε τοῦ Θεοῦ του.  
Τὰ ἄματια, κατακόκκινα ἀπ' τὲς πολλὰς ἀγρύπνιες,  
ἐκύτταζον ἀκίνητα τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα,  
τὴ θάλασσα, ποῦ κύματα ἔχει κρυφὰς ἐλπίδες! . . .  
Σιγᾶτε, βρόντοι τουφεκιῶν, πάψτε, φωτιὲς πολέμου.  
κι ὁ Σαμουήλ τὴν ὕστερον τὴν κοινωνιὰ θὰ πάρη.

Κ' ἐκεῖ, ποῦ κῦτταζ' ὁ παππᾶς τὴ-σάρκα τοῦ Θεοῦ του,  
ἐκύλισ' ἀπ' τὰ ἄματια του ἔς τοῦ ποτηριοῦ τὰ σπλάχνα  
ἄσᾶν τὴ δροσοῦλα διάφανο κρυφὰ κρυφὰ ἓνα δάκρυ.

—Θεέ μου καὶ Πατέρα μου, θαυμένος ἐδῶ μέσα  
»ἐδίψασα. Χωρὶς νερὸ ἢ θεία κοινωνιὰ σου  
»θὰ ἔμενε ἀτέλειωτη. Δέξου, γλυκέ μου Πλάστη,

«αὐτὸ τὸ μαῦρο δάκρυ μού· μὴ τὸ καταφρονέσης·  
«ἀμόλυντο καὶ καθαρὸ βγαίνει ἀπ' τὰ φυλλοκάρδια·  
«δέξου το, Πλάστη, δέξου τὸ· ἄλλο νερὸ δὲν ἔχω».

Ἦτανε ἥλιος κ' ἔλαμψε τὸ ἱερὸ τὸ σκεῦος.

Τὸ αἶμα ἐξεστάθηκε, ἄχνισε, ζωντανεῖει.

Ἀναγαλιάζει ὁ Σαμουήλ, ποῦ εἶδε τὴ θεία χάρη,

καὶ τρέμοντας ἀγκάλιασε τὸ θεϊκὸ ποτήρι

καὶ τῶσφιξε ἔς τὰ χεῖλη του κι ἄκουσε ποῦ ἔχτυποῦσε,

ὅσῳ νᾶτανε λαχταριστὴ καρδιά, ζῶν γιομάτην.

Ἀνοιγ' ἡ Πύλη τοῦ ἱεροῦ, σκύφτουν τὰ παλληκάρια,

τὰ νᾶνδρειωμένα μέτωπα τὸ μάρμαρο χτυπᾶνε

καὶ καρτεροῦν ἀκίνητα τοῦ γέροντα τὰ λόγια.

Ἐπρόβαλ' ὁ καλόγερος, τὸ πρόσωπό του φέγγει

ὅσα χιονισμένῃ κορυφῇ ἔς τοῦ φεγγαριοῦ τὴ λάμψη.

Στὰ λαβωμένα χέρια του ἔβαστοῦσε ἓνα βαρέλι

ἔπῳκλειε μέσα θάνατο, φῶτιά κι ἀπελπισία.

Ἐκεῖνο μόνο τῶμεινε, ἐκεῖνο μόνο φθάνει.

Ἐμπρὸς ἔς τὴν Πύλην τοῦ ἱεροῦ μονάχος του τὸ σταίνει

καὶ τρεῖς φορές τῶλόγησε καὶ τρεῖς φορές τῶύχεται,

ὅσῳ νᾶταν ἅγια Τράπεζα, ὅσῳ νᾶταν Ἄρτοφόρι,

Ἐπίθωσε ὁ καλόγερος ἐπάνω τὸ ποτήρι

καὶ σιωπηλὸς κι ἀτάραχος ἄναψε θειοφῳκέρη.

Τὰ γόνατά του ἐχτύπησαν ὀρμητικὰ τὴν πλάκα,

ἐσῳκῳσε τὰ χέρια του, τὸ πρόσωπό του ἀνάφτει

κι οἱ πέντε τὸν ἐκύτταζαν βουβοὶ μέσα ἔς τὰ ὕμματα.

### Ἡ δένδις.

«Πατέρα μου, σ' ἐδοῦλεψα

πιστὰ σαράντα χρόνια

καὶ τόρα ἔς τὰ γεράματα  
μοῦ δίνεις καταφρόνια !  
Τὸ θέλημά σου ἄς γενῆ !  
Λυπήσου μας. σπλαγχνίσου  
καὶ πᾶψε τὴν ὀργή σου !

Ἵς ἐσένα, ἴσάν ὠρφάνεψα,  
ἔδωκα τὴν ψυχὴ μου.  
τὸ Σοῦλί μου τὰγκάλιασα  
ἔς τὸν κόσμον γιὰ παιδί μου.  
Τόρα τὸ Σοῦλι τῶχασα . . .  
Ἦλθ' ἢ στερνὴ μου ἴμερα,  
θάλλθω ἔς ἐσέ, πατέρα.

»Μέτροσε πόσοι ἐμείναμε !  
Οἱ ἄλλοι πεθαμένοι  
μέσ' ἔς τὰ λαγκάδια σέρνονται  
νεκροὶ καὶ λαβωμένοι.  
Ἄταφ', ἀμερόληπτα  
σπίπονται τὰ κουφάρια  
ἔς τοῦ λόγκου τὰ χορτάρια.

»Ὅρνια καὶ λύκοι χόρτασαν  
τὰ μαῦρα κρέατά μας !  
Συχώρησε, συχώρησε,  
Πλάστη, τὰ κρέματά μας !  
Καὶ τόρα, ποῦ θὰ νάλλθωμε  
κ' ἐμεῖς ἔς τὴν ἀγκαλιά σου.  
δέξε μας ἴσάν παιδιὰ σου . . .

»Τόρα τὸ Σοῦλι ἀπέθανε·  
δὲν ἔμειν' ἓνα χέρι,  
ἴποῦ νὰ ἴμπορῆ ἔς τὰ δάχτυλα  
νὰ σφίξῃ τὸ μαχαῖρι.



Πατέρα παντοδύναμη,  
γενοῦ σ' ἐμᾶς πατρίδα  
ἄλλην δὲν ἔχω ἐλπίδα.

» Ἐκεῖ ἕψηλά 'ς τὸ θρόνο σου  
'ς τὴν τόση βασιλεία,  
δῶσε 'ς ἐμᾶς τοὺς δύστυχους  
μικρὴ μιὰ κατοικία,  
νὰ μοιάζῃ μὲ τὸ Σουλί μας  
καὶ δῶσε μου ἓνα βράχο  
κ' ἐκεῖ τὸ Κοῦγγι νάχω.

« Χῶμα 'ς τὸ Σουλί ἐλεύθερο  
γιὰ νὰ ταφῶ δὲ μένει  
ἐλέησέ με, Πλάστη μου,  
συχώρησε νὰ γένη  
τὸ 'Κοῦγκί μου ἡ ἐκκλησιά,  
τὸ ἱερό σου βῆμα  
τοῦ Σαμουὴλ τὸ μνημα.

Κἰ ἀπλώνοντας τὰ χέρια του 'ς τοὺς πέντε του συντρόφους

Θεέ μου πολυέλεε !  
Τώρα ποῦ θὲ ν' ἀφήσω  
τὸν κόσμο καὶ στὸν ἥσκιο σου  
θάλλθ' ὁ φτωχὸς νὰ ζήσω,  
μιὰ χάρη θέλω, Πλάστη μου,  
τὰ πέντε τὰ παιδιά μου  
νὰ τάχω συντροφιά μου,

» Τανάθρηψα 'ς τὸν κόρφο μου.  
Γιὰ ἰδέ τα τὰ καῦμένα  
ἄλλονε δὲν ἀγάπησαν  
παρὰ ἐσὲ καὶ μένα.



Παιδιά μου, μὴ δειλιάζετε,  
νᾶχετε τὴν εὐχή μου...  
Θὰ ζήσετε μαζί μου».

Σταλαμματα σταλαμματα τὰ δάκρυά τους πέφτουν,  
κ' ἡ πλάκα ποῦ τὰ δέχεται ραγίζεται καὶ τρίζει.  
Παράπονο τοὺς ἔπιασεν, ὄχι θανάτου φόβος,  
καὶ κλαίοντας ὁ Σαμουὴλ εἰς τῶνα του τὸ χέρι  
τὸ ἱερὸ ποτηρί του καὶ ἔς τᾶλλο τὴ λαβίδα,  
ἀρχίνησε τὴν κοινωνιὰ τοῦ Πλάστου νὰ μεράζη.

Ὁ πρῶτος ἐμετάλαβε, μεταλαβαίνει κι ἄλλος,  
τὴν ἔδωσε ἔς τὸν τρίτον κι ὁ τέταρτος τὴν παίρνει,  
καὶ φθάνει εἰς τὸν ὕστερο καὶ τοῦ τινε προσφέρει.  
Κ' ἐκεῖ ποῦ ἔψαλλ' ὁ παππᾶς μὲ τὴ γλυκεῖα φωνή του  
«Τοῦ δείπνου σου τοῦ μυστικοῦ  
σήμερον υἱὲ Θεοῦ...»

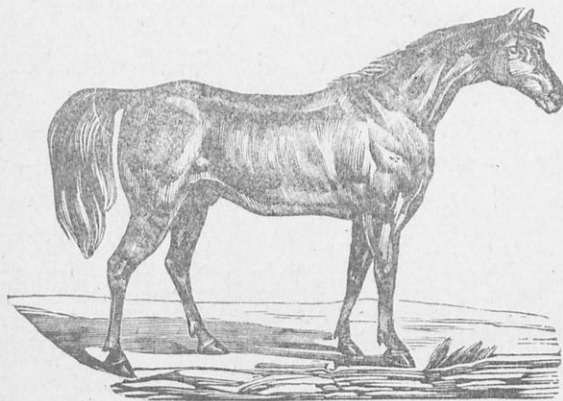
Φωνὲς ἀκούονται, χτυπιές, ἀλαλαγμός, ἀντάρα·  
Ἰλακώσανε οἱ ἄπιστοι! Καλόγερε τί κάνεις;...  
Ἐσήκωσε τὰ ὕμιατᾶ του ὁ Σαμουὴλ ἔς τὸν κρότο  
καὶ στάζ' ἀπ' τὴ λαβίδα του ἐπάνω ἔς τὸ βαρέλι  
μιὰ φλογερὴ σταλαμματα ἀπ' τοῦ Θεοῦ τὸ γαῖμα...  
Ἀστροπελέκια ἐπέσανε, βροντάει ὁ κόσμος ὅλος,  
λάμπει ἔς τὰ γνέφ' ἢ ἐκκλήσιά, λάμπει, τὸ μαῦρο Κοῦγκι  
Τί φοβερὴν κεροδοσιὰ πῶλαβε ἔς τὴ θανά του  
τὸ Σοῦλι τὸ κακότυχο καὶ τί καπνὸ λιβάνι! . . .

Ἄρ. Βαλαωρίτης

## 51. Ὁ ἵππος.

Φυσιολογία.

Ὁ ἵππος εἶνε ζῶον θηλαστικὸν μώνυχον, συγγενὲς τοῦ ὄνου καὶ τοῦ ἡμίονου. Ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ εἶνε ἐπιμήκης, οἱ ὀφθαλμοὶ μεγάλοι καὶ ζωηροὶ καὶ προέχοντες, τὸ μέτωπον πλατύ, φέρου ἄνωθεν προκόμιον, τὸ ὁποῖον πίπτει μεταξὺ τῶν δύο ὀφθαλμῶν, τὰ ὦτα ὀρθά, εὐκίνητα καὶ οὔτε πολὺ μεγάλα, ὡς τὰ τοῦ ὄνου, οὔτε πολὺ μικρά, ὡς τὰ τοῦ βοός, αἱ σιαγόνες μακραί, τὰ χεῖλη μικρά καὶ



Ἴππος.

ἀπαλά· οἱ ῥώθωνες πολὺ ἀνοικτοί. Ὁ τράχηλος πολὺ ἰσχυρὸς, ἀρκετὰ μακρὸς, ὑψούμενος πρὸς τὰ ἄνω, ὡς ὁ τράχηλος τοῦ ἀλέκτορος, κυρτούμενος ὀλίγον κατὰ τὴν κεφαλὴν καὶ ἐστολισμένον διὰ χαίτης μακρᾶς πρὸς τὰ ἔξω πιπτούσης. Τὰ στέρια εὐρέα. Ὁ κορμὸς μέγας καὶ πολὺ στερεός, ἡ κοιλία κυρτή, ἡ ράχιν σχεδὸν εὐθεία ἀνορθουμένη ὀλίγον εἰς δύο μέρη καὶ σχηματίζουσα δύο ἐλαφρὰ κυρτώματα. Ἡ οὐρὰ μεγάλη καὶ θυμανώδης. Ἡ ὀσφύς πλατεῖα καὶ βραχεῖα, τὰ ἰσχία πλατεῖα, εἴσαρκα καὶ στερεά. Οἱ πόδες λεπτοί, στερεοὶ καὶ εὐκίνητοι ἀπολήγοντες εἰς μίαν ὀπλήν.

ύψηλὴν, σκληρὰν καὶ στιλπνὴν. Τὸ τρίχωμα πυκνὸν βραχὺ, καὶ λεπτόν. Τὸ χρῶμα στιλπνὸν καὶ συνήθως λευκόν, μέλαν, φαιόν καὶ ξανθόν.

Πάντων τῶν χερσαίων ζώων ὁ ἵππος εἶνε τὸ ὠραιότατον. Εἶνε μέγας, ὑψηλός, σοβαρός, γαῦρος καὶ κομψός. Τὸ σῶμά του εἶνε εὐρωστον, ἰσχυρὸν καὶ ῥαδινόν. Τὰ ὀστά αὐτοῦ δὲν σχηματίζουσι γωνίας, ὅπως τὰ ὀστά τοῦ βοός. Ἡ κεφαλὴ, ὁ τράχηλος, τὰ στέρνα ἢ κοιλία, ἢ ῥάχις, αἱ πλευραὶ, ἢ οὐρά καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ συνδέονται τόσον καλῶς πρὸς ἄλληλα, ὥστε οὐδαμοῦ σχηματίζεται κοιλότης. Ὅλα τὰ μέλη του εἶνε ἀρμονικὰ· ἢ κεφαλὴ, ὁ τράχηλος, ὁ κορμὸς καὶ ἢ οὐρά εἶνε πολὺ ἀνάλογα· τὰ σκέλη, τὰ γόνατα, αἱ κνήμαι, οἱ ἀστράγαλοι καὶ αἱ ὀπλαὶ εἶνε ἐπίσης πολὺ ἀνάλογα· τὸ ὕψος ἀνάλογον πρὸς τὸ μῆκος. Οἱ ὀφθαλμοὶ του εἶνε μεγάλοι, διαυγεῖς, φλογεροὶ καὶ ἐκφραστικώτατοι. Τὰ ὦτα βραχέα καὶ εὐκίνητα. Τὸ προκόμιον καὶ ἢ χαίτη ὠραιότατα. Ἡ οὐρά του, ἢ ὠραιότερα οὐρά πάντων τῶν ζώων. Τὸ τρίχωμά του ὠραιότατον. Ἡ ὕψωσις καὶ ἢ κύρτωσις τοῦ τραχήλου του πολὺ εὐμορφα. Μάλιστα ὅταν τρέχη ὁ ἵππος, φαίνεται ἔτι ὠραιότερος· αἶρει τοὺς προσθίους πόδας του πρὸς τὰ ἄνω, κάμπτει τὰ γόνατά του μετὰ πολλῆς χάριτος, κυρτώνει τὴν οὐράν του καὶ τρέχει ἐλαφρῶς, ζωηρῶς καὶ ταχέως· διασεύονται δὲ ἀπαλώτατα τὸ προκόμιον καὶ ἢ χαίτη αὐτοῦ.

Ὁ κόσμος θαυμάζει τὴν ὠραιότητα καὶ τὰ ἄλλα ἔξοχα προτερήματα τοῦ ἵππου, καὶ διὰ τοῦτο λαοίτινες πιστεύουσι τὸν μῦθον ὅτι ὁ Θεός, ὅτε ἔπλαττε τὸν ἵππον, ἔλαβε παρὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ παρ' ἐκάστου τῶν λοιπῶν ζώων τὰ χαριέστατα προτερήματα αὐτῶν καὶ δι' αὐτῶν κατεκόσμησε τὸ ὠραῖον τοῦτο καὶ ὑπερήφανον ζῶον. Παρὰ τῆς γυναικὸς ἔλαβε τὰς τρίχας, παρὰ τῆς ἐλάφου τὴν κεφαλὴν καὶ τοὺς πόδας, παρὰ τῆς ἀλώπεκος τὰ ὦτα καὶ τὴν οὐράν, παρὰ τῆς δορκάδος τοὺς ὀφθαλμούς καὶ τοὺς μυκτῆρας καὶ τὰ ἄρθρα τῶν ποδῶν, παρὰ τοῦ λέοντος τὴν στάσιν, τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν τόλμην, παρὰ τοῦ ὄφεως τὸ βλέμμα καὶ τὰς ὠραίας ἐλικοειδεῖς κινήσεις, παρὰ τοῦ ἡμίονου τὴν δύναμιν, καρτερίαν καὶ

τάς ὀπλάς; παρὰ τοῦ λαγοῦ τὸ τρέξιμον καὶ τὴν εὐστροφίαν καὶ παρὰ τοῦ λύκου τὸν λαιμὸν καὶ τὴν ἀκοήν.

Ὁ ἵππος ἐξημερώθη καὶ διατελεῖ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ χιλιάδων ἐτῶν. Εὐρίσκεται πανταχοῦ τῆς γῆς καὶ εἶνε πολλῶν καὶ διαφόρων εἰδῶν, ποικιλλόντων κατὰ τὸ σχῆμα τοῦ σώματος καὶ κατὰ τὰς λοιπὰς ιδιότητας. Ζῆ συνήθως δέκα ὀκτὼ ἕως εἴκοσι πέντε ἔτη· σπανίως δὲ καὶ τριάκοντα ἕως τριάκοντα πέντε. Ἐγκυμονεῖ ἕνδεκα μῆνας. Τίκει συνήθως ἓνα πῶλον, σπανίως δὲ καὶ δύο. Θηλάζει τρεῖς ἕως πέντε μῆνας. Τρώγει βρόμην, βρίζαν σίτον, κριθήν, κνάμους, ἄχυρον καὶ χόρτον. Πίνει ὕδωρ καθαρὸν, κοιμᾶται πολὺ ὀλίγον καὶ ἐλαφρά. Τρέχει ταχέως καὶ ἐπὶ πολλὴν ὥραν καὶ χρεμετίζει, ὅταν μὲν εἶνε μικρὸς, μὲ λεπτήν καὶ μικράν, ὅταν δὲ μεγαλώσῃ, μὲ μεγαλυτέραν καὶ βαρυτέραν φωνήν.

Οἱ ἵπποι νέμονται εὐχαρίστως εἰς τοὺς λειμῶνας καὶ εἰς τὰ ἐλώδη μέρη. Ἀγαπῶσι νὰ λούωνται συχνά. Παίζουσιν εὐχαρίστως καὶ μάλιστα οἱ πῶλοι, οἵτινες περιχαρῶς πάντοτε σκιρτῶσι καὶ χαριέστατα κινουῦνται εἰς τοὺς λειμῶνας. Δύνανται οἱ ἄριστοι αὐτῶν νὰ τρέξωσιν ὀκτακόσια πενήκοντα μέτρα εἰς ἓν λεπτὸν τῆς ὥρας καὶ νὰ διατρέξωσι συνεχῶς ἑκατὸν ἕνδεκα χιλιάδας καὶ τριακόσια μέτρα ἔχοντες τὸν χαλινόν. Τὰ ὄξέα ὄδα αὐτῶν εὐρίσκονται σχεδὸν πάντοτε εἰς κίνησιν· ὅτι αἰσθάνονται καὶ ἐπιθυμοῦσι, τὸ φανερώουσι διὰ τῶν κινήσεων τῶν ὠτῶν αὐτῶν. Πλατύνουσι τοὺς βῶθωνας αὐτῶν, ὅταν θυμώνωσιν. Ὁ ἵππος τῶν διαρκεί, δύο ἕως τρεῖς ὥρας καὶ κοιμῶνται συνήθως ὄρθιοι καὶ ἐλαφρότατα· εἰς τὸν παραμικρὸν κρότον ἐξυπνῶσι. Κατὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν ἀμύνονται διὰ δηγμάτων καὶ λακτισμάτων. Ὅταν βόσκωσιν εἰς τοὺς λειμῶνας καὶ ἔλθωσι λύκοι, τοὺς ἐννοοῦσι μακρόθεν, χρεμετίζουσι δυνατὰ καὶ πάραυτα συναίξονται πάντες εἰς τὸ αὐτὸ μέρος. Ἐκεῖ ἀποτελοῦσιν ἓνα κύκλον ἔχοντες τὰς κεφαλὰς πρὸς τὸ ἔσωθεν μέρος τοῦ κύκλου καὶ τοὺς ὀπισθίους πόδας πρὸς τὰ ἔξω καὶ ἀρχίζουσι τὰ λακτίσματα πάϊτες ὁμοῦ μετὰ μανίας μεγάλης. Οὕτω δὲ ἡ τρέ-

πουσι τούς λύκους εἰς φυγὴν ἢ φονεύουσι αὐτούς. Ὁ χρεμετισμός των εἶνε καθαρώτατος, ἀκούεται πολὺ μακρὰν καὶ εἶνε διάφορος, ὅταν χαίρωσιν, ὅταν ὀργίζωνται, ὅταν ἐπιθυμῶσι καὶ ὅταν φοβῶνται. Μισοῦσιν ὠρισμένους ἀνθρώπους καὶ ὠρισμένα ζῶα. Ὑπόκεινται εἰς ἀσθενείας πολλὰς καὶ ὁμοίας πρὸς τὰς ἀσθενείας τῶν ἀνθρώπων. Ὅταν ἀλγῶσιν, δὲν φωνάζουσι, στενάζουσι μόνον ὀλίγον. Ὅταν ἀποθνήσκωσιν, ἀποθνήσκουσιν ἡσυχῶς καὶ εὐγενῶς. Προαισθάνονται τὰς θεύλλας καὶ τοὺς σεισμοὺς καὶ εἶνε ἀνήσηχοι. Τινὲς πιστεύουσι ὅτι καὶ προμαντεύουσι τὸν κατὰ τὰς μάχας ἐπικείμενον θάνατον τῶν κυρίων των καὶ ἀνθίστανται νὰ φέρωσιν αὐτοὺς εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης.

Ὁ ἵππος ἔχει τὰς αἰσθήσεις πολὺ ἀνεπτυγμένας. Ἡ ἀφή του εἶνε λεπτοτάτη ὅσον ἐλαφρῶς καὶ ἂν πιεσθῆ ὑπὸ τοῦ χαλινοῦ ἢ ὑπὸ τῶν σκελῶν τοῦ ἀναβάτου, ἀμέσως αἰσθάνεται, ἀμέσως ἐννοεῖ τὸ θέλημα αὐτοῦ καὶ ἀμέσως ἐκτελεῖ αὐτό. Ἡ γεῦσις του εἶνε λεπτοτάτη καὶ ἐκλεκτή· οὐδέποτε τρώγει, ὅταν ἡ φάτνη του εἶνε ἀκάθαρτος. Ἡ ὄσφρησις του εἶνε ἐπίσης πολὺ καλή· πᾶσαν ἀκαθαρσίαν ἐν τῇ φάτνῃ του τὴν ἀντιλαμβάνεται διὰ τῆς ὄσφρήσεως καὶ μετ' ἀποστροφῆς φεύγει ἀπ' αὐτῆς· πᾶν ἄγνωστον ἀντικείμενον τὸ ὄσφραίνεται ἵνα πληροφορηθῆ ἂν εἶνε ἀβλαβὲς ἢ βλαβερόν· ὅταν τύχη ποτὲ νὰ φοβηθῆ καθ' ὁδὸν ἕκ τινος ἀντικειμένου καὶ δὲν θέλῃ νὰ διέλθῃ ἐκεῖθεν, πάραυτα διέρχεται, ὅταν τὸν ἀφήσῃ ὁ ἡνιωχός, ἵνα πληροφορηθῆ διὰ τῆς ὄσφρήσεως ὅτι δὲν εἶνε ἐπικίνδυνον τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐπροξένησεν εἰς αὐτὸν φόβον. Ἡ ἀκοή του εἶνε ἐκτάκτως λεπτή· ἐκ μακροτάτης ἀποστάσεως αἰσθάνεται καὶ τὸν ἐλαφρότατον ἤχον καὶ ἀναγγέλλει τοῦτο εἰς τὸν κύριόν του· ἡ μουσικὴ τέρπει αὐτὸν πολὺ καὶ τὸν καταπραίνει, ὅταν εἶνε ὠργισμένος. Ἡ ὄρασις του εἶνε πολὺ καλή· τὰ ἀντικείμενα ἐκ τοῦ πλησίον τὰ βλέπει πολὺ μεγαλύτερα ἀπὸ ὅτι τὰ βλέπουσιν οἱ ἄνθρωποι· βλέπει μὲν τὴν νύκτα πολὺ καλὰ καὶ διὰ τοῦτο, ὅταν καὶ εἰς τὸ βαθύτατον σκότος ἀφεθῆ ἐλεύθερος, ἀδύνατον νὰ ἀποπλανηθῆ τῆς ὁδοῦ· ἀδύνατον νὰ σκοντάψῃ, ἀδύνατον νὰ κρημισθῆ.



Ὁ ἵππος ἔχει μεγάλην αἴσθησιν τοῦ τόπου· γνωρίζει τὸν στάβλον, τὴν νομὴν καὶ τὰς ὁδοὺς, ἐκ τῶν ὁποίων καὶ ἅπαξ μόνου δηλῆθεν. Ὄταν ὁ ἀμαξηλάτης ἀποπλανηθῆ τῆς ὁδοῦ καὶ ὀδηγῆ αὐτὸν ἐσφαλμένως, ὁ ἵππος ἀνθίσταται καὶ πάντοτε προσπαθεῖ νὰ πορευθῆ τὴν ὀρθὴν ὁδόν. Κοιμωμένους καρραγωγεῖς τοὺς ὀδηγεῖ ἀσφαλῶς εἰς τὸν τόπον, ὅπου θέλουσι νὰ ὑπάγωσιν. Ὀδοιπόροι, μὴ γινώσκοντες τὴν ὁδόν, ἀφήνουσιν ἐλευθέρους τοὺς ἵππους καὶ πάντοτε ὀδηγοῦνται καλῶς. Ὄταν τὸν ἀποζεύξωσι, πορεύεται μόνος εἰς τὸν στάβλον καὶ πάντοτε καταλαμβάνει τὴν ἰδίαν αὐτοῦ θέσιν χωρὶς νὰ συγχύσῃ αὐτὴν μὲ τὴν θέσιν ἄλλου. Ὄταν θέλωσι νὰ τὸν ποτίσωσι, τὸν ἀφήνουσιν ἐλευθέρου, καὶ πορεύεται μόνος εἰς τὸ φρέαρ. Ὄταν θέλωσι νὰ τὸν ζεύξωσι, τὸν ἀφήνουσιν ἐλευθέρου, καὶ κατευθύνεται μόνος εἰς τὴν ἀμαξαν.

Ὁ ἵππος ἔχει νοητικὰ προτερήματα ἔξοχα. Ἐχει μεγάλην περιέργειαν τὸν νέον σύντροφόν του, τὴν νέαν ἀμαξαν, τὸν νέον ἀναβάτην, τὸν νέον ἵπποκόμου, τὸν νέον ἀμαξηλάτην παρατηρεῖ μετὰ πολλῆς περιεργείας καὶ προσπαθεῖ νὰ ἐννοήσῃ τὰ διάφορα ἰδιώματα αὐτῶν. Ἐχει ἀντίληψιν πολλήν· γνωρίζει τὸν κύριόν του ἐκ τῆς φυσιογνωμίας, ἐκ τῆς φωνῆς, ἐκ τῆς ἐνδυμασίας καὶ ἐκ τοῦ χρώματος αὐτῆς καὶ ἀντιλαμβάνεται τάχιστα τὰς διαταγὰς αὐτοῦ. Ἐχει μνήμην πολλήν· ἀναγνωρίζει τὸν παλαιὸν κύριον καὶ μετὰ παρέλευσιν χρόνου μακροῦ. Τὸ ξενοδοχεῖον, ἔνθα ποτὲ διέμεινε μετὰ τοῦ κυρίου του, τὸ ἐνθυμεῖται ἐπὶ πολὺν χρόνον, καί, ὅταν ποτὲ διέλθῃ ἐκεῖθεν, ἴσταται εἰς τὴν θύραν, μέχρις ὅτου διαταχθῆ νὰ προχωρήσῃ. Ἐνθυμεῖται τὴν θέσιν, ἔνθα ἐτρόμαξέ ποτε, καὶ διὰ τοῦτο ὅταν πρόκειται νὰ διέλθῃ ἐκεῖθεν, δὲν θέλει νὰ πλησιάσῃ, ἀνθίσταται καὶ δὲν προχωρεῖ. Οἱ ἵπποι, οἱ ὑπηρετήσαντές ποτε εἰς τὸ ἵππικόν, ἐνθυμοῦνται ἐπὶ πολὺν χρόνον τὰ προστάγματα καὶ τὰ γυμνάσματα, καὶ ὅταν ποτὲ ἀκούσωσι τὴν σάλπιγγα σημαίνουσαν, ἐνθουσιῶσι, φρυάττουσι, σκιρτῶσι, πλήττουσι τὸ ἔδαφος διὰ τῶν ὀπλῶν αὐτῶν. Ἐχουσι φαντασίαν· ὀνειρεύονται. Ἐχουσι κρίσιν πολλήν· διακρίνουσι τὰς ἐπιθυμίας τῶν κυρίων τῶν ἐκ τῶν διαφόρων νευ-

μάτων καὶ ἐκ τοῦ διαφόρου τόνου τῆς φωνῆς αὐτῶν διακρίνουσι πότε εἶνε ὠργισμένοι καὶ πότε διάκεινται εὐμενῶς πρὸς αὐτούς. Γνωρίζουσιν ὅτι, ὅταν εἶνε λίθοι διεσκορπισμένοι εἰς τὴν ὁδόν, δύνανται νὰ σκοντάψωσι καὶ νὰ πάθωσι καὶ διὰ τοῦτο βαίνουσι διὰ τῶν τοιούτων ὁδῶν μετὰ πολλῆς προσοχῆς. Γνωρίζουσιν ὅτι δύνανται νὰ ὀλισθήσωσιν, ὅταν εἰσέρχωνται εἰς τὸν ποταμόν, καὶ διὰ τοῦτο εἰσέρχονται εἰς αὐτὸν ἤσυχα ἤσυχα καὶ μετὰ μεγίστης προσοχῆς. Γνωρίζουσιν ὅτι δύνανται νὰ κατακρημνισθῶσιν, ὅταν βαίνωσι δι' ἀποκρήμων μερῶν καὶ νὰ κατατυντριβῶσιν εἰς τὰ κάτωθεν αὐτῶν χαίοντα βάραθρα, καὶ διὰ τοῦτο μετὰ μεγίστου φόβου καὶ μετὰ μεγίστης προσοχῆς θέτουσι τὸν πόδα αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ἀποκρήμου ἐδάφους τῶν τοιούτων στενωπῶν. Ὅταν καλυφθῇ ἡ ὁδὸς ὑπὸ χιόνων πορεύονται ἀσφαλῶς διακρίνοντας τὴν ὀρθὴν ὁδὸν ἐκ τῶν παρακειμένων δένδρων, λόφων καὶ παρομοίων ἄλλων ἀντικειμένων.

Ἔνεκα πάντων τούτων τῶν προτερημάτων ὁ ἵππος δύναται πολλὰ πράγματα νὰ μάθῃ, ἂν διδάσκηται δι' ἡπίων τρόπων καὶ οὐχὶ διὰ μαστιγώσεων, δι' ἀπειλῶν καὶ διὰ πείνης, διότι τότε γίνεται δύστροπος καὶ οὐδὲν θέλει νὰ μάθῃ. Ὁ ἵππος μαθάνει νὰ κάμνῃ φιλοφρονήσεις, νὰ γονατίζει, νὰ λαμβάνῃ πράγματα ῥιπτόμενα, νὰ τὰ φέρῃ εἰς τὸν ῥίπτοντα αὐτά, νὰ εὐρίσκη πράγματα κρυπτόμενα, νὰ φέρῃ ταῦτα εἰς τὸν κρύψαντα αὐτά, νὰ κτυπᾷ μὲ τὸν πόδα του τὸν ῥυθμὸν τῆς μουσικῆς, νὰ κτυπᾷ κατὰ γῆς τοσάκις τὸν πόδα του, ὅσοι ἄνθρωποι εἶνε παρόντες ἢ ὅσας ὥρας δεικνύει τὸ εἰς τὸν τοῖχον ἀνηρτημένον ὠρολόγιον, νὰ ἀπαντᾷ εἰσέρωτήσεις κλίνων πρὸς τὰ κάτω ἢ ὑψώνων πρὸς τὰ ἄνω τὴν κεφαλὴν, νὰ περιποιηθῇ τὸν ἀσθενῆ βαδίζων χαλαρῶς, νὰ πίπτῃ κατὰ γῆς καὶ νὰ φαίνηται ὡς νεκρός, νὰ ἀφήνῃ νὰ κάθηται ἐπ' αὐτοῦ, νὰ ἀνορθῶται δὲ αἴφνης καὶ νὰ τρέξῃ δρομαίως, ὅταν λεχθῇ ὅτι ἔρχονται νὰ τὸν ἐκδάρωσι, νὰ κάθηται ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν ὡς κύων, νὰ χορεύῃ διαφόρους χοροὺς ἀκολουθῶν τὴν μουσικὴν καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα. Ἐὰν ὁ ἵππος εἶνε πολεμικός, μαθάνει τάχιστα τὰ στρατιωτικὰ προστάγματα καὶ γυμνάσματα.

Ἄλλ' ὅσον μεγάλα καὶ ἂν εἴνε τὰ νοητικὰ προτερήματα τοῦ ἵππου, τὰ ἠθικὰ προτερήματα αὐτοῦ εἴνε ἔτι μεγαλύτερα.

Ἡ τόλμη, ἡ ἀφοβία καὶ ἡ εὐπειθεια τοῦ ἵππου εἴνε ἀξιοθαύμαστα ὅταν πληγωθῆ. διόλου δὲν θορυβεῖται· ἀφήνει νὰ τὸν κόπτωσι καὶ νὰ τὸν ράπτωσι οἱ λατροὶ μετὰ τῆς μεγίστης ἀταραξίας. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ θορύβου τῆς μάχης, τῶν φοβερωτάτων κρότων τῶν ἐλεβόλων, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ καπνοῦ τῆς πυρίτιδος, ὅτε ἄλλα ζῶα περίτρομα ὑποχωροῦσι ἢ γίνονται μανιώδη, ὁ ἵππος ἴσταται σοβαρὸς καὶ ἀτρόμητος. χωρὶς νὰ τραπῆ εἰς φυγὴν, χωρὶς νὰ προσέχη εἰς τὰς πληγὰς του· ρίπτεται δὲ πάραυτα εἰς τὸν κίνδυνον· εἰς τὸν θάνατον, ἅμα διατάξῃ τοῦτο ὁ κύριός του. Εἰς τινὰ πόλεμον περιεκύκλωσαν οἱ ἐχθροὶ στρατηγόν τινα ἐπὶ τινος γεφύρας· ὁ στρατηγὸς κεντεῖ τὸν ἵππον του, καὶ πάραυτα οὗτος ρίπτεται ἐντὸς τοῦ κάτωθεν ῥέοντος ποταμοῦ. Ἐσώθησαν καὶ οἱ δύο. Εἰς ἄλλον πόλεμον οἱ ἐχθροὶ εἶχον στενοχωρήσῃ ἵππεὺς τινὰς ἐπὶ τινος ὑψώματος· εἰς τῶν ἵππέων τούτων ἐν τῇ ἀμηχανίᾳ του ἀνέβη μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ ὑψώματος. Ἄλλὰ καὶ ἐκεῖ ἦλθον οἱ ἐχθροὶ· τότε ὁ ἵππεὺς ἀπηλπισμένος περὶ τῆς σωτηρίας κεντεῖ τὸν ἵππον καὶ πάραυτα οὗτος κατακρημνίζεται εἰς τὸ κάτωθεν τοῦ ὑψώματος χαλῖνον βάραθρον. Ὁ ἵππος συνετρίβη, ὁ ἵππεὺς διεσώθη.

Ὅσον γενναῖος εἴνε ὁ ἵππος, τόσον εἴνε φιλότιμος, ὑπερήφανος καὶ ἀγαθός. Εἰς τὰς ἵπποδρομίας ἴσταται, πρὶν ἢ δοθῆ τὸ σημεῖον τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἀγῶνος, πλήρως ἀνυπομονησίας, χρεμετίζει καὶ διὰ τῶν ποδῶν του πλήττει τὸ ἔδαφος, ἅμα δ' ὡς δοθῆ τὸ σημεῖον, ὀρμᾷ πρὸς τὸ ἵπποδρόμιον καὶ προσπαθεῖ νὰ προτρέξῃ τῶν ἄλλων ἵππων. Οὐδεὶς παρορμᾷ αὐτὸν πρὸς τοῦτο· οὐδεὶς λέγει πρὸς αὐτὸν περὶ τίνος πρόκειται, μόνον ἢ φιλοτιμία τὸν παρακινεῖ νὰ προτρέξῃ τῶν ἀνταγωνιστῶν του, καὶ διὰ τοῦτο τρέχει ὅσον δύναται ταχύτερον, ἵνα πρῶτος φθάσῃ εἰς τὸ τέρμα. Πολλάκις προτιμᾷ νὰ ἀποθάνῃ τρεχῶν ἢ νὰ ὑπολειφθῆ τῶν ἄλλων. Ἐὰν νικήσῃ, κρατεῖ ὑψηλὰ τὴν κεφαλὴν καὶ αἰσθάνεται πολὺ τὴν τιμὴν, τὴν ὁποίαν ἀπέκτησεν. Ἐὰν νικηθῆ, οὐδόλως αἰσθάνεται μίσος ἢ φθόνον πρὸς

(ΤΑΞΙΣ Δ΄.)

τὸν νικητὴν. Ἐπίσης αἰσθάνεται πολὺ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀναβάτου αὐτοῦ· ὅταν οὗτος εἶνε βασιλεὺς ἢ στρατηγός, τότε ὑπερφηανεύεται πολὺ· ἴσταται σοβαρῶς καὶ κινεῖται μεγαλοπρεπῶς. Ἡ στρωματικὴ μουσικὴ τὸν φρονηματίζει· ὑψώνει τὴν κεφαλὴν καὶ κινεῖται ταχύτερον, κανονικώτερον καὶ ζωρότερον ἢ ἄλλοτε.

Ὁ ἵππος ἔχει καὶ ἄλλα ἔξοχα προτερήματα. Εἶνε **ἡπιος**· μένει ἡσυχος, ὅταν θέτωσιν εἰς αὐτὸν τὰ φάλαρα. Εἶνε **ἡρεμος**· ὅταν ζευγνύωσιν αὐτὸν εἰς τὴν ἄμαξαν, οὐδόλως δυστροπεῖ, ἀκολουθεῖ δὲ τὸν κύριόν του ὡς κύων. Εἶνε **φιλόστοργος**· ἀγαπᾷ τὰ τέκνα τοῦ ὑπερβολικὰ καὶ ὑπερασπίζει αὐτὰ κατὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ γενομαϊότατα. Εἶνε **εὐδπλαγῆχος**· τινὲς θηλάζουσι τὰ ὄρφανικὰ τέκνα τῶν φονευθέντων συντρόφων των, ἄλλοι μασῶσι τὴν τροφήν τῶν γερόντων συντρόφων των καὶ μασημένην δίδουσιν αὐτὴν εἰς αὐτοὺς. Εἶνε πολὺ **πιστός** καὶ πολὺ **ἀφωδιωμένος** εἰς τὸν εὐεργέτην καὶ εἰς τὸν κύριόν του, ὅταν μετὰ παρέλευσιν πολλοῦ χρόνου ἴδῃ τὸν παλαιόν του κύριον, προστρέχει πρὸς αὐτὸν, χρεμετίζει καὶ λείχει αὐτὸν καὶ δεικνύει μεγάλην χαρὰν. Τινὲς, ὅταν καθ' ὁδὸν συμβῇ τι εἰς τοὺς κυρίους αὐτῶν, καὶ δὲν δύνανται αὐτοὶ νὰ τὸ βοηθήσωσι, τρέχουσιν εἰς τὴν οἰκίαν καὶ εἰδοποιοῦσι τοὺς οἰκείους· "Ἄλλοι ἐπιτίθενται κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῶν κυρίων." Ἄλλοι ὅταν φονευθῶσιν οἱ ἀναβάται αὐτῶν καὶ καταπέσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς, ἴστανται ὑπεράνω τοῦ πτώματος κατηφείς, δάκνουσι τὰ ἐνδύματα των, ἵνα ἐγερθῶσι, παρατηροῦσι τὸ πρόσωπον αὐτῶν ἐπὶ πολλὸν χρόνον φριμάσσουσι καὶ δὲν θέλουσι νὰ ἀπομακρυνθῶσιν αὐτῶν. Ἄλλοι ἀφ' οὗ ἀποθάνωσιν οἱ κύριοί των, ἐκ τῆς βαθυτάτης λύπης μένουσιν ἄσιτοι καὶ ἀποθνήσκουσι καὶ αὐτοί.

Μετὰ τῶν πολλῶν προτερημάτων ὁ ἵππος ἔχει καὶ τινα ἐλαττώματα. Ἐκπλήσεται καὶ πτοεῖται εὐκόλως. Κτύπος ἀσυνήθης πτηγνὸν ἔξαφνα ἵπτάμενον, ὑποκάμισον κρεμάμενον ἐπὶ τινος δένδρου ἢ τοιοῦτον τι ἀσήμαντον πρᾶγμα εἶνε δυνατὸν νὰ καταπλήξῃ τὸν ἵππον καὶ νὰ πτοήσῃ αὐτόν. Ἐπίσης τόση μεγάλη εἶνε ἡ καταπληξὶς αὐτοῦ, ὥστε γίνεται ἔξω φρενῶν· ἀφηνιάζει, δὲν ὑπακούει.

κούει εἰς τὸν χαλινόν, τρέχει ὡς μαινόμενος, τίποτε δὲν βλέπει ἔμπρός του, οὔτε ζῶα οὔτε λίθους οὔτε ἄλλο τι ἔμπόδιον, καταπα-  
τεῖ τὰ πάντα καὶ τέλος ἢ κατασυντρίβεται ἢ κατακρημνίζεται πού,  
ἐὰν δὲν κατορθωθῇ νὰ ἐμποδισθῇ ἢ ἐὰν δὲν ἀποκάμῃ τρέχων.

Ἄλλ' ὅπως ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι καλοὶ καὶ κακοί, οὕτως  
ὑπάρχουσι καὶ ἵπποι καλοὶ καὶ κακοί. Οἱ κακοὶ ἵπποι δάκνουσι,  
λακτίζουσιν, εἶνε ἀπειθεῖς, ἄπιστοι, φθονεροί, μνησικάκοι, ὀκνη-  
ροί, ἠλίθιοι καὶ εὐπτόητοι. Οἱ καλοὶ ἵπποι εἶνε φιλόπονοι, εὐ-  
πειθεῖς, ἠπίοι, πιστοὶ καὶ ἀφωσιωμένοι εἰς τὸν κύριόν των.  
Ὅταν οἱ ἵπποι ἔχωσι κυρίους βαναύτους καὶ σκληροὺς καὶ τοὺς  
μετεχειρίζονται κακῶς, γίνονται καθ' ἡμέραν θηριωδέστεροι.

Ὁ ἄρρην ἵππος καλεῖται **κῆλων**, ὁ θῆλυς **φορβάς** καὶ τὸ  
νεογνὸν **πῶλος**. Ὁ κῆλων εἶνε ζῶον φοβερόν, ἡ δύναμις του  
εἶνε μεγάλη, τὸ θάρρος του καταπληκτικόν, οἱ ὀφθαλμοὶ του σπι-  
θηροβολοῦντες, ὁ χρεμετισμὸς του μέγας καὶ βαρὺς. Ἡ φορβάς ἔχε  
ὀλιγωτέραν δύναμιν, ἀλλ' εἶνε ἠπιωτέρα, ἀγαθωτέρα καὶ εὐπειθε-  
στέρα. Ὁ δὲ πῶλος ὀλίγον μετὰ τὴν γέννησίν του γίνεται τέλειος  
μικρὸς ἵππος καὶ εὐφύεστατος. Εἶνε ὄλος χαρὰ καὶ ζωηρότης.  
Αἱ κινήσεις του εἶνε κομψόταται, τὰ σκιρτήματά του χαριέστατα.

Ὁ ἵππος εἶναι χρησιμώτατον ζῶον εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Εἰς  
τὸν πόλεμον εἶνε φίλος ἡμῶν πολῦτιμος, εἰς τὰς λοιπὰς ἐργα-  
σίας εὐτροφος καὶ ὑπρέτης ὠφελιμώτατος. Ματαφέρει ἡμᾶς  
ταχέως ἀπὸ τοῦ ἐνὸς τόπου εἰς τὸν ἄλλον. Μεγαφέρει φορτία βα-  
ρέα, σῦρει ἀμάξας, ζεύγνυται εἰς τὸ ἄροτρον καὶ τοὺς μύλους καὶ  
χρησιμοποιεῖται εἰς τὰ κυνηγέσια. Τὸ κρέας, τὸ λίπος, οἱ τένοντες,  
τὸ δέρμα, αἱ ὀπλαί, αἱ τρίχες αὐτοῦ χρησιμοποιοῦνται κατὰ δια-  
φόρους τρόπους εἰς τὸν βίον, εἰς τὰς τέχνας καὶ εἰς τὰς ἐργασίας  
τῶν ἀνθρώπων. Πολλοὶ λαοὶ τρέφονται ἐκ τοῦ κρέατος τοῦ ἵππου.  
ἄλλοι ἐκ τῆς ἐπιμελείας καὶ τῆς διατηρήσεως τῶν ἵππων κερ-  
δαίνουν τὰ πρὸς τὸ ζῆν καὶ πλουτοῦσι.

#### Δ'. ΦΙΛΟΠΑΤΡΙΑ

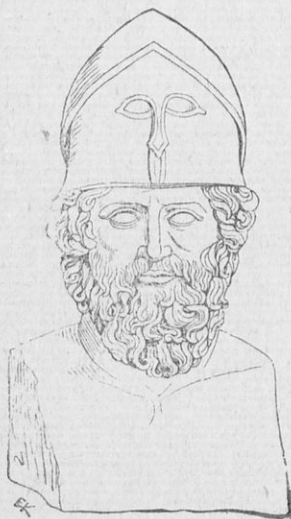
(Κατὰ τοὺς "Ελληνας ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς)

### 52. Ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ἡ μάχη τῶν ἄλεκτρούνων.

(Δίλιανός, Ποικίλη Ἱστορία Β' 28. Λουκιανός, Ἀνάχαρσις 917)

Ἀφοῦ οἱ Πέρσαι ἐπανειλημμένως ἠττηθέντες ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἔφυγον ἐκ τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸ 479 π.Χ. οἱ Ἀθηναῖοι διὰ νόμου ἔταξαν μίαν ἡμέραν τοῦ ἔτους νὰ ἀγωνίζωνται ἄλεκτρούνες ἐν τῷ θεάτρῳ ἐνώπιον ἕλουτοῦ κόσμου.

Ὁ νόμος οὗτος ἐγένετο ἐκ τῆς ἐξῆς αἰτίας.



Θεμιστοκλῆς.

Ὅτε ὁ Θεμιστοκλῆς, στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων γενόμενος, ᾠδήγει αὐτοὺς κατὰ τῶν βραβάρων, καθ' ὁδὸν εἶδεν ἄλεκτρούνας μαχομένους. Ἐὐθὺς διατάσσει νὰ σταθῇ ὁ στρατὸς καὶ δεικνύων εἰς τοὺς στρατιώτας τοὺς ἄλεκτρούνας εἶπε· «Τί φιλότιμα καὶ ἀνδρεῖα ζῶα! Κακοπαθοῦσι καὶ αἱματώνονται καὶ κόπτονται μόνον ἐκ φιλοτιμίας, μόνον ἵνα μὴ ὑποχωρήσῃ ὁ εἷς πρὸ τοῦ ἄλλου καὶ ἵνα μὴ φανῇ εἰς τοὺς ὁμοίους τοῦ ἠττημένου. Φαντάσθητε τί θὰ ἔπραττον, ἐὰν ἐμάχοντο ὑπὲρ πατρίδος, ὑπὲρ θρησκείας, ὑπὲρ δόξης, ὑπὲρ ἐλευθερίας,

ὑπὲρ τῶν τέκνων των!»). Ἐκ τῶν λόγων τούτων τόσον πολὺ ἡ φιλοτιμία τῶν στρατιωτῶν ἐξήφθη, ὥστε, ὅτε συνηντήθησαν μετὰ τῶν ἐχθρῶν, ἀτρόμητοι ὡς λέοντες ἐπέπεσον κατ' αὐτῶν καὶ ἐνίκησαν αὐτούς. Πρὸς ἀνάμνησιν δὲ τοῦ πράγματος τούτου ἐγένετο ὁ νόμος οὗτος, ἔπειτα δὲ καὶ ἵνα βλέπωσιν οἱ νέοι Ἀθηναῖοι ὅτι καὶ τὰ ζῶα αὐτὰ ἀκόμη ἐκτίθενται εἰς τοὺς μεγίστους κινδύνους, ὅταν πρόκειται νὰ ὑπερκατίσωσι τὴν ζωὴν καὶ τὴν τιμὴν αὐτῶν.



### 53. Αἱ μητέρες τῶν Λακεδαιμονίων.

(Αἰλιανός, Παικίλη Ἱστορία IB' 21)

Αἱ μητέρες τῶν Λακεδαιμονίων, ὅτε οἱ υἱοὶ αὐτῶν ἐφρονεούοντο εἰς τὰς μάχας, παρετήρουν τὰ τραύματα αὐτῶν. Καί, ἂν μὲν ἔβλεπον ὅτι ταῦτα ἦσαν ἐκ τῶν ἔμπροσθεν, ἔχαιρον καὶ ὑπερηφάνως προσβλέπουσαι ἔφερον τοὺς νεκροὺς εἰς τοὺς πατρικοὺς αὐτῶν τάφους· ἂν ὅμως ἔβλεπον ὅτι τὰ τραύματα αὐτῶν ἦσαν ἐκ τῶν ὀπίσθεν, ἐλυποῦντο καὶ ἐθρήνουν. Ἐφρευγον δὲ κατηφεῖς καὶ ἐσκυμμένην τὴν κεφαλὴν ἐξ αἰσχύνης ἔχουσαι καὶ ἄφηνον τὰ πτώματα νὰ τὰ θάψωσιν οἱ νεκροθάπται ἢ ἔστελλον κρυφίως τὴν νύκτα ἀνθρώπους καὶ ἔθαπτον αὐτοὺς εἰς τοὺς πατρικοὺς αὐτῶν τάφους.

### 54. Ὁ Σουλιώτης Τζήμας Ζέρβας.

(Κατὰ τὸν Μενδελσῶνα Βαρθόλδην, Ἀγγέλου Βλάχου μετάφρασις, μέρος Α', σελ. 131 καὶ ἐξῆς)

Ὁ ἄγριος τῆς Ἡπείρου τύραννος Ἀλῆ-πασᾶς ἐπολέμει κατὰ τὸ 1800 μ. Χ. πρὸς τοὺς ἥρωας τοῦ Σουλίου. Πολὸν χρόνον ἐπολέμει καὶ πολλοὺς πολεμιστὰς ἀπώλεσε κατὰ τὰς μάχας, ἀλλὰ μάτην! Οὐδὲν ἠδυνήθη νὰ κατορθώσῃ. Οἱ Σουλιῶται, ἄνδρες γενναῖοι καὶ πολεμιστὰὶ ἐμπειρότατοι, ἐνίκων πάντοτε τὰ στρατεύματα τοῦ Ἀλῆ.

Ὁ Ἀλῆς ἀπελπιθεὶς νὰ καθυποτάξῃ τοὺς ἄνδρας τούτους διὰ τῶν ὅπλων ἐζήτησε διὰ τῶν δωροδοκιῶν νὰ διαφθείρῃ τοὺς ὀπλαρχηγούς αὐτῶν, νὰ διαίρεσῃ καὶ ἔπειτα νὰ καθυποτάξῃ αὐτούς. Ἀλλὰ καὶ εἰς τοῦτο ἀπέτυχεν. Ὁ ἀτρόμητος Τζήμας Ζέρβας, ὀπλαρχηγὸς μεγάλοφρων, εἰς ὃν προσέφερεν ὀκτακοσίαις πούγγαια, δηλ. ὀκτακοσίας χιλιάδας γροσίων, καὶ ὑπέσχετο νὰ τὸν ὑψώσῃ εἰς μέγιστα ἀξιώματα, ἂν ἐπρόδιδε τοὺς πατριώτας αὐτοῦ, ἔστειλε πρὸς αὐτὸν τὴν ἐξῆς ἐπιστολήν.

«Βεζίση Ἀλῆ πασᾶ·

Σ' εὐχαριστῶ πολὺ γιὰ τὴν ἀγάπη, ποῦ ἔχεις γιὰτ' ἐμένα· μόν' τὰ πούγγια σου, ποῦ μοῦ γράφεις νὰ μοῦ στείλῃς, νὰ μὴ μοῦ τὰ

στείλης, γιατί δὲν ἔξερω νὰ τὰ μετρήσω καὶ δὲν ἔξερω τί νὰ τὰ κάνω· μόν' καὶ ἀν' ἤξερα. πάλιν δὲν ἤμουν εὐχαριστημένος νὰ σοῦ δίνω οὔτε ἓνα λιθάρη ἀπὸ τοῦ βράχους τῆς πατρίδος μου, καὶ ὄχι νὰ φύγω ἀπὸ τὸ Σουλι διὰ τὰ πουγγιά σου, καθὼς ὁποῦ φαντάζεσαι. Τιμὲς καὶ δόξες, 'ποῦ μοῦ ὑπόσχεσαι νὰ μοῦ δίνης, δὲν μοῦ χρειάζονται, γιατί εἰς ἐμένα πλοῦτος, δόξες καὶ τιμὲς εἶνε τὰ ἄρματά μου, ὁποῦ μ' ἐκεῖνα φυλάττω τὴν πατρίδα μου, τὴν ἐλευθερίαν μου καὶ τὰ παιδιὰ μου, καὶ τιμῶ τὸ ὄνομα τοῦ Σουλιώτου καὶ ἀπαθνατίζω καὶ τὸ ἰδικόν μου ὄνομα.

**Τζήμας Ζέρβας.**

«*Ἄπας ὁ ὑπὸ γῆν καὶ ὑπὲρ γῆς χρυσὸς ἀρετῆς οὐκ ἀντάξιος*».

Πλάτων

### 55. Ὁ Λυκίδης καὶ οἱ Ἀθηναῖοι.

(Ἠρόδοτος, βιβλ. Θ', κεφ. 4 καὶ 5)

Ἀφοῦ ὁ Ξέρξης, ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας, ἐνίκηθη εἰς Σαλαμίνα κατὰ τὸ 480 π. Χ., ἔφυγεν ἐκ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ. Ἀφῆκεν ὅμως εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν στρατηγὸν τοῦ Μαρδόνιου, ἵνα νικήσῃ αὐτὸς τοὺς Ἕλληνας, τοὺς ὁποίους ὁ ἴδιος δὲν κατώρθωσε νὰ νικήσῃ.

Ὁ Μαρδόνιος νομίζων ὅτι ὅλη ἡ Ἑλλὰς, πάραυτα θὰ ἐκυριεύτο ἐὰν οἱ Ἀθηναῖοι ἐγίνοντο φίλοι του, ἔστειλε διαφόρους ἀνθρώπους, ὅπως πείσῃ αὐτοὺς νὰ μὴ λάβωσι μέρος εἰς τὸν πόλεμον, νὰ ἀφήσωσι δὲ αὐτὸν ἐλεύθερον νὰ πολεμήτῃ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας καὶ ἂν τοὺς καθυποτάξῃ. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἔστειλεν εἰς τὴν Σαλαμίνα, ὅπου οἱ Ἀθηναῖοι ἐγκαταλιπόντες, τὰς Ἀθήνας, εἶχον ἤδη καταφύγη, καὶ τινα ἐξ Ἑλλησπόντου καταγόμενον, Μουριχίδην καλούμενον. Οὗτος παρουσιασθεὶς εἰς τοὺς Ἀθηναίους εἶπεν ὅσα παρὰ τοῦ Μαρδονίου εἶχε διαταχθῆ νὰ εἴπῃ. Οἱ Ἀθηναῖοι θεωρήσαντες αὐτὰ προσβλητικὰ διὰ τὴν πατρίδα τῶν οὐδὲ νὰ τὰ ἀκούσωσι εἰς ἠθέλον. Μόνον εἰς, Λυκίδης, ὀνομαζόμενος, εἶπεν ὅτι ἐνόμιζε συμφέρον νὰ δεχθῶσι τὰς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀκούσαν-

ταῦτα τόσον ὠργίσθησαν, ὥστε περικυκλώσαντες τὸν Λυκίδην καταλιθοβόλουν αὐτόν. Θορύβου δὲ πολλοῦ γενομένου, ἔμαθον τὸ πρᾶγμα καὶ αἱ γυναῖκες. Τόσον δὲ ἀνάνδρος καὶ προσβλητικὴ διὰ τὰς Ἀθήνας ἐφάνη εἰς αὐτάς ἡ διαγωγὴ τοῦ Λυκίδου, ὥστε ἐξοργισθεῖσαι καὶ αὐταὶ ὤρμησαν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Λυκίδου καὶ λιθοβολοῦσαι ἐφόνευσαν τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ.

### 56. Οἱ Σπαρτιάται Σπερθίας καὶ Βοῦλιας.

(Ἡρόδοτος, βιβλ. Ζ', κεφ. 138—137)

Ὅτε οἱ Πέρσαι περὶ τὸ 490 π. Χ. ἀπεφάσισαν νὰ κατακτήσωσι τὴν Ἑλλάδα, ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Δαρεῖος ἔπεμψε κήρυκας, ἵνα μάθωσι τίνες ἑλληνικαὶ πόλεις ἤθελον νὰ ὑποταχθῶσι καὶ τίνες ἤθελον νὰ πολεμήσωσι πρὸς αὐτόν. Οἱ κήρυκες περιερχόμενοι τὰς διαφόρους ἑλληνικὰς πόλεις ἐζήτουν γῆν καὶ ὕδωρ. Καὶ ὅσοι μὲν ἐξ αὐτῶν ἔδιδον γῆν καὶ ὕδωρ, ἐδήλουν ὅτι τὴν γῆν τῆς χώρας αὐτῶν καὶ τὰ ὕδατα, ὅλην αὐτῶν δηλ. τὴν χώραν, παραδίδουσιν εἰς τοὺς Πέρσας. Τοῦτο ἦτο σημεῖον ὑποταγῆς.

Πλεῖτται ἑλληνικαὶ πόλεις ἔδωκαν γῆν καὶ ὕδωρ. Οἱ Σπαρτιάται ὅμως καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ὄχι μόνον δὲν ἔδωκαν, ἀλλὰ καὶ ἐκακοποίησαν τοὺς κήρυκας. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔρριψαν αὐτούς εἰς ἓν βάραθρον, οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι εἰς ἓν φρέαρ περιπαίζοντες αὐτούς καὶ λέγοντες ἐκεῖθεν νὰ λάβωσιν ὅ,τι ἐπεθύμουν, διότι ἐκεῖ ὑπῆρχεν ἓν ἀφθονία γῆ καὶ ὕδωρ.

Οἱ κήρυκες, ἄνθρωποι ξένοι καὶ πρόσωπα ἱερά, ἦσαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Θεοῦ. Ἡ πράξις αὕτη βάρβαρος καὶ ἀσεβὴς οὕτως ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀρέσῃ εἰς τὸν Θεόν. Καὶ διὰ τοῦτο ἀπὸ τοῦ χρόνου ἐκείνου ὑπέστησαν μὲν οἱ Ἀθηναῖοι πολλὰς καὶ μεγάλας συμφοράς, δὲν ἐγένοντο δὲ ἀπὸ τὸν Θεὸν δεκταὶ αἱ θυσίαι τῶν Σπαρτιατῶν, ὡσάκις ἔθυσον εἰς αὐτόν. Οὐδεὶς ἠγνόει πλέον ὅτι ὁ Θεὸς ἦτο ἐξοργισμένος κατ' αὐτῶν. Οἱ Σπαρτιάται ἐθεώρησαν τοῦτο ὡς μεγάλην συμφορὰν καὶ ἐλυποῦντο πολὺ. Πολλὰ συνελεύσεις ἐγένοντο πρὸς τοῦτο, ἀλλ' οὐδεὶς τρόπος ἀπαλλαγῆς ἐφαίνετο.

Τέλος ἀπεφάσισαν νὰ προκηρύξωσιν, ἂν Σπαρτιάτης τις ἔσται γενέσθωσι νὰ ἀποθάνῃ ὑπὲρ τῆς Σπάρτης.

Ὁ Σπερθίας, υἱὸς τοῦ Ἀναρίστου, καὶ ὁ Βοῦλις, υἱὸς τοῦ Νικολάου, ἄνδρες Σπαρτιάται, ἐκ καλλίστων οἰκογενειῶν καταγόμενοι καὶ πλουσιώτατοι, ἔστερξαν αὐτοὶ νὰ μεταβῶσιν εἰς τὸν βασιλεῦς τῆς Περσίας, ἵνα θανατωθῶσιν ὑπ' αὐτοῦ ἀντὶ τῶν δύο κηρύκων Περσῶν, τοὺς ὁποίους οἱ συμπολιταὶ αὐτῶν ἀσεβέστατα ἐθανάτωσαν.

Ἐξείκησαν λοιπὸν διὰ τὰ Σοῦσα, τὴν πρωτεύουσαν τοῦ βασιλείου τῆς Περσίας, καὶ μετὰ τινα καιρὸν φθάσαντες ἐκεῖ ἐνεστάθην ἐνώπιον τοῦ βασιλέως. Οἱ σωματοφύλακες προσέταξαν αὐτοὺς καὶ ἐξηνάγκαζον νὰ προσκυνήσωσι τὸν βασιλέα· ἀλλ' οὗτοι ἠρνήθησαν εἰπόντες. «Τοιαύτη συνήθεια δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν Ἑλλάδα, νὰ προσκυνῶμεν ἀνθρώπους». Ἐπειτα δὲ ἀποτεινόμενοι πρὸς τὸν βασιλέα εἶπον· «Ὁ βασιλεῦ τῶν Περσῶν οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔπεμψαν ἡμᾶς, ὅπως θανατωθῶμεν ἐδῶ ὑπὸ σὺ, ἀντὶ τῶν δύο κηρύκων, οἵτινες ἐθανάτωθησαν ἐν Σπάρτῃ ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν ἡμῶν!». Ὁ βασιλεὺς ἀκούσας ταῦτα εἶπεν· «Οἱ Λακεδαιμόνιοι φονεύσαντες κήρυκας ἡμάρτησαν ἁμαρτίαν μεγίστην· παρεβίασαν νόμους, τοὺς ὁποίους πάντες οἱ ἄνθρωποι ἀναγνωρίζουσιν ὡς ἱερούς. Αὐτὸς ποτὲ δὲν θὰ πράξῃ ἐκεῖνο διὰ τὸ ὅποσον κατηγορεῖ τοὺς ἄλλους». Ταῦτα εἰπὼν ἀφῆκεν αὐτοὺς ἐλευθέρους, ἵνα ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν πατρίδα των.

«Τὸ καλὸν φίλει».

### 57. Λάμπρος καὶ Φῶτος Τζαβέλλας.

(Κατὰ τὸν Μενδελσῶνα Βυρθόδην, Ἀγγέλου Βλάχου μετάφρασις, μέρος Α', σελ. 122 καὶ ἐξῆς)

Κατὰ τοὺς ἐνδόξους πρὸς τὸν Ἀλῆ πασᾶν ἀγῶνας τοῦ Σουλίου διὰ δόλου περὶ τὸ 1792 μ. Χ. συλλαβὼν ὁ Ἀλῆς τὸν ἀνδρῆτα ὀπλαρχηγὸν τῶν Σουλιωτῶν Λάμπρον Τζαβέλλαν ἀλυσίδητον τὸν ἔφερεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τὰ Ἰωάννινα, καὶ τὸν ἐφυλάκισεν. Ἐνόμισεν ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ κυριεύσῃ τὸ Σούλι, ἀφοῦ εἶχε τὸν Τζαβέλλαν

λαν εις τὰς φυλακὰς ἀλυσίδετον, καὶ ὄρμησε κατ' αὐτοῦ ἄγων πολυάριθμον στρατόν. Ἄλλ' ἀμέσως εἶδεν ὅτι ἠπατήθη, διότι τὸ Σοῦλι ἥρωικῶς ἀντέστη καὶ ἀπόγονοι τοῦ Λάμπρου Τζαβέλλα.

Ἀπελπισθεὶς ὁ Ἄλῃς νὰ κυριεύσῃ αὐτὸ διὰ τῶν ἕπλων κατέφυγε καὶ πάλιν εἰς τὸν δόλον. Διέταξε νὰ φέρωσιν ἐνώπιον αὐτοῦ τὸν Τζαβέλλαν καὶ ὑπεσχέθη νὰ τὸν ἀνταμείψῃ, ἐὰν ἤθελε νὰ τὸν βοηθήσῃ εἰς τὴν ὑποδούλωσιν τῆς πατρίδος του, εἰ δὲ μὴ, θὰ διέταττε νὰ ψήσωσιν αὐτὸν ζῶντα. Ὁ Τζαβέλλας ὑπεσχέθη, ἐὰν τὸν ἄφηνε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τοὺς συμπατριώτας του, νὰ κατορθώσῃ ὅ,τι ὁ Ἄλῃς ἤθελεν. Ὁ Ἄλῃς τὸν ἀφῆκεν, ἀλλ' ἐκράτησεν ὡς ὄμηρον τὸν δωδεκαετῆ υἱὸν αὐτοῦ Φῶτον.

Ὁ Τζαβέλλας ἐπιστρέψας εἰς τὸ Σοῦλι συνεκάλεσε πάραυτα τοὺς ἀρχηγοὺς καὶ εἶπε πρὸς αὐτοὺς ὅτι ὁ Ἄλῃς σκοπεύει νὰ κυριεύσῃ τὸ Σοῦλι. Τοὺς παρεκίνησε δὲ νὰ ἀντιπῶσι μέχρι τελευταίας πνοῆς, χωρὶς νὰ συλλογισθῶσι διόλου τὸν υἱὸν αὐτοῦ Φῶτον, τὸν ὅποιον ὁ Ἄλῃς εἶχεν εἰς τὰς χεῖράς του. Καί, ἀφροῦ ἐτακτοποίησε τὰ πράγματα διὰ τὸν ἀναμενόμενον πόλεμον, ἔγραψε πρὸς τὸν Ἄλῃν τὴν ἐξῆς ἐπιστολήν.

«Χαίρομαι ὅτι ἐγέλασα ἓνα δόλιον· εἶμαι ἐδῶ νὰ διαυφεντεύσω τὴν πατρίδα μου. Ὁ υἱός μου θέλει ἀποθάνῃ, ἐγὼ ὅμως θὰ τὸν ἐκδικήσω πρὶν ἀποθάνω. Κάποιοι Τούρκοι ἴσως καὶ σένα θὰ ποῦν ἴπως εἶμαι ἄσπλαχνος πατέρας μὲ τὸ νὰ θυσιάσω τὸν υἱόν μου διὰ τὸν ἰδικόν μου λυτρωμόν. Ἀποκρίνομαι ὅτι, ἂν ἐσὺ πάρῃς τὸ βουνόν, θέλεις σκοτώσῃ καὶ τὸν υἱόν μου μὲ τὸ ἐπίλοιπον τῆς φημίλιας μου καὶ τοὺς συμπατριώτας μου· τότε δὲν θὰ ἔμπορέσω νὰ ἐκδικήσω τὸν θάνατόν τους· ἀμή, ἂν νικῶμεν, θέλω κάμη καὶ ἄλλα παιδιὰ. Ἐὰν ὁ υἱός μου, νέος καθὼς εἶνε, δὲν μὲνῃ εὐχαριστημένος ν' ἀποθάνῃ διὰ τὴν πατρίδα του, αὐτὸς δὲν εἶνε ἄξιος νὰ ζήσῃ καὶ νὰ γνωρίζεται ὡς υἱός μου.

**Καπετὰν Λάμπρος Τζαβέλλας.**

Ὁ Φῶτος ἤχθη πρὸ τοῦ Βελῆ, υἱοῦ τοῦ Ἄλῃ, ὅστις τῷ εἶπεν

ὅτι κατὰ διαταγὴν τοῦ πατρὸς του ἔμελλε νὰ τὸν ψήσῃ ζῶντα. «Δὲν σὲ φοβοῦμαι», ἀπήντησεν ὁ παῖς· «ὁ πατὴρ μου θὰ μὲ ἐκδικήσῃ». Τοιοῦτος ἥρωισμὸς εἰς τὴν ψυχὴν παιδίου τόσον μικροῦ ἐνεποίησε μεγίστην ἐντύπωσιν, καὶ τῷ ἐχάρισαν τὴν ζωὴν. Δὲν τὸν ἔψησαν ζῶντα. Μετ' ὀλίγον ἀπεφυλάκισαν αὐτὸν καὶ τὸν ἠλευθέρωσαν. Ἀνδρωθεὶς δὲ ἐγένετο εἷς ἐκ τῶν περιφημοτέρων ἀρχηγῶν τῶν Σουλιωτῶν, πολλάκις ὀδηγήσας αὐτοὺς εἰς τὴν νίκην καὶ πολλάκις συμβουλεύσας αὐτοὺς τὰ ἀριττα.

### 58. Εἰς τὸν ἱερὸν λόγον.

Ἄς μὴ βρέξῃ ποτὲ  
τὸ σύννεφον, καὶ ὁ ἄνεμος  
σκληρὸς ἄς μὴ σκορπίσῃ  
τὸ χῶμα τὸ μακάριον,  
ποῦ σᾶς σκεπάζει.

Ἄς τὸ δροσίξῃ πάντοτε  
μὲ τάργυρᾶ τῆς δάκρυα  
ἢ ῥοδόπεπλος κόρη,  
καὶ αὐτοῦ ἄς ξεφυτρώνουν  
αἰῶνια τάνθη.

Σᾶς ἄρπαξεν ἡ τύχη  
τὴν νικήτριαν δάφνην,  
καὶ ἀπὸ μυρτιᾶν σᾶς ἐπλεξε  
καὶ πένθιμον κυπάρισσον  
στέφανον ἄλλον.

Ἄλλ' ἂν τις ἀποθάνῃ  
διὰ τὴν πατρίδα, ἢ μύρτος  
εἶνε φύλλον ἀτίμητον,  
καὶ καλὰ τὰ κλαδιὰ  
τῆς κυπαρίσσου.



Ἕλληνες τῆς πατρίδος  
καὶ τῶν προγόνων ἄξιοι,  
Ἕλληνες σεῖς, πῶς ἠθέλεν  
ἀπὸ σᾶς προκριθῆ  
ἄδοξος τάφος ;

Ὁ γέρον φθονερός  
καὶ τῶν ἔργων ἐχθρός  
καὶ πάσης μνήμης ἔρπει,  
περιτρέχει τὴν θάλασσαν  
καὶ τὴν γῆν ὅλην.

Ἀπὸ τὴν στάμναν χύνει  
τὰ ρεύματα τῆς ἁλῆος,  
καὶ τὰ πάντα ἀφανίζει.  
Χάνονται αἱ πόλεις χάνονται  
βασίλεια καὶ ἔθνη.

Ἄλλ' ὅταν πλησιάζῃ  
τὴν γῆν, ὅπου σᾶς ἔχει,  
θέλει ἀλλάξῃ τὸν δρόμον του  
ὁ Χρόνος, τὸ θαυμάσιον  
χῶμα σεβάζων.

Αὐτοῦ, ἀφοῦ τὴν ἀρχαίαν  
πορφυρίδα καὶ σκῆπτρον  
δώσωμεν τῆς Ἑλλάδος,  
θέλει φέρῃ τὰ τέκνα τῆς  
πᾶσα μητέρα

Καὶ δακρυχέουσα θέλει  
τὴν ἱερὰν φιλήσῃ  
κόνιν καὶ εἶπῃ· Τὸν ἔνδοξον  
λόχον, τέκνα, μιμήθητε,  
λόχον ἡρώων.

Ἄνδρ. Κάλβος.

### 59. Αί Σπαρτιάτιδες ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς Σπάρτης.

(Πλούταρχος, Πύρρος κεφ. 27 καὶ 29 σελ. 401—403)

Πύρρος, ὁ βασιλεὺς τῆς Ἠπείρου, ἀνὴρ γενναϊότατος καὶ στρατηγὸς ἔξοχος, ἄγων 25 χιλιάδας πεζῶν καὶ δύο χιλιάδας ἰππέων εἰσέβαλε κατὰ τὸ 272 π. Χ. εἰς τὴν Λακωνικὴν. Λεηλατῶν δὲ αὐτὴν ἔφθασε μέχρι τῆς Σπάρτης, ἔνθα ἐστάθη ἔχων τὴν ἀπόφασιν νὰ εἰσέλθῃ καὶ νὰ κυριεύσῃ αὐτὴν κατὰ τὴν ἐπομένην ἡμέραν.

Τὴν νύκτα οἱ Σπαρτιάται συνῆλθον εἰς συνέλευσιν, ἵνα συσκεφθῶσι περὶ τοῦ τρόπου τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος αὐτῶν. Ἐν τῇ συνελεύσει ταύτῃ ἐλέχθη ὅτι ἦτο ἀνάγκη πρῶτον νὰ πέμψωσι τὰς γυναῖκας ἐκτὸς τῆς Σπάρτης, εἰς τὴν Κρήτην, ἔπειτα νὰ σκάψωσι βαθεῖαν τάφρον ἐργαζόμενοι δι' ὅλης τῆς νυκτὸς περίξ τῆς Σπάρτης καὶ τὴν πρωίαν νὰ πολεμήσωσι μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ ὡς ἄνδρες γενναῖοι.

Αἱ γυναῖκες, μαθοῦσαι ὅτι οἱ ἄνδρες ἀπεφάσισαν νὰ πολεμήσωσι μόνοι αὐτοὶ ὑπὲρ τῆς Σπάρτης, ἐλυπήθησαν πολὺ καὶ ἀντέστησαν. Μάλιστα ἡ Ἀρχιδαμία, γυνὴ ἐπίσημος καὶ πλουσία, καταγομένη ἐκ βασιλικῆς οἰκογενείας, ἔχουσα ξίφος ἦλθεν εἰς τὴν συνέλευσιν καὶ ἐπέπληξε τοὺς ἄνδρας διὰ τὴν κακὴν ἀπόφασιν, τὴν ὅποیان ἔλαβον περὶ τῶν γυναικῶν, νὰ ἀποστείλωσι δηλ. αὐτὰς εἰς τὴν Κρήτην, ἵνα μὴ κινδυνεύσωσιν, ἀφοῦ ἡ Σπάρτη διέτρεχε τὸν ἑσχατὸν κίνδυνον. Ὅτε δὲ κατὰ τὸ μεσονύκτιον οἱ Σπαρτιάται ἤρχισαν νὰ σκάπτωσι τάφρον βαθεῖαν μεταξὺ τῆς πόλεως αὐτῶν καὶ τοῦ στρατοπέδου τῶν ἐχθρῶν, προσῆλθον πᾶσαι αἱ παρθέναι καὶ αἱ γυναῖκες, ἵνα ἐργασθῶσι καὶ αὐταί. Παρεκάλεσαν δὲ τοὺς νέους καὶ τοὺς ἄνδρας, οἵτινες ἔμελλον τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν νὰ πολεμήσωσιν, νὰ ἀποσυρθῶσιν αὐτοί, νὰ μείνωσιν ἡτυχοὶ καὶ νὰ ἀναπαυθῶσιν, ἵνα ἔχωσι δυνάμεις διὰ τὴν μάχην, καὶ ἤρχισαν αὐταὶ μετὰ πολλῆς προθυμίας νὰ ἐργάζωνται εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς τάφρου. Ὅτε δὲ ἐξῆν ἡμέρας καὶ ἤρχισαν νὰ νικῶνται οἱ ἐχθροί, ἐγχειρίζουσι τὰ ὅπλα

εἰς τοὺς νέους καὶ παραδίδουσαι τὴν τάφρον εἰς αὐτοὺς ἔλεγον νὰ ὑπερασπίσωσι γενναίως καὶ νὰ φυλάξωσιν αὐτὴν κατὰ πάντα τρόπον, διότι δὲν ὑπάρχει γλυκύτερον πρᾶγμα εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν τοῦ νὰ νικήσῃ τις πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς πατρίδος αὐτοῦ, οὐδὲ ἐνδοξότερον τοῦ νὰ ἀποθάνῃ τις εἰς τὰς χεῖρας τῆς μητρὸς, τῶν ἀδελφῶν καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ.

Δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἐπολέμησαν ἀνδρείως καὶ οἱ Σπαρτιᾶται καὶ τὰ στρατεύματα τοῦ Πύρρου, ἀλλ' οὐδεὶς ἔμεινε νικητῆς. Τὴν νύκτα ἔπαυσεν ἡ μάχη. Μόλις ὅμως ἐξημέρωσεν, ἤρχισαν πάλιν τὰ στρατεύματα τοῦ Πύρρου νὰ προσβάλλωσι τοὺς Σπαρτιᾶτας. Οἱ Σπαρτιᾶται ἐπολέμουν ὡς λέοντες. Παρεκίνουν δὲ αὐτοὺς ἀδιακόπως αἱ γυναῖκες, αἵτινες παρευρίσκοντο πᾶσαι εἰς τὴν μάχην, ἄλλαι διανέμουσαι βέλη, ἄλλαι προσφέρονσαι τροφήν καὶ ποτὸν εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην καὶ ἄλλαι παραλαμβάνουσαι τοὺς τραυματιζομένους καὶ περιποιούμεναι αὐτούς.

Ἐν τῷ μεταξὺ φαίνεται ὁ Πύρρος παρὰ τὴν τάφρον ἔφιππος ὄρμων πρὸς τὴν πόλιν. Οἱ κατὰ τὸ μέρος ἐκεῖνο τεταγμένοι Σπαρτιᾶται ἤρχισαν νὰ κραυγάζωσι δυνατὰ, αἱ δὲ γυναῖκες, ἀλαλάζουσαι ἔτρεχον κατ' αὐτοῦ, ὅτε πληγώνεται ὁ ἵππος τοῦ Πύρρου καὶ ῥίπτει αὐτὸν κατὰ γῆς. Οἱ σωματοφύλακες σπεύδουσι περὶ αὐτόν, ἀλλ' οἱ Σπαρτιᾶται ὄρμῳσι κατ' αὐτῶν καὶ διὰ τῶν βελῶν ἀποδιώκουσιν αὐτούς. Τότε ὁ Πύρρος διέταξε νὰ παύσῃ ἡ μάχη, νομίζων ὅτι οἱ Σπαρτιᾶται ἐπεθύμουν τοῦτο, διότι πολλοὶ ἤδη εἶχον φονευθῆ, οἱ δὲ λοιποὶ σχεδὸν πάντες ἦσαν πληγωμένοι. Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξὺ καταφθάνει ἐκ Κρήτης καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Ἄρευς ἄγων δύο χιλιάδας στρατιωτῶν. Τότε αἱ γυναῖκες ἀπῆλθον εἰς τὰς οἰκίας αὐτῶν, νομίζουσαι ὅτι δὲν ἦτο πλέον ἔργον αὐτῶν ὁ πόλεμος, ἀφοῦ ὁ βασιλεὺς ἦτο ἤδη ἐκεῖ καὶ ἄνδρες ὑπῆρχον ἄρκετοί. Σωθεῖται δὲ ἡ Σπάρτη τὰς πρώτας ἡμέρας ἐκ τῆς γενναιοψυχίας τῶν γυναικῶν ἐσώθη ἔπειτα διὰ τῆς συνέσεως τοῦ βασιλέως καὶ τῆς ἀνδρείας τῶν τέκνων αὐτῆς.

— Ἀθυμοῦντες ἄνδρες οὐδέποτε ἱρόλαιον ἔστησαν.

## 60. Ἡ βασίλισσα τῶν Ἀθηνῶν Πραξιθέα.

(Εὐριπίδης, Ἐρεχθεύς, ἀπόσπασμα 362 — Ἀπολλόδωρος 3, 15. 1 καὶ 4)

Ἦτό ποτε κατὰ τοὺς χρόνους τοὺς ἀρχαίους βασιλεὺς εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ Ἐρεχθεύς, ὅστις εἶχε γυναῖκα τὴν εὐγενῆ θυγατέρα τοῦ Κηφισοῦ Πραξιθέαν. Εἶχον τέσσαρας θυγατέρας, τὴν Πρόκριν, τὴν Κρέουσαν, τὴν Χθονίαν καὶ τὴν Ὠρείθυιαν. Ἐζῶν δὲ εὐτυχεῖς καὶ πολὺ τιμώμενοι ὑπὸ τοῦ λαοῦ.

Κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον οἱ γείτονες τῶν Ἀθηναίων Ἐλευσίνιοι ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατ' αὐτῶν. Ἐχοντες δὲ ἀρχηγὸν τὸν Εὐμόλοπον, ἄνδρα γενναῖον καὶ πολεμικόν, ἐπίεσαν τοὺς Ἀθηναίους πολὺ. Ἐν τῇ στενοχωρίᾳ αὐτῶν οἱ Ἀθηναῖοι ἐζήτησαν τὴν συμβουλὴν τοῦ ἐν Δελφοῖς θεοῦ Ἀπόλλωνος, ὅστις εἶπεν εἰς αὐτοὺς ὅτι τότε μόνον θὰ ἐσφύζοντο ἀπὸ τοῦ ἀφανισμοῦ καὶ θὰ ἐξεδίωκον τοὺς ἐχθροὺς ἐκ τῆς χώρας αὐτῶν, ἐὰν ὁ Ἐρεχθεύς ἐθυσίαζε μίαν τῶν θυγατέρων αὐτοῦ.

Ὁ λαὸς μαθὼν τοῦτο ἦλθεν εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ παρεκάλει τὸν βασιλέα καὶ τὴν βασίλισσαν, νὰ θυσιάσωσιν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν Ἀθηνῶν μίαν τῶν θυγατέρων αὐτῶν.

Ἡ Πραξιθέα, ἡ βασίλισσα, γυνὴ μεγάλῃ ψυχῇ καὶ γενναιοτάτῃ, φιλόπατρις δὲ πολὺ, ὅτε ἤκουσεν ὅτι ἐκ τῆς θυσίας μιᾶς τῶν θυγατέρων αὐτῆς ἐξηρτᾶτο ἡ σωτηρία τῆς πατρίδος, προθύμως ἔστερξεν εἰς τοῦτο. Ἀποταθεῖσα δὲ πρὸς τὸν λαὸν εἶπε· «Τὴν θυγατέρα μου προθύμως προσφέρω θυσίαν ὑπὲρ τῆς γλυκυτάτης πατρίδος, ὑπὲρ τῶν Ἀθηνῶν, τῆς εὐγενεστάτης καὶ λαμπροτάτης πόλεως τοῦ κόσμου. Ἐπειτα τὰ τέκνα διὰ τοῦτο τὰ γεννώμεν, νὰ ὑπερασπίζωσιν τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων αὐτῶν καὶ ἵνα σφύζωσι τὴν πατρίδα αὐτῶν. Εἶνε δὲ φρόνιμον, εἶνε φιλόανθρωπον, ἵνα μὴ ἀποθάνῃ ἐν κοράσιον, νὰ ἀφανισθῶσι τόσαι χιλιάδες ἀνθρώπων; Εἶνε δὲ ἡ αὐτὴ ζημία εἰς χώραν τινὰ νὰ βλαβῇ μία καὶ νὰ ἀφανισθῶσι χιλιάδες οἰκογενειῶν; Ἐὰν δὲ εἶχον ἄρρεν παιδίον καὶ ἐπήρχοντο κατὰ τῆς

πατρίδος ἡμῶν πολέμιοι, δὲν θὰ ἐξέμπεπον αὐτὸ κατὰ τῶν πολεμίων; Θὰ ἐφοβούμην μήπως φονευθῆ καὶ θὰ τὸ ἔκρυπτον; "Οχι ποτέ! Ἐγὼ μόνον τοιαῦτα τέκνα θὰ ἤθελον. Ἐγὼ θὰ ἤθελον τέκνα, τὰ ὁποῖα καὶ εἰς τὸν πόλεμον προθύμω; νὰ ὁρμῶσι καὶ μεταξὺ τῶν ἀνδρείων ἀνδρειότερα νὰ φαίνωνται." Ἦθελον τέκνα, τὰ ὁποῖα ὡς λέοντες νὰ ὁρμῶσιν εἰς τοὺς κινδύνους, τέκνα, τὰ ὁποῖα εἰς πᾶσαν περιστάσιν νὰ φαίνωνται ἄνδρες καὶ ὄχι ξόανα. Εἶνε ἄθλιαὶ αἱ μητέρες ἐκεῖναι, αἵτινες κλαίουσι καὶ ὀδύρονται, ὅταν τὰ τέκνα αὐτῶν πρόκειται νὰ κινήσωσιν εἰς τὸν πόλεμον. Νὰ ἐγνώριζον, τί κακὸν μέγα προξενούσιν εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν! Ἀποθαρρύνουσι τοὺς πολεμιστάς, ἀποθαρρύνουσι τοὺς ὑπρασπιστάς αὐτῆς διὰ τῶν δακρύων αὐτῶν! Μισῶ τὰς γυναῖκας ἐκεῖνας, αἵτινες προτιμῶσι νὰ ζῶσι τὰ τέκνα αὐτῶν ἄτιμα καὶ ἄνανδρα μᾶλλον ἢ νὰ ἀποθάνωσι μαχόμενα ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος! Τί ἀπολαμβάνει ὁ ἄνθρωπος, ἂν ζήσῃ καὶ τρία καὶ πέντε καὶ δέκα ἔτη ἀκόμη; Δὲν θὰ ἀποθάνῃ μίαν ἡμέραν; Ἀλλὰ πόσον διαφέρει νὰ ἀποθάνῃ τις ἐπὶ τῆς κλίνης ἐξ ἀσθενείας καὶ νὰ ἀποθάνῃ ὑπὲρ πατρίδος! Ἐκεῖνος ἀποθνήσκει ἀδόξως, ὁ δὲ ὑπὲρ πατρίδος ἀποθνήσκων δοξάζεται ὑπὸ τῶν πατριωτῶν αὐτοῦ καὶ τιμᾶται ὑπὸ ὅλου τοῦ κόσμου. Εἰς τὴν θυγατέρα μου, ἐν θυσιασθῆ ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ὁποῖα τιμὴ καὶ δόξα! "Ολος ὁ κόσμος θὰ εὐλογῇ τὸ ὄνομα αὐτῆς. "Ολος ὁ κόσμος θὰ ἐνθυμῆται αὐτὴν εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα. Τὸ γενναῖον κοράσιον, θὰ λέγῃ, ἐθυσίασε τὴν νεότητά του, ἐθυσίασε τὴν ζωὴν του, ἵνα σώσῃ τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ! Εὐλογημένοι οἱ γονεῖς, οἵτινες τὸ ἐγέννησαν. Εὐλογημένη ἡ μήτηρ, ἥτις τὸ ἐθήλασε. Ναί, προθύμω προσφέρω τὴν θυγατέρα μου θυσίαν ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Ἐὰν κυρεῦσωσιν οἱ ἐχθροὶ τὴν πόλιν ἡμῶν, τί κέρδος θὰ ἔχω ἐκ τῶν τέκνων μου; Δὲν θὰ μοῦ τὰ φονεύσωσι; Δὲν θὰ μοῦ τὰ ἀπαγάγωσιν εἰς τὴν δουλείαν; "Οχι, ὄχι! Τὴν πόλιν ταύτην θὰ τὴν σώσω ἐγώ. Εἶνε ἀδύνατον νὰ ἴδω τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν ἐδῶ. Εἶνε ἀδύνατον νὰ ἴδω αὐτοὺς νὰ περιφρονῶσι τὰ ἔθιμα τῶν πατέρων ἡμῶν καὶ νὰ ὑβρίζωσι τὴν θρησκείαν ἡμῶν. Ποτέ δὲν θὰ ἀνεχθῶ τοῦτο. Ἐγὼ νὰ ἀλ-

λάξω τὴν θρησκείαν μου καὶ τὰ ἔθιμα τῶν πατέρων μου! Ποτέ! Συμπολιτῆι, ἰδοὺ τὸ τέκνον μου, λάβετέ το, σφύζεσθε, νικάτε. Διὰ τὴν ζωὴν ἐνὸς παιδίου, νὰ μὴ σώσω μίαν πόλιν; ὦ πατρίς, εἶθε ὅλοι, ὅσοι σὲ κατοικοῦσι, νὰ σὲ ἠγάπων, ὅπως ἐγώ. Τότε καὶ καὶ ἡμεῖς θὰ ἤμεθα εὐτυχεῖς καὶ σὺ οὐδὲν κακὸν θὰ ἔπασχες!»

Ἄφου ἡ μεγαλόψυχος βασίλισσα εἶπε ταῦτα, προσεκάλεσε τὰς τέσσαρας θυγατέρας αὐτῆς καὶ ἠρώτησε ποία ἐξ αὐτῶν δέχεται νὰ θυσιασθῇ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν Ἀθηναίων. Πᾶσαι ἐδέχθησαν τοῦτο. Πλειότερον ὅμως πασῶν ἐπέμενε ἡ Χθονία, κοράσιον νεαρώτατον καὶ ἐρκαμιώτατον.

Ἄφου δὲ ἐθυσιάσθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτῆς, ὤρμησαν οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ τῶν Ἐλευσινίων ἀκατάσχετοι. Γενναίως δὲ πολεμήσαντες ἐξεδίωξαν αὐτοὺς ἐκ τῆς χώρας αὐτῶν καὶ ἐφόνευσαν καὶ τὸν Εὐμόλπον, τὸν στρατηγὸν αὐτῶν καὶ οὕτως ἐσώθη ἡ εὐγενὴς πόλις τῶν Ἀθηναίων, ἡ εὐτυχίστατα νὰ ἔχη τοιαύτην βασίλισσαν καὶ τοιαύτας βασιλόπαιδας.

## 61. Ὁ βασιλόπαις τῶν Θηβῶν Μενοικεύς.

(Εὐριπίδης, Φοῖνισσα: 834 καὶ ἐξῆς.—Λουκάς Μπέλλος Θηβαῖς Β').

Κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἐγένετο εἰς τὰς Θήβας πόλεμος τις, ὅστις καλεῖται πόλεμος τῶν ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας. Καλεῖται δὲ οὕτω, διότι ἑπτὰ στρατηγοὶ γενναῖοι, πολὺν στρατὸν ἄγοντες ἕκαστος, συνενωθέντες ἦλθον πρὸ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, τὰ ὁποῖα εἶχον ἑπτὰ πύλας, ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ ἀναβῶσιν αὐτὰ καὶ νὰ ἀφανίσωσι τὴν πόλιν. Οἱ Θηβαῖοι, ἄνδρες γενναῖοι, ἐπολέμησαν ὡς ἥρωες. Ἄλλ' εἰ ἔχθροὶ αὐτῶν, γενναῖοι ὅχι ὀλιγώτερον τῶν Θηβαίων ὄντες καὶ πολυαριθμότεροι αὐτῶν, ἦσαν φοβεροί. Πολλὰ μάχαι συνήρθησαν καὶ πολὺς κόσμος ἠφάνισθη. Ἐπὶ τέλους οἱ ἔχθροὶ ὡς μαινόμενοι ὤρμησαν κατὰ τῶν τειχῶν καὶ θὰ ἀνέβχινον αὐτὰ καὶ θὰ ἐκυρίευσον τὴν πόλιν, ἐὰν ὁ γενναῖος υἱὸς τοῦ βασιλέως τῶν Θηβῶν, ὁ Μενοικεύς, δὲν ἐθυσιάζετο ἐλουσίως ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος αὐτοῦ.



Ὅτε δ' οἱ σύμμαχοι μαινόμενοι ἔφοδον ἐπεχείρουν,  
Αἰ δ' ἐπὶ πύλαι ἔτριζον κ' ἐσειόντο τὰ τεῖχη,  
Κι' ἄνδρες ἐσκυθρόπαζον, ἐθρήνουν δ' αἰ Θηζαῖαι,  
Ἰροβὰς εἰς μέσον σοβαρὸς ὁ μάντις Τειρεσίας  
Ἄϊμα αἰτοῦσιν οἱ θεοὶ καὶ εὐγενὲς καὶ νέον»  
Ἀνέκραξε τὸν κάλλιστον δεικνύων Μενοικέα.  
Οὗτος δ' Ἀπόλλων τὴν μορφήν καὶ τὴν καρδίαν Ἄρης...  
Ἰπταται μὲν ἐκ τῆς χαρᾶς, λάμπει δ' ἐξ εὐφροσύνης.  
Ὡς ἦρωσ καὶ ἡμίθεος ὁ μεῖραξ ἔξαστράπτει  
Ἵπὲρ πατρίδος τὴν ζωὴν προθύμως θυσιάζων.  
Τρέχων δὲ περιπτύσσεται τὸν σκυθρωπὸν πατέρα...  
Βλέπων δ' αὐτὸν δακρύνοντα, «ὦ πάτερ», ἀνακράζει  
«Μήπως δειλὸν μ' ἐνόμισας, τῆς γῆς μάταιον ἄχθος,  
» Πρὸ τῆς πατρίδος τοῦ βωμοῦ φειδόμενος σαρκίου,  
» Ὅπερ φθαρτὸν κ' ἐφήμερον αὐτῇ ἡμῖν δανείζει ;  
» Ἢ μ' ἐκλαμβάνεις εὐτελῆ ἀρνούμενον τροφεῖα  
» Εἰς τὴν φιλτάτην καὶ κλεινὴν καὶ ἔνδοξον μητέρα ;»  
«ὦ τέκνον μου γλυκύτατον», ἀναφωνεῖ ὁ Κρέων,  
«Τὴν σὴν γινώσκω ἀρετὴν καὶ τῆς ψυχῆς τὸ κάλλος,  
» Πρὸς σὲ δὲ ἅπας ὁ λαὸς εὐελπίς ἀτενίζει  
» Μέγιστα καὶ ἥρωικὰ ἐκ σοῦ προσμένων ἔργα.  
» Ζῆθι, ὦ τέκνον εὐγενές, πρὸς δόξαν τῆς πατρίδος,  
» Ἄφες δ' ἐμοὶ τῷ γέροντι τὸ κλέος τοῦ θανάτου».  
«Πιστεύεις, πάτερ», ἔκπληκτος λέγει ὁ νεανίας,  
« Ἀνασχετὸν καὶ ἔντιμον, ἂν ἀντ' ἐμοῦ σὺ θάνης ;  
» Ἐὰν δειλὸς ὀνομασθῶ, τί ὄφελος τοῦ βίου ;  
» Πῶς θ' ἀτενίσω ἐφεξῆς ὀμήλικας κ' ἐταίρους,  
» Ὁ βδελυρὸς μὲν τοῖς θνητοῖς, ἔχθιστος δ' ἀθανάτοις ;».  
Βλέπων δὲ ἀμετάπειστον τὸν μεῖρακα ὁ Κρέων  
«ὦ Μενοικεῦ, νῦν ὡς πατὴρ λαλῶ καὶ ἐπιτάσσω·  
» Ἀπελθε εἰς τὰνάκτορα παρὰ τὴν σὴν μητέρα».  
Συνάμα δὲ παρήγγειλε πᾶσι τοῖς ἐν τῷ οἴκῳ  
(ΤΑΣΙΣ Δ').

Ἄγρυπνον ἐπιτήρησιν καὶ φυλακὴν τοῦ νέου.  
Κύφας δ' ὁ παῖς τὴν κεφαλὴν καὶ θαλερὸν δακρύων  
Ἄθυμος καὶ ἀπρόθυμος οἴκαδε ἐπιστρέφει.  
Ἐνθα ἡ μήτηρ βλέπουσα δακρύνοντα τὸν παῖδα  
Εἰς περιπτύξεις κὶ ἀσπασμοὺς ἐκχεῖται καὶ θωπείας,  
Τὸ αἴτιον δ' ἀνερωτᾷ τοσαύτης δυσθυμίας.  
Ἀκούσασα δὲ τὸν χρησμὸν κραυγὴν ὀδύνης βάλλει·  
Τρέμουσα καὶ δακρύνουσα τὸν παῖδα ἰκετεύει,  
Οἰκτίρει δὲ ὁ παῖς σιγῶν τὴν μητρικὴν ὀδύνην.  
Πλὴν σκέπτεται καθ' ἑαυτὸν καὶ ἐπαναλαμβάνει·  
«Μητρός, πατρός καὶ ἀδελφῶν πατὴρ πολλῶ φιλτέρα,  
» Ὅσιων δὲ καὶ ἱερῶν πάντων ὀσιωτέρα...»  
Τάχιστα δ' εὔρε τὸν καιρὸν, διαλαθὼν δὲ πάντας  
Ταχύς, ὡς ἡ περιστέρα, ἀνέβη εἰς τὰ τεῖχη.  
Τὸ ὕστατον δὲ «χαίρετε» ἐκείθεν ἀναπέμπει  
Πρὸς ἥλιον καὶ οὐρανόν, ὄρη καὶ πεδιάδας,  
Πρὸς τοὺς ναοὺς τῆς πολεως, γυμνάσια καὶ κρήνας,  
Πρὸς Ἰσμηνόν, ἔνθα συχνὰ ἐλούσθη μετὰ φίλων...  
Παρὰ Διὸς δὲ καὶ θεῶν πάντων τῶν Ὀλυμπίῳ  
Παραμυθίαν τῇ μητρὶ καὶ τῷ πατρὶ αἰτεῖται.  
Μαινόμειον δ' ὠκεανὸν βλέπων τοὺς πολεμίους  
Ἐτοιμοὺς πρὸς πυρπόλησιν τῆς προσφιλοῦς πατρίδος,  
Θριάμβου καὶ χαρᾶς φωνὰς ἐκβάλλοντας ἀγρίας,  
Ἦδιστα μειδιᾷ ὁ παῖς, τὴν κεφαλὴν δὲ σείων  
«Μικρὸν ἔτι προσμείνατε, Ἀργεῖοι», ἀνακράζει  
«Τὸ αἷμά μου, ὡς ποταμός, ὑμᾶς καταποντίσει».  
Ἀστράπτει ξίφος δίστομον ὥσπερ δ' ἄμνός ἐσφάγη  
Ὡς κύκνος καλλικέλαδος κ' ἐρατεινός ἐκπνέει...  
Ὡς ῥοδοδάκτυλος ἠὼς ἔαρος μυροβόλου,  
Λάμπει ὁ νέος ὁ καλὸς ὑπὲρ παιρίδος πίπτων.  
Ἵμνεῖται ὑπὸ ποιητῶν, ἄδεται ὑπὸ παρθένων,  
Τρισμάκαρες δὲ οἱ γονεῖς καὶ ἡ πατὴρ ὀλβία,

Ἦς οἱ μαστοὶ ἐθήλασαν τόσον γενναῖον τέκνον !

Ὁ Μερικεὺς αἰώνιον ἐκτήσατο τὸ κλέος.

Ἦπερ πατρίδος θάνατος τὸν θάνατον φοιεῖ !

— « Ὁ καλὸς θάνατος ἐπαινεῖ τὴν ζωὴν ».

— « Οἱ μεγάλοι κίνδυνοι δίδουν καὶ μεγάλας τιμὰς ».

## 62. Ἡ ἥρωὶς τῆς Λήμνου Μαροῦλλα.

(Κ. Παπαρρηγόπουλος, Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, τομ. Ε', σελ. 631.— Λασσανεῖου δραματικοῦ ἀγῶνος κρίσις 1892, σελ. 44, Προβελέγγιος.)

Ἐν ἔτει 1455 ὁ Σουλεῖμὰν πασᾶς ἄγων πολυάριθμον τουρκικὸν στόλον προσέβαλε τὴν ἑλληνικὴν νῆσον Λῆμνον καὶ ἐπολιορκεῖ στενωῶς τὸν ὄχυρὰν πόλιν αὐτῆς Κόκκινον. Οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ προύχοντος τῆς πόλεως Ἰσιδώρου ἀντέστησαν γενναίως βοηθούμενοι καὶ ὑπὸ ἄλλων γενναίων μαχητῶν, προσελθόντων ἐκ τῶν γειτονικῶν νήσων, ἐκ τῆς Πελοποννήσου, ἐκ τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ ἐκ τῆς Ἡπείρου. Ἄλλ' ὁ στόλος τῶν πολιορκητῶν ἦτο πολυάριθμος καὶ οἱ Τούρκοι λυσσαλέοι. Ἐντεῦθεν φόνος πολὺς καὶ ἀφανισμὸς τῶν Ἑλλήνων μέγας.

Ὁ ἀρχηγὸς Ἰσιδωρος εἶχε θυγατέρα νεαρωτάτην καὶ ὄρχιωτάτην, Μαροῦλλαν καλουμένην. Αὕτη βλέπουσα τὴν μεγάλην βλάβην τῶν πατριωτῶν αὐτῆς, καὶ τὸν μέγαν κίνδυνον, εἰς τὸν ὅποιον ἦτο ἐκτεθειμένος ὁ πατὴρ αὐτῆς, καὶ φοβουμένη καὶ περὶ τῆς νήσου καὶ περὶ τοῦ πατρὸς αὐτῆς προσέρχεται εἰς τὸν ναόν, ἵνα προσευχηθῆ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτῶν. Σταθεῖσα δὲ πρὸ τῆς εἰσόδου αὐτοῦ προσέβλεψε πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ εἶπεν·

« ὦ τῆς θεότητός μου σκῆνωμα σεπτόν,  
ὅπερ ὑψοῖς τὴν σεβασμίαν στέγην σου  
εἰς τοῦρανοῦ τὴν κυανὴν λαμπρότητα,  
χεῖρες θεοσεβεῖς σὲ ᾠκοδόμησαν  
ἐμπνεύσασαι τὸ μύρον τῆς λατρείας των  
εἰς πάντα λίθον, τὸν ὅποιον ἔθετον

εἰς τὰ ἄγια σου τείχη. Σὺ ἐσκίασας  
προσευχομένους τόσους μου προπάτορας  
καὶ ὑπὸ τοὺς ἀρχαίους θόλους σου ἐγὼ  
ρίγοῦσα ὑπὸ θείας συγκινήσεως  
ἠσθάνθην εἰς τὰ στήθη καταβαίνουσιν  
τὴν χάριν τῆς θρησκείας τῆς ἀληθινῆς.  
Ἐδῶ ὑπὸ τὸν ἦχον τῶν κωδῶνων σου,  
εἰς τὰ εὐώδη νέφη τοῦ λιβαιωτοῦ,  
εἰς τῶν ψαλμῶν τὴν οὐρανίαν ἔξαρσιν  
ἠμοίγη καθὼς ἄνθος, ἡ καρδία μου  
᾿ς τὸ θάλπος τοῦ ἡλίου τοῦ πνευματικοῦ.  
Φύλαξε τὸν ναὸν σου, Παναγία μου,  
ἀπὸ βαρβάρων χεῖρα ἱερόσυλον,  
πρὸ τῶν τειχῶν μας τοὺς ἀπίστους σύντριψον,  
τὰ ἱερά σου σκεύη πρὶν ἐμπαίξωσι,  
κ' ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ σου πρὶν ὑμνήσωσι  
διὰ βαρβάρου γλώσσης τὸν προφήτην των.  
Βοήθει τοὺς πιστοὺς σου, Παναγία μου,  
τοὺς ἀγωνιζομένους ἐν ὀνόματι  
τοῦ Τέκιου σου. Τὴν νίκην χάρισον αὐτοῖς».

Ἐνῶ δὲ ταῦτα προσευχομένη ἔλεγε καὶ ἤθελε νὰ εἰσέλθῃ  
εἰς τὸν ναόν, ἵνα ἀσπασθῇ καὶ τὰς εἰκόνας, βλέπει τὸν πατέρα  
αὐτῆς πίπτοντα νεκρὸν. Ἐκτὸς ἐκυτῆς γενομένη ἤρπασε τὸ ξί-  
φος καὶ τὴν ἀσπίδα αὐτοῦ καὶ τρέχει πρὸς τὸν κίνδυνον.

Ἦτο πολὺ κατάλληλος ὁ καιρὸς! Πολλοὶ τῶν γενναίων πολε-  
μιστῶν εἶχον φονευθῆ καὶ οἱ ἐπιζῶντες εἶχον ἀποκάμη πολεμοῦν-  
τες. Ὁ Σουλεϊμὰν ἐννοήσας τοῦτο διατάσσει νέαν ἔφοδον. Ὡς  
μακροὶ ὄρμησαν εἰς τὰ τείχη οἱ Τοῦρκοι. Εἶχον ἀρχίσῃ ἤδη νὰ  
ἀναθκίνωσιν. Οἱ Ἕλληνες συμπλέκονται λυσσῶδῶς μετ' αὐτῶν  
ἐπὶ τῶν ἐπάλλξεων. Σφαγὴ πολλή καὶ ὄλεθρος μέγας. Οἱ Ἕλληνες

ἀρχίζουσι νὰ ὑποχωρῶσι καὶ νὰ ἐγκαταλείπωσι τὰς ἐπάλλξεις, ἡ τουρκικὴ σημαία ἐμπήγνυται ἐπὶ τῶν τειχῶν καὶ κυματίζει ἤδη, ὅτε ἕξαφνα κραυγὴ ἀκούεται ὡς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐρχομένη, κραυγὴ ὡς κλαῦμα καὶ ὡς κατάρα, καὶ εἰς τὴν σιγμὴν ὡς κεραυνὸς πίπτει ἐν τῷ μέσῳ τῶν Τούρκων ἢ Μαροῦλα. Λάμπει τὸ πρόσωπον, ἀστράπτει τὸ κράνος καὶ τὸ ζῆφος. Εἶνε ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ σταλαῖς. « Ἐδῶ ἡ νίκη », κράζει· « ποῦ φεύγετε ; ».

Ἡ θεὰ καὶ ἡ κραυγὴ αὐτῆς ἡ πολεμικὴ ἐνθαρρύνει τοὺς φεύγοντας Ἑλληνας, οὔτινες ἐνθουσιασθέντες ἐκ τοῦ ἥρωικοῦ παραδείγματος τῆς γενναίας κόρης στρέφονται κατὰ τῶν Τούρκων καὶ τόσον ὀρμητικῶς ἐπιπίπτουσι κατ' αὐτῶν, ὥστε ὁ Σουλεϊμὰν πασᾶς ἀναγκάζεται νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν, καὶ οὕτως ἡ Ἀἴμνος ἐσώθη ἐκ τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς φιλοπατρίας μιᾶς νεκρωτάτης καὶ ἀνηροτάτης Ἑλληνίδος κόρης, τῆς γενναίας Μαρούλας.

— « Οὐδὲν τῆς πατρίδος καὶ τῶν γονέων γλυκύτερον ».

### 63. Ἐμβατήριον.

Ἐμπρός! κροτεῖ τὸ τύμπανον  
κ' ἢ σάλπιγξ ἀντηχεῖ·  
Ἐμπρός! ἢ μάχην ἤρχισε·  
τὸ βῆμά μας ταχύ.

Μυρίζει ἢ πυρῆτις  
κ' ἢ σφαιρ' ἀντιλαλεῖ  
κ' ἢ βροντερὰ φωνὴ τῆς  
εἰς μάχην μᾶς καλεῖ.

Ἐμπρός! ὁ πόλεμος αὐτὸς  
εἶν' ἱερὸς ἀγών,  
καὶ τὸν κρατύνει ὁ Θεὸς  
ἐξ ἕψους εὐλογῶν.

“Αν εἶνε οἱ ἐχθροί μας  
πλειότεροι ἡμῶν,  
εἶν’ ὁ Θεὸς μαζί μας,  
μαζί μας πολεμῶν.

Τοῦ νικητοῦ ἡ κεφαλὴ  
μὲ δάφνην θὰ στεφθῆ.  
καὶ ὄπου πέση ὁ πεσὼν  
μνημεῖον θὰ στήθῃ.

Καθεὶς ἄς πολεμήσῃ  
ὡς γίγας, ὡς Τιδάν,  
ἄς πέσ’ ἢ ἄς νικήσῃ·  
ἢ τὰν ἢ ἐπὶ τάν!

“Αγγ. Βλάχος.

#### 64. Ἡ γῆ τῆς Ἑλλάδος.

Ἐεύρεις τὴν χώραν, ποῦ ἀνθεῖ  
φαιδρὰ πορτοκαλλέα,  
ποῦ κοκκινίζ’ ἡ σταφυλὴ  
καὶ θάλλει ἡ ἐλαία;  
“Ω! δὲν τὴν ἀγνοεῖ κανεὶς·  
εἶνε ἡ γῆ ἡ Ἑλληνίς.

Ἐεύρεις τὴν γῆν, ἥτις παντοῦ  
μὲ αἵματα ἐβάφη,  
ὄπου κοιλάδες καὶ βουνὰ  
τυράνων εἶνε τάφοι;  
“Ω! δὲν τὴν ἀγνοεῖ κανεὶς·  
εἶνε ἡ γῆ ἡ Ἑλληνίς.



Γῆ μητρὸ πλαιῶν θεῶν  
καὶ νέων ἡμιθέων,  
γῆ ἀναμνήσεων κλεινῶν  
καὶ γῆ ἐλπίδων νέων.  
ᾠ δὲν τὴν ἀγνοεῖ κανεῖς·  
εἶνε ἢ γῆ ἢ Ἑλληνίς.

Ἄγγ. Βλάχος.

### 65. Φωκίωνος ἢ τελευταία παραγγελία πρὸς τὸν υἱόν.

(Αἰλιανός, Ποικίλη Ἱστορία IB' 49)

Φωκίων, ὁ περίφημος στρατηγὸς τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων, κτεδικάσθη ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του ἀδίκως εἰς θάνατον. Ὅτε δὲ ἔμελλε νὰ πῆρτὸ θανατηφόρον δηλητήριον, ἠρωτήθη ὑπὸ τινος, ἂν παραγγέλλῃ τι εἰς τὸν υἱόν του. «Μάλιστα» εἶπεν ὁ Φωκίων «παραγγέλλω εἰς τὸν υἱόν μου νὰ λησμονῇ ἔντελῶς τὸ δηλητήριον τοῦτο, τὸ ὅποσον σήμερον ἢ πατρὶς ποτίζει τὸν πατέρα αὐτοῦ, νὰ ἀγαπᾷ ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας αὐτὴν καὶ νὰ θυσιάζῃται εἰς πάσαν περίστασιν καὶ μετὰ μεγίστης προθυμίας ὑπὲρ τῆς εὐδαιμονίας, τῆς δόξης καὶ τοῦ μεγάλειου αὐτῆς».

— «Ὅδὲν τῆς πατρίδος φίλιτερον τοῖς ἀνθρώποις».

Εὐριπίδης.

### 66. Ὅ κύων.

(Φυσιολογία)

Ὁ κύων εἶνε ζῷον θηλαστικόν, ἀρπακτικόν. Κατάγεται ἐκ τοῦ λύκου καὶ εἶνε συγγενὴς τῆς ἀλώπεκος καὶ τοῦ θωός· ἐξημερώθη δὲ πρὸ πολλῶν χιλιάδων ἐτῶν καὶ εὐρίσκεται πανταχοῦ τῆς γῆς.

Οἱ κύνες εἶνε πολλῶν εἰδῶν. Συνήθως ἔχουσι σῶμα ἰσχνὸν καὶ κατὰ τὰ νῶτα συνέσταλμένον, κεφαλὴν μικρὰν καὶ ἐπιμήκη, ὀφθαλμοὺς ζωηροτάτους, ὠτα μικρά, ῥύγχος μακρὸν καὶ ὀξύ, σιαγόνας

ἔχουσας ἀνὰ ἕξ κοπτήρας καὶ ἐκατέρωθεν τούτων ἀνὰ ἓνα κωνοειδῆ προέχοντα κυνόδοντα ὀξύν· λαιμὸν ἀρκετὰ βραχύν καὶ πυχύν, στήθος μόλις προέχον, οὐρὰν ἀρκετὰ μακράν, πολὺ λεπτήν, συνήθως θυσανώδη καὶ πολὺ εὐκίνητον, πόδας μετρίουσ καὶ ἰσχυρούς, πενταδακτύλους μὲν τοὺς προσθίους, τετραδακτύλους δὲ τοὺς ὀπισθίους· ὄνυχας μὴ ἐγκρυπτομένους ἐντὸς πτυχῆς τοῦ δέρματος γαμψοὺς καὶ ἀμβλεῖς.

Οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ κυνὸς ἔχουσι πολλάκις τὴν ἔκφρασιν τῶν ἀνθρώπων ὀφθαλμῶν. Ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν διακρίνεται ὁ κύων πότε ἐπιθυμεῖ τι, πότε εἶνε κατηφής, πότε ὠργισμένος, πότε εὐθυμος καὶ πότε ζητεῖ τι. Τὰ ὠτα καὶ ἡ οὐρὰ εἶνε εὐκινήτοτατα· διὰ τῆς κινήσεως αὐτῶν ἐκφράζει ὁ κύων ὅ,τι αἰσθάνεται καὶ ὅ,τι ἐπιθυμεῖ. Ἡ φωνὴ του, ἡ ὕλακῆ, μεταβάλλεται οὕτως, ὥστε δύναται τις νὰ ἐννοήσῃ ἕξ αὐτῆς τὰς ἐπιθυμίας του. Αἱ ὕλακαὶ τῶν μεγάλων κυνῶν εἶνε ἡχηραὶ, γενναῖαι καὶ ἀδραί. Ἐπίστε ὁ κύων ὠρύεται. Αἱ ὠρυγαὶ αὐταὶ εἶνε πολὺ ἄσχημοι.

Εἰς οὐδὲν ἄλλο γένος τῶν ζῴων παρατηρεῖται τόση ποικιλία εἰς τὸ κρανίον καὶ τὸν σχηματισμὸν τοῦ σώματος καὶ εἰς τὸν χαρακτήρα, ὅση εἰς τὸ γένος τῶν κυνῶν. Τὰ κυριώτερα εἶδη αὐτοῦ εἶνε οἱ **θηρευτικοί**, οἱ **μολοσσοὶ** καὶ οἱ **οἰκιακοί**.

Ὁ κύων ἐν γένει εἶνε ζῶον ὠραῖον· τὸ σῶμα αὐτοῦ δὲν εἶνε οὔτε πολὺ ὑψηλὸν οὔτε πολὺ χαμηλὸν οὔτε πολὺ μακρὸν οὔτε πολὺ βραχύ· τὰ μέλη ἀνάλογα καὶ ἰσχυρά, ἡ κεφαλὴ ὠραία, τὸ στήθος πλῆρες καὶ πλατύ, οἱ ὀφθαλμοὶ ζωηροὶ καὶ πολὺ ἐκφραστικοί, τὸ τρέξιμον ἐλαφρὸν καὶ σύντονον, αἱ ὕλακαί, ἰδίως τῶν μεγάλων κυνῶν, εὐχάριστοι.

Ὁ κύων συνήθως ζῆ δεκατέσσαρα ἔτη, δύναται ὅμως νὰ ζήσῃ καὶ ἕως εἴκοσι πέντε ἔτη. Ἀναπτύσσεται ταχέως, ἀρχίζει νὰ ἐγκυμονῇ ἀπὸ τοῦ δεκάτου μηνὸς τῆς γεννήσεώς του, ἐγκυμονεῖ ἐξήκοντα τρεῖς ἡμέρας, τίκτει δις τοῦ ἔτους, συνήθως τὸν Ἀπρίλιον καὶ Σεπτέμβριον, καὶ τίκτει συνήθως τέσσαρα ἕως ἕξ σκυλλάκια φέροντα τοὺς προσθίους ὀδόντας καὶ τυφλὰ ἐπὶ δώδεκα ἡμέρας. Θηλάζει

περὶ τὰς ἕξ ἐβδομάδας, τεκνοποιεῖ καὶ μὲ τοὺς θῶας καὶ μὲ τοὺς λύκους σκυλλάκια φοβερῶτατα. Ἀρχίζει ἀπὸ τοῦ δωδεκάτου ἔτους νὰ γηράσκη. Τρώγει ὅσα ὁ ἄνθρωπος τρώγει, ὠμὰ καὶ μαγειρευμένα. Εὐχαριστότερον ὅμως τρώγει, τὸ κρέας τὸ ὀλίγον ἐφθαρμένον καὶ τὰ κόκκαλα. Πολλοὶ τρώγουσι καὶ ἰχθῦς, ἔρπετά, καρκίνους, ἔντομα, σταφυλὰς καὶ ἄλλους καρπούς, χλόην, κάλυκας τῶν ἀνθέων, ρίζας καὶ βρύα. Πίνει ὕδωρ πολὺ καὶ συχνὰ βασιανίζεται ὑπὸ ψύλλων καὶ κροτώνων (τσιμπούρια).

Ὁ κύων πρὸς πάντα κρότον ὑλακτεῖ, πρὸς τοὺς φίλους σαίνει τὴν οὐράν, τοὺς ἐχθροὺς καὶ τοὺς ξένους ὑλακτεῖ καὶ πολλάκις δάκνει αὐτούς. Δὲν δάκνει συνήθως τοὺς καθίζοντας καὶ τοὺς συνοδοιμενομένους ὑπὸ κυνός. Ἐκπλήσεται καὶ τρομάζει εὐκόλως, ἀναρριχᾶται κακῶς καὶ ζαλιζεται ὅταν ἴσταται εἰς ὑψηλὰ καὶ ἀπότομα μέρη. Δύναται νὰ διατηρηθῇ μόνον δι' ἄρτου καὶ εἶνε ἄρετον εἰς αὐτὸν νὰ φάγη ἅπαξ τῆς ἡμέρας, ἀλλὰ χορταστικά. Ὅταν ἡ ρις αὐτοῦ εἶνε ὑγρὰ καὶ ψυχρά, τότε εἶνε ὑγιής· ὅταν εἶνε ξηρὰ καὶ θερμὴ, εἶνε ἀσθενής. Ὅταν ζεσταθῇ πολὺ, κρεμᾶ ἐκτὸς τοῦ στόματος τὴν γλῶσσαν. Καταδιώκει ἰδίως τὴν γάτταν καὶ μάχεται εὐχαρίστως πρὸς τοὺς θῶας καὶ τοὺς λύκους.

Ὁ κύων ἔχει σπουδαῖα σωματικὰ προτερήματα καὶ ἐπιτηδειότηας· εἶνε ἰσχυρός, ἔχει ἰσχυροτάτους ὀδόντας, τρέχει ταχέως, ποτὲ δὲν ἰδρώνει, ἀντέχει πολὺ εἰς τὸν δρόμον, ἀντέχει εἰς τὴν ἀγρυπνίαν, κολυμβᾷ ἐξαιρέτα καὶ πηδᾷ πολὺ.

Αἱ αἰσθήσεις τοῦ κυνός εἶνε πολὺ ἀνεπτυγμένα. Ἡ ὄσφρησις του μάλιστα εἶνε ἀξιοθαύμαστος. Τὰ φορέματα τῶν κυρίων του τὰ διακρίνει διὰ τῆς ὄσφρησεως. Ὅταν ἀπολεσθῇ παιδίον τι ἐκ τῆς οἰκίας, τῷ διδουσι νὰ ὄσφρανηθῇ ἐν φόρεμά του ἔπειτα τρέχει καὶ εὐρίσκει αὐτό, ὅπου καὶ ἂν εἶνε. Τὸν κύριόν του, τὸν εὐρίσκει πάντοτε καὶ ἐν μέσῳ ἀπείρου κόσμου. Εὐρίσκει τὰ θηρεύματα καὶ ἐντὸς τῶν πυκνοτάτων λοχμῶν. Εὐρίσκει τὸν λαγῶν εἰς τὴν φωλεάν του. Ὁσφραίνεται τὰ ἴχνη ἢ τὸν ἰδρῶτα αὐτῶν καὶ εὐρίσκει ὅ,τι ζητεῖ. Αἱ ἰσχυραὶ ὀσμαι τὸν εἰσχλοῦσι πολὺ.

Ἄλλὰ καὶ αἱ ἄλλαι του αἰσθήσεις εἶνε πολὺ ἀνεπτυγμένα. Ἡ ἀφή του εἶνε πολὺ λεπτή. Αἰσθάνεται τὰς μαστιγώσεις καὶ τοὺς ῥαβδισμούς πολὺ καὶ εἰς τὴν ἐλαφροτάτην πληγὴν φωνάζει ὡς μικρὸν παιδίον. Ἀγαπᾷ πολὺ τὰ θερμὰ καί, ἐὰν ἔχη μαλακὴν κλίνην, κοιμᾶται εὐχαρίστως καὶ πολὺ. Ἡ ἀκοή του ἐπίσης εἶνε ἐξαιρετος· μακρόθεν ἀκούει τὰς φωνὰς τῶν διαφόρων ζώων καὶ τοὺς προσερχομένους γνωστοὺς καὶ ξένους. Ἡ μουσικὴ προξενεῖ εἰς αὐτὸν παράδοξον ἐντύπωσιν. Εἰς τὰ ὄργανα δυσσαρεστεῖται πολὺ, θέτει τὴν οὐρὰν του μεταξὺ τῶν σκελῶν καὶ ὠρύεται. Εἰς ἄλλα εἶνε ἐντελῶς ἀδιάφορος. Εἰς τινα ἄσματα τὰ ἀνδρικὰ προσέχει καὶ εὐχαριστεῖται πολὺ, τοὺς δυνατοὺς τόνους δὲν δύναται νὰ τοὺς ὑποφέρῃ· ὠρύεται, ὅταν ἠχώσιν αἱ σάλπιγγες καὶ οἱ κώδωνες καὶ ὅταν κροτῶσι τὰ τύμπανα. Ἡ ὄρασις του δὲν εἶνε πολὺ ἰσχυρά. Μόνον ἐκ τοῦ πλησίον βλέπει καλά. Γνωρίζει τὰ διάφορα χρώματα. Ὑλακτεῖ κατὰ τῆς πανσελήνου καὶ ὀργίζεται.

Ὁ κύων ἔχει μεγίστην αἴσθησιν τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου. Εὐρίσκει τὴν ἀγουσαν εἰς τὴν οἰκίαν του, ὅπου καὶ ἂν εἶνε. Τρέχει εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς, καὶ ἐπανέρχεται ἀσφαλῶς εἰς τὴν οἰκίαν. Γνωρίζει τὴν Κυριακὴν ἐκ τῶν προετοιμσιῶν τοῦ Σαββάτου. Γνωρίζει πότε σχολάζει ὁ κύριός του ἐκ τῆς ἐργασίας του καί, ὅταν παρέλθῃ ἡ ὀρισμένη ὥρα, καὶ ὁ κύριός του ἐξακολουθῇ ἀκόμη νὰ ἐργάζεται, ὑπενθυμίζει αὐτόν, ὅτι εἶνε καιρὸς πλέον νὰ σχολάσῃ. Γνωρίζει τὸν χρόνον, καθ' ὃν ὁ κύριός του ἔρχεται εἰς τὴν οἰκίαν, ἵνα γευματίσῃ, καί, ὅταν δὲν ἔλθῃ ἐγκαίρως, τρέχει πανταχοῦ παρατηρῶν μήπως ἔρχεται.

Ὁ ἡμέρος κύων εἶνε ἴσως τὸ νοημονέστατον πάντων τῶν ζώων. Ἐχει μεγίστην παρατηρητικότητα καὶ ἀντίληψιν. Ὅταν ὁ κύριός του λαμβάνῃ τὸν πῖλόν του καὶ τὴν ῥάβδον του, ἵνα ἐξέλθῃ ἐκ τῆς οἰκίας, ὁ κύων τὸν παρατηρεῖ εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, ζητεῖ νὰ ἐννοήσῃ ἐκ τοῦ βλέμματός αὐτοῦ, ἂν ἐπιτρέπεται εἰς αὐτὸν νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ. Καί, ἂν ἐννοήσῃ ὅτι ἔχει τὴν ἄδειαν, τότε ἐξέρχεται τάχιστα ἐκ τῆς θύρας, περιστρέφεται, σκιρτᾷ καὶ ὑλακτεῖ μετὰ πολ-

λης χαρᾶς. Καθ' ὁδὸν τρέχει πάντοτε ἐμπρός, συχνὰ παρεκτρέπεται πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ πρὸς τὰ ἀριστερά, ἀτενίζει πανταχοῦ, ὀσφραίνεται πάντα, τρέχει εἰς τὰς οἰκίας, ἀναβαίνει καὶ καταβαίνει τὰς βαθμίδας τῶν κλιμάκων, παρατηρεῖ εἰς τὰς ὄπας, προσπαθεῖ τίποτε νὰ μὴ τοῦ διαφύγῃ. Ἐνῶ δὲ περὶ πάντα ταῦτα ἀσχολεῖται, συχνὰ ἴσταται, στρέφεται καὶ παρατηρεῖ τὸν κύριον του, μήπως ἠλλαξεν ὁδόν, καὶ τότε ἐπιστρέφει τάχιστα ὀπίσω. Ἐὰν τὸν ἀπολέσῃ, ἀναζητεῖ αὐτὸν ἐπιμόνως, ὀσφραίνεται πανταχοῦ, ἵνα ἀνακαλύψῃ τὰ ἴχνη του, εἰς δὲ τὸν ἐπανεύρη, ὑλακτεῖ περιχαρῆς.

Ὅταν ὁ κύριός του θέλῃ νὰ παίξῃ μετ' αὐτοῦ, προτρέχει νὰ ἐννοήσῃ τὴν διαταγὴν του, βλέπει ἀτενῶς τὴν ῥάβδον ἢ τὸν λίθον, τὸν ὁποῖον θέλει νὰ ρίψῃ, παρακολουθεῖ αὐτὰ διὰ τοῦ βλέμματός του, ὅταν εἶνε ἀκόμη εἰς τὸν ἀέρα, καὶ παρακολουθεῖ ἀκόμη καὶ τὰ πηδήματα αὐτῶν, ὅταν καταπέσωσιν εἰς τὴν γῆν.

Ὁ κύων ἔχει μνήμην πολλήν· ἐπὶ ἔτη πολλὰ ἐνθυμεῖται ὅτι εἶδεν ἢ ἔμαθεν ἢ ἔπαθέ ποτε. Τὴν μορφήν, τὸν τόνον τῆς φωνῆς καὶ τὸ χρῶμα τοῦ προσώπου καὶ τῶν ἐνδυμάτων τοῦ κυρίου του ποτὲ δὲν τὰ λησμονεῖ. Ἐνθυμεῖται ἐπὶ πολλὸν χρόνον τὴν οἰκίαν, εἰς τὴν ὁποίαν τῷ ἔδωκάν ποτε κόκκαλον, καὶ συχνὰ μεταβαίνει εἰς αὐτήν. Ἐνθυμεῖται τὸ μέρος, εἰς τὸ ὁποῖον τὸν ἔδειραν, ἢ τὸν ἐλιθοβολήσαν ποτε, καὶ οὐδέποτε διαβαίνει ἐκεῖθεν. Ἄν ἀναγκασθῇ δέ ποτε νὰ διαβῇ, διαβαίνει περίφοβος, ἔχων τὴν οὐρὰν ἐν τῷ μέσῳ τῶν σκελῶν καὶ τρέχων. Ἄν κατορθώσῃ ποτὲ νὰ ἐννοήσῃ τὴν σημασίαν τῶν λέξεων «Φέρε μου τὸν πῖλον, τὴν ῥάβδον, τὰ ὑποδήματα, κλείσε τὴν θύραν, πέσε κατὰ γῆς, κοιμήσου, κάμε τὸν ἀποθαμμένον, πὼς φωνάζει ὁ κύων κλπ.», οὐδέποτε πλέον τὰ λησμονεῖ.

Ἐχει φαντασίαν πολλήν· οὐδέποτε σχεδὸν κοιμᾶται ἡσυχος· ὁ ὕπνος του διακόπτεται πολλάκις ἐκ ζῳηροτάτων ὀνειρῶν. Ονειρεύεται ὅτι ἐρίξει πρὸς ἄλλους σκύλλους, ὅτι τὸν καταδιώκουσι καὶ τὸν λιθοβολοῦσι τὰ παιδία, ὅτι τὸν καταδιώκουσιν ἄλλοι σκύλλοι, ὅτι μάχεται πρὸς αὐτούς, ὅτι ἀμύνεται, καὶ διὰ τοῦτο, ἐνῶ κοιμᾶται, μινυρίζει, ὑλακτεῖ καὶ δάκνει ὅ,τι τύχῃ εἰς τὴν κοίτην του.

Ἐχει κρίσιν πολλήν· ἐννοεῖ τὴν θέλησιν τοῦ κυρίου του ἐκ τοῦ τόνου τῆς φωνῆς, τῶν λέξεων, ἐκ τῶν χειρονομιῶν, ἐκ τῆς στάσεως καὶ ἐκ τοῦ προσώπου αὐτοῦ. Διακρίνει ἐκ τοῦ τόνου τῆς φωνῆς, ἐκ τοῦ ἤχου τοῦ βαδίσματος. ἐκ τοῦ χρώματος τῶν ἔνδυμάτων, ἐκ τοῦ προσώπου τοὺς ξένους, τοὺς οἰκείους, τοὺς φίλους, τοὺς ἐχθροὺς καὶ τὸν κύριόν του. Ὄταν ὁ κύριός του μεταβαίνει πρὸς ὅπου καὶ αὐτὸς ἐπῆγγε ποτε, μόλις κάμψῃ ὁ κύριός του τὴν ὀδόν, τὴν ἄγουσαν εἰς αὐτό, ἐννοεῖ ποῦ σκοπεύει νὰ ὑπάγῃ καὶ προπορεύεται· ἴσταται δὲ εἰς τὸ μέρος αὐτὸ τὸ γνωστόν. Ἐννοεῖ πότε ὁ κύριός του εἶνε ὠργισμένος κατ' αὐτοῦ καί, ἐὰν οὗτος λάβῃ τὴν ράβδον, γνωρίζει ὅτι θὰ ραβδισθῇ καὶ ἀρχίζει νὰ τρέμῃ. Ὄταν ἀτακτῆσθαι ποτέ, καὶ ὁ κύριός του τὸν ἀπειλῇ, γνωρίζει ὅτι δύναται τὰ ξυλισθῇ καὶ τρέμει. Ὄταν ἀνεύρῃ παιδίον τι ἢ ἄλλο πρᾶγμα ἀπολωλὸς καὶ δὲν δύναται αὐτὸς νὰ τὸ φέρῃ εἰς τὸν κύριόν του, τρέχει πρὸς αὐτόν, ἵνα ἀναγγείλῃ τούτο, ὑλακτεῖ, δακνεὶ τὸ ἔνδυμα του, ἵνα ἐγερθῇ, προτρέχει καὶ δεικνύει εἰς αὐτόν τὴν ὀδὸν καὶ τὸν τόπον, ὅπου εὐρίσκεται τὸ ἀπολωλὸς. Ὄταν ἔχῃ ἄφθονον τροφήν, καὶ περισσεύῃ τι, σκάπτει τὴν γῆν καὶ κρύπτει τὸ περισσεῦον ἐκεῖ, ἵνα φάγῃ αὐτό, ὅταν θὰ ἔχῃ τροφήν. Ὄταν φάγῃ κόκκαλα, καὶ μένωσιν εἰς τὸν στόμαχόν του θρύμματα αὐτῶν, καὶ ἐνοχλῆται, ἐννοεῖ ὅτι πρέπει νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπ' αὐτῶν, τότε τρώγει χλόην, καὶ καθαρίζεται ὁ στόμαχος αὐτοῦ. Ὄταν ἀσθεύῃ ἢ πληγωθῇ, καὶ ἀρχίζῃ ὁ ἰατρός νὰ ράπτῃ καὶ νὰ κόπτῃ αὐτόν, ἐννοεῖ ὅτι πρόκειται νὰ ἰατρευθῇ καὶ κάθηται ἡσυχος καὶ ὑποφέρει ἀγογγύστως τοὺς πόνους. Ὅσακις δὲ ἔπειτα πάθῃ τι, μεταβαίνει μόνος του εἰς τὸν ἰατρόν. Ἐπίσης, ὅταν πάθῃ ἄλλος κύων φίλος του, ὀδηγεῖ αὐτόν εἰς τὸν ἴδιον ἰατρόν.

Ὁ κύων εἶνε πολὺ μιμητικὸς προσέχει τί κάμνει ὁ κύριός του καὶ κάμνει καὶ αὐτὸς τὰ αὐτά. Ἐὰν ὁ κύριός του κάθηται εἰς τὸ παράθυρον καὶ βλέπῃ ἔξω, πηδᾷ καὶ αὐτὸς ἀμέσως εἰς ἐν κάθισμα θέτει τοὺς δύο πόδας εἰς τὸ παράθυρον καὶ βλέπει καὶ αὐτὸς ἔξω. Ὄταν ὁ κύριός του σκάπτῃ εἰς τὸν κῆπον, ἀρχίζει καὶ αὐτὸς νὰ



καλίξη με τοὺς πόδας του τὸ χῶμα. Ὅταν ἡ ὑπηρετρία λαμ-  
άνη τὸ καλάθιον της, ἵνα ὑπάγῃ εἰς τὴν ἀγοράν, ζητεῖ καὶ αὐτὸς  
ἀ λάβῃ ἄλλο, καί, ὅταν λάβῃ αὐτό, τὸ κρατεῖ προσεκτικὰ καὶ  
ἰνεί τὴν οὐράν του ἐκ τῆς πολλῆς εὐχαριστήσεως.

Ἐπειδὴ ὁ κύων εἶνε τὸ νοημονέστατον πάντων τῶν ζώων, διὰ  
οὗτο καὶ μαθάνει τόσα, ὅσα οὐδὲν ἄλλο ζῷον δύναται νὰ μάθῃ.  
Μαθάνει νὰ ἴσταται ὀρθός, νὰ βαδίξῃ διὰ τῶν δύο ποδῶν, νὰ φέρῃ  
τὴν ράβδον καὶ τὰς ἐμβάδας τοῦ κυρίου του. νὰ χορεύῃ, νὰ πηδᾷ  
καὶ νὰ παριστᾷ διαφόρους κωμωδίας. Ἐπίσης μαθάνει νὰ ἐκτελῇ  
καὶ ἄλλας ἐργασίας πολὺ σπουδαίας· μαθάνει νὰ φέρῃ τὰ ὀψώνια  
ἐκ τῆς ἀγορᾶς, νὰ μεταφέρῃ τὰς ἐπιστολάς ἐκ τῆς μιᾶς πόλεως  
εἰς τὴν ἄλλην, νὰ ζητῇ καὶ νὰ εὐρίσκῃ τὰ θηρία καὶ τὰ πτηνὰ  
εἰς τὰς λόχμας, νὰ σώξῃ ἀνθρώπους κινδυνεύοντας νὰ πνιγῶσιν  
εἰς τὴν θάλασσαν ἢ νὰ παγώσωσιν εἰς τὰς χιόνας. Ἀλλὰ πάντα  
ταῦτα δύναται νὰ μάθῃ, ὅταν διδάσκηται διὰ τρόπον ἡμέρου καὶ  
καλοῦ καὶ ὄχι διὰ τῆς ράβδου καὶ τῆς μάστιγος· διότι τότε φοβεῖ-  
ται, συγχύζεται, δὲν μαθάνει εὐκόλως καὶ γίνεται κακός.

Ἀλλά, ὅσον μεγάλη καὶ ἄν εἶνε ἡ νοημοσύνη αὐτοῦ, αἱ ἠθικαὶ  
αὐτοῦ ἀρεταὶ εἶνε πολὺ μεγαλύτεραι ταύτης. Ὁ κύων εἶνε ἀφωσι-  
μένος καὶ πιστὸς εἰς τὸν κύριόν του ἀγαπᾷ αὐτὸν ἐξ ὅλης ψυχῆς.  
ὑπακούει εἰς αὐτὸν ὄχι ἐκ φόβου, ἀλλ' ἐξ ἀγάπης, καὶ ἀκολουθεῖ  
αὐτὸν πανταχοῦ. Ὅταν ἀπολέσῃ αὐτὸν, κλίνει περίλυπος τὴν κεφα-  
λήν πρὸς τὰ κάτω καὶ τρέχει πρὸς ἀναζήτησιν αὐτοῦ· τρέχει ὀλί-  
γον. ἴσταται ἡσυχος, σκέπτεται, ἐπιστρέφει πάλιν ὀπίσω, ἴσταται  
εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τῆς ὁδοῦ ἡσυχος, σκέπτεται καὶ πάλιν τρέχει.  
Μεταβαίνει εἰς πάσας τὰς οἰκίας, εἰς πάντα τὰ καταστήματα, εἰς  
πάντας τοὺς δρόμους καὶ τὰς πλατείας, ὅπου εἶχέ ποτε συνοδεύσῃ  
αὐτόν· ἐὰν δὲ εὔρῃ τὰ ἴχνη του, τρέχει δρομαίως παρακολουθῶν αὐτὰ  
καί, ὅταν ἐπὶ τέλους τὰ εὔρῃ πλέον, πηδᾷ, σκιριτᾷ καὶ ὑλακτεῖ περι-  
χαρῆς. Εἶδη τινὰ τῶν κυνῶν εἶνε ἀνδρειότατα· ὀρμῶσι μετὰ κατα-  
πληκτικῶς ἀφοβίας κατὰ τῶν λύκων, τῶν ἄρκτων, τῶν κάπρων,  
τῶν ταύρων, τῶν λεόντων, τῶν κλεπτῶν, τῶν ληστῶν καὶ τῶν ἐνό-

πλων στρατιωτῶν. Πλείστοι δὲν ἐγκαταλείπουσι τοὺς κυρίους τῶν κατὰ τοὺς κινδύνους, ἀλλ' ὑπερασπίζουσιν αὐτοὺς καὶ μὲ θυσίαν τῆς ζωῆς τῶν ἀκόμη. Πολλοὶ κύνες, ὅταν δολοφοιηθῇ ὁ κύριος αὐτῶν, εὐρίσκουσι καὶ δεικνύουσι διὰ τῶν ὑλακῶν τοὺς δολοφύνους αὐτοῦ· ἄλλοι, ὅταν ἀποθάνῃ ὁ κύριός τῶν λυποῦνται βαθύτατα καὶ γίνονται ἰσχνότατοι· ἄλλοι μεταβαίνουσι καθ' ἑκάστην εἰς τὸν τάφον αὐτοῦ· ἄλλοι μένουσι πλησίον τοῦ νεκροῦ κυρίου αὐτῶν ἄσιτοι ἐπὶ ἡμέρας πολλὰς καὶ ἀποθνήσκουσι.

Ὁ κύων εἶνε πολὺ φιλότιμος καὶ πολὺ ἀγαθός. Χαίρει, ὅταν τὸν ἐπαινώσι καὶ τὸν βραβεύωσι, καὶ λυπεῖται, ὅταν τὸν ἐπιπλήττωσι καὶ τὸν τιμωρῶσι. Ἐιθυμείται ἐπὶ μακρὸν χρόνον τὰς θωπείας καὶ τὰς εὐεργεσίας καὶ λησμονεῖ ἀμέσως τὰς τιμωρίας καὶ τὰς βλάβας. Ὅταν ἀτακτῆσθαι ἀποσύρεται ὑπὸ τὴν τράπεζαν καὶ ἐκεῖ κάθηται ἥσυχος καὶ περίλυπος· ὅταν δὲ τὸν φωνάξῃ ὁ κύριός του, δὲν προσέρχεται μετὰ προθυμίας, ἀλλὰ κλίνων τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω καὶ συρόμενος διὰ τῆς κοιλίας προσέρχεται ἀργὰ ἀργὰ καὶ ὑφίσταται τὴν τιμωρίαν, χωρὶς καθόλου νὰ φωνάξῃ. Μόνον ἀναστενάξει βαθέως. Ἐπειτα κατησχυμμένος ἀποσύρεται εἰς μίαν γωνίαν καὶ κάθηται ἥσυχος καὶ περίλυπος. Ἐχει πολὴν διάκρισιν· ὅταν ὁ κύριός του μεταβῇ εἰς ξένην τιὰ οἰκίαν, ἔρχεται καὶ αὐτός, ἀλλὰ μένει ἥσυχος. Κάθηται εἰς μίαν γωνίαν καὶ περιμένει. Αἰσθάνεται ὅτι δὲν εἶνε ἐκεῖ ἡ οἰκία του καὶ ὅτι δὲν εἶνε συγκεχωρημένον εἰς αὐτὸν νὰ κάμῃ ὅτι θέλῃ. Ἀνέχεται τὰς ὑλακὰς καὶ τὰς ἀπειλὰς καὶ τῶν εὐτελεστατῶν κυναρίων τῆς οἰκίας· τὰ ὅποια, εἰάν ἦσαν ἐκτὸς τῆς οἰκίας του θὰ ἦτο ἰκανὸς νὰ κατασπαράξῃ. Ἀνέχεται τὰς ἀπειλὰς καὶ τὰ λακτίσματα τῶν ὑπηρετῶν καὶ τῶν ὑπηρετριῶν, καὶ τῶν μικρῶν παιδιῶν ἀκόμη, χωρὶς καθόλου νὰ προσπαθῆσθαι νὰ ἀμυνθῇ. Εἶνε φιλελεύθερος· τὸ δέσμιον τὸ μισεῖ πολὺ. Ὅταν εἶνε δεμένος, προσπαθεῖ ἐκ παντὸς τρόπου νὰ λυθῇ καὶ νὰ ἐλευθερωθῇ. Ὅταν τοῦτο δὲν εἶνε δυνατόν, ἀναστενάξει, δακρύει, δὲν τρώγει καὶ γίνεται κατηφής. Ὅταν ἐξελθῇ, πηδᾷ, τρέχει, ὑλακτεῖ καὶ χαίρει ὑπερβολικά.

Εὐχαριστεῖται εἰς τὴν συναναστροφὴν, ἰδίως τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν κυνῶν τοῦ αὐτοῦ εἴδους. Κύνες ἄλλου εἴδους δὲν συναναστρέφεται εὐχαρίστως. Μετὰ τῶν ὁμοίων του τρέχει ἐπάνω, κάτω, παίζει ζωηρῶς καὶ χαίρει ὑπερβολικά. Ἐνίοτε γίνονται ἀναμεταξύ των φίλοι πιστοί, ἀγαπῶνται πολὺ καὶ βοηθοῦνται ἐν καιρῷ κινδύνου. Τινὲς κύνες μάλιστα γίνονται φίλοι καὶ τῆς γάττας καὶ τῶν ἵππων καὶ τῶν πτηνῶν τῆς οἰκίας.

Εἶνε πολὺ φιλόστοργος ἢ θήλεια κύων φροντίζει πολὺ καὶ μετὰ μεγίστης στοργῆς διὰ τὰ σκυλλάκια τῆς, εἰτοιμάζει δι' αὐτὰ κοίτην θερμὴν καὶ ἀπαλὴν καὶ ὑπερασπίζει αὐτὰ κατὰ παντὸς ἐχθροῦ μετὰ πολλῆς γενναιότητος καὶ αὐταπαρνήσεως.

Μετὰ τῶν τόσῳ πολλῶν καὶ μεγάλων ἀρετῶν ἔχουσιν οἱ κύνες καὶ τινὰς κακίας. Πάντες εἶνε φιλέριδες, οὐδὲ τῶν ἀσθενεστάτων καὶ τῶν μικροτάτων ἐξαιρουμένων. Οὗτοι τρέχουσι κατόπι τῶν μεγαλυτέρων καὶ ἰσχυροτέρων, ὑλακτοῦσι καὶ δάκνουσι τὴν κινήμην αὐτῶν. Ὁ μέγας καὶ ἰσχυρὸς καθόλου δὲν προσέχει εἰς αὐτοὺς, ὅταν ὁμῶς τῷ γίνωσι πολὺ ὀχληροί, τότε στρέφεται, δάκνει ἓνα ἐξ αὐτῶν καὶ φεύγει. Ὁ δηχθεὶς ὠρύεται φοβερὰ, ἀλλὰ μετὰ τινα καιρὸν ἀρχίζει πάλιν τὰ ἴδια. Τινὲς μόλις ἴδωσιν ἀλλήλους μακρόθεν ὀρμῶσι κατ' ἀλλήλων καὶ δάκνουνται λυσσωδῶς. Δύναται τις νὰ λάβῃ καὶ τοὺς δύο καὶ νὰ τοὺς ρίψῃ εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ αὐτοὶ πάλιν ἐξακολουθοῦσι τὴν μάχην καὶ μάλιστα ἔτι μανιωδέστερον. Σπανιώτατα κύνες συντρώγουσιν ἐν ὁμοιοίᾳ· πολλάκις δι' ἐν κόκκαλον σπαράττουσιν ἀλλήλους.

Ὁ κύων εἶνε ὑποκείμενος καὶ εἰς τὸ δεινότατον νόσημα τῆς λύσσης.

Ἐνεκα τῶν πολλῶν καὶ διαφόρων προτερημάτων αὐτῶν εἶνε τὰ διάφορα εἶδη τῶν κυνῶν κατὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους τρόπους χρήσιμα καὶ ἀναγκαῖα εἰς τοὺς ἀνθρώπους· τινὲς φυλάττουσι τὰς οἰκίας, τὰς αὐλάς, τὰ κτήματα, τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιά τῶν ἀνθρώπων· ἄλλοι ἀκολουθοῦσι καὶ φυλάττουσι τὰ πρόβατα καὶ τὰς ἀγέλας τῶν βοῶν· ἄλλοι συνοδεύουσι τοὺς ἵππους καὶ τὰς ἀμάξας

τῶν ἀγωγέων· ἄλλοι σφύζουσιν ἀνθρώπους καταποντιζομένους εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης· ἄλλοι σφύζουσιν ἀνθρώπους καλυπτομένους ὑπὸ τῆς χιόνος· ἄλλοι καταδιώκουσι τοὺς μῦς καὶ τοὺς ἀσπάλλακας· ἄλλοι εὐκολύνουσι τὰ μέγιστα τοὺς κυνηγούς εἰς τὴν θήραν τῶν ὀρτύγων, τῶν περδίκων, τῶν λαγῶν καὶ τῶν κουνελίων· ἄλλοι βοηθοῦσι τὰ μέγιστα διὰ τῆς ἀνδρείας αὐτῶν τοὺς κυνηγούς εἰς τὴν θήραν τῶν ἀγρίων θηρίων, τῶν λύκων, τῶν ἄρκτων, τῶν κάπρων, τῶν πανθήρων, τῶν ταύρων καὶ τῶν λεόντων· ἄλλοι συντελοῦσι τὰ μέγιστα εἰς τὴν εὔρεσιν, τὴν καταδίωξιν καὶ τὴν σύλληψιν τῶν κλεπτῶν καὶ τῶν ληστῶν καὶ τῶν πολεμίων κατὰ τὰς μάχας. Ἐπειτα πολλοὶ λαοὶ μεταχειρίζονται αὐτοὺς ὡς ζῶα φορτηγὰ· ἄλλοι τοὺς ζευγνύουσιν εἰς τὰ ἔλκηθρα· ἄλλοι τοὺς μεταχειρίζονται εἰς τὴν ἀλιείαν· ἄλλοι τρώγουσι τὸ κρέας αὐτῶν· ἄλλοι μεταχειρίζονται τὸ δέρμα αὐτῶν πρὸς ἐνδυμασίαν καὶ ἄλλοι κατασκευάζουσιν ἐξ αὐτῶν βύρσας.

Ε'. ΤΟ ΚΑΚΟΝ ΤΙΜΩΡΕΙΤΑΙ  
ΤΟ ΑΓΑΘΟΝ ΒΡΑΒΕΥΕΤΑΙ

67. Ὁ Ῥακώκης καὶ ὁ υἱὸς του.

(Αἰλιανός, Ποικίλη Ἱστορία Α', 35)

Εἷς τινα χώραν τῆς Ἀσίας ἀνθρώπος τις, Ῥακώκης καλούμενος, εἶχεν ἑπτὰ υἱούς. Τούτων ὁ νεώτατος Καρτώμης καλούμενος, ἦτο ἐλεεινὸς καὶ ἀθλιὸς νέος. Ἦτο ἀθάδης, ὀκνηρὸς, ἄσωτος, δὲν ἠγάπα τοὺς ἀδελφούς του, δὲν ἐτίμα τοὺς γονεῖς του, δὲν ἐσέβετο τὸν Θεόν. Ὁ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἦσαν περίλυποι καὶ ἀνήσυχτοι. Προσεπάθησαν νὰ διορθώσωσιν αὐτὸν διὰ συμβουλῶν, δι' ἐπιπλήξεων, διὰ τιμωριῶν, ἀλλ' οὐδὲν κατέρθωσαν.

Ὁ πατήρ ἀπελπισθεὶς περὶ τῆς διορθώσεως τοῦ κακοῦ αὐτοῦ τέκνου συνέλαβεν αὐτό, ἔδεσε διὰ σχοινίων τὰς χεῖρας αὐτοῦ καὶ τὸ ἔφερεν εἰς τοὺς δικαστάς. Διηγῆθη εἰς αὐτοὺς τὴν κακὴν αὐτοῦ δια-

ωγήν, τὴν κακὴν αὐτοῦ συμπεριφορὰν, τὰς αἰσχρὰς αὐτοῦ πράξεις, τὴν μεγάλην ἀνησυχίαν καὶ βλάβην, τὴν ὁποίαν ἐπροξένει εἰς τὴν οἰκογένειαν, καὶ παρεκάλει αὐτοὺς νὰ τὸ θυσιάσωσιν, ἀφοῦ δὲν ἔθελε διορθωθῆ. Οἱ δίκασται ἀκούσαντες ταῦτα ἐδικαίωσαν τὸν πατέρα. Ἄλλὰ, ἐπειδὴ δὲν ἐτόλμων αὐτοὶ νὰ καταδικάσωσιν τὸ παιδίον εἰς θάνατον, ἔστειλαν καὶ τοὺς δύο εἰς τὸν βασιλέα.

Ὁ βασιλεὺς ἀκούσας τὸν πατέρα κατηγοροῦντα τὸν υἱὸν καὶ ζητοῦντα τὸν θάνατον αὐτοῦ τὸν ἠρώτησε· «Καὶ δύνασαι νὰ ἴδῃς μὲ τοὺς ὀφθαλμούς σου τὸν υἱὸν σου ἀποθνήσκοντα;». — «ὦ! βεβαίωτατα!» ἀπεκρίθη ὁ πατήρ. «Εἰς τὸν κῆπὸν μου, ὅταν ἐργάζωμαι, βασιλεῦ, τὸ αὐτὸ βλέπω. Ὅταν ἐκ τῶν μαρουλίων ἀποσπῶ τὰ μικρὰ βλαστάρια καὶ ρίπτω αὐτὰ μακρὰν, τὰ μαρούλια ὅχι μόνον δὲν λυποῦνται διὰ τὴν τοιαύτην ἀφαίρεσιν, ἀλλὰ μάλιστα χαίρουσι πολὺ, θάλλουσι ζωηρότερον καὶ γίνονται μεγαλύτερα καὶ γλυκύτερα. Καὶ ἡ οἰκογένειά μου, βασιλεῦ, ὅταν ὁ ἄθλιος οὗτος ἐκλείψῃ, θὰ ἡσυχάσῃ, καὶ τὰ χρήματα, τὰ ὅποια διὰ τόσων κόπων κερδαίνουσιν οἱ ἀδελφοὶ του καὶ ἐγώ, δὲν θὰ ἀφανίζονται, καὶ δυστυχεῖς συγγενεῖς καὶ φίλοι θὰ βλέπωσιν ὠφέλειάν τινα ἐξ ἡμῶν.»

Ὁ βασιλεὺς ἀκούσας ταῦτα ἐπήνεσε τὸν Ῥωκόκη καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἓνα τῶν βασιλικῶν δικαστῶν, εἰπὼν πρὸς τοὺς παρόντας ὅτι ἐκεῖνος, ὅστις περὶ τῶν ἰδίων αὐτοῦ παιδῶν τοιαῦτα φρονεῖ καὶ ἀποφασίζει, βεβαίως καὶ περὶ τῶν ξένων ὑποθέσεων θὰ εἶνε δίκαιος κριτής. Συνεχώρησε δὲ καὶ τὸν νέον, εἰπὼν εἰς αὐτὸν ὅτι πάραυτα θὰ καταδικάσῃ αὐτὸν εἰς θάνατον καὶ θὰ διατάξῃ, μάλιστα ἄνευ ἀναβολῆς καὶ νὰ θανατώσωσιν αὐτόν, ἀφοῦ πρότερον τὸν βασανίσωσι πολὺ, ἂν ἀμέσως ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης δὲν διορθωθῆ.

### 68. Οἱ γέρανοι τοῦ Ἰβύκου.

(Παροιμιογράφοι· Ἑλληνες Ζηνοβίος 1,37 — Διογενιανὸς 1,35 — Μακάριος 1,50 — Ἀποστόλιος 1.85 — Εὐδοκία, Ἰωνιά 509, σελ. 247)

Οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες ἠγάπων τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς ἐορτάς. Ἐπειδὴ δὲ ἦσαν διηρημένοι εἰς πολλὰς μικρὰς πολιτείας, ἐκάστη

(ΤΑΞΙΣ ▲'.)

8

τούτων εἶχε κατὰ διαφόρους ἐποχὰς τοὺς ἰδίους αὐτῆς ἀγῶνας καὶ τὰς ἰδίας αὐτῆς ἑορτάς. Εἰς τινὰς ἐξ αὐτῶν συνηθροίζοντο πολλοὶ ἐρχόμενοι ἐκ τῶν διαφόρων χωρῶν τῆς Ἑλλάδος, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ πολλοὶ ποιηταὶ καὶ μουσικοὶ καὶ παλαισταὶ πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ διαγωνισθῶσι καὶ βραβευθῶσι.

Τοιοῦτοι ἀγῶνες καὶ τοιαῦται ἑορταὶ ἐγίνοντο εἰς τὸν Ἴσθμὸν τῆς Κορίνθου καὶ ἐκαλοῦντο Ἴσθμια. Πάντες ἠτοιμάζοντο καὶ ἐγκαίρως ἀνεχώρουν ἐκ τῆς πατρίδος των, ἵνα παρευρεθῶσιν εἰς αὐτά. Ἐκ τοῦ Ῥηγίου, λαμπρᾶς ἐν Ἰταλίᾳ ἑλληνικῆς πόλεως, ἐξεκίνησε καὶ ὁ Ἴβυκος, περίφημος κιθαρωδὸς εἰς τὸν ὅποιον ὁ Θεὸς ἐχάρισε κάλλιστον δῶρον, τὸ δῶρον τῆς μουσικῆς. Πάντες οἱ Ἕλληνες ἐγινώριζον τὸ ὄνομα τοῦ Ἴβυκου. Ἡ φήμη αὐτοῦ παντοῦ εἶχε φθάσει, καὶ πάντες ἦσαν ἀνυπόμονοι νὰ ἀκούσωσιν αὐτὸν εἰς τὰ Ἴσθμια. Ἀλλὰ περισσότερον πάντων ἀνυπόμονοι ἦσαν εἰς τὴν Κόρινθον ἐκεῖνοι, οἵτινες ἔμελλον νὰ ὑποδεχθῶσι καὶ νὰ φιλοξενήσωσι τὸν μέγαν καλλιτέχνην. Μετὰ πόσης χαρᾶς θὰ τὸν ἔβλεπον ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν καὶ πόσην μεγάλην τιμὴν θὰ ἐλάμβανον νὰ φιλοξενήσωσι τὸν Ἴβυκον, τὸν ἔξοχον καλλιτέχνην!

Ὁ Ἴβυκος ἔπρεπε νὰ διασχίσῃ μέγα πέλαγος, ἵνα ἔλθῃ ἐκ τῆς Ἰταλίας εἰς τὴν Ἑλλάδα· ἀλλ' ὁ Θεὸς ἔσωσεν αὐτὸν ἐκ πάντων τῶν κινδύνων, καὶ ἀβλαβῆς ἔφθασε πλησίον τῆς Κορίνθου. Διέκρινε μάλιστα τὴν ἀκρόπολιν αὐτῆς, τὸν Ἀκροκόρινθον. Ἐνώπιόν του ἐξετείνετο ὠραιότατον δάσος ἐκ πεύκων, ἀφιερωμένον εἰς τὸν θεὸν Ποσειδῶνα. Μετὰ μεγάλης εὐλαβείας εἰσέδυσεν εἰς αὐτὸ ὁ εὐσεβὴς καλλιτέχνης καὶ παρὰ τὸν βωμὸν τοῦ θεοῦ προσηυχῆθη εὐχαριστήσας αὐτὸν, διότι τόσους κινδύνους τῆς θαλάσσης ἀβλαβῆς διήλθε καὶ ὑγιῆς ἔφθασεν εἰς τὴν ἀγαπητὴν Ἑλλάδα. Μετὰ τὴν προσευχὴν ἐξηκολούθησε διὰ μέσου τοῦ δάσους τὸν δρόμον του.

Πάντα περὶ αὐτὸν ἦσαν ἤσυχα. Οὐδὲν ἐκινεῖτο. Μόνον ὁ γλυκὺς ψίθυρος τῶν ἐλαφρῶς ὑπὸ τοῦ ἀνέμουσειομένων φύλλων τῶν δένδρων ἤκούετο. Μόνον σύντροφον κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν του εἶχε στίφος γεράνων, οἱ ὅποιοι ἐκ τῶν βορείων καὶ ψυχρῶν τόπων φεύγοντες ἐπέ-



ων εἰς τοὺς νοτίους καὶ θερμούς. Μετὰ πολλῆς χαρᾶς ὁ Ἴβυκος εἶδε  
τὴν πτηνὰ καὶ ἐξ ὅλης καρδίας ἐχαιρέτισε ταῦτα καὶ εἶπε· «Χαί-  
ετε, ἀγαπητὰ πτηνά, τὰ ὅποια καὶ εἰς τὴν θάλασσαν μὲ συνωδεύ-  
σατε. ὡς ἀγαθὸν οἰωνὸν τῶν θεῶν σὰς θεωρῶ. Ἡ τύχη μου εἶνε ὁμοία  
ἐν τὴν ἰδικὴν σας. Καὶ σεῖς καὶ ἐγὼ μακρόθεν ἐρχόμεθα καὶ φιλόξε-  
νον στέγην ζητοῦμεν. Ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ νὰ ἐπιτύχωμεν ὅ, τι πο-  
δοῦμεν».

Καὶ φαῖδρος προχωρεῖ καὶ ταχύνει τὸ βῆμα. Εὐρίσκειτο πλέον ἐν  
τῷ μέσῳ τοῦ ἄλλους καὶ ἠτοιμάζετο νὰ διέλθῃ στενὴν γέφυραν,  
ὅτε ἐξαίφνης πηδῶσι δύο κακούργοι καὶ κλείουσι τὸν δρόμον. Νὰ  
ἀγωνισθῇ κατὰ κακούργων ὁ καλλιτέχνης δὲν ἠδύνατο· αἱ χεῖρές  
τοῦ μόνον τὰς λεπτὰς χορδὰς τῆς λύρας εἶχον συνηθίσῃ νὰ κρού-  
ωσιν. Ἐπικαλεῖται τὴν βοήθειαν τῶν ἀνθρώπων. Ὑψώνει τὴν φωνήν  
του πρὸς τὸν Θεόν. Ἀλλά, ὅσον μακρὰν καὶ ἂν φθάσῃ ἡ φωνή του,  
οὐδεὶς φαίνεται ἐνταῦθα. Ἀπελπισία κατέλαβε τὴν ψυχὴν τοῦ Ἴ-  
βυκου καὶ πικρὸν παράπονον ἐξῆλθεν ἐκ τῶν χειλέων αὐτοῦ· «Ἄχ!  
ἔπρεπε λοιπὸν ἐδῶ εἰς ξένην γῆν, ἐγκαταλελειμμένος καὶ ἄκλαυτος  
νὰ ἀποθάνω ὑπὸ κακούργου χειρὸς κακοποιῶν ἀνθρώπων, χωρὶς οὐδ'  
ἐκδικητὴν τοῦλάχιστον νὰ εὕρω; Θεέ μου! Θεέ μου!» Καὶ βαρέως  
ὑπὸ τῶν κακούργων πληγωθεὶς κατέπεσεν εἰς τὴν γῆν. Τὸ βλέμμα  
του εἶχε σκοτισθῇ, καὶ μόλις ἠδυνήθη νὰ διακρίνῃ τὸ ἀγαπητὸν εἰς  
αὐτὸν στίφος τῶν γεράνων, οἱ ὅποιοι ἐπέτων ἄνωθεν αὐτοῦ. Τότε  
μετ' ὅλης τῆς δυνάμεως, ἣτις ἔμενεν εἰς τὴν ψυχὴν του, ἐφώναξεν·

« Ἀπὸ σὰς, ἀπὸ σὰς, ἀγαπητὰ μου πτηνά, ἐὰν οὐδεμίαν ἀνθρω-  
πίνην φωνὴν ἀκουσθῇ, ἄς ὑψωθῇ τρομερὰ ἡ κατηγορία κατὰ τῶν δολο-  
φόνων μου». Ταῦτα εἶπε, καὶ οἰδῶθαλμοῖ του ἐκλείσθησαν διὰ πικρῆς.

Τὸ νεκρὸν σῶμα τοῦ Ἴβυκου, ἐντὸς τοῦ ἄλλους εὐρισκόμενον,  
εὐθὺς μετ' ὀλίγον ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ διαβατῶν, ἂν καὶ πολὺ εἶχον  
παραμορφώσῃ αὐτὸ αἰ πληγαί. Πρῶτος ἔσπευσεν εἰς τὸν τόπον τοῦ  
κακούργηματος ὁ φίλος, ὁ ὅποιος μετὰ τύσης χιρᾶς περιέμενε νὰ  
φιλοξενήσῃ τὸν ἐνδοξον κιθαρωδόν. Διακρούων ἐνηγαλίσθη τὸν  
νεκρὸν καὶ διὰ φωνῆς, ὑπὸ τῶν λυγμῶν διακοπτομένης, εἶπεν·  
« Ἐπρεπε λοιπὸν τοιουτοτρόπως νὰ σὲ ἐπανεύρω ἐγὼ, ὁ ὅποιος

ἤλπιζον νὰ θέσω ἐπὶ τῆς κεφαλῆς σου τὸν στέφανον τῆς νίκης, στέφανον λαμπρὸν καὶ ἔνδοξον!».

Θρηνοῦντες ἤκουσαν πάντες οἱ ξένοι, οἱ ὁποῖοι εἶχον συναθροισθῆ ἐκεῖ, τοὺς λόγους τούτους. Ἡ Ἑλλάς πᾶσα μεγάλην θλίψιν ἤσθάνθη. Ἠφανίσθη τόσον ἀθλίως καὶ τόσον ἀδίκως μέγας μουσικός! Τὸ πλῆθος τρομερὰ ὠργισμένον κατὰ τῶν ἀγνώπτων δολοφόνων ὤρμησεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ διοικητοῦ καὶ ἐζήτει παρ' αὐτοῦ φεβερὰν τιμωρίαν τῶν κακούργων. Ἀλλὰ ποῦ νὰ ἀνεύρωσι τὰ ἔχνη αὐτοῦ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀπειροῦ πλήθους, τὸ ὅποτον ἐκεῖ εἶχε συρρέυση; Τίνες ἦταν ἄρα γε οἱ ἐλεεινοὶ δολοφόνοι, οἱ ὁποῖοι ἐτόλμησαν νὰ φονεύσωσι τὸν ἄριστον μουσικόν; Ἦσαν λησταί, οἱ ὁποῖοι ἀνάδρωα ἐνεδρεύοντες ἐφόνευσαν αὐτόν, ἢ ἐχθροὶ τινε, ὁ ὁποῖος ἐκ φθόνου ἐτόλμησε τοιαύτην πράξιν; Μόνον ὁ Ἥλιος ἠδύνατο νὰ εἶπῃ τοῦτο· ὁ Ἥλιος, ὅστις κατὰ πᾶσαν τὴν γῆν καταλάμπων τὰ πάντα βλέπει καὶ τὰ πάντα γνωρίζει. Ἴσως κατὰ τὴν ὥρην ταύτην ὁ ἄθλιος δολοφόνος, ἐνῶ τρομερὰ τιμωρία τὸν ἀνεμενεν, ἦτο ἀναμεμιγμένος εἰς τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων καὶ εἰσῆρχετο εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐλάμβανε μέρος εἰς τὰς γινόμενας θυσίας, τὰς ὁποίας εὐτεβεῖς πολῖται μετὰ μεγάλης εὐλαβείας ἀσκεπεῖς προσέφερον εἰς τὸν Θεόν, καὶ τὰ πάντα μετὰ τὴν παρουσίαν του ἐμόλυνεν, οὔτε τὰ ἱερὰ σεβόμενος οὔτε τὴν ὄργην τοῦ Θεοῦ φοβούμενος. Ἴσως καὶ εἰς τὸ θέατρον ἀκόμη εὐρίσκετο· διότι τίς ἠδύνατο νὰ εὔρη αὐτόν ἐν τῷ μέσῳ χιλιάδων ἀνθρώπων, οἵτινες πυκνοὶ ἐπὶ τῶν ἐδρῶν τοῦ θεάτρου ἐκάθηντο; Ἐνταῦθα ἦσαν πολῖται ἐκ πάντων τῶν ἐλληνικῶν τόπων, καὶ ἐκ τῶν μακρὰν καὶ ἐκ τῶν πλησίον κειμένων. Τίς ἠδύνατο νὰ μετρήσῃ αὐτούς; Τίς ἠδύνατο νὰ εἶπῃ τὰ ὀνόματα αὐτῶν; Ἐκ τῶν Ἀθηνῶν, ἐκ τῆς Αὐλίδος, ἐκ τῆς Φωκίδος, ἐκ τῆς χώρας τῶν Σπαρτιατῶν, ἐκ τῶν ἀπομακρυσμένων ἀκτῶν τῆς Ἀσίας, ἐκ τῆς Ἰταλίας καὶ ἐκ τῶν πασῶν τῶν νήσων εἶχον προσέλθῃ καὶ πάντες μετὰ μεγάλης προσοχῆς ἠκούοντο τὰ σοφὰ ἄτμματα τοῦ ἄδοντος χοροῦ.

Ἐνῶ δὲ πάντες ἦσαν προσηλωμένοι εἰς τὸ ἁρμονικώτατον ἄσμα

τοῦ χοροῦ, κατανυκτικώτατα ἄδοντας, «Οὐδὲν τὸν μέγαν Θεὸν  
 λανθάνει, αὐτὸς τὰ πάντα γινώσκει. Οὐδὲν τὸν ἄγρυπνον αὐτοῦ  
 ὀφθαλμὸν δικφεύγει, αὐτὸς τὰ πάντα βλέπει. Οὐδέποτε οὐδὲν  
 κηκούργημα ἔμεινεν ἀτιμώρητον, πάντοτε βαρύτατα ὀδίκαιος Θεὸς  
 τιμωρεῖ τὸν οἰανδήποτε ἁμαρτίαν ἁμαρτήσαντα», αἴφνης ἐκ τῆς  
 ἀνωτάτης βαθμίδος τοῦ θεάτρου ἠκούσθη φωνὴ λέγουσα «Τιμόθεε,  
 Τιμόθεε, ιδέ, ιδέ τοὺς γεράνους τοῦ Ἰβύκου». Καὶ ἀληθῶς ἔσκο-  
 τίσθη πάραυτα ὁ οὐρανὸς καὶ ὑπεράνω τοῦ θεάτρου εἶδον πάντες  
 ἁμαυρὸν στίφος γεράνων, οἱ ὅποιοι ἐπέτων. Τοῦ Ἰβύκου τὸ προσ-  
 φιλὲς ὄνομα συγκινεῖ πάντων τὰς καρδίας, καὶ νέα λύπη κατα-  
 λαμβάνει αὐτούς. Ὅπως δὲ εἰς τὴν θάλασσαν τὸ ἐν κύμα ἔρχεται  
 κατόπιν τοῦ ἄλλου, τοιοῦτοτρόπως ἀπὸ στόματος εἰς στόμα ταῦτα  
 λέγονται· «Πῶς; Οἱ γέραναι τοῦ Ἰβύκου; Τοῦ Ἰβύκου, τὸν ὅποιον  
 πάντες θρηνοῦμεν; τὸν ὅποιον χεῖρ δολοφόνου ἐθανάτωσε; Τίνα  
 σχέσιν ἔχουσιν οἱ γέραναι πρὸς τοῦτον; Τί σημαίνουν ταῦτα;»

Αἱ φωναὶ ἐγένοντο ζωηρότεραι καὶ πάντες περίεργοι διὰ ταῦτα  
 ἐφώναξαν· «Προσεῖξατε! τοῦτο ἔχει σημεσίαν ὅχι μικράν. Ὁ  
 φονεὺς παραδίδεται μόνος. Συλλάβετε τοῦτον, ὅστις εἶπε ταῦτα,  
 καὶ ἐκεῖνον πρὸς τὸν ὅποιον εἶπεν αὐτά. Ὁ εὐσεβὴς κιθαρωδὸς  
 χωρὶς αἰτίαν καὶ σκληρῶς ἐθανατώθη, καὶ ὁ Θεὸς μᾶς παραδίδει  
 τοὺς φονεῖς του». Τοιαῦτά τινα εἰς ὅλον τὸ θεάτρον ἠκούοντο.

Ἐκεῖνος δέ, ὅστις εἶπε, «Τιμόθεε, ιδέ τοὺς γεράνους τοῦ  
 Ἰβύκου», καὶ ὁ ἄλλος, πρὸς τὸν ὅποιον εἶπε ταῦτα, ὠχροὶ καὶ  
 τετραγαμμένοι οὐδὲ λέξιν ἠδυνήθησαν νὰ εἴπωσι. Τὸ πλῆθος ὤρμησε  
 κατ' αὐτῶν καὶ συλλαβὸν αὐτοὺς πάραυτα τοὺς ἔφερον εἰς τὸ  
 δικαστήριον. Ἐκεῖ τρέμοντες ὠμολόγησαν τὸ φρικτὸν κηκούργημα  
 αὐτῶν. Ἀπειρον πλῆθος εὐρίσκετο ἐκεῖ· πάντες δὲ ἐθαύμασαν  
 καὶ εἶπον· «Οὐδὲν μένει μέχρι τέλους κεκρυμμένον. Ὁ Θεὸς εἶνε  
 αὐστηρὸς τιμωρὸς τῶν ἀσεβῶν καὶ κακοποιῶν ἀνθρώπων».

— Δὲν βλέπει ὁ τυφλός, ἀλλὰ βλέπει ὁ Θεός.

— Ἔσσι δίκης ὀφθαλμός, δε τὰ πάνθ' ὀρεῖ.

— Οὐδὲν κρυπτόν, ὃ οὐ μὴ φανερόν γενήσεται.

### 69. Ὁ ἱερεὺς τοῦ Διονύσου Μακαρεὺς.

(Διλιανός, Ποικίλη Ἱστορία II'. 2)

Ἐν τῇ ἑλληνικῇ νήσῳ Μυτιλήνῃ ἔζη ποτὲ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἱερεὺς τις, Μακαρεὺς ὀνομαζόμενος, ἱερουργῶν εἰς τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ Διονύσου. Ὁ κόσμος ἐτίμα καὶ ἐσέβετο αὐτὸν πολὺ. Ἦρχοντο καὶ ἐζήτουν τὴν συμβουλήν αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν σπουδαίαν περίστασιν καὶ ἐνεπιστεύοντο εἰς αὐτὸν τὰ χρήματά των καὶ τὰ κειμήλιά των ἄνδρες καὶ γυναῖκες. Ἐθεωρεῖτο ὡς ἄνθρωπος ἐνάρετος καὶ σεβάσμιος.

Πλούσιός τις ξένος ἦλθέ ποτε πρὸς αὐτὸν καὶ κατέθηκε τὰ χρήματα αὐτοῦ πρὸς φύλαξιν. Ὁ ἱερεὺς ἔσκαψεν ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ τοῦ ναοῦ ἕνα βαθὺν λάκκον καὶ κατέθηκεν αὐτὰ ἐκεῖ. Μετὰ τινα χρόνον ἦλθεν ὁ πλούσιος ξένος καὶ ἐζήτησε τὰ χρήματα αὐτοῦ. Ὁ ἱερεὺς ὠδήγησεν αὐτὸν εἰς τὸ ἱερόν τοῦ ναοῦ, ὅπου εἶχε τεταμμένα τὰ χρήματα, καὶ ἐκεῖ, ἀφροῦ ἔκλεισε τὰς θύρας, λαμβάνει ἕνα πέλεκυν, κτυπεῖ τὸν ξένον καὶ φονεύει αὐτόν. Ἐπειτα ἐξάγει τὰ χρήματα ἐκ τοῦ λάκκου, ρίπτει τὸ πτώμα εἰς αὐτὸν καὶ κκλύπτει αὐτὸ διὰ χώματος, θέτει τὰ χρήματα εἰς τὸν κόλπον του καὶ ἔρχεται εἰς τὴν οἰκίαν του χαίρων διὰ τὸν πλοῦτον, τὸν ὁποῖον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπέκτησεν.

Ἀλλά, ἂν τις κακὰ πράττων διαφεύγῃ ἐνίοτε τὰ ὄμματα τῶν ἀνθρώπων, ὑπάρχει ὅμως ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ ὀφθαλμὸς τις ἀκοίμητος, ὅστις τὰ πάντα βλέπει, καὶ τὸν ὁποῖον αὐδεῖς ποτε εἶνε δυνατόν νὰ διαφύγῃ. Ὀλίγον χρόνον μετὰ τὸ μικρὸν τοῦτο κακούργημα ἦλθεν ἡ ἐορτὴ τοῦ Διονύσου. Ὁ ἱερεὺς ἐνδεδυμένος τὰ λαμπρότατα αὐτοῦ ἱερατικὰ ἐνδύματα πρὸ ἀπείρου λαμπροφρομένου πλήθους προσέφερε θυσίαν εἰς τὸν Διόνυσον. Οἱ δύο μικροὶ παῖδες αὐτοῦ ἀπελθόντες εἰς τὴν οἰκίαν ἠθέλησαν νὰ ἀπομιμηθῶσι τὴν θυσίαν τοῦ πατρὸς αὐτῶν. Ἐρχονται λοιπὸν εἰς τὸν βωμὸν τῆς οἰκίας καὶ ἐκεῖ ἀρχίζουσι τὴν ἱερουργίαν. Θέτει ὁ εἰς τὸν πρῶτον κληρον αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ, λαμβάνει ὁ ἄλλος ἕνα πέλεκυν, δίδει μίαν εἰς αὐτὸν καὶ ἀποκόπτει τὴν κεφαλὴν. Θόρυβος μέγας εἰς τὴν

οικήαν. Φωναί, κλαυθμοί, κακὸν μέγα! Ἀκούει ἡ μήτηρ τὸν θόρυ-  
βον, τρέχει πρὸς τὰ τέκνα αὐτῆς, βλέπει τὸ ἐν ἐσφαγμένον καὶ τὸ  
ἄλλο κρατοῦν τὸν πέλεκυν καθημκτωμένον εἰς τὴν χεῖρα! Ἐξω  
φρενῶν ἀρπάζει μίαν σχίζαν, καταφέρει αὐτὴν μὲ θυμὸν εἰς τὴν  
κεφαλήν τοῦ ζῶντος τέκνου της καὶ ἀφήνει αὐτὸ νεκρὸν. Ὁ θόρυ-  
βος γίνεται ἔτι μεγαλύτερος καὶ αἱ φωναὶ ἔφθασαν μέχρι τοῦ ναοῦ  
τοῦ Διονύσου. Ἀκούει τὰ συμβάντα ὁ ἱερεὺς, ἀφήνει τὴν ἱερουρ-  
γίαν, τρέχει εἰς τὴν οἰκίαν, βλέπει τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κρατοῦσαν  
τὴν σχίζαν εἰς τὴν χεῖρα καὶ πρὸ τῶν ποδῶν αὐτῆς τὰ δύο τέκνα  
αὐτοῦ νεκρά, ἀνακτείνει τὴν ῥάβδον, ἣν ἐκράτει εἰς τὰς χεῖράς του  
καταφέρει αὐτὴν κατὰ τῆς κεφαλῆς τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, σχίζει  
αὐτὴν εἰς δύο, καὶ ἀφήνει αὐτὴν νεκράν. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῶν πτω-  
μάτων τῶν τέκνων του καὶ τῆς γυναικὸς ἐνθυμεῖται τὸν σφα-  
γέντα ξένον, ταρασσεται καὶ προφέρει ἀσυνάρτητά τινα περὶ πε-  
λέκως, περὶ χρημάτων, περὶ ξένου, περὶ ἱερῶν, περὶ λάκκου, περὶ  
αἱμάτων, περὶ θείας δίκης. Ὁ κόσμος, ὅστις ἦτο ἐκεῖ, ἀκούει ταῦτα  
καὶ ἐξηγεῖ αὐτὰ κατὰ διαφόρους τρόπους. Ἡ φρίκη εἶνε μεγάλη.  
Συνάζεται κόσμος πολὺς, γίνονται γνωστὰ πάντα τὰ πραχθέντα  
καὶ λεχθέντα, συλλαμβάνεται ὁ ἱερεὺς ὑπὸ τῆς ἐξουσίας, ἀνα-  
κρίνεται, βασανίζεται καὶ μαρτυρήσας τὸ ἀνόσιον κακούργημα  
ἐκπνέει ἐν μέσῳ τῶν βασανιστηρίων. Ἐρχεται ἔπειτα εἰς τὸν  
ναὸν ὁ κόσμος, σκάπτουσιν εἰς τὸ ἱερόν, εὐρίσκουσι τὸ πτώμα  
τοῦ ξένου καὶ ἐνταφιάζουσιν αὐτὸ μετὰ μεγάλης πομπῆς.

Οὕτω τιμωρεῖ ὁ Θεὸς τοὺς κακοὺς.

— Ἀμαρτίαι γονέων παιδεύουσι τέκνα.

— Ἀργὰ ἀλέθουσιν οἱ μύλοι τῶν θεῶν, ἀλέθουσιν ὅμως πολὺ  
λεπτά.

## 70. Δάμων καὶ Φιντίας.

(Ἰάμβλιχος, Περὶ τοῦ Πυθαγορικοῦ βίου, κεφ. 33.234. — Πορφύριος,  
Πυθαγόρου βίος 60, 61).

Ἡ Σικελία εἶνε νῆσος μεγάλη, κειμένη πρὸς δυσμὰς τῆς Ἑλλά-  
δος. Ἐπὶ τῆς νήσου ταύτης κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ὑπῆρχον

πολλάι καὶ μεγάλαι ἑλληνικαὶ πόλεις, τῶν ὁποίων ἡ μεγίστη καὶ πολυανθρωποτάτη καὶ πλουσιωτάτη ἐκαλεῖτο Συράκουσαι.

Οἱ Ἕλληνες, οἱ κατοικοῦντες ἐνταῦθα, ἐθεωροῦντο εὐτυχεῖς. Ἄλλ' ἡ εὐτυχία αὕτη δὲν ἦτο ἀληθής. Ἐλείπε τὸ πολυτιμότεον ἀγαθόν, ἡ ἐλευθερία. Οἱ Συρακούσιοι ὑπέφεραν πολλὰ ἔκ τινος σκληροῦ τυράννου, Διονυσίου καλουμένου. Πότε ὁ εἷς ἐσυκοφαντεῖτο καὶ πότε ὁ ἄλλος καὶ πάντες σκληρότατα ἐτιμωροῦντο. Αἱ μητέρες ἦσαν ἀπαρηγόρητοι διὰ τὸν θάνατον τῶν υἱῶν των, αἱ ἀδελφαὶ ἐθρήνουν τοὺς ἀδελφούς, καὶ πᾶσαν τὴν μεγάλην καὶ πλουσίαν πόλιν κατεῖχε πένθος καὶ ἀπελπισία. Οἱ ἀγαθοὶ καὶ φιλότιμοι πολῖται δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ ὑπομείνωσι τὴν ἀγριότητα τοῦ τυράννου, πρὸ πάντων ὅμως οἱ νέοι ἦσαν πολὺ ὠργισμένοι κατ' αὐτοῦ.

Μεταξὺ τῶν νέων ὑπῆρχε καὶ τις, Φιντίας ὀνομαζόμενος, φιλοτιμότεος καὶ ἀνδρειότατος. Ὁ Φιντίας ἐμίσει πολὺ τὸν σκληρὸν τύραννον, τὸν παραίτιον πάντων τῶν κακῶν, τὰ ὅποια ὑπέφερον ἡ πατρίς του. Ἀπεφάσισε λοιπὸν ν' ἀπαλλάξῃ αὐτὴν ἐκ τοῦ θηριώδους τούτου τυράννου, καὶ νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς συμπολίτας του. Ἡμέραν τινὰ λαβὼν ἐγχειρίδιον καὶ κρύψας αὐτὸ ὑπὸ τὸ ἔνδυμά του ἐπορεύθη πρὸς τὰ ἀνάκτορα καὶ προσέχων μὴ τὸν ἰδῆτις εἰσῆλθεν εἰς αὐτά. Μετὰ μεγάλης ἀταραξίας ἐστάθη ὀπισθεν στύλου τινὸς καὶ περιέμενε τὸν τύραννον νὰ ἐξελθῇ. Μετ' ὀλίγον ἐφάνη ὁ τύραννος ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῶν σώματοφυλάκων αὐτοῦ. Ὁ Φιντίας νομίσας ὅτι εἶνε κατάλληλος ἡ στιγμή ἐξώρμησεν ἐκ τῆς κρύπτης κρατῶν σφιγκτὰ τὸ ἐγχειρίδιον. Πρὶν ὅμως πλησιάσῃ τὸν τύραννον ἐφώρμησεν κατ' αὐτοῦ οἱ ἀκόλουθοί του καὶ μεθ' ὅλην τὴν μανιώδη ἀντίστασιν, μεθ' ὅλον τὸν ἥρωικὸν ἀγῶνα τοῦ Φιντίου συνέλαβον αὐτόν. Ὁ Διονύσιος ὠχρὸς καὶ τρέμων ἀνέμενε τὸ τέλος τῆς πάλης, ἥτις πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἐγένετο. Ἐπὶ τέλους οἱ ἀκόλουθοί του ἀφώπλισαν τὸν Φιντιαν καὶ μετὰ πολλοῦ κόπου ἔφεραν αὐτόν πρὸς τὸν Διονύσιον. Ὁ τύραννος ἀνέπνευσε καὶ ῥίψας ἄγριον βλέμμα πρὸς αὐτόν τὸν ἠρώτησε· «Τί ἐζήτεις κρατῶν τὸ ἐγχειρίδιον εἰς τὰς χεῖρας; λέγε». — «Νὰ ἀπαλλάξω τὴν πατρίδα μου



του τυράννου», εἶπεν ἀταράχως ὁ Φιντίας. — «Καλά», εἶπεν ὁ τυράννος, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ σταυροῦ θά μετανοήσης». — «Εἶμαι ἔτοιμος», εἶπε, «νὰ ἀποθάνω, οὐδὲ παρακαλῶ νὰ μοὶ χαρίσης τὴν ζωὴν. Μίαν μόνον χάριν ἀναγκάζομαι νὰ ζητήσω. Ἐχῶ ἀδελφὴν πολὺ ἀγαπητὴν, ἣ ὁποία εἶνε ἡραβωνισμένη. Ζητῶ λοιπὸν προθεσμίαν τριῶν ἡμερῶν, ὅπως ὑπανδρεύσω αὐτήν. Σοὶ ἀφήνω δὲ τὸν φίλον μου ἐγγυητὴν. Τοῦτον, ἐὰν δὲν ἐπανέλθω, δύνασαι νὰ κρεμάσης».

Ὁ τυράννος ἀκούσας ἐμειδίασε μειδιάμα πονηρὸν καί, ἀφοῦ ὀλίγον ἐσκέφθη, εἶπε· «Σοὶ παρέχω τὴν προθεσμίαν, τὴν ὁποίαν ζητεῖς· ἀλλὰ μάθε ὅτι, ἐὰν κί τρεῖς ἡμέρξει παρέλθωσι, καὶ δὲν ἐπανέλθῃς, τότε ὁ φίλος σου θά σταυρωθῇ, καὶ σὺ θά μείνης ἐλεύθερος. Ἀπαλλάττεσκι ἀπὸ τὴν τιμωρίαν».

Ὁ Φιντίας ἔσπευσε πρὸς τὸν φίλον του Δάμωνα. Τὸν εὗρεν εἰς τὴν οἰκίαν του. «Δάμων», τῷ εἶπε, «τὸ σχέδιόν μου ἀπέτυχεν· διὰ τῆς ζωῆς μου θά πληρώσω τὸ τόλμημά μου· ὁ τυράννος διέταξε νὰ με κρεμάσωσι. Μοὶ ἔδωκεν ὅμως τριῶν ἡμερῶν προθεσμίαν, ἵνα ὑπανδρεύσω τὴν ἀδελφὴν μου. Ἐδῶκα εἰς αὐτὸν ἐγγυητὴν σέ. Μείνε λοιπὸν σὺ εἰς τὰς χεῖράς του, ἕως ὅτου ἐπανέλθω ἐγώ».

Ὁ Δάμων οὐδὲν εἶπε. Σιωπῶν ὁ πιστὸς φίλος ἐνηγκαλίσθη τὸν Φιντίαν καὶ παρευθὺς ἀναχωρεῖ καὶ παραδίδεται εἰς τὸν τυράννον. Τὴν αὐτὴν στιγμὴν ὁ Φιντίας ἐξεκίνησε καί, πρὶν εἰς τὸν οὐρανὸν φανῆ ἢ τρίτη αὐγὴ, παρέδωκεν εἰς τὸν γαμβρὸν τὴν ἀδελφὴν του καὶ ἐσπευγμένως ἀνεχώρησε πάραυτα φοβούμενος μὴ παρέλθῃ ἡ προθεσμία.

Ἐτρεχε καθ' ὁδὸν καὶ ἰδρῶς ἄφθονος ἔρρεεν ἐκ τοῦ μετώπου του. Ἄλλ' αἴφνης κατάμαυρα καὶ ὀγκώδη νέφη ἤρχισαν νὰ καλύπτωσι τὸν οὐρανόν. Μετ' ὀλίγον ἐνόμιζέ τις ὅτι δὲν ἦτο πλέον ἡμέρα. Ἀστραπαὶ διέσχιζον ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μέχρι τοῦ ἄλλου ἄκρου τὸν οὐρανόν καὶ βρονταὶ τρομεραὶ ἤκούοντο. Τὰ πτηνὰ περίφοβα ἐκρύπτοντο εἰς τοὺς θάμνους καὶ τὰ ζῶα ἐκπεπληγμένα κατέφευγον εἰς τὰς φωλεάς των. Ἄλλ' ὁ Φιντίας ἔτρεχε καὶ ἀδιακόπως ἔτρεχε. Μίαν ἀκόμη, ἀλλὰ φοβερωτάτη βροντὴ ἤκούσθη καὶ

πάραυτα ἐπηκολούθητεν αὐτὴν βραχδαιοτάτη βροχή. Ἐνόμιζέ τις ὅτι ἦνοιξαν οἱ κοιταράκια τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὅτι ποταμοὶ ἔρρεον ἐκ τοῦ καταμαύρου θύλου αὐτοῦ. Οἱ λάκκοι καὶ αἱ φάραγγες εἶχον πληρωθῆ ὕδατος, τὸ ὅποιον μετὰ δεινοῦ πικτάγου κατέρρεεν ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν ὄρεων. Τὸ ρεῦμα καὶ τῶν ποταμῶν εἶχεν ὑπερμέτρως ἐξογκωθῆ καὶ ἀφρίζον κατήρχετο. Ὁ Φιντίας, ὅσον ἡ θύελλα ἠΰξανε, τόσον περισσότερον ἔτρεχεν. Ἐπρεπε νὰ διέλθῃ ποταμὸν ὄχι μακρὰν ἀπ' ἐκεῖ ρέοντα. Ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ τούτου ὑπῆρχε λιθίνη γέφυρα ἀρκετὰ μεγάλη. Ὁ Φιντίας μετὰ πολὺν δρόμον ἦτο πλέον πλησίον αὐτῆς, ὅτε αἴφνης τρομερὸς κρότος ἠκούσθη καὶ ἡ μεγάλη γέφυρα ἐξηφανίσθη. Τὸ μανιώδες ρεῦμα παρέσυρεν αὐτήν. Ἀπαρηγόρητος ὁ Φιντίας ἐπλανᾶτο κατὰ μῆκος τῆς ὄχθης· ὅσον δὲ μακρὰν καὶ ἂν ἔρριπτε τὸ βλέμμα, οὐδὲ ἐν πλοιάριον διέκρινε, τὸ ὅποιον ἠδύνατο νὰ διαπεραιώσῃ αὐτὸν εἰς τὸν ἀντικρὺ ποθητὸν τόπον. Ἡ ἀνησυχία του ἦτο μεγίστη. Ὁ ἄγριος ποταμὸς ὀλονὲν ὀρητικώτερος κατήρχετο καὶ τὰ ὕδατα ἐξωγκοῦντο· ὁ δὲ Φιντίας εἶχε πλέον ἐνώπιόν του θάλασσαν ἀπέραντον. Ἀπελπισία κατέλαβε τὴν ψυχὴν του, ἔβλεπε τὴν ἀπέναντί του ὄχθην καὶ ἤρχισε νὰ κλαίῃ. Ὑψώσας δὲ τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανὸν ἰκέτευσε τὸν Θεὸν λέγων· «Θεέ μου κράτησον τὴν μανίαν τοῦ ποταμοῦ· αἱ ὄροι ταχέως πκέρχονται· ὁ ἥλιος εὐρίσκεται πλέον εἰς τὸ μέσον τοῦ οὐρανοῦ, καὶ, ἐὰν δύσῃ καὶ δὲν φθάσῃ εἰς τὴν πόλιν, ὁ ἀτυχὴς μου φίλος ἀποθνήσκει».

Ἐν τούτοις τὸ ρεῦμα ἀκατάσχετον προχωρεῖ, καὶ ὁ ποταμὸς κυλῖει κύματα ἐπὶ κυμάτων. Αἱ ὄροι ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην, παρέρχονται. Ἡ στενοχωρία τοῦ Φιντίου φθάνει εἰς τὸ ἀκρότατον σημεῖον. Ἐπικαλεῖται τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ ῥίπτεται εἰς τὸ ρεῦμα. Διὰ τῶν ἰσχυρῶν βραχιόνων διασχίζει αὐτό. Κολυμβᾷ καὶ ἀδιακόπως κολυμβᾷ. Ὁ πόθος τοῦ νὰ προφθάσῃ καὶ νὰ σώσῃ τὸν φίλον του ἦτο μέγας. Ὁ Θεὸς τὸν εὐσπλαγχνίσθη, καὶ, ἀφοῦ πολὺ ἐκοπίασε καὶ πολὺ ἐκινδύνευσε, κατώρθωσε τέλος νὰ πλησιάσῃ εἰς τὴν ἀντικρὺ ὄχθην καὶ ἀβλαβῆς νὰ ἐξέλθῃ.

Ἄμα ἐπάτησεν εἰς τὴν ξηράν, εὐχαρίστησε τὸν Θεὸν καὶ πάραυτα ἐτάχυνε τὸ βῆμα καὶ εἰσῆλθεν εἰς ἀτραπὸν τινα διερχομένην διὰ μέσου τοῦ πυκνοῦ δάσους.

Εἶχεν ἤδη παρέλθῃ ἡ θύελλα. Ὁ ἥλιος ἔλαμπεν εἰς τὸν ὀρίζοντα προσεγγίζων εἰς τὴν δύσιν του. Ὁ Φιντίας κατάκοπος καὶ κάθιδρος ἐξηκολούθει νὰ τρέχῃ. Ἐκεῖ που πλησίον, εἰς τι ἀπόκρυφον μέρος τοῦ δάσους, ἐνήδρευον λησταί, οἵτινες ἰδόντες τὸν Φιντιάν καὶ νομίσαντες ὅτι ἔχει χρήματα ἐξῆλθον ἐκ τῆς κρύπτῃς αὐτῶν καὶ παραταχθέντες ἔκλεισαν τὴν ἀτραπὸν. Ὅτε ὁ Φιντίας ἐπλητίασεν, οἱ λησταὶ ὤρμησεν κατ' αὐτοῦ. «Τί θέλετε;» εἶπεν ὁ Φιντίας, ὠχρὸς ἐξ ὀργῆς· «οὐδὲν ἔχω πλὴν τῆς ζωῆς· καὶ αὐτὴ δὲν εἶνε ἰδική μου· τὴν χρεωστῶ εἰς τὸν τύραννον». Οἱ λησταὶ ἐπέμενον. Ἡ ὥρα παρήρχετο. Ὁ Φιντίας ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ του ἀρπάξει ἐκ τῆς χειρὸς ἐνὸς τῶν ληστῶν τὴν μάχαιραν καὶ ὑψώσας αὐτὴν ὡς μαινόμενος φωνάζει· «Ἀθλιοι, ὀπίσω, λυπήθητε τὸν ἑαυτὸν σας». Οἱ λησταὶ ἠθέλησεν νὰ ὀρμήσωσι κατ' αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ Φιντίας τρεῖς ἐξ αὐτῶν κτυπήσας διὰ τῆς μάχαιρας ἐξῆπλωσε κατὰ γῆς. Οἱ λοιποὶ τρομάξαντες ἔγιναν ἄφροντοι.

Ὁ ἥλιος ἔρριπτε τὰς τελευταίας αὐτοῦ ἀκτῖνας ἐπὶ τῆς γῆς, ὅτε ἐλεύθερος πλέον ὁ Φιντίας διατρέχει τὴν ἀτραπὸν, ἐξέρχεται ἐκ τοῦ δάσους καὶ προχωρεῖ εἰς τὴν πρὸς τὰς Συρακούσας ἄγουσαν.

Κατὰ τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ διέκρινε δύο ὁδοιπόρους συνομιλοῦντας. Ὅτε ἐπλησίασεν, ἤκουσεν αὐτοὺς λέγοντας· «Τώρα τὸν δυστυχῆ ἀναβιβάζουσιν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ». Ὁ Φιντίας οὔτε κἀν ἐστράφη νὰ ἴδῃ τίνες ἦσαν. Ἡ στενοχωρία καὶ ἡ λύπη τὸν ἐπνίγον. Ἐτάχυνε τὸ βῆμα, ὅσον ἠδύνατο, καὶ οἱ πόδες του ἐνόμιζέ τις ὅτι ἦσαν πετρωτοί.

Αἱ ἀκτῖνες τοῦ δύοντος ἡλίου ἐχρύσουν ἀκόμη τοὺς περίξ λόφους καὶ εἰς τὸ βάθος τοῦ ὀρίζοντος ἤρχισαν νὰ διακρίνωνται αἱ ἐπάλλξεις τῶν τείχων τῶν Συρακουσῶν. Οὐδεὶς ἐραίνετο καθ' ὁδόν. Γλυκεῖα ἐλπίς ἐγεννήθη εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ὅτε μάλιστα καὶ τὴν μεγάλην πύλην τῆς πόλεως διέκρινεν. Ἐνόμισεν ὅτι ἐξῆλθεν ἐκ τῆς

πύλης ἄνθρωπος γνωστός. Ὀλίγον ἐπροχώρησε καὶ ἀμέσως ἀνεγνώρισε τὸν Φιλόστρατον, τὸν πιστὸν καὶ ἀφωσιωμένον φύλακα τοῦ οἴκου του. Τρέχει πρὸς αὐτὸν καὶ ἐκ τῆς ταραχῆς δὲν ἠδύνατο νὰ λαλήσῃ. Ὁ Φιλόστρατος ὠχρὸς ἐκ τοῦ τρόμου λέγει πρὸς αὐτόν· «Ὅπισω, κύριε· ἀδύνατον πλέον νὰ σώσῃς τὸν φίλον σου. Σῶσον τοῦλάχιστον τὴν ἰδικήν σου ζωὴν. Ὁ Δάμων ταύτην τὴν στιγμήν ἀποθνήσκει. Ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν μετὰ σταθερότητος ἀνέμενε τὴν ἐπιστροφὴν σου. Ἡ χλεύη τοῦ τυράννου δὲν κατώρθωσε νὰ ἀφαιρέσῃ τὴν πίστιν, τὴν ὁποίαν πρὸς σέ ἔδειξεν. Ἀλλὰ σὺ φύγε, φύγε· δὲν πρέπει νὰ πιστεύῃς εἰς ὑποσχέσεις τυράννου».

—«ὦ, καὶ ἂν εἶνε ἀργὰ πλέον», ἀπεκρίθη ὁ Φιντίας, «καὶ ἂν δὲν δύναμμι νὰ ἔλθω σωτὴρ εἰς τὸν πιστόν, εἰς τὸν ἀγαπητόν μοι Δάμωνα, ἄς μὲ ἐνώσῃ τοῦλάχιστον ὁ θάνατος μετ' αὐτοῦ. Δὲν θὰ καυχῆθῃ ὁ αἰμοβόρος τύραννος ὅτι φίλος παρέβη τὸ πρὸς φίλον καθήκον. Ἄς θυσιάσῃ δύο θύματα εἰς τὴν ἀγρίαν ψυχὴν του· ἄς πιστεύῃ ἕμως ὅτι ἡ πίστις καὶ ἡ ἀγάπη δὲν ἔλειψαν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου».

Ὁ ἥλιος ἐν τῷ μεταξὺ ἔδυσε, καὶ καταπόρφυρος ἐφάνετο ὁ οὐρανός. Ὁ Φιντίας εἰσῆλθεν εἰς τὴν πύλην τῆς πόλεως καὶ ἀμέσως εἶδεν εἰς τὸ ἀπέναντι μέρος τὸν σταυρόν, τὸν ὁποῖον ἀπὸ πολλῆς ὥρας εἶχον στήσῃ. Πλήθος ἀπειρον εἶχε συναθροισθῆ εἰς τὴν πλατεῖαν καὶ περίεργοι πάντες ἴσταντο πέριξ τοῦ στρατοῦ. Κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν ἐπεχείρουν νὰ ἀνασύρῳσι διὰ σχοινίου τὸν γενναῖον Δάμωνα ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Τότε ὁ Φιντίας τρέχων ὡς μαινόμενος ἤρchiσε νὰ ἀπωθῆ ἰσχυρῶς τὸ πυκνὸν πλῆθος καὶ μετὰ μεγάλην ἀγωνίαν φθάσας πλησίον τοῦ σταυροῦ ἐξέβαλε τρομερὰν φωνήν, ἡ ὁποία ἐφόβησε πάντας. «Στῆτε», εἶπεν. «Ἐμέ, δῆμιε, ἐμέ. Ἴδου εἶμαι παρὼν ἐγώ, διὰ τὸν ὁποῖον αὐτός ὁ σταυρούμενος ἔγινεν ἐγγυητής». Ταῦτα εἰπὼν ἐρρίφθη εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ φίλου του καὶ ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἔκλαιον ἐκ χαρᾶς καὶ λύπης ἀμφοτέροι. Ἐκπληξίς κατέλαβε τὸν κόσμον. Οὐδεὶς ὀφθαλμὸς ἔμεινεν ἀδάκρυ-

τος, και πάντες μετὰ μεγίστης συγκινήσεως εἶχον ἐστραμμένα τὰ βλέμματα πρὸς τὸ σπάνιον σύμπλεγμα, τὸ ὁποῖον πρὸ αὐτῶν ἔβλεπον. Οἱ ὑπηρετὰι τοῦ τυράννου πάραυτα ἔσπευσαν καὶ ἀνήγγειλαν πρὸς αὐτὸν ὅτι ὁ Φιντίας, πιστὸς εἰς τὸν λόγον του, ἔφθασεν, ἵνα σταυρωθῇ. Ὁ Διονύσις ἐξεπλάγη. Ἐφαίνεται ἀπίστευτον εἰς αὐτὸν τὸ πρᾶγμα. Ἐνόμιζεν ὅτι διηγοῦνται εἰς αὐτὸν μῦθον καὶ διέταξε νὰ ὀδηγήσωσιν ἐνώπιόν του τοὺς δύο φίλους. Ὁ Δάμων καὶ ὁ Φιντίας ὠδηγήθησαν εἰς τὰ ἀνάκτορα. Τὸ πλῆθος ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔκθαμβον εἶδε τὰ γενόμενα ἐν τῇ πλατείᾳ, συνώδευσε τοὺς δύο φίλους χειροκροτοῦν καὶ μεγαλοφώνως ἐπαινοῦν αὐτούς.

Ὁ Διονύσις ἀνυπόμονος περιέμενεν. "Ὅτε δ' ἐπλησίασεν, ἔρριψε τὰ βλέμματά του πρὸς αὐτούς καὶ ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἀποθαυμάζων ἐσιώπα. Ὁ τυράννος τὸ πρῶτον νῦν ἠσθάνθη συγκίνησιν ἐν τῇ καρδίᾳ του. «Μοῦ συνεχινήσατε τὴν καρδίαν», εἶπε· «σὺς θαυμάζω καὶ τοὺς δύο. Ἐδείξατε ὅτι ἡ πίστις καὶ ἡ ἀγάπη δὲν εἶνε μόνον λόγοι. Ἐπιθυμῶ νὰ ζῆτε εὐτυχεῖς καὶ νὰ δεχθῆτε μίαν μόνον παράκλησίν μου. Ἐχετε καὶ ἐμὲ σύντροφόν σας. Ἐὰν δεχθῆτε τὴν παράκλησίν μου ταύτην, ἃς εἶμαι ἐγὼ ὁ τρίτος φίλος εἰς τὸν φιλικὸν δεσμόν, ὁ ὁποῖος σὺς συνδέει».

— Ὅπ' εὔρε φίλο ἀκριβό, εὔρε μεγάλο θησαυρό.

— Ὁ φίλος σὲ μιὰ ὥρα ἀξίζει μία χώρα.

— Ὁ φίλος ὁ καλὸς ἔς τὴν ἀνάγκη φαίνεται.

— Φίλου πιστοῦ οὐδὲν ἀντάλλαγμα.

## 71. Αἰνεῖου εὐσέβεια.

(Αἰλιανός, Ποικίλη Ἱστορία Γ' 22)

"Ὅτε οἱ Ἕλληνες κατὰ τὸ 1184 περίπου πρὸ Χριστοῦ ἐκურίευσαν τὸ Ἰλιον, τὴν πρωτεύουσαν τῆς Τρωάδος, διέταξαν τοὺς κατοίκους νὰ ἀφήσωσι τὴν πατρίδα των καὶ νὰ φύγωσι μακρὰν εἰς ἄλλους τόπους. Ἐφευγον λοιπὸν οἱ δύστυχεῖς κλαίοντες καὶ οὐδὲν ἔχοντες. Ἐπειτα οἱ Ἕλληνες εὐσπλαγχνίσθησαν αὐτούς καὶ ἐπέτρεψαν εἰς ἕκαστον νὰ λάβῃ ἐκ τῆς οἰκίας του ὅ,τι ἤθελεν, ἀλλ' ὄχι πολλά, μόνον ἓν, ὅ,τι ἐθεώρει ἕκαστος πολυτιμώ-

τερον, καὶ νὰ ἀπέλθῃ. Ἄλλος ἐλάμβανεν ἄλλο. Οἱ πλείστοι ἐλάμβανον χρήματα, κοσμήματα καὶ σκευὴ πολυτίμα. Ὁ Αἰνεΐας, ἐκ τῶν εὐγενεστέρων κητοίκων καὶ τῶν γενναιοτέρων στρατηγῶν τῆς κυριευθείσης πόλεως, ἔλαβε τοὺς θεοὺς τῶν πατέρων αὐτοῦ καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς οἰκίας. Τούτους ἐθεώρησεν ὡς πολυτιμότερον πάντων, ἐξ ὧν εἶχεν εἰς τὴν οἰκίαν του.

Οἱ Ἕλληνες ἰδόντες τὴν θεοσέβειαν τοῦ ἀνδρὸς συνεκινήθησαν καὶ ἐπέτρεψαν εἰς αὐτὸν νὰ πάρῃ καὶ δεύτερον πρᾶγμα ἐκ τῆς οἰκίας του. Ὁ Αἰνεΐας λαβὼν τὴν ἄδειαν ταύτην ἔλαβε τὸν γέροντα πατέρα αὐτοῦ εἰς τοὺς ὄμους καὶ ἀπῆλθεν. Ἡ βαθυτάτη αὕτη εὐσέβεια πρὸς τοὺς γονεῖς συνεκίνησε βαθύτατα τοὺς Ἕλληνας, καὶ ἀπεφάσισαν εἰς ἄνδρα τόσον τιμῶντα τοὺς γονεῖς αὐτοῦ νὰ προσενεχθῶσιν ὡς φίλοι. Ἐπέτρεψαν λοιπὸν εἰς αὐτὸν νὰ λάβῃ πάντα ὅσα εἶχεν ἐν τῇ οἰκίᾳ του καὶ μετ' αὐτῶν νὰ ἀπέλθῃ, ὅπου ἤθελε.

—«*Νόμος γονεῦσιν ἰσοθέους τιμὰς νέμειν*».

Σοφοκλῆς.

## 72. Ἄναπις καὶ Ἀμφίνομος, οἱ εὐσεβέστατοι υἱοί.

(Ἀνθολογία 3, 17. Πισυανίας 10, 28, 2. Λυκοῦργος κατὰ Λεωκράτους 95—97. Ἀριστοτέλης περὶ κόσμου 400 α' 33. Κόωνος διηγήσεις 43, Στράβων 6, 269).

Ὅτε ποτὲ ἐξερράγησαν οἱ κρατῆρες τῆς Αἴτνης, καὶ φλόγες ἐξ αὐτῶν ἐξεπέμποντο, καὶ μύδροι ἐξεσφενδονίζοντα, καὶ ρύακες πυρὸς ἀνέβλυζον, οἱ κάτοικοι τῆς Κατάνης, πόλεως πλησίον τοῦ ἠφαιστείου τούτου κειμένης, θέλοντες νὰ διασωθῶσιν ἐκ τοῦ ὀλέθρου ἔσπευσαν νὰ φύγωσι. Φέροντες δ' ἕκαστος ὅσα ἠδύνατο πλείοτερα ἐκ τῶν πολυτιμοτάτων αὐτῶν χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν σκευῶν καὶ κοσμημάτων ἔφευγον, ὅπου ἠδύνατο.

Μεταξὺ τῶν σπευσάντων νὰ φύγωσιν ἦσαν καὶ δύο εὐγενέστατοι καὶ πλουσιώτατοι νέοι, ὁ Ἄναπις καὶ ὁ Ἀμφίνομος. Οὗτοι ἀντὶ παντὸς ἄλλου πολυτίμου πράγματος ἀναθέντες ἐπὶ τοὺς



μοις αὐτῶν ὁ μὲν τὸν γηραιὸν πατέρα, ὁ δὲ τὴν γηραιὰν μητέρα ἔτρεχον ὅσον ἠδύναντο ταχύτερον. Ὁ ῥύαξ τοῦ πυρὸς ἐπι-καταλαβὼν τοὺς καταφορτωμένους ἐκ τῶν πολυτίμων χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν ἀντικειμένων φεύγοντας κατέκαυσεν αὐτούς. Ὅτε ἔμως ἔφθασε καὶ εἰς τοὺς δύο εὐσεβεστάτους τούτους νέους, τὸν Ἄναπιν καὶ τὸν Ἀμφίνομον, σεβασθεὶς τρόπον τινὰ τὴν ἀγίαν πράξιν αὐτῶν, περιεσχίσθη καὶ διέρρευσε ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ ἀριστερῶν ἀφήσας τὸν τόπον, εἰς τὸν ὅποιον ἦσαν αὐτοί, ὅπως ἔθικτον καὶ αὐτοὺς σώους. Οἱ Σικελιώται μετὰ τὴν κατάπαυσιν τοῦ κακοῦ ἐκάλεσαν τὸν τόπον τοῦτον «Εὐσεβῶν χώραν». Μετ' ὀλίγον ἀνήγειραν καὶ λιθίνους ἀνδριάντας εἰς τοὺς εὐγενεστάτους τούτους νέους πρὸς τιμὴν τῆς ἐνκρητωτάτης πράξεως αὐτῶν πρὸς ἀνάμνησιν τῆς εὐλαβείας καὶ τοῦ σεβασμοῦ, τὸν ὅποιον καὶ αὐτὰ τὰ ἄψυχα εἰς τὰς ὑψίστας ἀρετὰς δεικνύουσιν. Οἱ ποιηταὶ καὶ οἱ ἱστοριογράφοι ἐξύμνησαν πολλάκις τὴν ὑψίστην ταύτην αἰκὴν εὐτέθειαν πρὸς τοὺς γονεῖς. Αἱ δὲ Συράκουσαι καὶ ἡ Κατάνη διαρκῶς κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἤριζον περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν δύο τούτων εὐσεβεστάτων νέων.

### 73. Μονόλογος Σωκράτους.

«Ποῦ ἤμουνα; τί εἶδα; θεῖο τραγοῦδι θαρρῶ πῶς ἦτο τῶνειρό μου.— Ἀκόμη εἶν' ἡ ψυχὴ μου σεβασμὸ γεμάτη.— Ὅσ' ὠραῖο λιβάδι, λαὸς πολὺς τριγύρω, μοῦ φάνηκε ἔς τὸν ὕπνο μου πῶς ἤμουν. Βουνάκι χαροπὸ ἦτο ἐμπρὸς μου, καὶ ῥήτορας ξανθοὺς ὀρθοὺς ἀπάνω μ' εὐμορφῆν ὄψην, μὲ γλυκὸ τὸ στόμα, ἔχυνε κάτω τὰ χρυσᾶ του λόγια ἀπ' τὰ πλευρά του τάνθισμένα. Ὅλοι τὸν ἄκουσαν ἀναπνοὴ κανεῖς τους.  
— «Οἱ καθαρὲς ψυχές. μακαρισμένες

θά ἰδοῦνε», ἔλεγε, «τοῦ Θεοῦ τὴν ὄψι,  
καὶ ἔς τὰ Ἠλύσια, εὐτυχισμένοι πάντα,  
θά ζήσουνε οἱ δίκαιοι τοῦ κόσμου».  
Μέλι ἀπ' τὰ χεῖλια του ἔτρεχε ἡ γλύκα,  
κ' ἦταν τὰ λόγια του ἀφρὸς χρυσάφι.  
Ἐξαφνα ἔκει ἑποῦ ὁ σοφὸς ἄλιλοῦσε  
καὶ ἄκουε καὶ θαύμαζεν ὁ κόσμος  
φονιάδες ἄγριοι μὲ σπαθιά, κοντάρια  
ἐχύθηκαν ἔς τὸ δίκαιο ἀπάνω,  
κ' ἐχύθη αἷμα ἔς τὸ ξανθὸ κεφάλι.  
Μία γυναῖκα τότε—ἀπ' τὴ γλυκειά της  
ὄψη τοῦ νέου τὴν ἔλεγεσ μπτέρα—  
καὶ ἓνας νέος τρυφερός, ὠραῖος,  
ἄφοβοι οἱ δύο ἐμπρὸς εἰς τοὺς φονιάδες  
τοῦ ἑματωμένου ἔπῃραν τὸ δίκιο.  
Ἄχ! πῶς βαθιὰ ἐπόνεσ ἡ καρδιά μου!  
Ὁ νέος ἐκεῖνος μὲ τὸ γαλανό του  
ἑμμάτι, μὲ μάγουλο ἄσπρο ὄροσάτο,  
τὸ πρόσωπο τοῦ Ξενοφῶντά μου εἶχε.  
Μανία μοῦ ἤλθε! τρελλός, ξαφνισμένος,  
κοντάρι, ἀσπίδα ἔτρεξα ν' ἀρπάξω,  
νὰ πέσω ἀρματωμένος ἔς τοὺς φονιάδες.  
Μά... ἔξυπνησα, ἐνῶ ἔτρεχα μὲ βία,  
καὶ συλλογοῦμην τί εἶδα ἔς τῶνειρό μου.  
Πάλι σὲ λίγο μὲ ἔξαναπῆρε ὁ ὕπνος·  
Σὲ ξύλο ἀπάνω καρφωμένο βλέπω  
τὸ ῥήτορά μου τὸν ξανθὸ αἑματωμένο  
κι ἀπάνω ἔς τὸ κεφάλι του μιὰ ἀράδα  
μὲ γράμματα ἑλληνικά· τὸν λέγαν—  
δὲν ἔξέρω ποιανοῦ ἔθνους—βασιλέα.  
Χρυσὸ δὲν εἶχε ἔς τὰ μαλλιά στεφάνι·  
ἀγκάθια μόνο ὀλόγυρα πλεγμένα.

Τὰ πόδια του μοῦ ἦλθε τὰ χιονᾶτα  
νὰ πέσω νὰ φιλήσω, γιατί λύπη  
μοῦ ἔφερε τὸ θεῖο πρόσωπό του,  
τὸ στῆθος τὸ γυμνό, ποῦ ἀγκομαχοῦσε.  
Ἄλλὰ δὲν μ' ἄφησε. Ἦσυχα ἐλύθη  
ἀπ' ἄτιμα καρφιά, ποῦ τὸν ἔκρατοῦσαν,  
μ' ἐπῆρε ἀπὸ τὸ χέρι καὶ μοῦ εἶπε  
«Κύτταξε γύρω!».—Κύτταξα καὶ εἶδα  
ἴσῃ δάσος, δένδρα πλῆθος φυτευμένα,  
νέους πολλοὺς καὶ γέρους μ' ἄσπρα γένεια,  
γυναῖκες ἀνδρειωμένες καὶ κοράσια...  
κι ἀνθρώπους μὲ σπαθιά ξεγυμνωμένα,  
μ' ἄγρια ὄψη, καθαροὺς φονιάδες,  
νὰ κόψουν τὰ κεφάλια ἀπ' τὰ κορμιά τους.  
Φωνὴ καμμιὰ δὲν ἤκουα, ἴσῃ παῖναν  
ὄλοι. Φωτιὲς εἶδα πολλὰς παρέκει,  
νὰ καὶν μὲ ζωντανὰ κορμιά γιὰ ξύλα.  
καὶ νὰ φωτίζη ἢ κόκκινὴ τῶν φλόγα  
τοὺς δρόμους ὄλους τὰ ἴσῃ παλάτια.  
»Τοὺς βλέπεις αὐτοὺς ὄλους;», μοῦ εἶπε ὁ νέος.  
»μαρτύροι εἶνε τῆς ἀλήθειας ὄλοι,  
»ἀκόλουθοι ἴδιοί μου, μαθητάδες!  
»μὴν τοὺς λυπᾶσαι· φωτερό στεφάνι  
»θὰ παρουνε κι αὐτοῦ καὶ σὺ μαζί τους  
»ἀπ' τὴ δικαιοσύνη τὴν αἰώνια!»

Γ. Τερτσέτης.

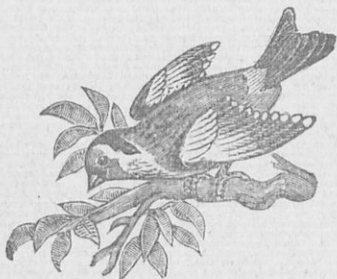
#### 74. Τὰ ῥοδικὰ πτηνά.

(Φυσιογνωσία)

Ἡ χελιδὼν, ὁ σπίνος, ἡ ἀκανθυλλίς, ὁ κορυδαλλός, ὁ κόσσυ-  
φος, τὸ καιαρίνιον, ἡ ἀηδὼν καὶ τὰ τοιαῦτα πτηνὰ λέγονται ῥοδικὰ  
(ΤΑΞΙΣ Δ')

πτηνὰ ἢ ψάλλται διότι ἄδουσιν. Εἶνε ὁ λάρυγξ αὐτῶν πολὺ τεχνικῶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δημιουργημένος καὶ διὰ τοῦτο δύνανται νὰ ἄδωσι μετὰ πολλῆς τέχνης.

Τὰ ὠδικὰ πτηνὰ εἶνε πολὺ χαριτωμένα ζῶα. Εἶνε πολὺ μικρὰ καὶ πολὺ κομψά. Τὸ σῶμα αὐτῶν εἶνε καλῶς κατεσκευασμένον. Πάντα τὰ μέλη αὐτῶν, τὸ ράμφος, ὁ λαιμός, οἱ πόδες, ἡ οὐρὰ καὶ πάντα τὰ λοιπὰ εἶνε πολὺ ἀνάλογα. Οὐδὲν εἶνε μικρότερον ἢ μεγαλύτερον τοῦ πρέποντος. Αἱ κινήσεις αὐτῶν εἶνε ζωηρόταται καὶ ἐλαφρόταται. Ἄδουσι δὲ καὶ πολὺ εὐχαρίστως καὶ μετὰ μεγάλης χάριτος.



Ἄκανθυλλίς.



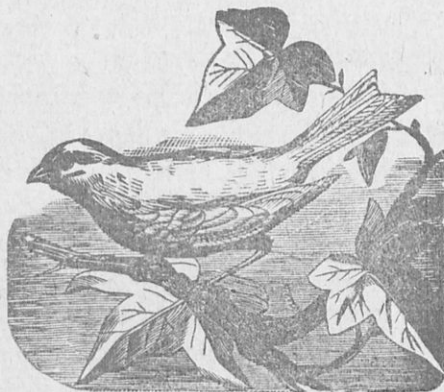
Κόσσυφος.

Τὰ ὠδικὰ πτηνὰ ἔρχονται εἰς τὸν κόσμον ἐντελῶς ἀβοήθητα. Εἶνε γυμνὰ καὶ οὐδὲν ὄπλον ἔχουσιν, ἵνα ὑπερασπίσωσι τὴν ζωὴν αὐτῶν. Ὅταν ἐξέλθωσι ἐκ τοῦ ὄβου, εἶνε ὅλως διόλου γυμνὰ ἢ τὸ πολὺ πολὺ εἶνε κεκαλυμμένα μόιον δι' ἐνὸς ἀσθενοῦς φαιοχρόου χνουδίου, ἔχουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν κλειστοὺς καὶ δὲν γνωρίζουσιν οὔτε νὰ φάγωσιν οὔτε νὰ πίωσιν οὔτε νὰ σταθῶσιν οὔτε νὰ περιπυτήσωσιν οὔτε νὰ πετάξωσιν οὔτε νὰ ψάλλωσι. Πάντα πρέπει νὰ τὰ διδαχθῶσι παρὰ τῶν γονέων αὐτῶν, ἀπαράλλακτα ὅπως καὶ τὰ νήπια, τὰ ὅποια οὐδὲν γνωρίζουσιν, οὐδὲν δύνανται νὰ πράξωσι, πάντα δὲ πρέπει νὰ πράττωσιν οἱ γονεῖς αὐτῶν καὶ πάντα πρέπει νὰ τὰ διδαχθῶσιν, ὅπως μάθωσιν αὐτά. Ἐὰν τὰ πουλάκια δὲν εἶχον φιλοστόργους γονεῖς, οἵτινες νὰ φροντίζωσι περὶ τῆς τροφῆς καὶ

ἧς κατοικίας αὐτῶν, θὰ ἀπέθνησκον, ἅμα ἐγεννῶντο, ἀπαράλλακτα ὅπως τὰ νήπια, τὰ ὁποῖα, ἅμα ἐγεννῶντο, θὰ ἀπέθνησκον, εἰν δὲν εἶχον φιλοστόργους γονεῖς, οἷτινες νὰ φροντίζωσιν νὰ θρέψωσι, νὰ ἐνδύωσιν καὶ νὰ καθαρίσωσιν αὐτά. Ἄλλ' ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς τὰ πουλάκια γονεῖς φιλοστόργους, οἷτινες φροντίζουσι διὰ πάσας τὰς ἀνάγκας τῶν μικρῶν τέκνων αὐτῶν, ἀπαράλλακτα, ὅπως ἔδωκεν εἰς τὰ νήπια φιλοστόργους γονεῖς, οἷτινες φροντίζουσι διὰ πάσας τὰς ἀνάγκας των.

Οἱ γονεῖς τῶν μικρῶν πτηνῶν καὶ πρὶν ἀκόμη ἐξέλθωσι τὰ τέκνα των ἐκ τοῦ ὄφου, φροντίζουσι δι' αὐτά. Κτίζουσι δι' αὐτὰ

φωλεὰς θερμὰς καὶ ἀπαλάσ. Ὄταν δὲ γεννηθῶσι, τὰ τρέφουσι καὶ τὰ προφυλάττουσι μετὰ πολλῆς στοργῆς καὶ ἐπιμελείας. Ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ πετῶσιν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ εἰς τοὺς ἀγρούς, εἰς τὰ δάση, εἰς τοὺς κήπους καὶ ζητοῦσι μικροὺς σκώληκας, κώνωπας ἢ μικροὺς κανθάρους, τοὺς φέρουσιν εἰς τὰ τέκνα των, τοὺς θέτου-



Κανθαρίδιον.

σιν εἰς τὸ στόμα αὐτῶν καὶ τὰ τρέφουσιν. Ὄταν αὐξήσωσι τὰ πτερὰ αὐτῶν τόσο, ὥστε νὰ δύνανται νὰ πετάξωσιν ὀλίγον, πετῶσιν ἐκ τῆς φωλεᾶς των καὶ ἔρχονται εἰς τὸ πλησιέστερον δένδρον, κάθηνται εἰς τοὺς κλάδους αὐτοῦ, χαίρουσιν εὐρισκόμενα εἰς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ περιμένουσι τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα αὐτῶν νὰ ἔλθωσι καὶ νὰ φέρωσιν εἰς αὐτὰ τροφήν. Ἐπειτα οἱ γονεῖς τὰ διδάσκουσι πῶς νὰ πετῶσι, πῶς νὰ ἴστανται, πῶς νὰ περιπατῶσι, πῶς νὰ ζητῶσι τὴν τροφήν των καὶ πῶς νὰ ψάλλωσιν. Ἀφοῦ δὲ μάθωσι πάντα ταῦτα, φεύγουσι πλέον ἀπὸ τὰς φωλεὰς των, εἰς τὰς ὁποίας ἐγεννήθησαν, καὶ ζῶσι μόνα χωριστὰ ἀπὸ τοὺς γονεῖς αὐτῶν.

Τὰ χαριτωμένα ταῦτα πτηνὰ ζῶσιν εἰς τοὺς καρποφόρους ἀγρούς, εἰς τοὺς ἀνθηροὺς κήπους, εἰς τοὺς χλοεροὺς λειμῶνας, εἰς τοὺς δροσεροὺς αὐλῶνας, εἰς τοὺς πυκνοὺς θάμνους, εἰς τὰ πυκνόφυλλα δάση καὶ εἰς τὰ σκιερὰ ὄρη Τρώγουσι κώνωπας, μυίας, μελίσσας, κανθάρους καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἔντομα, κριθήν, καὶ ἄλλα τοιαῦτα σπέρματα, ῥάγας, κόκκους, κόμαρα καὶ ἄλλας διαφόρους ὀπώρας, καὶ πετῶσι ζωηρότατα ἀπὸ κλάδου εἰς κλάδον καὶ ἀπὸ θάμνου εἰς θάμνον.

Τὰ ὄδικα πτηνὰ ἔχουσι τὰς αἰσθήσεις αὐτῶν ἄριστα ἀνεπτυγμένας. Βλέπουσι πολὺ καλὰ καὶ ἀκούουσιν ἐξαιρετα. Εἶνε πολὺ εὐαίσθητα πρὸς τὰς μεταβολὰς τοῦ καιροῦ καὶ καθόλου δὲν δύναται νὰ ὑποφέρωσι τὸ ψῦχος καὶ τὴν κακοκαιρίαν. Ἐχουσι μνήμην πολλήν. Ἐνθυμοῦνται ὅ,τι ἴδωσι καὶ ἀκούσωσι καὶ πάθωσι πολὺ καλὰ καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον. Ἐχουσι φαντασίαν ἀρκετήν· ἐνίοτε ὄνειρεύονται πολὺ ζωηρῶς. Ἐχουσι νοῦν πολὺν. Γνωρίζουσι καλῶς τοὺς κινδύνους, οἵτινες τὰ ἀπειλοῦσι, καὶ ἐπιμελῶς ἀποφεύγουσιν αὐτοὺς. Κτίζουσι τὰς φωλεὰς αὐτῶν μετὰ πολλῆς τέχνης καὶ μετὰ πολλῆς νοημοσύνης. Ἐκλέγουσι τόπον τὸν συμφωνιότερον πρὸς τὰς ἀνάγκας αὐτῶν, δένδρον τι ἢ θάμνον ἢ πύργον ἢ τοίχον, ὅ,τι τέλος πάντων συντελεῖ εἰς τὸ νὰ ζήσωσι καλῶς. Συλλέγουσιν ἐκ διαφόρων μερῶν φρύγανα, ἄχυρα, βρύα, χόρτα, φύλλα, πτερά, τρίχας καὶ μαλλίον. Πλέκουσι δι' αὐτῶν τὴν φωλεάν των, τὴν κτίζουσιν εὐρύχωρον, ὅσον τοῖς ἀρκεῖ, δίδουσιν εἰς αὐτὴν τὸ σχῆμα, τὸ ὅπολον χρεωάζεται, ἄλλοτε στρογγύλον καὶ ἄλλοτε κωνοειδές. Ἀφήνουσι μίαν μικρὰν ὀπήν, ἣτις μόλις νὰ χωρῇ αὐτὰ νὰ ἐμβαίνωσι καὶ νὰ ἐκβαίνωσι. Στρώνουσι τὸ ἔδαφος αὐτῆς μὲ φύλλα, τρίχας καὶ μαλλίον καὶ ἐκεῖ κάθηται, τίκτουσι τὰ φῶ αὐτῶν, ἐπφάζουσιν αὐτὰ καὶ τρέφουσι τοὺς νεοσσοὺς αὐτῶν. Τινὰ διδάσκονται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων νὰ ἄδωσι νέα καὶ ἀσυνήθη ἄσματα, νὰ προφέρωσι λέξεις τινάς, νὰ ἐνοῶσι διατάγματα τῶν κυρίων των καὶ νὰ κάμνωσιν διάφορα ἐπιτεχνήματα μετ' ἀρκετῆς εὐκολίας. Ἄλλα προσέχουσιν εἰς τὰ ἄσματα τῶν ἄλλων πτηνῶν καὶ εὐκόλως μαθαίνουσι ν



ἄδουσιν αὐτά. Ἄλλα ἀπομιμοῦνται τὸν χρεμετισμὸν τῶν ἵππων, τὴν βληχὴν τῶν προβάτων καὶ αἰγῶν, τὸ νιαούρισμα τῆς γάττας, τοὺς κρωγμοὺς τοῦ κόρακος, τὰς ὑλακὰς τῶν κυνῶν, τὰ σαλπίσματα τῶν σαλπίγγων, τὰς μελωδίας τῆς μουσικῆς, τὰ αὐλήματα τοῦ αὐλοῦ, τὸν κτύπον τῶν σταγόνων τῆς βροχῆς, τὸ τρίξιμον τῶν θυρῶν, τὸν κτύπον τῆς σφύρας, πιπτούσης ἐπὶ τοῦ ἄκμονος, καὶ οἷον δὴ ποτε ἄλλον ἦχον καὶ κρότον ἀκούσωσιν. Ἡ μεγάλη νοημοσύνη τῶν μικρῶν τούτων πτηνῶν καταφαίνεται ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων σημείων. Οἱ μικροὶ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἀπαστράπτουσιν



Κορυδαλλός.



Ἄηδών.

αἱ κινήσεις αὐτῶν εἶνε ζαηρόταται, ἢ στάσις σοβαρωτάτη, ἢ κεφαλὴ εὐγενὴς καὶ ἡ ὄλη φυσιογνωμία πολλάκις πολὺ σκεπτική.

Τὰ ὠδικὰ πτηνὰ εἶνε πολὺ ζωηρά. Οὐδέποτε ἡσυχάζουσιν, οὐδέποτε κάθηται, πάντοτε κινούνται, πάντοτε εὐρίσκονται εἰς ἐνέργειαν. Εἶνε δειλά, ἰδιότροπα καὶ ἔχουσι πείσμα ἄρκετόν· οὐδέποτε μάχονται, οὐδέποτε αἰθίστανται κατὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν· τὸ ἐλάχιστον τὰ φοβίξει καὶ πράπτουσι συνήθως ὅ,τι τοῖς ἀρέσῃ. Εἶνε ὅμως πολὺ ἀγαθὰ ζῶα. Πολὺ σπαιῖως δύναται νὰ εὐρεθῇ καὶ τι πανοῦργον καὶ δόλιον. Ζῶσι κατὰ ζεύγη ἐν μεγίστῃ ἀγάπῃ καὶ ὁμοίᾳ· ὅταν τὸ ἐν ἐπὶ πολλὴν ὥραν εἶνε ἀπόν, τὸ ἄλλο λυπείται, στενοχωρεῖται καὶ ποθεῖ αὐτό, ὅταν δὲ μετὰ μακρὰν ἀπουσίαν ἐπανέλθῃ, τότε χαίρει καὶ ἀγάλλεται. Τὸ ἄρρεν ἀγαπᾷ ἰδίως τὴν σύζυ-

γόν του, τὸ θῆλυ ἀγαπᾷ ἰδίως τὰ τέκνα του. Ὅταν ἡ σύζυγος τίκτη τὰ ὦν καὶ ἐπώαξη αὐτά, ὁ σύζυγος κάθηται πλησίον τῆς ἐπί τινος δένδρου καὶ ἄδει, ἵνα διασκεδάξη αὐτὴν καὶ μὴ μελαγχολᾷ. Ἡ μήτηρ σχεδὸν οὐδέποτε ἀπομακρύνεται ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς. Εἶνε πολὺ φιλόστοργος. Τὴν ἀναγκαίαν τροφὴν εἰς τοὺς νεοσσούς καὶ εἰς τὴν φιλόστοργον μητέρα αὐτῶν φέρει συνήθως ὁ πατήρ. Ὅταν βρέχη ἢ εἶνε δροσερὸς καιρὸς, ἡ μήτηρ θέτει τὰ τέκνα τῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας καὶ καλύπτει καὶ θερμαίνει αὐτά. Ἀγαπῶσι τὴν συναναστροφὴν μετὰ τῶν ὁμοίων αὐτοῖς πτηνῶν, ἐξημεροῦνται εὐκόλως καὶ συνηθίζουσιν εἰς τὴν συναναστροφὴν τῶν ἀνθρώπων. Ἐχουσιν ἐμπιστοσύνην εἰς τοὺς κυρίους αὐτῶν, αἰσθάνονται συμπάθειαν πρὸς αὐτούς, ἀγαπῶσιν αὐτούς καὶ ὑπακούουσιν εἰς τὰς διαταγὰς αὐτῶν.

Οἱ ἄνθρωποι ἀγαπῶσι πολὺ τὰ ὠδικὰ πτηνά, διότι ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶνε ὠραία, μικρά, κομψά, ζωηρά, νοήμονα, σύζυγοι ἀγαθὰ καὶ γονεῖς φιλόστοργοι, ἀλλὰ καὶ ἄδουσι ζωηρότατα καὶ πλείστα ἐξ αὐτῶν εἶναι ὠραιότατα. Κάθηται εἰς τοὺς πυκνοὺς θάμνους ἢ ἐν τῶν λόχμων, ὅπου οὔτε ἄνεμος οὔτε βροχὴ οὔτε ἥλιος δύναται νὰ διαπεράσῃ. Κάθηται ὀπισθεν τοῦ χλοεροῦ καὶ ἀνθηροῦ κισσοῦ ἢ ἐπὶ τῶν κλάδων τῶν πολυφύλλων δένδρων, πλησίον τῶν δροσερῶν ῥυακίων καὶ τῶν ἀενάων κρηνῶν καὶ τῶν ὑδάτων τῶν ποταμῶν. Κάθηται ἀνάμεσα τῶν εὐωδιστάτων θάμνων καὶ ἀνθέων, ἀνάμεσα τοῦ θύμου, τῆς δάφνης, τῶν κρίνων, τῶν ναρκίσσων, τῶν ρόδων καὶ τῶν τοιούτων εὐόσμων ἀνθέων, τῶν εὐρισκομένων εἰς τοὺς κήπους, εἰς τὰ δάση καὶ εἰς τοὺς λειμῶνας. Πετῶσιν ὑψηλὰ εἰς τὸν ἀέρα, ἀνοίγουσι τὸ μικρὸν καὶ καλλίφωνον στόμα αὐτῶν καὶ μέλπουσι τὰ καλλικέλαδα ἄσματα αὐτῶν τόσον ζωηρῶς καὶ τόσον εὐθύμως, ὥστε νομίζει τις ὅτι τὰ ἄσματα ταῦτα ἐξέρχονται ὅχι ἐκ τῶν μικρῶν στομάτων τῶν μικροτάτων τούτων ὠδικῶν πτηνῶν, ἀλλ' ἐκ τῶν φύλλων καὶ τῶν ἀνθέων καὶ τῶν φωτὸς τοῦ ἡλίου. Εὐφραίνεται δὲ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τῶν λιγυρῶν τούτων ἁσμάτων.

Πάντα τὰ κάλλη τοῦ κόσμου, τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, ἡ λάμψις τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ἡ δροσερὰ αὔρα, οἱ θάλλοντες κλάδοι, τὰ τοικιλόχρωμα ἄνθη, αἱ γλυκύταται εὐωδίαὶ αὐτῶν καὶ ὅ,τι ἄλλο ἔχει ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ ὠραῖον καὶ μεγαλοπρεπές, πάντα θὰ ἦσαν νεκρὰ καὶ οὐδεμίαν εὐχαρίστησιν θὰ παρέιχον εἰς τὸν ἄνθρωπον, εἰάν αἱ φωναὶ τῶν ζώων, καὶ μυλιστα τὸ χαριτωμένον στόμα τῶν ὄψικῶν πτηνῶν, δὲν ἐπλήρουν τὸν ἀέρα καὶ τὰ δάση καὶ τοὺς ἀγρούς καὶ τὰ ὄρη ἐκ τῶν ζωηρῶν καὶ γλυκυτάτων ἄσμάτων αὐτῶν. Αὐτὰ τὰ ζωηρὰ καὶ γλυκύτατα ἄσματα τῶν ὄψικῶν πτηνῶν ἰδίως δίδουσι ζωὴν εἰς πάσας τὰς ὠραιότητας τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς κατὰ τὸ ἔαρ καὶ τὸ θέρος. Ἐὰν δὲν ἦσαν αὐτά, ὁ κόσμος, μετ' ὅλας αὐτοῦ τὰς ὠραιότητας, κατὰ τὸ ἔαρ καὶ τὸ θέρος θὰ ἐφάνετο ὡς μία μεγάλη ἐρημία ὠραιότητος καὶ ὁ ἄνθρωπος θὰ ἠσθάνετο μεγάλην μελαγχολίαν ζῶν εἰς τὴν ὠραίαν ταύτην ἐρημίαν. Αὐτὰ συντελοῦσιν εἰς τὸ νὰ φαίνεται ὁ ὠραῖος οὗτος κόσμος τόσον ὠραῖος καὶ νὰ αἰσθάνωνται οἱ ἄνθρωποι τόσῃν εὐχαρίστησιν ἐξ αὐτοῦ, ὥστε νὰ θαυμάζωσι τὰ κάλλη αὐτοῦ καὶ νὰ δοξάζωσι τὸν Θεόν, ὅστις ἐδημιούργησε τόσον ὠραῖον τὸν κόσμον.

Οὔτε πάντα τὰ ὄψικὰ πτηνὰ ἄδουσιν οὔτε εὐθύς ἅμα γεννηθῶσιν οὔτε κατὰ πάσας τὰς ὥρας τοῦ ἔτους οὔτε κατὰ τὸν χρόνον, κατὰ τὸν ὅποιον ἄδουσιν, ἄδουσιν ἐξ ἴσου καλῶς. Ἐκ τῶν ὄψικῶν πτηνῶν ἄδουσι μόνον τὰ ἀρσενικά, τὰ θηλυκὰ ὄχι. Ἄδουσι δὲ κατ' ἀρχὰς ἀτελῶς, ἀλλὰ διδάσκονται ὑπὸ τῶν γονέων αὐτῶν καὶ γυμνάζονται ἐπὶ πολὺν χρόνον καὶ μόνα τῶν, καὶ τοιουτοτρόπως μετὰ πολλὴν διδασκαλίαν καὶ μετὰ πολλὰς δοκιμὰς κατορθώνουσι νὰ ἄδωσι καλῶς. Κατὰ τὸ φθινόπωρον καὶ τὸν χειμῶνα συνήθως δὲν ἄδουσιν, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κατὰ τὸ ἔαρ καὶ τὸ θέρος. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον δὲν ἄδουσι πάντοτε καλῶς. Ὠραιότερα ἄδουσιν, ὅταν τὰ θήλεα τίκτωσι τὰ φῶς αὐτῶν καὶ ἐπρωάζωσι. Ὅταν ἐξέλθωσιν ἐκ τῶν ὠν οἱ ἰεσοῖ, παίωσι τὰ ἄσματά τῶν, διότι εἶνε ἠναγκασμένα τότε νὰ δαπανῶσιν ἴλον τὸν χρόνον εἰς τὴν διατροφήν καὶ εἰς τὴν περιποίησιν τῶν μικρῶν τέ-

κνων αὐτῶν. Ἐπειτα, ἀφοῦ ἐκτελέσωσι τὴν ἐργασίαν ταύτην, ἀμέσως ἀρχίζουσι νὰ ἀλλάσωσι τὰ πτερά των, νὰ ἐκβάλλωσι τὰ παλαιὰ καὶ νὰ ἀποκτώσι νέα. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ χρόνου τούτου εἶνε ἀσθενικά, παύουσι νὰ κελαδῶσι καὶ διαιτῶνται εἰς τοὺς πικροὺς θάμνους, μέχρις ὅτου φυῶσι τὰ νέα αὐτῶν πτερά. Μετὰ τοῦτο τὰ πλείστα σιωπῶσιν ἐντελῶς. Ἦναι μόνον ἄδουσι πάλιν ἐπὶ ὀλίγον καιρὸν, ἀλλὰ καὶ ταῦτα ὄχι πολὺ καλῶς. Καὶ ἡ ἀηδὼν αὕτη λησμονεῖ τότε τὸ γλυκύτατόν της κελάδημα καὶ μόνον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀφήνει σιγανὸν τι τερέτισμα.

Μετὰ τὸν χρόνον τούτον πλησιάζει ὁ χειμῶν. Τότε ἀναχωροῦσι καὶ μεταβαίνουσιν εἰς ἄλλους τόπους θερμότερους. Ἐκεῖ μένουσιν, ἕως ὅτου παρέλθῃ ὁ χειμῶν. Ὅταν δὲ οἱ ὄξοι τῶν δένδρων ἀρχίζουσι νὰ ἐξογκώνωνται καὶ νὰ προβάλλωσιν ἐξ αὐτῶν εἰς τὸ γλυκὺ φῶς τοῦ ἡλίου τὰ τρυφερὰ φυλλάρια τῶν δένδρων καὶ αἱ κάλυκες τῶν ἀνθέων ἀρχίζουσι νὰ ἐξογκώνωνται καὶ οἱ θάμνοι καὶ οἱ φράκται νὰ πρασινίζουσι, τότε ἀρχίζουσι νὰ ἐπανέρχονται πάλιν προαναγγέλλοντα τὴν ἐπάνοδον τοῦ ἔαρος καὶ ἀρχίζουσι πάλιν τὰ χαριτωμένα ἔργα αὐτῶν νὰ κατασκευάζωσι τὰς φωλεὰς καὶ νὰ ψάλλωσι τὰ γλυκύτατα ἄσματα αὐτῶν.

### 73. Αἱ χελιδόνες.

Ἦλθετε ; καλῶς ἦλθετε, γλυκεῖαι χελιδόνες, τὴν χλοερὰν αὐτῆς στολὴν ἢ φύσις θεὸς νὰ βάλῃ τῆς ἀπουσίας σας, μικραὶ, οἱ μῆνες ὡς αἰῶνες. μ' ἐφάνησαν μεγάλοι.

Ἦ χελιδόνες, σύρετε τοῦ ἔαρος τὸ ἄρμα, τοῦ ἔαρος προάγγελοι σεῖς εἰσθε, ὦ ἀθῶαι ! τῆς τεθλιμμένης κτίσεως ὑπάρχετε τὸ χάρμα, ὅτ' ἔρχεσθε ἐφῶαι.

Τοῦ παραδείσου ὁ Θεὸς τὰς θύρας σᾶς ἀνοίγει  
καὶ εἰς τὸν κόσμον. ὦ μικραί, σᾶς στέλλει ἐλευθέρας·  
τὰς κλείει δ' ὅταν ἐξ ὑμῶν καὶ ἡ ἐσχάτη φύγη  
εἰς τοὺς γλαυκοὺς αἰθέρας.

Καὶ λέγει σας· « ὦ Χερουβίμ! μὲ σχῆμα χελιδόνος  
εὐαγγελίσατε τῇ γῆ ὅτι τὸ ἔαρ ἦλθεν,  
ὅτ' ἦλθε πάλιν ἡ χαρά, ὅτ' ἔφυγεν ὁ πόνος  
καὶ ὁ χειμῶν παρῆλθε.

«Ναί, ναί! εὐαγγελίσατε, ὅτι θὰ μειδιάσω ..  
ὅτι ἀμέσως δι' αὐτοῦ τοῦ μειδιάματός μου  
μὲ σμαραγδίνας καλλονὰς ἐγὼ θὲ νὰ σκεπάσω  
τὸ πρόσωπον τοῦ κόσμου».

ὦ χελιδόνες, ἄλλοτε πρὸ δισχιλίων χρόνων, —  
ὅποταν ἐπεστρέφετε μὲ τοὺς καλοὺς γεράνους,  
οἱ παῖδες οἱ φαιδρότατοι τῶν θείων μας προγόνων  
βαστάζοντες στεφάνους

τοὺς οἴκους περιήρχοντο καὶ τὴν ἐπιστροφὴν σας  
ἀνήγγελλον συμπάλλοντες· « Ἡ χελιδὼν ἐστάλην ».)

Ξενοφῶν Ῥαυτόπουλος·

## Γ'. ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ ΤΑ ΥΨΙΣΤΑ

### 76. Τῶν ἑπτὰ σοφῶν ἀποφθέγματα.

Κλεόβουλος ὁ Λίνδιος.

Εὐσέβειαν φύλασσε. — Τὰ δίκαια κρῖνε. — Τοὺς τεκόντας ὑπο-  
μονῇ νίκα. — Τοὺς ἀγαθοὺς ἀγαθὰ ποιεῖ. — Τὰ ἐλάττω μὴ ἀποσκυ-  
βαλίσης. — Εὐλοίας, ἧς ἔτοχες, μνημόνευε. — Ὁ σὺ μισεῖς ἑτέρω  
μὴ ποιήσης. — Ἀγάπα τὰ τοῦ πλησίον σου καὶ τήρει ὡς τὰ σου-  
τοῦ. — Ἄλλοτριῶν μὴ ἐπιθύμει. — Ψεῦδος μισεῖ πᾶς φρόνιμος καὶ

σοφός.—Τὰς βίβλους διέρχου.— Τῆς οἰκίας ἐπιμελοῦ.— Γλώσσης κράτει.— Κακολογίας ἀπέχου.— Βία μηδὲν πράττε.— Μὴ υπερήφανος γίνου ποτέ.— Εὐπορῶν μὴ ἔσο υπερήφανος, ἀπορῶν μὴ ταπεινός.— Τὸν τῆς πατρίδος ἐχθρὸν πολέμιον νόμιζε.

#### Σόλων ὁ Ἀθηναῖος.

Θεὸν σέβου.— Νόμοις πείθου.— Γονεῖς αἰδοῦ.— Φίλοις βοήθει.— Μηδενὶ φθόνει.— Ἄρετὴν ἐπαίνει.— Τὸ δίκαιον νόει.— Θυμοῦ κράτει.— Μὴ θρασύνου.— Μὴ κακοῖς ὀμίλει.— Μὴ ψεύδου, ἀλλ' ἀλήθειε.— Νοῦν ἠγεμόνα ποιοῦ.

#### Χίλων ὁ Λακεδαιμόνιος.

Πρεσβύτερον σέβου.— Τῷ δυστυχοῦντι μὴ ἐπιγέλα.— Τῆς ἰδίας οἰκίας προστάτει.— Αἰσχρὰ φεύγε.— Δικαίως κτῷ.— Ζημίαν προτίμα μᾶλλον ἢ κέρδος αἰσχρόν.— Μὴ ἐπιθύμει ἀδύνατα.— Ἐπὶ τὰ δεῖπνα τῶν φίλων βραδέως πορεύου, ἐπὶ δὲ τὰς ἀτυχίας ταχέως.

#### Πιττακὸς ὁ Μυτιληναῖος.

Πρὸ πάντων σέβου το θεῖον.— Ὅσα νεμεσῆς τῷ πλησίον, αὐτὸς μὴ ποίει.— Κακοπραγοῦντα μὴ ὀνειδίζε.— Ἐπὶ τούτοις νέμεσις θεῶν κάθηται.— Ἐχθραν διάλυε.— Παρακαταθήρημν ἀπόδος.— Φίλει τὴν παιδείαν, σωφροσύνην, φρόνησιν, ἀλήθειαν, πίστιν, ἐμπειρίαν, ἐπιδεξιότητα, ἐπιμέλειαν, οἰκονομίαν, τέχνην, εὐσέβειαν.

#### Θάλης ὁ Μιλήσιος.

Βαρὺν ἀπαιδευσία.— Κακὸν ἀκρασία.— Κακίας ἀπέχου.— Εὐρήνην ἀγάπα.— Δίδασκε καὶ μάνθανε τὸ ἄμεινον.— Τὸν κρατοῦντα τίμα.— Φίλους δοκίμαζε.— Ψίθυρον ἄνδρα ἐξβαλε τῆς οἰκίας.— Μὴ πᾶσι πίστευε.— Μὴ προσδέχου τὸν φαῦλον.— Μὴ πλούτει κακῶς.— Ἄργος μὴ ἔσο, μηδ' ἂν πλουτῆς.— Μὴ τὴν ὄψιν κολλωπίζου, ἀλλ' ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν ἔσο καλός.



Βίας ὁ Πριηνεύς.

Νόει καὶ τότε πράττε. Πείσας λάβε μὴ βιασάμενος. — Λάλει  
καίρια. — Ἄνάξιον ἄνδρα μὴ ἐπαίνει διὰ πλοῦτον.

Περίανδρος ὁ Κορίνθιος.

Θνησκει ὑπὲρ πατρίδος. — Ἄρχουσι πείθου. — Ἡγεμόνας φο-  
βοῦ. — Πρεσβύτερον αἰσχύνου. — Ἄγαθούς τίμα. — Εὐεργέτας  
τίμα. — Φίλους εὐφραίνει. — Ἀληθείας ἔχου. — Πράττε δίκαια. —  
Ἐπαίνει τὰ καλά. — Χάριν ἀπόδος. — Ἰκέτας ἐλέει. — Ἐριν μίσει.  
— Διαβολὴν μίσει. — Εὐπροσίγορος γίνου. — Σαυτοῦ μὴ ἀμέλει.  
— Μὴ ἐπὶ παντὶ λυποῦ. — Καιρὸν πρόσμενε. — Κέρδος αἰσχρὸν  
κάκιστον. — Εὐτυχῶν μὲν μέτριος ἔσο, ἀτυχῶν δὲ φρόνιμος. —  
Καλὸν ἡσυχία. — Μελέτη τὸ πᾶν.

Ἄπέχου ἀλλοτρίων. — Πλούτει δικαίως. — Ἴδια φύλασσε. —  
Κακίαν μίσει. — Ψέγε μηδένα. — Νεώτερον δίδασκε. — Εὐγνώμων  
γίνου. — Κινδύνευε φρονίμως. — Ἀμαρτάνων μετανόει. — Πρώως  
μετὰ τῶν ἄλλων κοινώνει. — Πρόνοιαν τίμα. — Σοφίαν ζήλου. —  
Παιδείας ἀντέχου. — Σαυτὸν αἰδοῦ.

77. Τῶν Πυθαγορείων χρυσᾶ ἔπη.

Ἄθάνατον Θεὸν πρῶτον τίμα. — Σέβου ὄρκον. — Τοὺς γονεῖς  
καὶ τοὺς συγγενεῖς τίμα. — Ποιοῦ φίλον ὅστις ἄριστος. — Μὴ  
ἔχθαιρε φίλον ἀμαρτίας ἔνεκα μικρᾶς. — Πάντα μάλιστα αἰσχύν-  
ου σαυτόν. — Δικαιοσύνην ἄσκει ἔργῳ καὶ λόγῳ. — Μηδέποτε  
πράξης αἰσχρὸν μήτε μετ' ἄλλου μήτε ἰδίᾳ. — Πράττε ταῦτα, ἅτινα  
οὐδέποτε θὰ βλάψωσί σε. Λόγισαι δὲ πρὸ ἔργου. — Βουλευοῦ  
πρὸ ἔργου ὅπως μὴ μορὸν τι πράξης. — Ἄθλιος ὁ πράττων καὶ  
λέγων ἀνόητα. — Ὁ συνετὸς ἐκτελεῖ μόνον ἐκεῖνα, διὰ τὰ ὅποια  
οὐδέποτε μετὰ ταῦτα εἶνε δυνατὸν νὰ μετανοήσῃ. — Μηδέποτε  
πράττε τι, ὅπερ ἀγνοεῖς, ἀλλὰ διδάσκου ὅσα εἶνε πρέπον νὰ μά-  
θῃς καὶ οὕτω τερπνότατον βίον νὰ διάγῃς. — Τὰς ἀτυχίας πρώως

φέρει μηδ' ἀγανάκτει. Ἐπιχειρεῖ δὲ νὰ θεραπεύῃς ταύτας καθ' ὅσον δύνασαι.—Γαστρὸς καὶ ὕπνου καὶ θυμοῦ πρῶτιστα κράτει. Ποτοῦ καὶ φαγητοῦ καὶ γυμνασίων μέτρον ἔχε. Μέτρον δ' εἶνε μόνον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον οὐδέποτε εἶνε δυνατὸν νὰ σὲ λυπήσῃ.—Τῆς περὶ τὸ σῶμα υγείας μὴ ἀμέλει.—Ἐπιχειρῶν ἐργασίαν τινὰ ἐπικαλοῦ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, ὅπως φέρῃς αὐτὴν εἰς πέρας. — Ταῦτα πόνει, ταῦτα ἐξμελέτα, ταῦτα ἀγάπα· διότι ταῦτα θὰ σὲ ὀδηγήσωσιν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς.

## Ζ'. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

(Καθ' Ὁμηρον καὶ Ἡσίοδον)

### 78. Ἡ Κοσμογονία.

(Ἡσίοδος Θεογονία 115—382)

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν ἐπίστευον, ὅπως πιστεύομεν ἡμεῖς σήμερον, ὅτι ὁ Θεὸς ἐπλασε τὸν κόσμον ἐκ τοῦ μηδενός. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐπίστευον, ὅτι κατὰ πρῶτον ἔγινε τὸ Χάος, ἔπειτα ἡ Γῆ καὶ τὰ Τάρταρα τὰ σκοτεινά, χωρὶς νὰ δημιουργηθῶσιν ὑπ' οὐδενός, ἀλλ' ὅτι ἔγιναν ἐξ ἑαυτῶν.

Ἐκ τοῦ Χάους ἐπίστευον ὅτι ἔγινε τὸ Ἐρεβος καὶ ἡ μαύρη Νύξ, ἐκ δὲ τῆς Νυκτὸς ὁ Αἰθήρ καὶ ἡ Ἥμερα.

Ἐκ τῆς Γῆς ἐπίστευον ὅτι ἔγινε κατὰ πρῶτον ὁ ἑναστρὸς Οὐρανός, ὅστις στηρίζεται ἐπὶ τῆς Γῆς καὶ ἐπιστεγάζει αὐτὴν καὶ ὅστις εἶνε ἡ αἰωνία κατοικία τῶν ἀθανάτων θεῶν. Ἐπειτα τὰ ὄρη τὰ μακρὰ καὶ ὑψηλά, εἰς τὰς κοιλάδας, τὰ δάση καὶ τὰς πηγὰς τῶν ὁποίων πολὺ εὐχαρίστως παραμένουσι καὶ εὐθυμώτατα διασκεδάζουσιν αἱ Νύμφαι. Τελευταῖον δὲ καὶ τὸ ἀτελεύτητον πέλαγος τὸ ὑπὸ τῶν κυμάτων καλυπτόμενον, ὁ Πόντος.

Πλὴν τοῦ ἐνάστρου Οὐρανοῦ, τῶν μακρῶν Ὀρέων καὶ τοῦ μεγάλου Πόντου, τὰ ὅσα ἐγέννησεν ἡ Γῆ ἐξ ἑαυτῆς, ἐπίστευον οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ὅτι ἡ Γῆ ἐγέννησεν ἐκ τοῦ Οὐρανοῦ πολλὰ καὶ

διάφορα τέκνα. Ἐγέννησε τὸν βαθὺν Ὠκεανόν, τοὺς φοβεροὺς Τιτᾶνας, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ Κρόνος ἦτο ὁ πάντων δεινότατος. Ἐγέννησε τοὺς ἰσχυροτάτους καὶ αὐθαδεστάτους Κυκλωπας, τὸν Βρόντην, τὸν Στερόπην καὶ τὸν γενναιοκάρδον Ἄργην ἔχοντα ἕνα μόνον κυκλοτερῆ ὀφθαλμὸν εἰς τὸ μέτωπον. Οὗτοι βραδύτερον ἔδωκν εἰς τὸν μέγιστον τὸν θεῶν, εἰς τὸν Δία, τὴν βρόντην καὶ κατεσκεύασαν τὸν κερκυνόν, τὰ δύο ταῦτα φοβερὰ καὶ ἀκατανίκητα ὄπλα τοῦ Διός. Μετὰ τούτοις ἡ Γῆ ἐγέννησεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τοὺς παμμεγέθεις καὶ φοβερωτάτους Ἐκατόγχειρας, τὸν Κόττον, τὸν Βριάρεων καὶ τὸν Γύην. Ἐκατὸν χεῖρας Ῥωμαλεωτάτας εἶχεν ἕκαστος ἐξ αὐτῶν κρεμαμένας ἀπὸ τῶν ὤμων καὶ πεντήκοντα κεφαλὰς. Τὰ μέλη τοῦ σώματος αὐτῶν ἦσαν στιβαρώτατα καὶ ἡ δύναμις ἀκαταγώνιστος.

Μετὰ τὰ τερατώδη καὶ φοβερὰ ταῦτα ὄντα, μετὰ τοὺς Κύκλωπας καὶ τοὺς Ἐκατόγχειρας, ἐγεννήθησαν οἱ μεγάλῳσωμοι λαμπρῶς ὠπλισμένοι καὶ μακρὰ ἀκόντια εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν κρατοῦντες Γίγαντες, αἱ Νύμφαι, ἡ θεὰ τοῦ κάλλους Ἀφροδίτη, ὁ κελλιλαμπέτης Ἥλιος, ἡ λαμπρὰ Σελήνη καὶ ἡ διαυγάζουσα Ἥως, ἡ ὁποῖα φωτίζει ὅλον τὸν κόσμον, ἐξαποστέλλουσα τὸ γλυκὺ φῶς αὐτῆς εἰς πάντας τοὺς θνητούς, τοὺς ζῶντας ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ εἰς πάντας τοὺς ἀθανάτους, τοὺς κατοικοῦντας εἰς τὸν μέγαν οὐρανόν.

Μετὰ τούτους ἐγεννήθησαν οἱ ἄνεμοι Ζέφυρος, Βορρᾶς καὶ Νότος, ὁ λαμπρότατος πάντων τῶν ἀστέρων τοῦ Οὐρανοῦ, ὁ Ἐωσφόρος καὶ πάντα τὰ λοιπὰ λάμποντα ἄστρα, τὸ θεῖον τοῦτο κόσμημα, ὁ χρυσοῦς στέφανος τοῦ Οὐρανοῦ.

## 79. Ἡ θεογονία.

(Ἡσίοδος Θεογονία 404—926)

Μετὰ τὸν λαμπρότατον Ἐωσφόρον καὶ τὰ λάμποντα ἄστρα τοῦ Οὐρανοῦ ἐγεννήθη ἡ πρὸς πάντας, θεοῦ καὶ ἀνθρώπου, μείλιχος καὶ ἦπιος Λητώ, ἡ εὐτυχῆς μήτηρ τῶν ἐρασμιωτάτων

θεῶν Ἀπόλλωνος καὶ Ἀρτέμιδος. Ἐπειτα ἡ Ἐκάτη, ἡ εὐμενῆς βοηθὸς πάντων τῶν ἐντίμων καὶ ἐργατικῶν.

Ἐκ δὲ τῶν τέκνων τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς, ἐκ τῶν Τιτάνων Ῥέας καὶ Κρόνου, ἐγεννήθησαν οἱ κάλλιστοι θεοί. Ἐγεννήθη ἡ Ἑστία, ἡ σεμνὴ προστάτρια τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου, ἡ Δημήτηρ, ἡ θεὰ τῆς καρποφορίας τῆς γῆς, καὶ ἡ χρυσοθήρως Ἥρα, ἡ σύζυγος τοῦ Διός, τοῦ μεγίστου τῶν θεῶν. Ἐγεννήθη ὁ σκληροκάρδιος Ἄδης, ὁ κατοικῶν εἰς τὰ κατασκότεινα βάθη τῆς γῆς, ὁ Ποσειδῶν, ὁ κατοικῶν εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης, ὁ σείων τὴν γῆν καὶ ταράσσων τὴν θάλασσαν, καὶ ὁ Ζεὺς, ὁ ἄριστος καὶ μέγιστος καὶ συνετώτατος τῶν θεῶν, ὁ κατοικῶν εἰς τὸν Οὐρανὸν καὶ εἰς τὸν Ὀλυμπον, ὁ κραταῖος κύριος τῶν βροντῶν καὶ ἀστραπῶν καὶ κεραυνῶν, ὁ διὰ τοῦ βλέμματός του μόνον ποιῶν τὴν γῆν νὰ τρέμῃ καὶ ἐκ τῶν θεμελίων αὐτῆς νὰ σαλεύηται.

Ἐκ δὲ τοῦ ὑπάρχοντος τούτου τῶν θεῶν ἐκ τοῦ μεγάλου Διός, ἐγεννήθησαν πλῆθος λαμπροτάτων θεῶν. Ἡ Ἀθηνᾶ, ἡ ἴση κατὰ τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἀνδρείαν πρὸς αὐτόν, ἡ τερπομένη εἰς ἀλαλαγμούς καὶ πολέμους καὶ μάχας, εἶνε θυγάτηρ αὐτοῦ ἐκ τῆς κεφαλῆς του ἐκπηδήσασα. Ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ Ἄρτεμις, οἱ ἐρασμιώτατοι πάντων τῶν οὐρανίων θεῶν, εἶναι τέκνα αὐτοῦ ἐκ τῆς μελιχίου Λητοῦς γεννηθέντα. Ὁ Ἄρης, ὁ ἄφοβος καὶ ἀνίκητος πολεμιστής, καὶ ἡ Ἥβη ἡ νεαρωτάτη καὶ τρυφερωτάτη θεὰ, εἶνε τέκνα αὐτοῦ ἐκ τῆς Ἥρας γεννηθέντα. Ὁ Ἑρμῆς, ὁ κήρυξ τῶν ἀθανάτων θεῶν, εἶνε τέκνον αὐτοῦ ἐκ τῆς Μαίας γεννηθέν. Αἱ ἄβραι Ὠραὶ, αἱ ἐπιφέρουσαι τάξιν εἰς τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων, Εὐνομία, Δίκη καὶ Εἰρήνη, αἱ καλλίμορφοι καὶ ἐράσμιαι καὶ γλυκυτάτους ὀφθαλμούς ἔχουσαι Χάριτες, Ἀγλαΐα, Εὐφροσύνη καὶ Θάλεια, αἱ Μοῦσαι Κλειώ, Εὐτέρπη, Θάλεια, Μελοπομένη, Τερψιχόρη, Ἐρατώ, Πολύμνια, Οὐρανία καὶ Καλλιόπη, ἐκ τοῦ στόματος τῶν ὁποίων γλυκυτάτη ῥέει ἡ φωνή· πᾶσαι αὗται αἱ θεαὶ τῆς νεότητος καὶ τοῦ κάλλους εἶνε εὐγενῆ τέκνα τοῦ πατρὸς τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων, τέκνα τοῦ κραταιοτάτου Διός.

### 80. Ἡ Τιτανομαχία.

(Ἡσίοδος, Θεογονία 164—221, 458—500, — 616—745)

Οἱ Τιτᾶνες, τέκνα τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς, ἠσέβησαν πρὸς τὸν πατέρα αὐτῶν. Ἐκακοποίησαν αὐτὸν φρικτὰ καὶ τὸν ἐξέβαλον ἐκ τῆς βασιλείας τοῦ κόσμου. Ὁ τολμηρότατος αὐτῶν καὶ δεινότατος, ὁ Κρόνος, ἔλαβε τὴν βασιλείαν καὶ ἔγινεν ὁ κύριος ἔλου τοῦ κόσμου. Ἠγανάκτησεν ὅμως ὁ πατήρ αὐτοῦ, τὸν κατηράσθη καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν. «Κατηραμένον τέκνον, κανεῖς εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον δὲν μένει ἀτιμώρητος διὰ τὰς κακὰς του πράξεις· μάλιστα ὁ κακοποιῶν τὸν πατέρα αὐτοῦ τιμωρεῖται περισσότερο ἀπὸ πάντα ἄλλον. Νυνεῖσαι βασιλεὺς τοῦ κόσμου, ἀλλὰ θὰ ἔλθῃ καιρὸς, καθ' ὃν τὰ τέκνα σου θὰ σὲ ἐκβάλωσιν ἐκ τῆς βασιλείας, ὅπως σὺ ἐξέβαλες ἐξ αὐτῆς τὸν πατέρα σου».

Ὁ Κρόνος φοβούμενος μήπως ἐπαληθεύσωσιν οἱ λόγοι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἄμα ἐνουμφεύθη καὶ ἤρχισε νὰ τεκνοποιῇ, ἐλάμβανε τὰ νεογέννητα τέκνα του καὶ τὰ κατέπιεν. Ἡ Ῥέα, ἡ σύζυγος αὐτοῦ, ἡ δυστυχῆς μήτηρ τῶν ἀτυχῶν τούτων τέκνων, ἔλυπεῖτο βαθύτατα καὶ ἐσκέπτετο πάντοτε πῶς νὰ ἀπαλλάξῃ τὰ ἀγαπητὰ αὐτῆς τέκνα ἀπὸ τὸ μέγα τοῦτο κακόν.

Μετὰ τινα χρόνον, ὅτε ἐμελλε νὰ γεννήσῃ τὸν Δία, παρεκάλεσε τὸν πατέρα αὐτῆς τὸν ἀστερόεντα Οὐρανόν, καὶ τὴν μητέρα αὐτῆς τὴν εὐρύστερνον Ῥῆν, νὰ βοηθήσωσιν αὐτήν, ὅπως κρύψῃ καὶ σώσῃ τὸ προσφιλὲς αὐτῆς τέκνον. Οἱ γονεῖς τῆς Ῥέας ἐνεθάρρυναν καὶ συνεβούλευσαν αὐτήν. Ὅτε δὲ ἐγεννήθη ὁ Ζεὺς, ἔλαβον αὐτὸν καὶ ἔκρυψαν εἰς τὴν Κρήτην, ἔπειτα ἐσπαργάνωσαν λίθον τινά, ἕσον πρὸς τὸ βρέφος, καὶ τὸν ἔδωκαν εἰς τὸν Κρόνον καὶ τὸν κατέπιε.

Μετὰ τινα χρόνον ὁ Ζεὺς ἀνδρωθεὶς ἔμαθε τὴν μεγάλην λύπην τῆς μητρὸς αὐτοῦ διὰ τὸν ἀφανισμόν τῶν τέκνων τῆς, ἠγανάκτησε πολὺ κατὰ τοῦ Κρόνου, τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ ἀπεφάσισεν, ὅπως ἠδύνατο, νὰ οἴσῃ τοὺς ἀδελφούς του καὶ νὰ παρηγορήσῃ τὴν μητέρα του. Δίδει λοιπὸν ἓν φάρμακον κατὰ συμβουλήν τῆς προμήτορος του Γῆς εἰς τὸν πατέρα του καὶ πάραυτα ἐξέρχονται εἰς τὸ φῶς

του Ἡλίου κατὰ πρῶτον ὁ ἐσπαργανωμένος λίθος καὶ ἔπειτα ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον οἱ καταποθέντες ἀδελφοί του πάντες.

Ἐξωργισμένοι κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτῶν ἀποφασίζουσι νὰ ἐκβάλωσιν αὐτὸν ἐκ τῆς βασιλείας καὶ κηρύττουσι πόλεμον κατ' αὐτοῦ.

Ἄμα κηρυχθέντος τοῦ πολέμου, οἱ θεοὶ διηρέθησαν εἰς δύο στρατόπεδα. Οἱ Τιτᾶνες συνετόχθησαν μετὰ τοῦ Κρόνου καὶ οἱ λοιποὶ θεοὶ μετὰ τοῦ Διὸς. Οἱ Τιτᾶνες κατέλαβον τὴν ὑψηλὴν Ὀρθρον καὶ οἱ μετὰ τοῦ Διὸς τὸν μέγαν Ὀλυμπον.

Πάμπολλα ἔτη συνεχῶς ἡμέραν καὶ νύκτα μετὰ μεγάλης μαχίας ἐμάχοντο, ἀλλ' ὁ ἀγὼν δὲν ἐλάμβανε τέλος. Καὶ τὰ δύο μέρη ἦσαν πολὺ ἰσχυρά. Τότε ἡ Γῆ συμβουλεύει τοὺς περὶ τὸν Δία θεοὺς νὰ ἀπελευθερώσωσι τοὺς Κύκλωπας καὶ τοὺς Ἑκατόγχειρας ἐκ τοῦ Ταρτάρου, ἔνθα εἶχε φυλακίσῃ αὐτοὺς ὁ πατὴρ αὐτῶν Οὐρανός, καὶ νὰ φέρωσιν αὐτοὺς εἰς τὸν Ὀλυμπον.

Οἱ θεοὶ ἔπραξαν ὅ,τι ἡ Γῆ συνεβούλευσεν αὐτούς. Ἦλθον λοιπὸν οἱ φοβεροὶ Κύκλωπες, οἱ ἔχοντες ἕνα κυκλοτερῆ ὀφθαλμὸν εἰς τὸ μέτωπον φέροντες εἰς τὸν Δία τὴν βροντὴν, τὴν ἀστραπὴν καὶ τὸν κεραυνόν, οἱ Ἑκατόγχειρες, οἱ ἔχοντες ἑκατὸν στιβαρωτάτας χεῖρας καὶ πεντήκοντα κεφαλὰς καὶ τότε ἦναψεν ἐκ νέου ἡ μάχη, ἀλλὰ νῦν πολὺ μανιώδης καὶ πλέονφοβερωτάτη.

Εἶνε ἀπερίγραπτος ἡ ὄρμη τῶν θεῶν καὶ τῶν ἐκ τοῦ Ταρτάρου ἐλθόντων φοβερῶν καὶ ἰσχυρῶν συμμαχιαὺτῶν. Οἱ Ἑκατόγχειρες ἀποσπῶσι βράχους παμμεγίστους ἐκ τῆς γῆς καὶ ἐκσπενδονίζουσιν αὐτοὺς κατὰ τῶν Τιτάνων. Ὁ Πόντος ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ἀντηχεῖ. Ἡ Γῆ βοᾷ. Ὁ οὐρανὸς σείεται καὶ ἰνασπτενάζει. Ὁ Ὀλυμπος ἐκ τῶν ριζῶν αὐτοῦ τινάσσεται, καὶ αὐτὰ τὰ σκοτεινὰ Τάρταρα ἀκόμη σαλεύονται. Ὁ βαρύτερος κρότος τῶν ποδῶν τῶν μαχομένων καὶ τὸ οἰζύτατον σύριγμα τῶν ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου εἰς τὴν Ὀρθρον ἐκσπενδονιζομένων παμμεγίστων βράχων πληροῖ Οὐρανὸν καὶ Γῆν καὶ φθάνει μέχρι τοῦ Ταρτάρου. Αἱ φωναὶ μαχομένων θεῶν καὶ οἱ ἀλαλαγμοὶ αὐτῶν ὀρμώντων κατ' ἀλλήλων μέχρι τῶν ἀστρῶν φθάνουσιν.



Ἐν τῷ μεταξύ ὄρμηξ ὁ μέγας Ζεὺς εἰς τὴν μάχην. Αἱ ἀστρα-  
ταί, αἱ βρονταὶ καὶ οἱ κεραυνοὶ ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου καὶ ἐπὶ το  
Ὀὐρανοῦ κατὰ χιλιάδας συγχρόνως ῥιπτόμενοι φλέγουσι τὸν  
κόσμον σύμπαντα. Ἡ γῆ βοᾷ καὶ ἀναστενάζει. Καίεται ἀπ'  
ἄκρου εἰς ἄκρον. Τὰ δάση φλέγονται. Τὰ ῥεῖθρα τῶν ποταμῶν  
καὶ τὰ ὕδατα τῶν θαλασσῶν ζέουσιν. Αἱ φλόγες φθάνουσι μέχρι  
τοῦ Οὐρανοῦ, καὶ τὸ καῦμα καταλαμβάνει καὶ τὸ γηραιὸν Χάος.  
Φρίττει ἐκ τοῦ δεινοῦ πατάγου τῶν μαχομένων καὶ νομίζει τις  
ὅτι ἦλθεν ἡ τελευταία αὐτοῦ ὥρα. Νομίζει ὅτι ὁ Οὐρανὸς πίπτει  
εἰς τὴν Γῆν, καὶ ἡ Γῆ κρημνίζεται κατεπάνω του· τόση με-  
γάλη ἦτο ἡ βοή καὶ ὁ θόρυβος τῶν μαχομένων θεῶν.

Οἱ Τιτᾶνες ἐκ τῆς λάμψεως τῶν ἀστραπῶν καὶ τῶν κεραυνῶν,  
οἱ ὅποιοι φλογίζουσιν ὅλον τὸ στερέωμα, καὶ ἐκ τῶν φλογῶν καὶ  
τοῦ καπνοῦ τοῦ καιομένου κόσμου ἐθαμβώθησαν. Ἡ νίκη ἤρχισε  
τότε νὰ κλίνη πρὸς τοὺς θεοὺς. Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην οἱ Ἑ-  
κατογχείρες ἀρπάζουσι βράχους παμμεγίστους καὶ ἐκσπενδονίζου-  
σι διὰ τῶν στιβαρῶν αὐτῶν χειρῶν τριακοσίους, τὸν ἓνα κατό-  
πιν ταῦ ἄλλου, κατὰ τῶν Τιτάνων. Οἱ Τιτᾶνες κατακεραυνωθέν-  
τες ὑπὸ τῶν κεραυνῶν τοῦ Διὸς καὶ καταπλακωθέντες ὑπὸ τῶν  
βράχων τῶν Ἑκατογχείρων ἠττήθησαν ἐντελῶς, συνελήφθησαν,  
ἐρρίφθησαν εἰς τὰ ὑπὸ τὴν Γῆν σκοτεινὰ Γάρταρα καὶ ἐκεῖ ἐδέ-  
θησαν διὰ δεσμῶν, ἅτινα οὐδεὶς ποτε εἶνε δυνατὸν πλέον νὰ λύσῃ.

Οὕτω δὲ ἡ βασιλεία τοῦ κόσμου ἔμεινε διὰ παντὸς πλέον  
εἰς τὸν Δία.

### 81. Ὁ Τυφῶν.

(Ἡσίοδος, Θεογονία 825—880)

Ἡ Γῆ ὀργισθεῖσα διὰ τὴν ἐκ τοῦ Οὐρανοῦ ἐκδίωξιν καὶ τὸν  
εἰς τὸν Γάρταρον περιορισμὸν τῶν Τιτάνων, τῶν τέκνων αὐτῆς,  
ἠθέλησε νὰ ἐκδικηθῇ τοὺς θεοὺς καὶ ἐγέννησε τὸν Τυφῶνα.

Ὁ Τυφῶν ἦτο θεὸς τερατώδης, φοβερὸς καὶ ἀπαίσιος, παρόμοιον  
τοῦ ὁποίου οὐδέποτε ἔως τότε εἶχον ἴδῃ ὁ κόσμος. Τὸ σῶμα αὐτοῦ

ἦτο μεγαλύτερον καὶ τῶν ὑψηλοτέρων ὀρέων. Ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἔψαυε τῶν ἀστρων. Αἱ χεῖρες καὶ αἱ πόδες αὐτοῦ εἶχον τεραστίαν δύναμιν. Ἐκατὸν κεφαλὰς ὄφρων εἶχεν εἰς τοὺς ὄμους του καὶ ἑκατὸν γλώσσας μαύρας ὡς πίσσαν, αἵτινες αἰωνίως ἦσαν ἐκτὸς τῶν στομάτων καὶ ἀκαταπαύστως ἔλειχον δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἐξήστραπτε πῦρ καὶ ἐκ τῶν ἑκατὸν στομάτων αὐτοῦ ἐξήρχοντο φλόγες καὶ φωναὶ παντὸς εἶδους, ἀλλόκοτοι καὶ φοβεραὶ· ἐλάλει, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι θεοί, ἐμυκάτο ὡς μαινόμενος ταῦρος, ἐβρυχάτο ὡς ἄγριος λέων, ὑλάκει ὡς ἀνήμερος κύων· ἐσύριζεν ὡς ἀπαίσιος ὄφις. Πράγμα ἀλλόκοτον καὶ τρομακτικόν! Ἀντήχουν δὲ τὰ ὄρη καὶ αἱ κοιλάδες ἐκ τῶν φοβερῶν καὶ ἀπαισίων τούτων φωνῶν.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην, καθ' ἣν ἐγεννήθη ὁ Τυφὼν, θὰ ἐπῆρχετο μέγα δυστύχημα εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ εἰς τοὺς θεοὺς καὶ εἰς τὸν κόσμον ὅλον. Θὰ ἐξεδιώκοντο ἐκ τοῦ Οὐρανοῦ οἱ θεοί, καὶ θὰ ἐλάμβανε τὴν βασιλείαν τοῦ κόσμου τὸ ἀπαίσιον τοῦτο τέρας, ἂν δὲν ἐνόει τοῦτο ὁ Ζεὺς καὶ δὲν ἐπρολάμβανε τὸ μέγα τοῦτο δυστύχημα.

Ἄνευ οὐδεμιᾶς χρονοτριβῆς τάχιστα ἤρχισεν ἐξ οὐρανοῦ νὰ βροντᾷ καὶ νὰ ἀστράπτῃ τόσον βιαίως καὶ πυκνῶς, ὥστε ἐβία ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ὅλος ὁ κόσμος, ἡ Γῆ, ὁ Οὐρανός, ὁ Πόντος, ὁ Ὠκεανὸς καὶ τὰ Τάρταρα τῆς Γῆς. Ἐτρεμεν ὁ μέγας Ὀλυμπος· Ἄνεστέναζεν ἡ Γῆ. Αἱ βρονταὶ καὶ αἱ ἀστραπαὶ τοῦ Διὸς καὶ τοῦ πῦρ, τόσῳ ποῖον ἐξηρεύετο ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ὁ Τυφὼν, ἠπειλούν νὰ ῥίψωσι τὰ θεμέλια τοῦ κόσμου καὶ νὰ διαλύσωσιν αὐτόν. Ἐξέεν ἡ γῆ, ὁ οὐρανός, ἡ θάλασσα. Ἐμαίνοντο τὰ κύματα, ἐπληττον ἀγρίως τὰς ἀκτὰς καὶ κατέκλυζον κῦτάς. Ἐσειετο ὅλος ὁ κόσμος· ἔτρεμεν εἰς τὰ ὑπόχθονια ὁ Ἄδης καὶ εἰς τὰ σκοτεινὰ Τάρταρα οἱ Τιτᾶνες ἀπὸ τὸν φοβερὸν σάλον καὶ ἀπὸ τὸν ἄγριον θόρυβον.

Ὁ Ζεὺς ἐκμανεῖς ἔλαβεν εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ τὸν καυστικὸν κεραυνὸν καὶ μετὰ μανίας μεγάλης ἐξηκόντιζεν ἀκαταπαύστως τὸν ἕνα κατόπιν τοῦ ἄλλου τοὺς κεραυνοὺς αὐτοῦ κατὰ τῶν κεφα-

ὄν τοῦ Τυφῶνος, ἕως ὅτου κατεκραύνωσε πάσας. Τὸ ἀπαίσιον  
ἔρημος ἐξηπλώθη κατὰ γῆς ἐκεῖ που πλησίον τῆς Αἴτνης. Ἐστέναζε  
ὁ κόσμος καὶ ἐφλέγοντο τὰ ὄρη καὶ τὰ δάση καὶ ἐτήκετο ἡ γῆ,  
παράλλακτα ὅπως τήκεται ὁ σίδηρος, ὁ κασσίτερος, καὶ τὰ  
ἄλλα μέταλλα εἰς τὰς φλογερωτάτας καμίνους τῶν σιδηρουργῶν.  
Ἄλλὰ καὶ κατακραυνοῦντο καὶ καταδεσμευθεῖς ὁ Τυφῶν  
εἶνε ὀλέθριος!

Πόσα κακὰ δὲν προέρχονται ἔτι καὶ νῦν ἐκ τοῦ Τυφῶνος! Ὁ  
καυτήριος καὶ καυστικός λίθος, ὅστις ξηραίνει τὰ φυτὰ καὶ πνίγει  
καὶ καίει πᾶν ὅ,τι ἔχει ζωὴν, εἶνε γέννημα τοῦ Τυφῶνος. Αἱ  
καταιγίδες καὶ αἱ λαίλαπες, αἵτινες συνταράττουσι τὴν θάλασσαν  
καὶ καταποντίζουσι τὰ πλοῖα, ἔργα τοῦ Τυφῶνος εἶνε. Οἱ  
τυφῶνες καὶ αἱ θύελλαι, αἵτινες ἐγείρουσι μέγαν κονιορτὸν καὶ  
συνταράττουσιν ὅ,τι εὐρωσι καὶ δικσκορπίζουσι τὰ ἄνθη καὶ κα-  
ταπίπτουσι τοὺς καρποὺς τῶν δένδρων καὶ καταθραύουσι τοὺς  
κλάδους αὐτῶν καὶ ἐκρίζουσι αὐτά, πάντα τὰ ὀλέθρια ταῦτα εἰς  
τὸν βίον καὶ εἰς τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων προέρχονται ἐκ τοῦ τέρα-  
τος τούτου· προέρχονται ἐκ τοῦ φιδεροῦ καὶ ἀπικισίου Τυφῶνος.

## 82. Ὁ Ὀλυμπος.

(Καθ' Ὁμηρον)

Ἀφοῦ μετὰ δεινούς καὶ μακροὺς ἀγῶνας οἱ Τιτᾶνες, τὰ ἀμικρ-  
τωλὰ ταῦτα τέκνα τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς, ἐξεδιώχθησαν ἐκ  
τοῦ Οὐρανοῦ καὶ κατεκλείσθησαν εἰς τὰ Τάρταρα, συνῆλθον οἱ  
θεοὶ καὶ συνεσκέφθησαν περὶ τῆς διοικήσεως τοῦ κόσμου. Ἀπε-  
φάσισαν λοιπὸν νὰ καταστήσωσιν ἄρχοντα αὐτῶν τὸν Δία,  
ἐπειδὴ αὐτὸς συνετέλεσε διὰ τῶν βροντῶν, τῶν ἀστραπῶν καὶ  
τῶν κεραυνῶν περισσότερον παντὸς ἄλλου εἰς τὴν νίκην ταύτην.

Ὁ Ζεὺς ἄμα ἐξελέγη κυρίαρχος τοῦ κόσμου, διένειμεν αὐτὸν  
μετὰ τῶν ἄλλων δύο ἀδελφῶν αὐτοῦ· τὴν θάλασσαν ἔδωκεν εἰς τὸν  
Ποσειδῶνα, τὰ ὑποχθόνια εἰς τὸν Ἄδην, καὶ αὐτὸς ἐκράτησε τὸν

Οὐρανόν. Ἡ Γῆ εἰς οὐδένα ἐδόθη, ἔμεινε κοινὴ εἰς πάντας τοὺς θεούς. Εἰς τὴν Γῆν ὑπῆρχεν ὁ Ὀλύμπος, τὸ μέγα ἐκεῖνο καὶ ὑψηλὸν ὄρος, ἐκ τῶν κορυφῶν τοῦ ὁποίου οἱ θεοὶ ἐπολέμουν ἄλλοτε κατὰ τῶν Τιτάνων.

Τὸ ὄρος τοῦτο εἶνε τὸ μεγαλοπρεπέστατον πάντων τῶν ὀρέων τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου. Τὸ ὕψος αὐτοῦ εἶνε καταπληκτικόν. Αἱ κορυφαί του ἐγγίζουσι τὸν Οὐρανόν. Μίαν ὀλόκληρον ἡμέραν ἔκαμεν ὁ Ἥφαιστος, ὅτε ἐρρίφθη ἐκ τοῦ Οὐρανοῦ, νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Γῆν! Ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου ἕως εἰς τὸν Οὐρανόν εἶνε πολὺ πλησίον καὶ ἕως τὴν Γῆν δὲν εἶνε πολὺ μακρὰν. Ἔχει πολλὰς κορυφὰς καὶ πολλὰς καὶ μεγάλας κοιλάδας καὶ φάραγγας. Ἐδῶ συναθροίζονται τὰ νέφη, τὰ κατακλείοντα τὰς βροντάς, τὰς ἀστραπὰς καὶ τοὺς κεραυνούς, καὶ ἀπ' ἐδῶ διασκορπίζονται εἰς τὸν Οὐρανόν καὶ εἰς τὸν ἄλλον κόσμον. Οἱ ἄνεμοι δὲν σείουσιν αὐτόν, ἡ βροχὴ δὲν ἐνοχλεῖ αὐτόν, ἡ χιών δὲν ἐγγίζει αὐτόν. Μεγαλοπρεπὴς τις ἡρεμία καὶ δικύγεια καὶ στιλπνότης αἰωνίως ἐπικρατεῖ ἐπ' αὐτοῦ. Προῦ ἄλλοῦ λοιπὸν ἦτο καλύτερον ὁ Ζεὺς νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν μεγάλην αὐτοῦ οἰκογένειαν;

Περὶ τὴν ὑψηλοτάτην κορυφὴν τοῦ Ὀλύμπου ἐγένοντο τὰ ἀνάκτορα τῶν θεῶν· ἐπὶ τοῦ ἄκρου δ' αὐτῆς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Διὸς καὶ πέριξ πάντων τούτων τεῖχος ἔχον πύλας τὰς νεφέλας καὶ φύλακας αὐτῶν τὰς Ὠρέας. Τὰ ἀνάκτορα τῶν θεῶν εἶνε μεγάλα καὶ ὠραῖα, ἀλλὰ τὸ μέγιστον καὶ ὠραιότατον πάντων εἶνε τὸ ἀνάκτορον τοῦ Διὸς. Ἐνταῦθα συνέρχονται πάντες οἱ θεοί, ὅταν πρόκειται νὰ συσκεφθῶσι περὶ τῆς διοικήσεως τοῦ κόσμου ἢ ὅταν πρόκειται νὰ συγγευματίσωσι καὶ νὰ διασκεδάσωσιν. Ὁ Ζεὺς καθίηται ἐπὶ ὠρειοτάτου χρυσοῦ θρόνου, σκῆπτρον κρατῶν καὶ ἐπ' αὐτοῦ τὸν ἀετὸν καθήμενον, τὸν βασιλέα τῶν πτηνῶν· δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ αὐτοῦ κἀθιῆνται ἡ Ἥρα, ἡ σύζυγος αὐτοῦ, καὶ ἡ Ἀθηνᾶ, τὸ προσφελέστατον τῶν τέκνων αὐτοῦ, ἔπειτα δὲ κατὰ σειρὰν πάντες οἱ ἄλλοι θεοί. Ἡ Ἥβη κερνᾷ ἐντὸς χρυσοῦ ποτηρίου νέκταρ, ὁ Ἀπόλλων κρούει τὴν φόρμιγγα καὶ αἱ Μοῦσαι ἄδουσιν.

### 88. Ὁ Μουσηγέτης Ἀπόλλων.

Ὅμηρικὸς Ὕμνος εἰς Ἀπόλλωνα Πύθιον. — Ἡσιόδος.  
Θεογονία 86 καὶ ἐξῆς).

Φροντίδας καὶ λύπας, ὅπως ἔχουσιν οἱ ἄνθρωποι, οἱ οὐράνιοι  
εἰ δὲν ἔχουσι. Τὸ γῆρας καὶ ὁ θάνατος, τὰ δύο ταῦτα με-  
γάλα κακὰ τῶν ἀνθρώπων, λείπουσιν ἀπὸ τοὺς θεούς. Ὅλος  
πρὸς τὰ τέρψις εἶνε ὁ βίος αὐτῶν εἰς τὸν Ὀλυμπον. Συνέρ-  
χονται εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Διός, συντρώγουσι καὶ συνδιασκε-  
δάζουσιν ἡμέραν καὶ νύκτα.

Αἱ διασκεδάσεις τῶν θεῶν εἶναι καὶ αὗται θεῖαι. Ἡ μου-  
σηγία, τὰ ἄσματα καὶ ὁ χορὸς εἶνε ἡ διασκεδάσις αὐτῶν.

Μετὰ τὸ τέλος τῶν συμποσιῶν ὁ Ἀπόλλων, τὸ λαμπρότατον  
τέκνον τοῦ Διός, ἀρχίζει νὰ κρούῃ τὴν χρυσοῦν φόρμιγγα αὐτοῦ.  
Αἱ Μοῦσαι, τὰ εὐγενέστατα τέκνα τοῦ Διός, ἐκ τοῦ στόματος  
τῶν ὁποίων γλυκυτάτη ἐξέρχεται ἡ φωνή, μόλις ἀκούσωσι τοὺς  
πρώτους τόνους τῆς θείας φόρμιγγος τοῦ Ἀπόλλωνος, προσέρ-  
χονται πρὸς αὐτόν, καὶ τότε ἀρχεται ἡ θεία συμφωνία. Ὁ Ἀπόλ-  
λων προηγεῖται μὲ τὴν θεῖαν αὐτοῦ φόρμιγγα καὶ αἱ Μοῦσαι  
ἀκολουθοῦσι μὲ τὴν γλυκυτάτην καὶ οὐρανίαν αὐτῶν φωνήν.  
Ψάλλουσιν ὕμνους εἰς τοὺς ἀθανάτους θεούς, τοὺς ὁποίους ἐγέν-  
νησεν ὁ Οὐρανὸς καὶ ἡ Γῆ, ὕμνοῦσι τὰ ἀθάνατα δῶρα, τὰ ὁποῖα  
οἱ θεοὶ παρέχουσιν εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ εἰς ὅλον τὸν κόσμον,  
ἀλλ' ἰδίως ὕμνοῦσι τὸν Δία, τὸν πατέρα τῶν θεῶν καὶ τῶν  
ἀνθρώπων, τὸν Δία, τὸν κυβερνῶντα τὸν κόσμον.

Πάντες οἱ θεοὶ καταμαγεύονται ἐκ τῶν θεῖων τούτων ἄσματων.  
Ἰδίως ὁμοῦ αἱ θεαὶ μένουσιν ἐκστατικάι. Κατενθουσιασμένοι ἐκ  
τῆς οὐρανίας ταύτης συμφωνίας τῆς φόρμιγγος τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ  
τῶν ἄσματων τῶν Μουσῶν ἐγείρονται ἐκ τῶν θέσεων αὐτῶν καὶ  
ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην ἔρχονται πλησίον τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ  
τῶν Μουσῶν. Αἱ Χάριτες, αἱ ὄραι καὶ ἡ Ἥβη, τὰ ἐπέραστα  
τέκνα τοῦ Διός, ἡ ὠραισιότατη καὶ χρυσοῦρος Ἀφροδίτη καὶ

ἡ σεμνοτάτη ἀδελφὴ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἡ Ἄρτεμις, ἔρχονται πλησίον τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ κρατούμεναι ἐκ τῶν χειρῶν χορεύουσιν ἐν τῷ μέσῳ τῶν θεῶν πλήρεις ἀβρότητας καὶ χάριτος.

Ὁ Ἀπόλλων ἐνθουσιάζεται ἐκ τοῦ θεάματος τούτου καὶ κρούει ζωνήροτον τὴν φόρμιγγα αὐτοῦ. Ἡ γλυκύτης τῶν μελῶν δὲν ἔχει πλέον ὄρια. Εἶνε μεγίστη. Εἶνε οὐρανία. Οἱ θεοὶ ἀγάλλονται. Ὁ Ὀλυμπος γελᾷ. Αἱ ὑψηλαὶ κορυφαὶ αὐτοῦ καὶ τὰ δωμάτια τῶν ἀθανάτων θεῶν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ἀντηχοῦσιν ἐκ τῆς θείας φωνῆς τῶν καλλιμόλπων θυγατέρων τοῦ Διὸς καὶ ἐκ τῶν γλυκυτάτων μελῶν τῆς χορῆς φόρμιγγος τοῦ Ἀπόλλωνος. Οὐρανία λάμψις καταλάμπει τὸ ὠραιότατον καὶ γλυκύτατον πρόσωπον αὐτοῦ. Ὁ ἐνθουσιασμὸς τῆς εὐαισθήτου καὶ φιλοκάλου ψυχῆς αὐτοῦ καὶ ἡ αἴγλη, ἣτις ἀπαστρέπτει ἐκ τῶν λεπτοῦφάντων καὶ στιλπνοτάτων ἐνδυμάτων τῶν χορευουσῶν θεῶν, συντελοῦσιν εἰς τὸ νῆ ἀπαστρέπτει τὸ γλυκύτατον πρόσωπον τοῦ ἐρασιμωτάτου τῶν οὐρανίων θεῶν, τοῦ Ἀπόλλωνος. Εὐφραίνεται δὲ ἡ φιλόστοργος ψυχὴ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Λητοῦς, τῶν μακαρίων γονέων αὐτοῦ.

#### 84. Ὁ Πάν.

(Ὀμηρικὸς ὕμνος εἰς τὸν Πᾶνα)

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐπίστευον ὅτι ὁ Πᾶν ἦτο Θεός, ἀλλ' ὄχι οὐράνιος. Δὲν κατόκει εἰς τὸν ὑψηλὸν Ὀλυμπον, ἔπου κατόκει οὗτοι. Δὲν ἦτο ὠραίος, ὅπως ἦσαν οἱ οὐράνιοι θεοί. Ὁ Πᾶν ἦτο πολὺ ἄσχημος μάλιστα. Εἶχε δύο κέρατα, ῥίνα προβάτωδη, πώγωνα λάσιον, πόδας αἰγῆς, σκέλη τράγου καὶ οὐράν. Κατόκει δὲ εἰς τὴν γῆν. Ἔζη εἰς τὰς ἀστρογείτονας κορυφὰς καὶ τὰς βαθεῖας κοιλάδας τῶν ὑψηλῶν ὄρεων. Εἰς τὰς ἀποτόμους καὶ ἀγρίας ἀκτὰς τῶν θαλασσῶν! εἰς τοὺς αἰγιαλοὺς καὶ τοὺς λιμένας, εἰς τὰς ἀνωμάλους καὶ τὰς δυσβάτους δυσχωρίας. Εὐρίσκετο πλησίον τῶν γλυκύτατα κελαρυζόντων διαχυεστάτων καὶ δροσερῶν πηγῶν, πλησίον τῶν ἀπαλῶς κυλιόμενων καὶ μελαγχολι-



κῶς παπλαζόντων ῥυακίων καὶ εἰς τοὺς λειμῶνας, ἔνθα κρόκοι καὶ ὑάκινθοι καὶ εὐώδης πῶα θάλλουσι.

Ἦτο ὄμως μουσικώτατος· τὰ αὐλήματα τῆς σύριγγος αὐτοῦ ἦσαν τόσον μελωδικά, ὥστε, ὅτε ἠῦλει, εἰσίγα ὁ ψίθυρος τῶν ὑψικορύφων δρυῶν, εἰσίγα ὁ θόρυβος τῶν κυλιομένων ὑδάτων τῶν ῥυακίων καὶ τῶν ποταμῶν, ἔπυον τὰ βληχήματα τῶν προβάτων, εἰσίγα ἡ βοή τῶν ἀγρίων ἀνέμων καὶ κατέπυον αἱ φοβεραὶ τρικυμῖαι. Οἱ δὲ ἐπὶ τῆς Γῆς ἄνθρωποι μετ' εὐλαβείας πολλῆς καὶ συγκινήσεως μεγάλης ἤκουον τὰ θεῖα ταῦτα αὐλήματα.

Τὰ γλυκύτετα μέλη τῆς σύριγγος τοῦ Πανὸς ἀπὸ βράχου εἰς βράχον καὶ ἀπὸ φάραγος εἰς φάραγα ἀντηχοῦντα ἐξήγειρον τὰς ἐκεῖ διαιτωμένας καλλιστεφάνους Νύμφας, αἵτινες ἀκράτητοι πάραυτα ἔσπευδον πρὸς τὸν Πᾶνα. Πλησίον αὐτοῦ ἐρχόμεναι ἄλλαι μὲν ἔψαλλον μετ' αὐτοῦ, ἄλλαι δὲ ἐχόρευον πλησίον τῶν ῥυακίων τῶν πηγῶν καὶ τῶν κρηνῶν. Ἀντήχει δὲ ὄλον τὸ ὄρος ἐκ τῶν γλυκυτάτων ἁσμάτων αὐτῶν. Ὁ Πᾶν ἔνθους ἐκ τῶν καλλιμόλπων ἁσμάτων καὶ ἐκ τοῦ ἀρμονικοῦ χοροῦ τῶν Νυμφῶν κατέθετε τὴν σύριγγα αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτῶν ἐχόρευεν εὐθυμότατα εἰς τοὺς μαλακοὺς λειμῶνας, ὅπου ὁ κρόκος καὶ ὁ εὐώδης ὑάκινθος καὶ ἡ χλοερὰ πῶα θάλλουσι μετὰ θαυμασίας εὐκαμφείας ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ὡς τέλειος χορευτῆς πηδῶν. Ὅλον δὲ τὸ ὄρος μέχρι καὶ τῶν ὑψηλοτάτων αὐτοῦ κορυφῶν ἀντελάλει ἐκ τῶν ὕμνων τούτων τῶν Νυμφῶν, αἵτινες ὕμνουν τοὺς θεοὺς τοὺς ἀθανάτους καὶ τὸν Ὀλυμπον τὸν ὑψηλόν.

### 85. Αἱ Νύμφαι.

(Καθ' Ὅμηρον)

Αἱ Νύμφαι εἶνε—ὅπως ἐπίστευον οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνας—παρθένοι νεαρὰ καὶ πολὺ ὠραῖαι. Ἐχουσιν ὠραίους πλοκάμους καὶ εἶνε δι' ἀγθηροτάτων στεφάνων ἐστεφανωμέναι.

Αἱ Νύμφαι γενῶνται ἐκ τῶν κρηνῶν, ἐκ τῶν δασῶν καὶ ἐκ τῶν πόταμῶν. Πληροῦσιν ὅλα τὰ μέρη, τὰ ὅποια χαριέστατα ἐκτείνον—

ται ὑπὸ τὸν γλυκὺν τῆς Ἑλλάδος οὐρανόν. Ζῶσιν εἰς τοὺς κήπους καὶ εἰς τὰ δένδρα, εἰς τὰς ὑψηλὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων καὶ εἰς τοὺς χλοερούς λειμῶνας. Κατοικοῦσιν εἰς σπήλαια ὠραῖα καὶ δροσερά. Ἀγαπῶσι τὰς κρήνας, τὰ δάση καὶ τοὺς ποταμοὺς καὶ προστατεύουσιν αὐτά. Ἄδουσι τὴν νύκτα γλυκύτατα ᾠσματα. Παίζουσιν εἰς τὰς πεδιάδας καὶ εἰς τὰς φάραγγας τῶν ὑψηλῶν ὀρέων. Πληροῦσι τὰς ἐρημίας φωνῶν, ἀκουσμένων καὶ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ᾄδουσι καὶ χορεύουσι μετὰ τοῦ Πανός εἰς μαλακοὺς λειμῶνας, ἔνθα ὁ κρόκος καὶ ὁ εὐώδης ὑάκινθος καὶ ἡ χλοερὰ πῶς θάλλουσι. Ἀντηχοῦσι δὲ τὰ ὄρη καὶ τὰ δάση ἐκ τῶν γλυκυτάτων ᾠσμάτων αὐτῶν.

Τὰ σπήλαια, εἰς τὰ ὁποῖα ἔχουσι τὰς κατοικίας αὐτῶν αἱ Νύμφαι, εἶνε ἐκλεκτά. Εἶνε πολὺ ὠραῖα καὶ δροσερά. Ἐπὶ τῆς ἐσχάρας καίεται μέγα πῦρ, εἰς τὸ ὅποιον εἶνε ἐρριμένα εὐώδη ξύλα, κέδρος, κυπάρισσος καὶ τὰ τοιαῦτα, εὐωδιάζει δὲ ὅλος ὁ ἐκεῖ τόπος. Αἱ Νύμφαι εἰς τοὺς θαλάμους τῶν ὑφαίνουσι μὲ χρυσῆν κερκίδα καὶ ᾄδουσι μελωδικώτατα. Ἐξῶθεν τῶν σπηλαίων θάλλουσι πυκνόφυλλα δένδρα, αἴγειροι καὶ εὐώδεις κηπάρισσοι, εἰς τὰ ὁποῖα ἔχουσι τὰς φωλεὰς τῶν πλῆθος πτηνῶν, γλαῦκες, ἰέρακες, κορῶναι καὶ ἄλλα τοιαῦτα πτηνά. Περὶ τὰ σπήλαια περιπλέκονται ἀνθηρόταται κληματίδες, βρίθουσαι σταφυλῶν. Πλησίον αὐτῶν κρῆναι, ἔχουσαι ψυχρὸν καὶ διαυγὲς ὕδωρ, ῥέουσιν ἄφθονοι καὶ περὶ αὐτὰς θάλλουσι λειμῶνες ἀνθηροί, πλήρεις ἕων καὶ διαφόρων ἄλλων εὐόσμων καὶ ὠραίων ἀνθέων.

## 86. Οἱ θεοὶ ὁ κόσμος καὶ οἱ ἄνθρωποι.

(Κατὰ τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς)

Τὸν κόσμον τὸν συνέχει καὶ τὸν κυβερνᾷ ὁ Ζεὺς, ὁ ὕπατος τῶν θεῶν. Ὁ Ἀπόλλων παρέχει εἰς τὸν κόσμον τὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ Ἄρτεμις τὸ φῶς τῆς σελήνης. Ὁ Ποσειδῶν εἶνε κύριος τῆς θαλάσσης. Ἡ Δημήτηρ καὶ ἡ Περσεφόνη παρέχουσι τοὺς καρποὺς εἰς τὴν γῆν, ἀφαιροῦσι τούτους κατὰ τὸ φθινόπωρον καὶ τὸ χειμῶνα καὶ δίδουσι πάλιν αὐτοὺς κατὰ τὸ ἔαρ καὶ τὸ θέρος.

Ὁ φλοῖσθος τῶν κυμάτων, τὰ ὅποια θραύονται ἐπὶ τῶν αἰγια-  
τῶν, αἱ μακρόθεν ἐρχόμεναι ἀπηχῆσεις τῶν ἁσμάτων τῶν πτη-  
τῶν, τῶν μυκηθμῶν τῶν διαφόρων θηρίων, τοῦ ψιθύρου τῶν σειο-  
μένων δένδρων, τῶν κελαρυσμάτων τῶν βυακίων καὶ ποταμῶν,  
τῶν μελαγχολικῶν ἁσμάτων τῶν ποιμένων εἶνε— ὡς ἐπίστευον  
οἱ ἀρχαῖοι— αὐλήματα τῆς σύριγγος τοῦ Πανός, ἁσματα τῶν  
Νυμφῶν καὶ ἀπηχῆσεις τῶν ποδῶν αὐτῶν κατὰ τοὺς χορούς.

Οἱ ἄνθρωποι, ὅτε τὸ πρῶτον ἐφάνησαν ἐπὶ τῆς γῆς, οὐδὲν  
ἐνόουν ἐκ τοῦ κόσμου καὶ οὐδὲν ἐγνώριζον νὰ πράξωσιν. Ἐζων  
ὡς ζῶα. Οὐδεμίαν τέχνην ἐγνώριζον. Δὲν ἐγνώριζον οὔτε οἰκίας  
νὰ οἰκοδομήσωσιν οὔτε ἐνδύματα νὰ κατασκευάσωσιν οὔτε τὴν  
γῆν νὰ καλλιεργήσωσιν οὔτε τὰ ζῶα νὰ χρησιμοποίησωσιν. Οἱ  
θεοὶ ἐδίδαξαν τὰς τέχνας καὶ ὅτι ἄλλο σήμερον γνωρίζουσιν οἱ  
ἄνθρωποι.

Ὁ Προμηθεύς, εἷς ἐκ τῶν Τιτάνων, ἀλλὰ σύμμαχος τοῦ Διός,  
ἐδίδαξε τοὺς ἀνθρώπους νὰ διακρίνωσι τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα,  
τὴν πρωίαν καὶ τὴν μεσημβρίαν, τὸ θέρος καὶ τὸ φθινόπωρον, τὸν  
χειμῶνα καὶ τὸ ἔαρ. Αὐτὸς ἐδίδαξε τοὺς ἀνθρώπους νὰ χρησιμο-  
ποιήσωσιν εἰς τὸν βίοντων τὰ διάφορα ζῶα, τὸν ἵππον καὶ τὸν βουῖν,  
τὸν ὄνον καὶ τοὺς κύνας, τὰ πρόβατα καὶ πάντα τὰ λοιπὰ συναν-  
θρωπευμένα ζῶα. Αὐτὸς ἐδίδαξε τοὺς ἀνθρώπους τὴν χρῆσιν τῶν  
λέμβων καὶ τῶν πλοίων. Ὁ Ἡφαίστος ἐδίδαξε τοὺς ἀνθρώπους  
τὴν χρῆσιν τοῦ πυρός· νὰ θερμαίνωνται τὸν χειμῶνα, νὰ μαγει-  
ρεύωσι τὰ φαγητὰ καὶ νὰ τήκωσι τὰ μέταλλα. Ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ὁ  
Ἡφαίστος ἀπὸ κοινοῦ ἐδίδαξαν τοὺς ἀνθρώπους πάσας τὰς τέ-  
χνας, τὴν οἰκοδομικὴν, τὴν τεκτονικὴν, τὴν ναυπηγικὴν, τὴν  
ὕφαντικὴν, τὴν πλεκτικὴν, τὴν σκυτοτομικὴν, τὴν σιδηρουργικὴν,  
τὴν χαλκοτυπικὴν, τὴν ὀπλοποιητικὴν καὶ τὰς τοιαύτας τέχνας,  
διὰ τῶν ὁποίων οἱ ἄνθρωποι ἐξημερώθησαν καὶ ἐπολιτίσθησαν.  
Δὲν ζῶσι πλέον ὡς ζῶα. Διὰ τοῦτο ὁ Ἡφαίστος καὶ ἡ Ἀθηνᾶ  
προστατεύουσι τοὺς τεχνίτας καὶ θεωροῦσιν αὐτοὺς ὡς ἱερούς

ἀνθρώπους. Ὁ Ἄρης μετὰ τῆς Ἀθηνᾶς ἐδίδαξαν τοὺς ἀνθρώπους τὴν χρῆσιν τῶν ἀσπίδων, τῶν δοράτων, τῶν ξιφῶν, τῶν τόξων καὶ πάντων τῶν ἄλλων ὅπλων, διὰ τῶν ὁποίων οἱ ἄνθρωποι προστατεύουσι τὴν ζωὴν αὐτῶν ἐκ τῶν θηρίων τῶν ἀγρίων καὶ ἐκ τῶν ἀνθρώπων τῶν κακῶν καὶ ἐξασφαλίζουσι τὰ ἀγαθὰ αὐτῶν. Ὁ Ἀπόλλων καὶ αἱ Μοῦσαι ἐδίδαξαν τοὺς ἀνθρώπους τὴν κιθάραν, τὴν ᾠδὴν καὶ τὰ γράμματα, διὰ τῶν ὁποίων κατώρθωσαν οἱ ἄνθρωποι νὰ σέβωνται τοὺς γονεῖς αὐτῶν, νὰ ἀγαπῶσι τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, νὰ ζῶσι κατὰ νόμους καὶ νὰ λατρεύωσι τὸν Θεόν.

### 87. Ἡ Ἑλλάς.

Ἡ Ἑλλάς! ἦς τῶνομα κ' ἢ ἄποψις ἐκπλήσσει,  
 Αὐτ' εἶν' ἢ χώρα τῶν θεῶν, αὐτ' ἢ πατρίς τῶν φώτων !  
 Ὁ τῶν ὀρέων τῆς ζυγῆς τὴν κεφαλὴν του αἴρων  
 πρὸς τοὺς γλαυκοὺς τῆς οὐρανοῦς, τὰ κράτη τῶν ἀστέρων,  
 λούει τὰς πρῶτας καρυφὰς τῶν γλαφυρῶν του νώτων  
 εἰς ἀερώδη θάλασσαν εἰς κύματα αἰθέρων !  
 Οἱ λόφοι τῆς, προσκλίνοντες ἠρέμα τὰς ὠραίας  
 πλευράς των, ἐφ' ὧν ἄφθονος ὁ κλάδος τῆς ἐλαίας  
 βλαστάνει, παύουν βαθυιδὸν ἐπὶ τῆς παραλίας,  
 ἀφ' ἧς ἀκούεται, θαρρεῖς, ἀκόμην τῆς ἀθλίας  
 καὶ ταλαιπώρου Σύριγγος ὁ δακρυόεις στόνος  
 μὲ τῶν κυμάτων τὴν θροὴν μινγνύμενος συγχρόνως.  
 καὶ τὰς τραχείας των καμπὰς εἰς τῶμμα παριστάντες  
 ὑπὸ τοῦ Φοίβου ἐναλλάξ ἐπιχρυσοῦνται πάντες  
 καὶ φαίνονται, ὅταν τὸ φῶς ἐπικρατῇ τοῦ σκοτοῦ,  
 ὡς κύματα κινούμενα θαλάσσης χλοιστρώτου.  
 Ἐκεῖ ἢ τῆς ποιήσεως καὶ ἱστορίας Μοῦσα  
 ἀθάνατα ὀνόματα ἐπεκαθέσθη δοῦσα  
 εἰς ἕκαστον τῶν λίθων τῆς εἰς ἕκαστόν τῆς κύμα  
 κ' εἰς ἕκαστον τῶν βράχων τῆς ἡγιασμένον θρύμμα !

Ἡ κορυφή αὐτή! ὄφρυς τῆς Πίνδου εἶν' ἐκείνη.  
Τὸ γὰρ αὐτὸ τοῦ Ἀλφειοῦ τὸ στόμα τὸ ἐκχύνει  
Πᾶς λίθος ἔχει ὄνομα, πᾶς βράχος τρόπαιόν του!  
Πᾶν κύμα ἔχει λαλιάν, πᾶς τόπος τὸν θεόν του!

Ἄγγ. Βλάχος

### 80. Ἴον τὸ εὐώδες.

(Φυσιογνωσία)

Τὸ Ἴον τὸ εὐώδες εἶνε ἄνθος. Τὸ Ἴον τὸ εὐώδες λέγεται, καὶ Ἴον μέλαν καὶ Ἴον ἀπλῶς καὶ μενεξές. Τὸ Ἴον τὸ εὐώδες εἶνε ἐν ἐκ τῶν κυριωτάτων εἰδῶν τῶν πολλῶν καὶ διαφόρων Ἴων. Τὰ διάφορα εἶδη τῶν Ἴων εἶνε περισσότερα ἀπὸ ἑκατὸν πενήκοντα, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ κυριώτερα εἶνε Ἴον τὸ τριχρουν, τὸ ὁποῖον λέγεται καὶ πανθές, Ἴον τὸ λευκόν, τὸ ὁποῖον λέγεται καὶ λευκόϊον καὶ χεῖρανθος καὶ βιολέττα, Ἴον τὸ ἄγγιον, τὸ ὁποῖον λέγεται καὶ ἀγγριοβιολέττα, καὶ τοῦτο τὸ Ἴον τὸ εὐώδες.

Τὰ φυτά, τῶν ὁποίων τὰ ἄνθη εἶνε τὰ ἴα, ὀνομάζονται ἰωνιαί. Αἱ ἰωνιαὶ εἶνε φυτὰ φρυγινώδη, ὅπως τὸ πήχανον, ἡ ράφανος, τὸ σέλιον, ἡ μήκων. Ἡ ἰωνιά, ἐξ ἧς ἀνθεῖ τὸ Ἴον τὸ εὐώδες, ἔχει ῥίζαν μεγάλην ὑπόλευκον, ξυλώδη καὶ ὀζώδη, ἐξ ἧς ἐκφύονται πολλαὶ καὶ πυκναὶ ἴνες πρὸς τὰ κάτω, ἐκτὸς τοῦ χώματος διασκορπιζόμεναι. Τὸ στελέχος εἶνε ὑπὸ τὴν γῆν. Ὑπεράνω τῆς γῆς στέλεχος δὲν ὑπάρχει ἢ, εἰ ὑπάρχει ἐνίοτε, εἶνε τόσο βραχύ, ὥστε δύναται νὰ τὸ ἴδῃ τις. Ἐκ τοῦ στελέχους ἀποφύονται πολλαὶ μακρὰ παραφυάδες, συρόμεναι εἰς τὸ χῶμα, φέρουσαι φύλλα, ἐνίοτε καὶ ἄνθη καὶ ἐκ τοῦ μέρους, ἐνθα ἐπιψαύει τῆς γῆς, ῥίπτουσαι ῥίζας εἰς τὸ χῶμα. Κλάδοι καὶ κλαδίσκοι δὲν ὑπάρχουσιν εἰς τὴν ἰωνιὰν ταύτην· οἱ μίσχοι τῶν φύλλων καὶ οἱ ποδίσκοι τῶν ἀνθέων ἀποφύονται ἀμέσως ἐκ τοῦ ὑπὸ τὴν γῆν στελέχους. Οἱ μίσχοι τῶν φύλλων εἶνε μακροὶ καὶ ἔχουσι πλὴν τῶν φύλλων καὶ δύο μικρά, λεπτά, λογχοειδῆ παράφυλλα, ὀλίγον ὑψηλότερα τῆς

βάσεως τοῦ μίσχου τοποθετημένα καὶ ἀντικρὺ ἀλλήλων κείμενα. Τὰ φύλλα εἶνε πλατέα, ὀδοντωτὰ κατὰ τὴν περιφέρειαν, πλήρη ἰνῶν καὶ λεπτῶν τριχῶν καὶ ἔχοντα τὸ σχῆμα τῆς καρδίας. Οἱ ποδίσκοι τῶν ἀνθέων, ἀποφυόμενοι καὶ αὐτοὶ ἀμέσως ἐκ τοῦ ὑπὸ τὴν γῆν στελέχους, εἶνε ἐπίσης μακροί, ὡς οἱ μίσχοι τῶν φύλλων, ἔχουσι καὶ αὐτοὶ κατὰ τὸ μέσον αὐτῶν δύο μικρὰ παράφυλλα καὶ φέρουσι κατὰ τὸ ἄκρον αὐτῶν, κυρτούμενοι ὀλίγον, τὸ ἄνθος. Ἡ κάλυξ τοῦ ἄνθους εἶνε πρασίνη καὶ συνίσταται ἐκ πέντε τὸ πολὺ μικρῶν πετάλων. Ἐκ τῶν πετάλων τούτων τῆς κάλυκος προβάλλει ἡ στεφάνη τοῦ ἄνθους, ἣτις σύγκειται ἐκ πέντε μικρῶν τρυφερῶν καὶ εὐωδιστάτων πετάλων, λευκῶν κατὰ τὴν βάσιν, κυανῶν συνήθως κατὰ τὰ λοιπὰ μέρη, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ τέσσαρα εἶνε τοῦ αὐτοῦ μεγέθους, τὸ δὲ πέμπτον, τὸ κείμενον κάτωθεν τῶν ἄλλων, μεγαλύτερον αὐτῶν καὶ κοῖλον. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς στεφάνης εἶνε οἱ στήμονες καὶ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν ὁ ὕπερος, στρογγύλος, κίτρινος καὶ φέρων ἄνωθεν αὐτοῦ ἐν λεπτότατον νῆμα.

Τὸ φυτὸν τοῦτο εὐρίσκεται εἰς πλείστα μέρη τῆς γῆς. Θάλλει δι' ὅλου τοῦ ἔτους, ἀποβάλλει μόνον ἐνίοτε τὰ κάτω φύλλα αὐτοῦ, ἀλλὰ τὰ ἐπάνω ἀνανεοῦνται πάντοτε. Εἶνε εἰς τῶν πρώτων προαγωγέων τοῦ ἔαρος, ἀνθεὶ ἀκόμη κατὰ τὸν Ἰανουάριον, ὅταν δὲν εἶνε πολὺ βαρὺς ὁ χειμῶν. Εἶναι ζωηρὸν καὶ ἀντέχει πολὺ. Ζῆ εἰς πολλὰ καὶ διάφορα μέρη· ἐν τῷ μέσῳ τῶν βάτων καὶ τῶν θάμνων, εἰς τὰς αἰμασιάς καὶ εἰς τὰς λόχμας, εἰς τὰς χλοεράς πεδιάδας καὶ εἰς τοὺς ἀνθηροὺς λόφους, εἰς τὰ σκιερὰ ἄκρα τῶν δασῶν καὶ τοὺς πετρώδεις πρόποδας τῶν ὀρέων, εἰς τὰς βαθείας κοιλάδας καὶ εἰς τοὺς ὑδρηλοὺς λειμῶνας. Ἀντέχει εἰς τὸν ψυχρὸν καὶ σφοδρὸν ἄνεμον τοῦ Ἰανουαρίου καὶ Φεβρουαρίου καὶ εἰς τὸν καυστικὸν ἥλιον τοῦ Ἰουνίου καὶ Ἰουλίου. Αὐξάνει καὶ εἰς τοὺς ξηροὺς τόπους, αὐξάνει καὶ εἰς τοὺς ὑφύγρους. Ἀνθεὶ καὶ εἰς τοὺς κήπους, ἀνθεὶ καὶ εἰς τοὺς δρόμους, ἀνθεὶ καὶ εἰς τὰς αἰθούσας τῶν οἰκιῶν. Ἀρέσκεται ὅμως περισσότερον εἰς τὰ σκιερὰ μέρη, εἰς τὴν ξηρὰν γῆν καὶ εἰς μετρίαν θερμοκρασίαν.



Τὸ ἴον ἔχει εὐωδίαν πολὺ λεπτήν καὶ πολὺ εὐχαριστον. Μακρόθεν εὐωδιάζει πλείοτερον ἢ ἐκ τοῦ πλησίον. Τὸ πρῶν εὐωδιάζει πολὺ, ὅσον ὅμως πλησιάζει ἢ μεσημβρία, τόσον ἢ εὐωδία αὐτοῦ ἐλαττοῦται, ὅτε κατὰ τὴν μεσημβρίαν σχεδὸν καθόλου δὲν εὐωδιάζει. Ὅταν ἀναμιχθῇ μετ' ἄλλων ἀνθέων, ἢ εὐωδία αὐτοῦ εἶνε πολὺ ὀλίγον αἰσθητῆ· πνίγεται ἀπὸ τὴν εὐωδίαν τῶν ἄλλων. Ὅταν μαρανθῇ ἢ ξηραθῇ, ἀποβάλλει τὴν εὐωδίαν αὐτοῦ· δὲν τὴν διατηρεῖ, ὅπως διατηρεῖ αὐτὴν τὸ ρόδον.

Τὸ εὐώδες τοῦτο ἴον εἶνε ἀνθύλλιον χαριέστατον· τὰ μικρὰ πέταλα αὐτοῦ εἶνε ἀπαλώτατα, τὸ χρῶμα θελκτικώτατον καὶ ἡ εὐωδία λεπτοτάτη καὶ γλυκυτάτη. Οἱ ἄνθρωποι τιμῶσιν αὐτὸ πολὺ καὶ ἀγαπῶσιν αὐτὸ ὑπερβολικά. Τινὲς πιστεύουσιν ὅτι ὁ Θεὸς ὁ ἴδιος ἔρριψεν αὐτὸ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Πάντες δὲ κατατάσσουσιν αὐτὸ μετὰ τοῦ μᾶλλον ὑπερηφάνου καὶ μεγαλοπρεποῦς ἄνθους τῆς γῆς, τοῦ ρόδου. Πάντες χαίρουσιν, ὅταν ἐμφανίζηται ἐπὶ τῆς γῆς, διότι προαναγγέλλει τὸ γλυκὺ καὶ εὐοσμον ἔαρ. Πάντες αἰσθάνονται μεγίστην συμπάθειαν πρὸς αὐτό, διότι μετὰ μεγίστης ταπεινοφροσύνης, χωρὶς νὰ ὑψώσῃ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, χωρὶς νὰ θέλῃ νὰ φαίνηται, χωρὶς νὰ ὑπερηφανεύηται καθόλου διὰ τὰ κάλλη καὶ διὰ τὴν εὐωδίαν καὶ διὰ τὰ λοιπὰ χαρίσματα αὐτοῦ. κεκρυμμένον κάτωθεν τῶν θάμνων καὶ τῶν βάτων, διαχέει τὴν γλυκυτάτην καὶ λεπτοτάτην εὐωδίαν αὐτοῦ εἰς ὅλον τὸν περίξ τόπον καὶ εὐχαριστεῖ τοὺς διαβάτας χωρὶς νὰ ἔχῃ τὴν ἀπαίτησιν νὰ τὸ ἴδῃ ἢ νὰ τὸ θαυμάσῃ τις. Οἱ ἄνθρωποι περιποιῶνται αὐτὸ μετὰ πλείστης ἐπιμελείας καὶ μετὰ μεγίστης ἀγάπης εἰς τοὺς κήπους καὶ εἰς τὰς οἰκίας αὐτῶν. Κατασκευάζουσιν ἐξ αὐτῶν ἀνθοδέσμας, τὰς ὁποίας τὰ εὐσεβῆ τέκνα προσφέρουσιν εἰς τοὺς φιλοστόργους γονεῖς κατὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ ὀνόματος αὐτῶν. Δι' αὐτῶν κοσμοῦσι τὰ στήθη αὐτῶν αἱ νεάνιδες καὶ οἱ νεαῖοι. Κοσμοῦσι τὰς αἰθούσας κατὰ τὰς πανηγυρικὰς ἡμέρας. Πλέκουσιν ἐξ αὐτῶν στεφάνους, τοὺς ὁποίους τοποθετοῦσιν εἰς τὰ φέρετρα καὶ εἰς τοὺς τάφους τῶν προσφιλῶν αὐτοῖς ὄντων, τὰ ὁποία ἀπέρχονται ἐκ τοῦ

κόσμου τούτου. Κοσμοῦσι τὰς εἰκόνας τῶν ἀγίων εἰς τὰς ἐκκλησίας καὶ εἰς τὰς οἰκίας καὶ στολίζουσι καὶ ραίνουσι κατὰ τὴν μεγίστην καὶ συγκινητικωτάτην ἑορτὴν τῆς Χριστιανοσύνης, κατὰ τὴν μεγάλην Παρασκευὴν, τὸν ἐπιτάφιον τοῦ Λυτρωτοῦ τοῦ κόσμου.

Πλὴν τούτων τὸ ἴον τὸ εὐώδες εἶνε καὶ ὠφέλιμον εἰς τὸν βίον τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ζώων. Τὸ γλυκὺ μέλι, τὸ ὅποιον ἔχουσι τὰ ἄνθη αὐτοῦ, τρέφει τὰς πεταλούδας καὶ τὰς μελίσσας, αἵτινες ἀπὸ ἴου εἰς ἴον πετώσασιν ἀπορροφῶσιν αὐτό. Τὸ ἄρωμα αὐτοῦ μεταχειρίζονται οἱ μυρμηκοὶ πρὸς κατασκευὴν τῶν ἀρωμάτων αὐτῶν. Τὸ σιρόπιον, τὸ ὅποιον γίνεταί ἐξ αὐτῶν, ὠφελεῖ εἰς τὴν καταστολὴν τοῦ βηχός· αἱ ρίζαι αὐτοῦ, ὅταν ξηρανθῶσι, δίδονται εἰς τὰ νήπια, καὶ τὰς μασῶσι, καὶ οὕτω διευκολύνεται ἡ ὀδοντοφυΐα αὐτῶν.

### 89. Τὸ ἴον.

Ἄδετε, ἄδετε ἑκεῖ τὸ ἴον ὑποκάτω ἔς τὴν σκιά,

ἄδετε δροσερὸν τὸ ἴον πόσῃν χύνει εὐωδιά...

Εἰς τὸ χῶμα τὴν ζωὴν του χρεωστεῖ καὶ τὴ δροσιά·

ἔς τὸν Θεὸν τὴν ὑπαρξίν του κ' εἰς τὸ φῶς τὴ φορεσιά·

Ἄδετε τί ὠραῖον ἴον! μὴ τὸ κόψητε, παιδιά.

Πῶς στολίζει τὸ παιδίον, πῶς εὐφραίνει τὴν καρδιά!

Γ. Α. Κουντούρης.

### 90. Τὸ ἀγροτικὸν ἀνθύλλιον.

Μικρόφυλλον ἀγροτικὸν ἀνθύλλιον  
μακρὰν τοῦ κόσμου, τῶν θνητῶν μακρὰν,  
ἐθέρμαινεν ἡρέμα εἰς τὸν ἥλιον  
φαιδρὸν τὴν ὑπαρξίν του τὴν μικρὰν.  
Δρόσοι νυκτὸς τὸ ἔλουον οὐράνιαι  
ὑπὸ τῶν ἄστρον τὴν μαρμαρυγὴν,  
καὶ εὐχροα πλήρη ζωῆς ἐτάνυε  
τὰ νέα πέταλά του τὴν αὐγὴν.

Ἄόρατον, ἀγνώριστον, ἀφθόνητον,  
τὸν κόσμον τῶν θνητῶν τὸν ἀγνοεῖ  
εὐδαιμον δὲν τὸ φθάνουσιν οἱ στόνοι των,  
κ' εἶν' ἡ ζωὴ αὐτοῦ . . . ἄνθος ζωῆ.  
Ἄλλ' αἴφνης, οἶμοι! διαβάτου ὄμματα  
ἀπῆντησαν τὸ κάλλος τῶν ἀγρῶν,  
κ' ἐζήλευσαν τὰ χαροπά του χρώματα,  
τῶν φύλλων του τὸ χεῖλος τὸ ὑγρόν.  
Τὸ ἔκοψ' ὁ σκληρὸς! Μόνον παράπονον  
ἄφησ' ἐν δάκρυ τᾶνθος τὸ μικρόν,  
κ' ἐτάφη ἔτι ζῶν εἰς κόλπον ἄπονον,  
καὶ τὸ πρὶν θάλλον ἔκειτο νεκρόν.

Ἄγγ. Βλάχος.

Ἡ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΥΣΙΣ  
ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΦΥΣΙΚΑ

(Κατὰ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς)

91. Τὸ ἔαρ

(Πίνδαρος. Διθύραμβος, ἀπόσπ. 75)

Ὅταν αἱ χαριέσταται Ὀρει λαμπροφροῦσαι ἀνοίγωσι τὸν  
ὄρατον θάλαμον αὐτῶν, οἱ ἄνεμοι πνέουσιν ἀπαλῶς καὶ ἐπάγου-  
σιν εἰς τὸν κόσμον τὸ εὖοσμον ἔαρ.

Ἐκ τῆς ἀπαλότητος τῶν ἀνέμων ἐννοοῦσιν οἱ ἄνθρωποι ὅτι  
ἦλθε τὸ ἔαρ. Τί ἕξοχος πανήγυρις τῆς φύσεως! Αἱ Ὀρει σκορ-  
πίζουσιν ἐκ τοῦ θαλάμου αὐτῶν φυτὰ ὠραιότατα καὶ εὐωδέστατα.  
Ἄνθη ἔων ἄρυφρώτατα καλύπτουσι τὸ πρόσωπον τῆς ἐρασιμι-  
ωτάτης γῆς. Ῥόδα στέφουσι τοὺς ἀθρώπους. Αὐλήματα μελω-  
δικώτατα καὶ ἄσμακτα γλυκύτατα πληροῦσι τὸν ἀέρα. Πανταχοῦ  
δὲ ἀντηχοῦσι τὰ βήματα τῶν εὐθύμων χορευτῶν, πανηγυρίζόν-  
των τὴν μεγάλην ταύτην ἐορτὴν τῆς φύσεως.

## 92. Τὸ Θέρος

(Ἄλκαϊος, ἀπ. 39)

Κατάβρεχε τὴν γλῶσσαν σου καὶ τὰ στήθη σου. Ὁ Ἥλιος, τὸ φλογερὸν ἄστρον τῆς ἡμέρας, ἔχει ἤδη ἀνατείλῃ. Παντάπανι δὲν εἶνε εὐχάριστος ἡ ὥρα αὕτη τοῦ ἔτους. Πάντα καίονται. Πάντα διψῶσιν. Αἱ πεδιάδες καίονται, τὰ δένδρα καὶ ἡ πᾶσα ξηραίνονται. Ἐκ τοῦ βάθους τοῦ δάσους ἀκούεται μόνον ἡ λιγυρὰ φωνὴ τοῦ τέττιγος, ἐκχεομένη ἐκ τῶν πτερυγῶν αὐτοῦ. Αἱ ἄκανθαι ἀνθοῦσιν. Οἱ ἄνθρωποι λεπτόνονται καὶ ἐκνευρίζονται, διότι τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ γόνατα αὐτῶν φλογίζει ὁ καυστικὸς ἥλιος.

## 93. Ὁ Κολωνός.

(Σοφοκλῆς, Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῶ 663—795)

Τῆς πλουσίας καὶ κραταιᾶς πόλεως τῶν Ἀθηναίων εἶνε ὁ πάγκαλος Κολωνός ἡ λαμπροτάτη ἐξοχή. Ἄπ' ἄκρου εἰς ἄκρον στίλβει ὑπὸ τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου. Αἱ χλοερὰ καὶ πυκνόφυλλοι νάπαι αὐτοῦ εἶνε δροσερώταται. Οὔτε αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου οὔτε ὁ ἄνεμος ἔχουσιν εἰσδύσει ποτὲ ἐκεῖ. Εἰς τὸν ἡρεμν καὶ σύνδενδρον τοῦτον τόπον, ὑπὸ τὰ πυκνὰ φύλλα τοῦ ὠρκίου κισσοῦ, ἔχει ἡ καλλικέλαδος ἀηδὼν τὴν προσφιλεῖ αὐτῆς κατοικίαν. Ἐνταῦθα ἀπὸ δένδρου εἰς δένδρον καὶ ἀπὸ θάμνου εἰς θάμνον πετῶσα ἀνοίγει τὸ θεῖον αὐτῆς στόμα καὶ ἄδει τὸ μελαγχολικὸν καὶ γλυκύτατον ἄσμα αὐτῆς. Ὅλος ὁ τόπος ἀντιλαλεῖ ἐκ τῶν θείων ἄσμάτων αὐτῆς. Ἐνταῦθα διαμένει εὐχάριστος ὁ θεὸς Διόνυσος καὶ αἱ τροφοὶ αὐτοῦ, αἱ καλλιπέφρανοι Νύμφαι. Θάλλει δὲ ὑπὸ τὴν δρῦσον τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὁ χαριέτατος νάρκισσος μὲ τὰ ὠραῖα ἐλικοειδῆ ἄνθη αὐτοῦ. Ὁ νάρκισσος, τὸ εὐμορφον ἄνθος, μὲ τὸ ὁποῖον στέφουσι τὰς σεμνὰς κεφαλὰς αὐτῶν ἡ θεὰ Δημήτηρ καὶ ἡ ὠραία κόρη αὐτῆς Περσεφόνη. Θάλλουσι δὲ μετ' αὐτοῦ καὶ ἄλλα ἄνθη πάμπολλα μικρὰ καὶ εὐμορφα, κίτρινα, ἐρυθρὰ, κυανὰ, πάντα θαλερὰ, πάντα ὡς χρυσὸς ἀπαστρέπτοντα.

Ἐξοχὴ θυμασίαι ! Τόπος θεῖος ! Κρῆναι πλεῖσται ἀκατάπαυ-

τα βρέουσι. Τὰ δροσερὰ καὶ κρυσταλλώδη ὕδατα αὐτῶν ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἀκαταπαύστως βρέοντα ποτίζουσι τὴν ἱεράν ταύτην ἢ καὶ τρέφονται πλέον τὰ ἄνθη καὶ αὐξάνουσι τὰ δένδρα καὶ τίλλουσι τὰ φύλλα καὶ γίνονται πάντα ὠραιᾶ καὶ θαλερά. Εἰς τοιούτους τόπους αἱ σεμναὶ Μοῦσαι καὶ ἡ χρυσοῦς Ἀφροδίτη πολὺ ὑπαρίστως μένουσι. Θάλλει δὲ προσέτι κατὰ τὸν τόπον τοῦτον ἡ μέγιστη ἀφθονία καὶ φυτὸν τι ἕλωσ διόλου ἄγνωστον εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ εἰς τὴν μεγάλην Πελοπόννησον. Φυτὸν τι, τὸ ὅποιον οὐκ ἔβουλεν ἐφύτευσαν χεῖρες ἀνθρώπιναι, ἀλλ' οὐτός ὁ Θεός, ἡ ἀειθαλής δὴλ. καὶ κερποφόρος ἐλαία, τὸ ἱερὸν δένδρον, τὸ ὅποιον ἐξόχως ἀγαπᾷ ἡ Ἀθηναῖα καὶ θερμῶς προστατεύει ὁ μέγας Ζεὺς, βασιλεὺς τιμωρῶν πάντα, ὅστις ἤθελε τολμήσῃ νὰ βλάψῃ αὐτό.

#### 94. Τὰ Τέμπη.

(Αἰλιανός. Ποικίλη Ἱστορία Γ' 1)

Τὰ Τέμπη εἶνε μίξ τῶν ὠραιωτάτων τοποθεσιῶν τῆς γῆς. Μεταξὺ τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς Ὀσσης, τῶν δύο τούτων ὑψηλοτάτων τῆς Θεσσαλίας ὄρεων, ὑπάρχει ἄνοιγμα στενόν, διὰ τοῦ ὁποίου ῥέει ὁ Πηνειὸς ποταμός. Τὸ ἄνοιγμα τοῦτο ἔχει μῆκος τεσσαράκοντα σταδίων, 7, 400 ὀργυιῶν δὴλ., καὶ πλάτος τοῦ μὲν ἑκατὸν ποδῶν, τοῦ δὲ ὀλίγον τι περισσότερον.

Ἡ καλλονὴ καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια τοῦ τόπου τοῦτου εἶνε ἀπερίγραπτος! Ἀριστερὰ, καθὼς κατέρχεται τις ἐκ τῆς Θεσσαλίας πρὸς τὴν θάλασσαν ὑψοῦται μεγαλοπρεπέστατος μέχρι τῶν ἄστρον ὁ περίφημος εἰς ἅλὸν τὸν κόσμον Ὀλυμπος· τὸ ὕψος καὶ ὁ ὄγκος αὐτοῦ εἶνε καταπληκτικὰ! Ἐπὶ τῶν πολλῶν καὶ ἀποτόμων βράχων αὐτοῦ, εἰς τοὺς ὁποίους φανερώτατα διακρίνονται τὰ ἴχνη ἀπείρων κεραυνώσεων, ἔχουσι τὰς φωλεὰς αὐτῶν οἱ ἀετοί, οἵτινες οὐχὶ σπανίως φκίνονται καὶ ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς τῶν ὀδοιπόρων πετῶντες εἰς τὸ ἀπέραντον ἐκεῖνο χάος. Δεξιὰ ὑψοῦται ἡ Ὀσσα μέχρι τῶν ἄστρον καὶ αὐτὴ ὑψηλὴ, ἀλλὰ ἡμερωτέρα, πλήρης δένδρων ὑψηλοτάτων. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων μεγαλοπρεπεστάτων ὄρεων ἐκτείνεται

στενωτάτοςτις χῶρος καὶ ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ ἤρεμος καὶ μεγάλου  
πρεπῆς ῥέει ὁ Πηνειὸς ποταμὸς. Ἐνθεν καὶ ἔνθεν πανταχοῦ δένδρα  
ὑψηλὰ καὶ πυκνόφυλλα. Ὁ κισσὸς πυκνότατος καὶ θαλερώτατος  
περιελίσσεται περὶ τοὺς κορμούς καὶ τοὺς κλῶνας τῶν δένδρων ἀπὸ  
τῆς ῥίζης μέχρι τῆς ὑψηλοτάτης κορυφῆς αὐτῶν. Φαίνονται  
καταπράσινα δένδρα. Οὐδαμοῦ διακρίνεται μέρος ξυλῶδες. Ὁ  
βράχοι εἶνε κεκαλυμμένοι ὑπὸ χόρτων πυκνοτάτων. Πέτρα καὶ  
χῶμα οὐδαμοῦ φαίνεται. Ὁ ἄνθρωπος οὐδὲν βλέπει ἢ ὄγκους καὶ  
ταπρασίνοὺς παμμεγίστους. Θέαμα θαυμάσιον καὶ τερπνότατον  
εἰς τοὺς ὀφθαλμούς! Κατὰ τὰ χαμηλότερα μέρη τῶν ὀρέων θάλλουσι  
ὑψηλότερα καὶ θαλερώτατα δένδρα καὶ σκιάδες ἄπειροι πολὺ εὐ-  
χάριστοι εἰς τοὺς ὁδοιπόρους καὶ ἐν γένει εἰς πάντας τοὺς ἐκεῖ κα-  
ταφεύγοντας κατὰ τὸ θέρος. Κρῆναι πολλαὶ ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἀδικο-  
κόπως ῥέουσι, πηγαὶ κατὰ χιλιάδας ἀναβλύζουσι, ῥυακία ἄπειρα  
κυλίουσι τὰ ψυχρὰ καὶ καθαρὰ ὕδατα αὐτῶν διὰ μέσου τῶν πυ-  
κνοτάτων δένδρων καὶ κάτωθεν τῆς ἀνθηροτάτης καὶ παχυτάτης  
χλόης. Αἱ πέρδικες καὶ οἱ κόσσυφοι, αἱ ἀκανθυλλίδες καὶ αἱ ἀ-  
δόνες καὶ ἔλον τὸ θεῖον γένος τῶν χαριστάτων ὀδικῶν πτηνῶν  
ἀπὸ πρώτης μέχρι βαθείας νυκτὸς κατὰ χιλιάδας καὶ μυριάδας  
ἐπὶ τῶν δένδρων καθήμενα ψάλλουσι ἀμιλλώμενα ποῖον νάκελα  
δήση γλυκύτερον τοῦ ἄλλου. Ἄργα ἄργα δὲ καὶ ἀπαλὰ ἀπαλὰ,  
ἔλαιον κυλίου τὰ ὕδατα αὐτοῦ διὰ μέσου τῶν ὀρειοτάτων τούτων  
Τεμπῶν ὀβαθὺς Πηνειός. Ἡ δὲ σκιά, ἡ γινομένη ὑπὸ τῶν ὑψηλοτά-  
των καὶ πυκνοφύλλων δένδρων, τῶν πυκνότατα παρὰ τὰς ὄχθας  
αὐτοῦ πεφυτευμένων, εἶνε παχυτάτη. Αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου πο-  
δὲν διαπερῶσι τὸ πυκνὸν φύλλωμα τῶν ὑψικορύφων τούτων δέν-  
δρων, διὸ καὶ πλέουσι τὸν ποταμὸν, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ καυσ-  
κωτάτου θέρους, οἱ πλείονες ὑπὸ σκιάν παχεῖαν καὶ δροσερά-  
ῖον  
Ἐνταῦθα συνέρχονται καὶ πανηγυρίζουσι καὶ διασκεδάζου-  
σιν οἱ ἄνθρωποι οἱ κατοικοῦντες εἰς τὰ περὶ χωρὰ, ἀποθαυμάζου-  
τες τὴν καλλονὴν καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς λαμπρῆς τα-  
της φύσεως.



## 95. Ἡ τρικυμία.

(Ὅμηρος, Ὀδύσεια ε 291—451 μ. 396 καὶ ἐξῆς)

Ὁ Ὀδυσσεύς, βασιλεὺς τῆς Ἰθάκης, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μεγάλην κατὰ τῆς Τροίας ἑλληνικὴν ἐκστρατεῖαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀγχιμέμονος τοῦ βασιλέως τῶν Μυκηνῶν. Δέκα ἔτη διήρκεσεν ὁ πόλεμος οὗτος, κατὰ τὸν ὅποσον ὁ Ὀδυσσεύς ἀνεδείχθη εἰς τῶν γενναιοτάτων καὶ συνετωτάτων στρατηγῶν. Μετὰ τὸ δέκατον ἔτος ἐκυριεύθη ἡ Τροία καὶ ὁ πόλεμος ἔλαβε τέλος, μεθ' ὃ ἕκκστος ἔσπευδε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Τότε καὶ ὁ Ὀδυσσεύς εἰσῆλθεν εἰς τὰ πλοῖα καὶ ἀνεχώρησε διὰ τὴν πατρίδα του. Δέκα ἔτη ἐταλαιπωρήθη καὶ τελευταῖον, ὅτε ἐπλησίαζεν εἰς τὴν πατρίδα του Ἰθάκην, ὑπέστη ἕξωθεν τῆς νήσου τῶν Φακιάκων ναυάγιον φρικτόν.

Ἐπλεεν ὁ Ὀδυσσεύς μόνος, κατὰ μόνος, ἐπὶ μιᾶς μικροτάτης καὶ ἀσθενεστάτης σχεδίας. Ὁ Ποσειδῶν εἶδεν αὐτόν, ἐξωργισμένος δ' ἔκ τινων ἀμικριῶν αὐτοῦ συνάγει πάραυτα τὰς νεφέλας, ἐμβάλλει τὴν τρίαιναν αὐτοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, ταράσσει τὸν πόντον, θέτει εἰς κίνησιν πάσας τὰς θεέλλας καὶ τὰς καταγίδας, καλύπτει τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν διὰ πυκνοτάτης ὀμίχλης καὶ χύνει ἐξ οὐρανοῦ σκότος βαθύ. Πάντες οἱ ἄνεμοι, ὁ Εὖρος, ὁ Νότος, ὁ σφοδρὸς Ζέφυρος καὶ ὁ ὀρμητικὸς Βορρᾶς ἐμπίπτουσιν ὀμοῦ εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἀναταράσσουσιν αὐτὴν μέχρι τοῦ πηθέματος. Τὰ κύματα κινδυνεύουσι νὰ φθάσωσι τὰ ἄστρα. Τετέλεσται! Μέγα κύμα μετὰ μανίας πολλῆς πίπτει κατὰ τῆς σχεδίας τοῦ Ὀδυσσεύος καὶ κατασεῖει αὐτήν. Τὸ πηδάλιον φεύγει



Ὀδυσσεύς

ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ, ὁ ἴστος καταθραύεται, καὶ ὁ δυστυχὴς ἄνθρωπος ἐκσφενδονίζεται εἰς τὰ ἄγρια κύματα. Ἐπὶ πολὺν χρόνον ὑπὸ τὰ κύματα παλαίει πρὸς τὸν θάνατον. Μετὰ πολλὴν δὲ ὥραν φαίνεται πάλιν ἐπὶ τῶν κυμάτων ἐπιπλέων. Ἀπηλπισμένος ἀποπτύει ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ τὴν πικρὰν θάλασσαν, ἥτις ὡς ποταμὸς ἔτρεχεν ἀπὸ τὴν κεφαλὴν του. Κολυμβῶν καὶ παλαίων πρὸς τὰ ἄγρια κύματα φθάνει τὴν σχεδίαν, κάθηται ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς καὶ ἀπηλπισμένος περιμένει τὸν θάνατον. Τὰ κύματα εἶνε μεγάλα, ἡ σχεδία φέρεται ἐπ' αὐτῶν ἔνθεν καὶ ἔνθεν, παίγιον τῶν ἀνέμων καὶ τῶν κυμάτων.

Οὐδεμία ἐλπίς σωτηρίας! Ὁ Ποσειδῶν εἶνε ἐξωργισμένος. Δὲν θέλει νὰ σωθῇ ὁ Ὀδυσσεύς! Ἄλλο κύμα μέγα, φοβερόν, ὀγκῶδες μετὰ μανίας περισσοτέρως ἢ τὸ πρότερον ἐκσφενδονίζει αὐτὸν ἐκ δευτέρου εἰς τὴν ἐξηγριωμένην θάλασσαν. Ἡ σχεδία γίνεται χίλις κομμάτια, τὰ ὅποια διασκορπίζονται εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ Ὀδυσσεύς κατορθώνει καὶ λαμβάνει ἐν ἑξ' αὐτῶν, ἀναβαίνει ἐπ' αὐτοῦ, ἐκδύεται τὰ ἐνδύματά του, πίπτει πρηνῆς εἰς τὴν θάλασσαν, ἀνοίγει τὰς χεῖράς του καὶ κολυμβῶν προσπαθεῖ νὰ σωθῇ.

Δύο ἡμέρας καὶ δύο νύκτας παλαίει πρὸς τὰ κύματα, ὅτε ἐν τῷ μεταξὺ ὑψωθείς ὑπὸ μεγάλου τινὸς κύματος βλέπει μακρὰν κειμένην τὴν φιλόξενον καὶ ὠραίαν νῆσον τῶν Φαίακων. Γλυκυτάτῃ ἐλπίς καταλαμβάνει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Ἐντείνει τὰς δυνάμεις καὶ κολυμβῶν ζωηρότερον σπεύδει νὰ πατήσῃ τὸν πόδα αὐτοῦ εἰς τὴν ξηρὰν.

Ἄλλὰ τοῦ Ποσειδῶνος ἡ ὀργὴ εἶνε μεγάλη δὲν ἐλαττοῦται. Ὁ δυστυχὴς ἄνθρωπος εἶνε πλησίον τῆς ξηρᾶς. Εἶνε τόσον πλησίον, ὅσον δύναται νὰ ἀκουσθῇ ἡ φωνὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ἄλλ' αἴφνης βοῆ δυνατὴ ἀκούεται ἐκ τῶν σπιλάδων τῆς θαλάσσης. Τὸ μέγα κύμα μωκᾶται σκορπιζόμενον εἰς τὴν ξηρὰν. Ὁ ἀφρὸς τῆς θαλάσσης ὑψοῦται μέχρι τοῦ οὐρανοῦ καὶ κλύπτει πάντα. Οὐδὲν ἄλλο φαίνεται ἢ ἀφρὸς καὶ βράχοι. Ποῦ λιμὴν, ποῦ ὄρμος, ποῦ αἰγιαλός! Πανταχοῦ τῆς ἀκτῆς ἀπότομα ἀκρωτήρια, ἄγριοι βράχοι, τραχεῖα!

ὕφαλοι ! Εἰς χιλιάδας κομμάτια θὰ ἐσχίζετο ὁ δυστυχής, ἐὰν ἐρίπτετο ἐπὶ τῆς ἀγρίας ταύτης ἀκτῆς. «Θεέ μου! Θεέ μου!» λέγει ὀδυρόμενος ὁ Ὀδυσσεύς. «Νὰ πλησιάζω εἰς τὴν ξηράνκαὶ νὰ θραυσθῶ εἰς τὴν ἀγρίαν ἀκτὴν! Τί θὰ γίνω ; Ἡ θάλασσα κινεῖται! Ἐγὼ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς γυμνός, νῆστις, ἄγρυπνος, ἐξησθενημένος. Εἰς τὴν ἀκτὴν βράχοι ἀπότομοι καὶ ὀξύτατοι καὶ πέτραι τραχύταται! Τὸ κῦμα βρυχᾶται! Ἡ θάλασσα βρυχάται! Νὰ στηριζῶ τοὺς πόδας μου δὲν εἶνε δυνατὸν. Ἄν τὸ μέγα κῦμα μὲ ἀρπάσῃ καὶ μὲ ἐκσφενδονίσῃ κατὰ τῶν βράχων, τὸ τέλος μου θὰ εἶνε οἰκτρόν. Ἄν κολυμβήσω ὀλίγον περαιτέρω ζητῶν νὰ εὕρω φιλόξενόν τινα καὶ οὐχὶ τόσο ἀγρίαν παρλίαν, φοβοῦμαι μὴ μὲ ἀρπάσῃ ἢ θύελλα καὶ μὲ φέρῃ τὸν ταλαίπωρον πάλιν εἰς τὸ μέσον τοῦ πόντου. Καὶ ἂν μὲ φάγῃ κανὲν κῆτος ἀδηφάγον, ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα τρέφονται εἰς τὴν θάλασσαν ; Ἄ! βρῦς, πολὺ βρῦς εἶνε ὁ θυμὸς τοῦ Ποσειδῶνος». Καί, ἐνῶ ἐσυλλογίζετο τάδε, κῦμα ἀγρίον ῥίπτει αὐτὸν εἰς τὴν τραχεῖαν ἀκτὴν. Ἐκτείνει τὰς χεῖρας καὶ προφθάνει ὁ δυστυχής νὰ στηριζῇ αὐτὰς στερεὰ ἐπὶ τῶν βράχων ἄλλως αἱ σάρκες αὐτοῦ θὰ ἐσχίζοντο καὶ τὰ ὀστέα αὐτοῦ θὰ ἐγίνοντο θρύμματα.

Τὸ πρῶτον κῦμα κτερέχεται ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἄλλο κῦμα ἀγριώτερον αὐτοῦ φθάνει. Ἀποσπᾷ τὸν δυστυχῆ ἀπὸ τῶν βράχων, ἐκσφενδονίζει αὐτόν, ἔχοντα πλέον τὰς χεῖρας του κατεσχισμένας εἰς τὸ μέσον τοῦ βρυχάτου πόντου καὶ κλύπτει αὐτὸν ἐντελῶς. Πολλὴν ὥραν ἔμεινεν ὑπὸ τὰ ὕδατα. Τέλος ἀναφαίνεται πάλιν ἐπιτῶν κυμάτων. Ἄλλ' ἢ παρλίαν δένει πλέον πλησίον. Εἶνε ἡδη μακρὰν ἀρκετά. Ἀγωνίζεται, πηκίζει, θέλει νὰ σωθῇ, κολυμβᾷ ἀδικόπως ὀλίγον λοξὰ καὶ μὴ ἀκολουθῶν τὴν φαρὰν τῶν εἰς τὴν ξηράνκατευθυνομένων κυμάτων, ὅτε μετ' ἀγῶνας ἀπελπιστικούς διακρίνει ἐκεῖ που πλησίον τὰς ἐκβολὰς ποταμοῦ τινος. Τὸ μέρος φαίνεται εἰς αὐτὸν πολὺ κατὰλληλον, ὅπως ἐξέλθῃ. Βράχους δὲν ἔχει, ἄνεμοι δὲν ταράττουσιν αὐτό. Ἐκεῖ λοιπὸν κατευθύνεται κολυμβῶν καὶ οὕτω σώζεται ἐπὶ τέλους ὁ δυστυχής, ἀφοῦ τόσα ὑπέφερον.

## 96. Ὁ κήπος τοῦ Ἀλκίνοῦ.

(Ἔπη Ὀδύσεια ἡ 80 κ. ἐξ.)

Ἀφοῦ ὁ Ὀδυσσεὺς ἐσώθη ἐκ τοῦ ναυαγίου, μετ' ὀλίγον ὠδηγήθη πρὸς τὸν Ἀλκίνοον, βασιλέα τῶν Φαιάκων. Ὅτε ἐπλησίασεν εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἔμεινεν ἐκστατικὸς ἐκ τῆς ὠραιότητος αὐτῶν. Ἔστιλθον οἱ τοῖχοι, αἱ θύραι καὶ ἡ ὄροφή, ὅπως στίλβει ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη. Ὁ Ὀδυσσεὺς ἰστάμενος ἐξώθεν τῆς πύλης τῶν ἀνακτόρων ἐκθαμβος παρατηρεῖ ἄλλοτε μὲν τὰ περίξ τῶν ἀνακτόρων καὶ ἄλλοτε τὰ ἐντὸς αὐτῶν. Τὰ ἐντὸς τῶν ἀνακτόρων ἦσαν λαμπρά, ἀλλὰ καὶ τὰ περίξ αὐτῶν δὲν ἦσαν κατώτερα.

Ἐμπροσθεν τῶν ἀνακτόρων ὑπῆρχεν αὐλή καὶ μετ' αὐτὴν κήπος πολὺ ὠρκεῖος τετραγωνικὸς, ἀρκετὰ μέγας καὶ πανταχόθεν περιπεφορχμένος. Ὁ κήπος οὗτος ἦτο διηρημένος εἰς τρία μέρη. Ταῦτα διεκρίνοντο πολὺ ἀπ' ἀλλήλων. Εἰς τὸ πρῶτον μέρος ὑπῆρχον μόνον ὀπωροφόρα δένδρα, πυκνόφυλλα καὶ πολὺ θαλερά· ἀπιδέαι, ροικαί, μηλέαι, συκαῖ, ἐλαταί, βρίθουσαι ὀπωρῶν ὠραιότητων καὶ γλυκυτάτων. Τὰ δένδρα ταῦτα δὲν ἦσαν, ὅπως εἶνε τὰ ἄλλα δένδρα τοῦ κόσμου. Αὐτὰ κατὰ πάσας τὰς ὥρας τοῦ ἔτους, καὶ τὸν χειμῶνα ἀκόμη, ἔφερον ἄνθη καὶ ὠρίμους καρπούς. Ἐπνεεν ἀκαταπαύστως μαλακὸς Ζέφυρος καὶ εἰς τινὰ δένδρα ἐφύοντο ἄνθη καὶ εἰς ἄλλα ὠρίμαζον καρποί. Τα ἄπια, τὰ μήλα καὶ τὰ σῦκα ὠρίμαζον ὄχι ὅλα συγχρόνως, ἀλλὰ τὸ ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου, οὕτως ὥστε δι' ὅλου τοῦ ἔτους ὑπῆρχόν εἰς τὰ δένδρα στιλπνοὶ καὶ ὠριμοὶ καρποί.

Εἰς τὸ δεῦτερον μέρος ἦτο πεφυτευμένη ἄμπελος, βρίθουσα σταφυλῶν. Ἡ ἄμπελος αὕτη δὲν ἦτο, ὅπως εἶναι αἱ ἄλλαι ἄμπελοι τοῦ κόσμου. Αἱ σταφυλαὶ αὐτῆς οὔτε πᾶσαι συγχρόνως ὠρίμαζον οὔτε πᾶσαι συγχρόνως ἦσαν ἄωροι οὔτε πᾶσαι συγχρόνως ἐξέλειπον. Ἐδῶ, εἰς τὴν ἄμπελον ταύτην, ἄλλαι μὲν σταφυλαὶ εἶχον ἤδη ἀπὸ πολλοῦ χρόνου ὠριμάσῃ, ἀλλ' ἔμενον εἰς τὰ κλήματα καὶ ἐξηραίνοντο ὑπὸ τοῦ ἡλίου, ἄλλαι ἦσαν ἤδη ὠριμοί.

καὶ ἐτρύγον αὐτάς οἱ τρυγηταί· ἄλλαι εἶχον ἤδη τρυγηθῆ, καὶ ἐπέθλιβον ταύτας οἱ ἐργάται εἰς τοὺς ληνούς· ἄλλαι ἦσαν ὅλως θιόλου ἄωροι, μόλις τότε βίψασαι τὰ ἄνθη αὐτῶν καὶ ἄλλαι μόλις τότε ἤρχιζον νὰ ὑποπεραάζωσιν. Αἱ σταφυλαὶ δι' ὄλου τοῦ ἔτους δὲν ἔλειπον· ὑπῆρχον πάντοτε.

Τὸ τρίτον μέρος ἦτο εἰς τὸ βᾶθος τοῦ κήπου. Εἰς αὐτὸ ἦσαν πεφυτευμένα παντός εἶδους λαχανικὰ καταπράσινα καὶ θαλερώτατα, διατηρούμενα δι' ὄλου τοῦ ἔτους τρυφερὰ καὶ στιλπνά. Ἐδῶ ἔρρεον καὶ δύο κρήναι. Τὸ ὕδωρ τῆς μιᾶς ἐχύνετο εἰς αὐλάκια, τὰ ὁποῖα διεκλαδίζοντο εἰς πάντα τὰ μέρη τοῦ κήπου καὶ ἐπότιζον αὐτόν· τὸ δὲ ὕδωρ τῆς ἄλλης δι' ὑπογείων ὀχετῶν ὑπὸ τὸ ἔδαφος τῆς αὐλῆς ἐκτεινομένων, διωχετεύετο εἰς τὰ ἀνάκτορα διὰ τὰς διαφόρους χρεῖας αὐτῶν. Ὡρατὰ καὶ θαυμαστὰ τὰ πάντα !

### 97. Ἡ γῆ τῶν Κυκλώπων.

(Ὅμηρος Ὀδύσσεια : 105 καὶ ἐξ.)

Ὁ Ὀδυσσεὺς φιλοξενούμενος εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Ἀλκίνοου διηγεῖτο τὴν ἐσπέραν τὰ πολλὰ καὶ δεινὰ πηθήματά του. Μεταξὺ τῶν ἄλλων διηγεῖτο καὶ περὶ τῆς γῆς τῶν Κυκλώπων τὰ ἀκόλουθα.

Εἰς τὴν γῆν τῶν Κυκλώπων, ἔλεγεν, ὁ σῖτος, ἡ κριθή, ἡ ἄμπελος καὶ πάντα τὰ ἄλλα φυτὰ φύονται μόνα. Οὐδεὶς σπείρει, οὐδεὶς φυτεύει, οὐδεὶς καλλιεργεῖ τὴν γῆν. Βρέχει ὁ Θεός, καὶ τρέφονται καὶ ἀεικάνονται τὰ φυτὰ. Οἰκίας καὶ ἀγρούς οἱ ἄγριοι οὗτοι Κύκλωπες δὲν ἔχουσι. Κατοικοῦσιν εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ὑψηλῶν ὄρεων, μακρὰν ἀλλήλων, ἐντὸς τῶν κοίλων σπηλαίων. Ἐκαστος μόνον περὶ ἑαυτοῦ, περὶ τῆς γυναικὸς καὶ περὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ φροντίζει. Περὶ τῶν ἄλλων οὐδεμίᾳ φροντίς.

Πλησίον τῆς γῆς ταύτης τῶν Κυκλώπων, οὐχὶ μακρὰν τοῦ λιμένος αὐτῆς ὑπάρχει νησὸς τις πλήρης δένδρων παμμεγίστων, ἔρημος ἐντελῶς. Πούς ἀνθρώπου ἐδῶ ποτὲ δὲν εἶχε πατήση. Εἰς τοὺς δρυμῶνας καὶ εἰς τὰ ὄρη αὐτῆς ποτὲ δὲν ἐκυνήγησε κυνηγός, ποτὲ δὲν ἐποίμηναν τὰ ποίμνια αὐτῶν ποιμένες. Τὰς κοιλάδας καὶ τὰς πεδιά-

δας αὐτῆς ποτὲ δὲν ἐκαλλιέργησε γεωργός. Μόνον αἶγες κατὰ χιλιάδας καὶ μυριάδας ἐλευθέραι ἄφροβοι περιφέρονται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ. Οἱ γείτονες τῆς γῆς ταύτης Κύκλωπες δὲν ἔχουσι πλοῖα. Ναυπηγοί, ὅπως ναυπηγήσωσι πλοῖα, δὲν ὑπάρχουσιν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν. Ἄνευ δὲ πλοίων πῶς εἶνε δυνατόν νὰ διαπεράσῃ τις τὴν θάλασσαν καὶ νὰ μεταβῇ εἰς ἄλλας χώρας, πέραν αὐτῆς κειμένης ; Καὶ διὰ τοῦτο οὔτε οἱ γείτονες Κύκλωπες οὔτε οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι μετέβησαν ποτε εἰς τὴν νῆσον ταύτην, ἵνα καλλιέργησωσι καὶ μεταβάλωσιν αὐτὴν εἰς χώραν εὐδαίμονα.

Καὶ πόσον εὐκολόν ἦτο νὰ γίνῃ τοῦτο ! Τί καλὸν δὲν ἔχει ἡ γῆ αὕτη ! Καρποφορεῖ κατὰ πάσας τὰς ὥρας τοῦ ἔτους. Παρὰ τὰς σκτάς τῆς θαλάσσης ὑπάρχουσι λειμῶνες θαλερώτατοι καὶ χλοερώτατοι, κατάφυτοι ἐξ ἀμπέλων πολυσταφύλων. Γῆ ἀρόσιμος λειοτάτη καὶ παχυτάτη διὰ σῖτον καὶ κριθὴν ὑπάρχει ἀφθονωτάτη. Πλησίον αὐτῆς ὑπάρχει καὶ λιμὴν τόσο καλός, τόσο ἤσυχος, ὥστε ποτὲ ὁ ναύτης δὲν λαμβάνει ἀνάγκην νὰ μεταχειρισθῇ ἀγκύρας καὶ σχοινία, ἵνα ἐξασφαλίσῃ τὸ πλοῖον αὐτοῦ ἐκ τῶν τρικυμιῶν. Σύρει τὸ πλοῖόν του εἰς τὴν παραλίαν καὶ κάθηται ἤσυχος, μέχρις ὅτου πνεύσωσιν ἄνεμοι οὐριοὶ καὶ εὐκρεστηθῶσιν οἱ ναῦται νὰ ἐξακολουθήσωσι τὸν πλοῦν αὐτῶν. Εἰς τὸ βάθος τοῦ λιμένος ὑπάρχει βροθὸ σπήλαιον, ἐντὸς δὲ αὐτοῦ κρήνη, τῆς ὁποίας τὸ ὕδωρ εἶνε κρυσταλλῶδες καὶ περὶ τὸ σπήλαιον πυκναὶ αἶγριοι ὑψηλότατοι καὶ θαλερώτατοι.

Εἰς ταύτην τὴν γῆν κατεπλέομεν, θεὸς δὲ τις ὠδήγησεν ἡμᾶς ἐκεῖ, διότι τὸ σκότος ἦτο βαθύτατον καὶ ἡμεῖς δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἴδωμεν τίποτε πρὸ ἡμῶν. Ἡ Σελήνη δὲν ἐφαίνετο εἰς τὸν οὐρανόν. Παχεῖα νεφέλη ἀπέκρυπτε τὸ φῶς αὐτῆς καὶ διὰ τοῦτο οὔτε ἐγὼ οὔτε ἄλλος ἐκ τῶν συντρόφων μου εἶδε τὴν ὥραιαν ταύτην νῆσον. Ἄφρῦ δὲ εἰσήλθομεν εἰς τὸν λιμένα, κατεβιβάσαμεν πάντα τὰ ἰστίκια καὶ ἐξήλθομεν εἰς τὴν παραλίαν· ἐκοιμήθημεν ὀλίγον καὶ ἀνεμένομεν τὴν ὥραιαν πρωίαν. Κατὰ τὰ γλυκοχράγματα ἠγέρθημεν καὶ περιεφερόμεθα εἰς τὴν νῆσον θαυμάζοντες αὐτήν.



## 98. Ἡ θύρα τοῦ ἐν τῷ Παρνασσῷ κάπρου.

(Ὅμηρος, Ὀδύσσεια τ. 430—454)

Ὁ Παρνασσὸς εἶνε ὄρος πολὺ ὑψηλόν. Δένδρα πυκνὰ καὶ πολὺ ὑψηλὰ καλύπτουσιν αὐτόν. Τὰ κοιλώματα καὶ αἱ ὄφρυες αὐτοῦ εἶνε πολὺ ἐκτεθειμέναι εἰς τοὺς ἀνέμους. Αἱ νάπαι καὶ αἱ λόχμαι πολὺ πυκναί, ὥστε οὔτε οἱ σφοδρότατοι ἀνεμοὶ οὔτε αἱ καυστικώταται ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου οὔτε αἱ βραχδαιόταται βροχαὶ δύνανται ποτε νὰ διαπεράσωσιν αὐτάς. Κατὰ γῆς δὲ ἀμέτρητον πλῆθος ξηρῶν φύλων κεχυμένων. Ἐδῶ, εἰς αὐτὸ τὸ ἔρημον μεγαλοπρέπες μέρος, διέμενεν ὁ φοβερός κάπρος, τὸν ὁποῖον ἐζήτει ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰθάκης ὁ Ὀδυσσεὺς μὲ τοὺς υἱοὺς τοῦ Αὐτολύκου νὰ φονεύσωσιν.

Ἦτο πρωῖα. Μόλις αἱ χρυσαὶ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου, ὅστις κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν προβάλλει εἰς τὸν ὀρίζοντα, ἤρχιζον νὰ καταλάμπωσι τὰς πεδιάδας, ἤλθεν ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ Αὐτολύκου συνοδευόμενοι ὑπὸ τῶν ἰχθυετικῶν αὐτῶν κυνῶν εἰς τὴν πυκνοτάτην λόχμην, ἔπου ἔμενε τὸ θηρίον. Ὁ φοβερός κάπρος, ἄμα ἤκουσε τὰς ὑλακὰς τῶν κυνῶν καὶ τὸν κτύπον τῶν ποδῶν τῶν ἀνθρώπων, πύρκατα ἐκτινάσσεται ἐκ τῆς λόχμης αὐτοῦ. Αἱ τρίχες τῆς λοφίως του ἀνορθοῦνται, πῦρ καὶ φλόγες ἐξέρχονται ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἀτρόμητος ἵσταται πρὸ τῶν κυνηγῶν. Ὁ Ὀδυσσεὺς ῥίπτει τότε τὸ ἀκόντιον κατεπάνω του, ἀλλ' ὁ κάπρος ὄρμα κατ' αὐτοῦ, ἐμπήγει τὸν ὄξυν ὀδόντα αὐτοῦ εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ γόνατος τοῦ Ὀδυσσεως, διασπᾷ πολὺ κρέας ἐξ αὐτοῦ καὶ καταπίπτει τέλος εἰς τὴν κόνιν μυκώμενος. Ὁ Ὀδυσσεὺς εἶχε πληγώσῃ αὐτὸν θνασίμως κατὰ τὸν δεξιὸν ὤμον.

## 99. Ὁ Ἄθως.

Κρυσταλλωμένε Ἄθωνα ! τὸ ὕψος σου θαυμάζω  
καὶ βλέπων σε τὴν δεξιάν τοῦ Πλάστου σου δοξάζω.  
Τὸ φῶς λαμβάνει τοῦρανοῦ ἢ κορυφῆ σου πρώτη  
καὶ εἰς τοῦ Ἄδου φθάνουσιν οἱ πόδες σου τὰ σκότη.

Διάδῃμ' ἀδαμάντινον τὴν κορυφὴν σου στέφει,  
τὰ δάσπῃ ἔχεις ζώνην σου, καὶ κόμην σου τὰ νέφῃ.  
Ἡ ἀστραπὴ τὸ βλέμμα σου, ὁ χεῖμαρρος φωνή σου,  
καὶ ὁ ἀνεμοστρόβιλος ἡ βροντερὰ πνοή σου.

Καθὼς ὁ πρῶτος ἄνθρωπος τῆς κτίσεως ἀρχαῖος,  
σὺ πρῶτος ἔλαβες ζωνὴν καὶ θέλεις τελευταῖος  
προσφέρῃ τὸν αὐχένα σου εἰς τὸν αἰμοδόρον χρόνον·  
νὰ τρέχη βλέπεις ὑπὸ σὲ ἡ κόνις τῶν αἰώνων.

Κατακλυσμός δὲν ἔλουσε τὸ μέγα μέτωπόν σου,  
ἀσπάζεται ἡ θάλασσα τὰς ἄκρας τῶν ποδῶν σου.  
Ἦ φύσις ! τόσα τέκνα σου, χωρὶς ψυχὴν κ' αἰσθήσεις,  
αἰῶνας ζῶσι, καθὼς σύ, ὦ αἰωνία φύσις !

Παναγ. Σοῦτδος

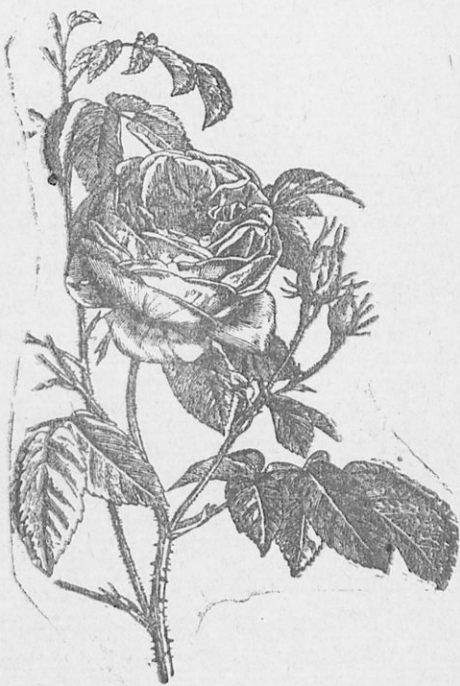
#### 100. Τὸ ῥόδο ν.

Τὸ ῥόδο ν εἶνε τὸ ἄνθος τῆς ῥοδῆς, συγγενεῖου μὲ τὰ ἄνθη τῆς  
μηλέας, τῆς ῥοδακινέας, τῆς κερασέας, τῆς ἀμυγδαλέας καὶ μὲ  
ὅλα τὰ ἄιθη τῶν ἑσπεριδοειδῶν λεγομένων φυτῶν.

Ἡ ῥοδὴ εἶνε θάμνος ἰσχυρὸς μετρίου ὕψους καὶ συγγενῆς τῆς  
βάτου καὶ χαμαικεράσου. Αἱ ῥίζαι αὐτῆς εἶνε πολλαὶ καὶ ἰσχυραί.  
Ἐκ τῶν ῥιζῶν ἀναφύεται ὁ κορμός, ὅστις διακλαδίζεται εὐθύς ὡς  
ἐξέλθη ἐκ τῆς γῆς εἰς πολλοὺς κλάδους σκληροῦς, μακροῦς, εὐθεῖς,  
ἄρκετὰ ἐπιμήκεις, κυρτουμένους ἐλαφρῶς κατὰ τὸ ἄκρον καὶ ἔχον-  
τὰς ἀκάνθας σκληρὰς ὡς ἀγκίστρια πρὸς τὰ κάτω ἐτραμμένα.  
Ἐκ τῶν κλάδων τούτων ἐκφύονται κατ' ἔτος πολλὰ ὑποπράσινα  
μακρά, λευκά, εὐλύγιστα καὶ πρὸς τὰ ἄκρα κυρτώμενα ἰσχυρὰ κλω-  
νάρια, τὰ ὅποια ἔχουσιν, ὅπως καὶ οἱ κλάδοι, μικρὰς, σκληρὰς καὶ  
ὀξεῖας ἀκάνθας πρὸς τὰ κάτω κυρτουμένας καὶ ἐν τῷ μεκαξὺ  
αὐτῶν πολλὰς τρίχας μαλακὰς. Ἐκ τῶν κλωναρίων τούτων ἐκφύ-

ονται ἄλλα μικρότερα καὶ τρυφερώτερα βλαστάρια, οἱ **μίσχοι**, πλήρεις ἀπαλῶν ἀκανθῶν. Οὗτοι ἔχουσιν ἀνὰ δύο μικρὰ παράφυλλα εἰς τὴν βάσιν, ἀνὰ ἓν μέγα πράσινον ὠσειδὲς φύλλον εἰς τὸ ἄκρον καὶ ἐν τῷ μεταξύ αὐτῶν ἀνὰ δύο ἢ τρία ζεύγη ἐπίσης πρασί-  
νων καὶ ὠσειδῶν φύλλον, τὰ ὅποια εἶνε ἀπέναντι ἀλλήλων τοποθετημένα, ὡς πτερὰ ἀνοικτὰ καὶ ὡς πριόνιον κατὰ τὰ χεῖλη ὀδοντώτα.

Εἰς τὴν κορυφὴν τῶν βλασταρίων καὶ ἀνάμεσα τῶν φύλλον συνήθως προβάλλουσι τρία ἢ τέσσαρα ἄνθη. Τὸ κατώτερον μέρος τοῦ ἄνθους, τὸ ὅποιον κάθεται ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν βλασταρίων, ἡ **κάλυξ**, ἐκ πέντε φύλλον ἀποτελουμένη, εἶνε τριχωτὴ καὶ σαρκώδης πρασίνῃ ἔσθει, ἀργυροειδῆς ἔσθει καὶ ὁμοία κατὰ τὸ σχῆμα μὲ στάμναν, κυρτὴ δηλαδὴ καὶ στενὴ πρὸς τὰ κάτω καὶ τὰ ἄνω, κυρτὴ καὶ εὐρυτέρα κατὰ τὸ μέσον. Εἶνε δὲ ἐσχισμένη



Ῥόδον.

πρὸς τὸ ἀνώτερον μέρος εἰς πέντε μακροῦς, πρασίους καὶ φυλλοειδεῖς ὀδόντας, οἱ ὅποιοι κλίνουσι μὲν πρὸς τὰ κάτω ἐν σχήματι κώδωνος, ὅταν τὸ ῥόδον εἶνε ἀνοικτόν, περιπλέκονται δὲ μετ' ἀλλήλων καὶ κρύπτουσι τὸ ῥόδον, ὅταν αὐτὸ εἶνε ἀκόμη εἰς τὴν κάλυκα κεκλεισμένον. Ἐκ τοῦ ἔνδοθεν μέρους τῆς κάλυκος προβάλλουσι πολλὰ τρυφερώτατα φύλλα, τὰ **πέταλα τῆς ὀφάνης**, μεγάλα

στρογγύλα, εὐώδη λευκὰ ἢ ρόδινα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἀποτελοῦντα τελείαν σφαιροειδῆ μορφήν. Ἐκ τοῦ μέσου τῶν πετάλων ἀνέρχονται ἡματά τινα πολὺ λεπτά, ἀργυρόλευκα, οἰ**δοτήμονες**, ἀποτελεῦσάντες εἰς χρυσοκιτρίνους μικροτάτους θυλάκους. Κάτωθεν πάντων τούτων εἶνε ὁ καρπός, ὀγκώδης, χροερός καὶ φέρων ἔσωθεν πολυάριθμα μικρότατα σπέρματα. Τοῦτο τὸ ἄνθος εἶνε τὸ ρόδιον.

Τὰ ρόδα δὲν εἶνε πάντα τοῦ αὐτοῦ εἴδους. Τὰ ρόδα εἶνε εἴκοσι τεσσάρων εἰδῶν μὲ ἀπειραρίθμους παραλλαγάς, διαφέροντα ἀπ' ἀλλήλων κατὰ τὸ πλῆθος τῶν πετάλων, κατὰ τὸ μέγεθος, τὸν χρωματισμόν, τὴν εὐωδίαν καὶ τὴν ἀπαλότητα αὐτῶν. Πλείστα ρόδα ἔχουσι μόνου πέντε πέταλα, ἄλλα δώδεκα, ἄλλα εἴκοσι καὶ ἄλλα πολὺ περισσότερα τούτων. Τινὰ εἶνε πολὺ μεγάλα, ἄλλα μέτρια καὶ ἄλλα πολὺ μικρά. Τινὰ εἶνε λευκά, ἄλλα πορφυρᾶ, ἄλλα κίτρινα. Τινὰ εὐωδιάζουσι περισσότερο, ἄλλα ὀλιγώτερον. Τινῶν τὰ φύλλα εἶνε μαλακὰ ὡς βελουδον, ἄλλων ὀλίγον σκληρότερα. Τὰ ἄγρια ρόδα, τὰ ὁποῖα φύονται ἐπὶ τῶν λόφων, παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν, κατὰ τὰ πλάγια τῶν δασῶν, κατὰ τὰ ἄκρα τῶν κήπων, ἔχουσι μόνου πέντε πέταλα ὅχι πολὺ ἀπαλά, ὅχι πολὺ εὐώδη καὶ κεχρωματισμένα μὲ ἀσθενὲς πορφυροῦν χρῶμα. Τὰ ρόδα, τὰ αὐξάνοντα εἰς τοὺς κήπους ἡμῶν ἐκ τῶν δύο εἰδῶν τῆς ρόδης, τῆς ἑκατονταφύλλου καὶ τῆς γαλλικῆς, τὰ **ἀποριζιάτικα** καὶ τὰ **μαγιάτικα** λεγόμενα, ἔχουσι πέταλα πολὺ περισσότερα τῶν πέντε, χρῶμα ζωηρότατον πορφυροῦν ἢ ρόδινον, εὐωδίαν πολλήν, ἀπαλότητα μεγάλην.

Τὸ ρόδιον ἀνθεῖ πολὺ ὀλίγον χρόνον. Ἐξανθεῖ τελευταῖον πάντων τῶν ἔαρινῶν ἀνθέων καὶ ἀπανθεῖ πρῶτον πάντων. Ἐκ τῶν ἔαρινῶν ἀνθέων, ἀκόμη καὶ πρὶν παρέλθῃ ἐντελῶς ὁ χειμῶν, πρῶτον φαίνεται εἰς τοὺς ἀγρούς καὶ εἰς τοὺς λειμῶνας τὸ λευκοῖον, μετ' ὀλίγον χρόνον τὸ φλόγινον ἴον, ἢ **ἀγριοβιολέττα**, μετὰ ταῦτα ὀυάρκισσος καὶ τὸ λείριον, ἔπειτα τὸ μέλαν ἴον καὶ ὁ ὑάκινθος καὶ τελευταῖον τὸ ρόδιον. Ἐκλείπει δὲ πρῶτον τὸ ρόδιον. Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἀνθησίν του ἀρχίζουσι νὰ ἀμαυρώνωνται τὰ χρώματα αὐτοῦ καὶ νὰ συγχέηται ἢ χαρίεσσα τάξις τῶν πετάλων αὐτοῦ.

ἔπειτα ὑπὸ τὴν ἐλαφροτάτην αὔραν καταπίπτουσι τὰ φύλλα αὐτοῦ, καὶ μένει γυμνόν. Μετὰ τὸ ρόδον ἐκλείπει ὁ ὑάκινθος, μετὰ τὸν ὑάκινθον τὸ λευκίον καὶ τελευταῖον τὸ μέλαν ἴον.

Τὸ ρόδον εἶνε τὸ ὠραιότατον πάντων τῶν ἀνθέων τῆς γῆς. Ὅπως ὁ λέων ἔνεκα τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἀνδρείας αὐτοῦ εἶνε ὁ βασιλεὺς ἄλλων τῶν χερσαίων ζώων, ὅπως ὁ αἰτὸς ἔνεκα τῶν ὀνύχων καὶ τῶν πτερύγων καὶ τῆς ἀφοβίας αὐτοῦ εἶνε ὁ βασιλεὺς τῶν πτηνῶν, οὕτω καὶ τὸ ρόδον ἔνεκα τοῦ κάλλους καὶ τῆς εὐωδίας αὐτοῦ εἶνε ὁ βασιλεὺς τῶν ἀνθέων. Πάντα, ὅσα ἔχει εἶνε ὠραιότατα. Τὸ σχῆμα αὐτοῦ εἶνε ὠραιότατον, πλατύ, ὀγκῶδες, σφαιροειδές. Τὰ τρυφερώτατα πέταλα αὐτοῦ συνδεδεμένα εἰς τὸ βάθος τῆς κάλυκος διὰ βραχέων λευκαζόντων ὀνύχων, εἶνε τοποθετημένα ἐν κύκλῳ τὸ ἐν πλησίον τοῦ ἄλλου καὶ τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο μὲ πολλὴν χάριν καὶ ἀπαλότητα. Τὸ χρῶμα εἶνε ὠραιότατον, λευκὸν ἢ ρόδιον, πορφυροῦν ἢ κίτρινον. Τὸ δέρμα τῶν πετάλων ἀπαλώτατον ὡς βελουδόν. Τὸ ἄρωμα σταθερὸν καὶ λεπτότατον· τὸ ρόδον ἐκ πάντων τῶν ἀνθέων εὐωδιάζει καὶ χλωρὸν καὶ ξηρὸν καὶ θερμαινόμενον καὶ ἐκ τοῦ πλησίον καὶ μακρόθεν. Τοῦ ρόδου ἡ ὁσμὴ ἐκ πάντων τῶν εὐόσμων ἀνθέων εἶνε πάντοτε εὐχάριστος. Οὐδέποτε χορταίνει, οὐδέποτε βαρύνεται αὐτὴν ὁ ἄνθρωπος, ὅπως χορταίνει καὶ βαρύνεται τὴν ὁσμὴν τῶν ἄλλων ἀνθέων. Τοῦ ρόδου ἡ ὁσμὴ διακρίνεται ἐκ πασῶν τῶν ἄλλων ὁσμῶν, ὅταν πολλὰ εὖοσμα ἄνθη εἴτε εἰς τὸν κήπον εἴτε εἰς τὴν ἀΐθουσαν εἴτε εἰς τὴν ἀιθροδέσμην εἶνε ὁμοῦ.

Οἱ ἄνθρωποι πανταχοῦ τῆς γῆς καὶ πάντοτε τὸ ρόδον ἐθεώρησαν ὡς τὸ τελειότατον αἶθος τοῦ κόσμου καὶ αὐτὸ ἠγάπησαν καὶ αὐτὸ ἐτίμησαν πλεῖστον πάντων τῶν ἄλλων. Πλούσιοι καὶ πένητες, σοφοὶ καὶ ἀπαίδευτοι, νέοι καὶ γέροντες, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, νεανίαι καὶ νεάνιδες, πάντες τὸ ρόδον τιμῶσιν ὡς τὸ ἐξοχώτατον τῶν ἀνθέων. Αὐτὸ κοσμεῖ τὸν κήπον τοῦ μεγιστάνος καὶ τοῦ βασιλέως καὶ τὸ κηπάριον τοῦ ἰδιώτου καὶ τοῦ χωρικοῦ. Μετὰ τῆς αὐτῆς ἐρασμιότητος διαγελά ἐπὶ τοῦ στήθους τῆς ἡγεμονίδος καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς πτωχοτάτης νεάνιδος, ἐλὶ τῆς κομβιοδόχης

τῶν βασιλοπαίδων καὶ ἐπὶ τοῦ πύλου τοῦ χειρώνακτος, εἰς τὰς πολυτελεῖς αἰθούσας τῶν μεγιστάνων καὶ τῶν ἡγεμόνων καὶ εἰς τὰς πενιχρὰς καλύβας τῶν ἀγροτῶν καὶ τῶν ποιμένων.

Τὸ ρόδον κοσμεῖ τὴν κεφαλὴν τῆς νύμφης καὶ τὰ κράνη καὶ τὰ ὄπλα τῶν νικηφόρων ὑπερασπιστῶν τῆς πατρίδος· τοὺς ναοὺς τοῦ Ὑψίστου καὶ τὰς ἐορτὰς καὶ τὰ συμπόσια τῶν ἀνθρώπων· τὸν νεόδμητον οἶκον καὶ τοὺς τάφους τῶν προσφιλῶν ἡμῶν ὄντων. Μὲ ρόδα στρώννυται ἡ ὁδός, ἐξ ἧς διέρχεται ὁ νικηφόρος στρατηγός, ἐπιστρέφων εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ· μὲ ρόδα στρώννυται τὸ ἔδαφος τῶν ναῶν τοῦ Ὑψίστου καὶ ἡ ὁδός, ἐξ ἧς διέρχεται ὁ Ἐσταυρωμένος λυτρωτὴς τοῦ κόσμου καὶ πᾶσα πανηγυρικὴ τῆς ἐκκλησίας πομπή.

Λατρεῖαν προσφέρουσι πάντες οἱ λαοὶ τῆς γῆς εἰς τὸ ρόδον. Τινὲς τελοῦσιν ἐορτὰς λαμπρὰς καὶ πανηγύρεις μεγαλοπρεπεῖς πρὸς τιμὴν τοῦ ρόδου καὶ ἄλλοι σέβονται αὐτὸ ὡς τι ἁγίου καὶ θεωροῦσι μεγίστην ἀσέβειαν νὰ πατήσωσιν ἐν φύλλον αὐτοῦ. Τινὲς πιστεύουσιν ὅτι δὲν κατάγεται ἐκ τῆς γῆς, ἀλλ' ἐρρίφθη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ δι' αὐτῆς τῆς χειρὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἄλλοι ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς κατέστησεν αὐτὸ βασιλέα τῶν ἀνθέων. Ὅταν ἔγιναν τὰ ἀνθη, λέγουσι, βασιλεὺς αὐτῶν ἦτο ὁ λωτός· ἀλλὰ τὰ ἀνθη ἦλθον εἰς τὸν Θεὸν καὶ παρεπονέθησαν ὅτι ὁ βασιλεὺς αὐτῶν εἶνε ἀνάξιος, νυστάζει πάντοτε καὶ κοιμᾶται πολὺ, καὶ παρεκάλεσαν νὰ δώσῃ εἰς αὐτὰ ἄλλον βασιλέα. Ὁ Θεὸς εἰσήκουσε τῆς δεήσεως αὐτῶν καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὰ βασιλέα τὸ εὐῶδες λευκὸν ρόδον, τὸ ὁποῖον πρὸς περισσοτέραν ἀσφάλειαν αὐτοῦ ὥπλισε διὰ σκληρῶν καὶ ὀξειῶν ἀκανθῶν. Ἡ ἀηδὼν, ὅτε εἶδε τὸν νέον βασιλέα τῶν ἀνθέων, τὸ εὐῶδες ρόδον, ἔμεινεν ἐκστατικὴ ἐκ τοῦ κάλλους καὶ τῆς εὐωδίας αὐτοῦ. Τόσον δὲ ἠγάπησεν αὐτό, ὥστε ἐκ τῆς μεγάλης ἐπιθυμίας, τὴν ὁποίαν εἶχε νὰ τὸ βλέπῃ καὶ νὰ εἶνε πλησίον αὐτοῦ πάντοτε, ἐπέτα ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἀδιακόπως εἰς τοὺς ροδῶνας, οὐδόλως προσέχουσα εἰς τὰς ἀκάνθας αὐτῶν. Ἀλλὰ δυστυχῶς, ἐνῶ ἐπέτα, μία ἀκανθα ἐτρύπησε τὴν μικρὰν καρδίαν



αὐτῆς. Τὸ εὐγενὲς αἷμα αὐτῆς ἔρράντισε τὰς κάλυκας τοῦ ῥόδου, καὶ μετ' ὀλίγον ἐξέπνευσε τὸ καλλικέλαδον πτηνὸν τὴν εὐαίσθητου ψυχὴν αὐτοῦ. Ἐκτοτε τὸ ῥόδον ἔγινε πορφυροῦν καὶ μένει εἰσέτι τοιοῦτον, ἠγαπημένον ὑπὸ τῆς ἀηδόνας, τετιμημένον ὑπὸ πάντων τῶν ἀνθρώπων καὶ εὐλογημένον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.

### 101. Τὸ ῥόδον.

Ἔολα τάνθη καλὰ καὶ χαριτωμένα·  
ὁ σεμνὸς ὁ μενεξέες, ἡ ἀγνὴ μυρσίνη,  
τὸ γλυκὺ γαρούφαλλο, οἱ ἀφρᾶτοι κρίνοι,  
ὅλα ἔχουν χωριστὴ χάρις τὸ καθένα.  
Μὰ τὸ ῥόδον πῖο πολὺ ἀπὸ τᾶλλ' ἀξίζει,  
ᾧ κ' ἂν χάσῃ τὴ μορφὴν καὶ τὰ χρώματά του  
μέσ' ἔς τὰ σκόρπια φύλλα του μένει τᾶρωμά του  
καὶ νεκρὸ ἀκόμιν ζῆ κ' ἄνοιξιν θυμίζει.

Δ. Βικέλας.

### Θ' Ο ΚΟΣΜΟΣ

(Κατὰ τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας συγγραφεῖς)

### 302. Ὁ ἥλιος.

(Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη καὶ Πλούταρχον)

Ὁ ἥλιος εἶνε ἐν τῶν πολλῶν ἄστρον τοῦ οὐρανοῦ. Ὁ ἥλιος εἶναι σφαιροειδής, ὅπως σφαιροειδῆ εἶνε πάντα τὰ ἄλλα ἄστρα. Τί κυρίως εἶνε ὁ ἥλιος δὲ εἶνε γνωστόν· πιθανὸν νὰ εἶνε μύδρος διάπυρος, πιθανὸν νὰ εἶνε γῆ ἀνημμένη, πιθανὸν νὰ εἶνε καὶ πύρινον νέφος πυκνόν.

Ὁ ἥλιος εἶνε πολὺ μεγαλύτερος τῆς γῆς, φαίνεται ὅτι εἶνε ἕνα πόδα μόνον μέγας, διότι ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τὴν γῆν. Ὁ ἥλιος ἀπέχει ἀπὸ τὴν γῆν πολὺ περισσότερον ἢ ἡ σελήνη. Ὁ ἥλιος φαίνεται λευκὸς καὶ ὄχι πυρωδῆς. Ὁ ἥλιος δὲν κινεῖται περὶ τὴν γῆν, ἀλλ' ἡ γῆ κινεῖται περὶ τὸν ἥλιον. Εἰς ἡμᾶς φαίνεται

ὅτι ὁ ἥλιος κινεῖται περὶ τὴν γῆν, ἀπκράλλακτα ὅπως φαίνονται εἰς ἡμᾶς ὅτι αἱ οἰκίαι καὶ τὰ δένδρα κινουῦνται, ὅταν προχωρῇ ταχέως ἢ ἄμαξα ἢ τὸ πλοῖον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἴμεθα.

Ὁ ἥλιος ἀνατέλλει καὶ δύει. Ὅσακις ἡ γῆ ἔχει ἐστραμμένην τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῆς πρὸς τὸν ἥλιον καὶ φωτίζεται ὑπ' αὐτοῦ, τότε εἶνε ἡμέρα· εἰς τὸ ἄλλο μέρος τῆς γῆς, τὸ ὁποῖον δὲν εἶνε ἐστραμμένον πρὸς τὸν ἥλιον καὶ δὲν φωτίζεται ὑπ' αὐτοῦ, εἶνε νύξ. Ἐνίοτε γίνονται καὶ ἐκλείψεις τοῦ ἡλίου. Κατὰ τὰς ἐκλείψεις τὸ φῶς τοῦ ἡλίου ἐμποδίζεται νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν γῆν, διότι μεταξὺ τοῦ ἡλίου καὶ τῆς γῆς συμβαίνει νὰ εὑρίσκηται ἡ σελήνη. Κατὰ τὰς ἐκλείψεις γίνεται σκότος, τὸ ὁποῖον ἐνίοτε εἶνε τόσο πολὺ, ὥστε φαίνονται τὰ ἄστρα.

Κατὰ τὴν ἀνατολὴν καὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου αἱ σκιαί, τὰς ὁποίας ρίπτουσι τὰ διάφορα πράγματα, εἶνε μικραί. Ὅσον ἀναβαίνει ὁ ἥλιος πρὸς τὸν οὐρανόν, τόσο αἱ σκιαὶ τῶν πραγμάτων γίνονται μικρότεραι. Κατὰ τὴν μεσημβρίαν εἶνε μικρόταται.

Ὁ ἥλιος τρέφει καὶ αὐξάνει πάντα τὰ ἐπὶ γῆς ζῶα καὶ φυτά.

Ὁ ἥλιος εἶνε ἐν τῶν ὠραιοτάτων καὶ μεγαλοπρεπεστάτων δημιουργημάτων τοῦ Δημιουργοῦ τοῦ Παντός.

### 103. Ἡ σελήνη.

(Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη καὶ Πλούταρχον)

Ἡ σελήνη εἶναι σφαιροειδής, ὅπως σφαιροειδής εἶνε καὶ ὁ ἥλιος καὶ πάντα τὰ ἄλλα ἄστρα. Ἡ σελήνη ἴδιον φῶς δὲν ἔχει· τὸ φῶς ἔρχεται καὶ εἰς αὐτήν, ὅπως καὶ εἰς τὴν γῆν ἐκ τοῦ ἡλίου.

Ἡ σελήνη εἶνε ὁμοία μὲ τὴν γῆν. Ἐχει ὄρη πεδιάδας, φάραγγας, ἠφαίστεια καὶ πικνὸς εἶδους κοιλώματα. Αἱ κηλίδες ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι φαίνονται εἰς τὴν σελήνην ὡς πρόσωπον ἀνθρώπου, εἶνε ἡ σκιὰ τὴν ὁποῖαν ρίπτουσι τὰ ὑψηλὰ ὄρη αὐτῆς, φωτιζόμενα ὑπὸ τοῦ ἡλίου, ἢ τὰ ἀνήλια καὶ σκοτεινὰ βάρη καὶ κοιλώματα αὐτῆς, ἐντὸς τῶν ὁποίων δὲν δύναται νὰ φθάσῃ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Ἐκ τῶν τριῶν κηλίδων τὴν μεγαλύτεραν ὠνόμαζον οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες

μυχόν τῆς Ἐκιάτης, ἐκ δὲ τῶν δύο μικροτέρων τὴν μὲν πρὸς τὸ ἀνώτερον μέρος τῆς σελήνης κειμένην ὠνόμαζον Ἠλύσιον πεδίου, τὴν δὲ πρὸς τὸ κατώτερον πεδίου τῆς Περσεφόνης.

Ἡ σελήνη εἶνε πολὺ μικροτέρα τῆς γῆς. Κατοικεῖται δέ, ὅπως καὶ ἡ γῆ, ἀλλ' ἴσως τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ αὐτῆς εἶνε μεγαλύτερα καὶ τελειότερα τῶν ζῶων καὶ τῶν φυτῶν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς.

Ἡ σελήνη ὅταν εἶνε τὴν νύκτα εἰς τὸν οὐρανόν, φαίνεται, ὅταν δὲ εἶνε τὴν ἡμέραν, δὲν φαίνεται. Τὸ φῶς τοῦ ἡλίου καταλάμπει αὐτήν, καὶ δὲν φαίνεται. Ὅταν ὅμως γίνηται ἔκλειψις τοῦ ἡλίου καὶ ἀμαυρώνηται τὸ φῶς αὐτοῦ, τότε, ἂν εἶνε εἰς τὸν οὐρανόν, φαίνεται ὡς εἰς σκοτεινὸς δίσκος.

Τὴν νύκτα, ὅταν εἶνε εἰς τὸν οὐρανόν, εἶνε ἄλλοτε πανσέληνος, ἄλλοτε μηνοειδής καὶ ἄλλοτε ἡμίκυρτος. Πανσέληνος εἶνε, ὅταν ὅλον τὸ πρὸς τὴν γῆν ἐστραμμένον μέρος αὐτῆς φωτίζεται ὑπὸ τοῦ ἡλίου, μηνοειδής, ὅταν κατὰ τὰς αὐξήσεις, καὶ ἀμφίκυρτος, ὅταν κατὰ τὰς φθίσεις αὐτῆς μόνον ὀλίγον μέρος ἐστραμμένον πρὸς τὴν γῆν φωτίζεται ὑπὸ τοῦ ἡλίου.

Ἡ σελήνη ἔχει ἐκλείψεις. Τοιαῦται συμβαίνουσιν, ὅταν ἡ γῆ εὐρεθῆ μεταξὺ τοῦ ἡλίου καὶ αὐτῆς. Ἐμποδίζει ἡ γῆ τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου νὰ ἔλθωσιν εἰς αὐτήν, καὶ μένει σκοτεινή.

Ἡ σελήνη, ἐπειδὴ τὸ φῶς, τὸ ὁποῖον ρίπτει εἰς τὴν γῆν, εἶνε ἡλιακόν φῶς, συντελεῖ καὶ αὐτὴ ὅχι ὀλίγον εἰς τὴν γέννησιν καὶ αὐξήσιν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ζῶων καὶ φυτῶν.

#### 104. Τὰ ἄστρα.

(Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην καὶ Πλούταρχον)

Τὰ ἄστρα εἶνε ὅμοια μὲ τὴν γῆν. Τὰ ἄστρα ἔχουσι καὶ αὐτὰ ἡπεύρους. Ὠκεανούς, ὄρη, ζῶα καὶ φυτὰ, ὅπως καὶ ἡ γῆ. Ὁ ὄγκος τῶν πλείστων αὐτῶν εἶνε πολὺ μεγαλύτερος καὶ ἀπὸ τὸν ὄγκον τῆς γῆς. Εἶνε δὲ σφαιροειδῆ, ὅπως ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη.

Ὁ οὐρανὸς εἶνε πλήρης ἄστρον, τινὰ ἐξ αὐτῶν εἶνε μέγιστα καὶ λαμπρότατα, ἄλλα μικρότερα καὶ ὀλιγώτερον λαμπρά. Εἷς

τινα μέρη τοῦ οὐρανοῦ τὰ ἄστρα εἶνε πυκνότερα καὶ εἰς ἄλλα ἀραιότερα. Τινὰ ἐξ αὐτῶν ἀπέχουσιν ὀλιγώτερον ἀπὸ τὴν γῆν καὶ ἄλλα περισσύτερον. Τὰ ἄστρα κινουῦνται· φέρονται δὲ ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς καὶ οὐχί, ὅπως φαίνονται εἰς ἡμᾶς, ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς.

Οἱ ἀστέρες εἶνε δύο εἰδῶν, πλανῆται καὶ ἀπλανεῖς. Οἱ πλανῆται ἴδιον φῶς δὲν ἔχουσι· καταλάμπει αὐτοὺς ὁ ἥλιος. Οἱ ἀπλανεῖς στίλβουσιν, οἱ πλανῆται δὲν στίλβουσιν· οἱ πλανῆται ἀπέχουσιν ὀλιγώτερον ἀπὸ τὴν γῆν ἢ οἱ ἀπλανεῖς ἀστέρες. Οὗτοι δὲ ἀπέχουσι πολὺ περισσύτερον ἀπὸ τὴν γῆν ἢ ὁ ἥλιος.

Ἡ λευκὴ ζώνη, ἣτις φαίνεται τὴν νύκτα εἰς τὸν οὐρανὸν ὑπεράνω τῶν κεφαλῶν ἡμῶν, ὀνομάζεται Γαλαξίας· ὀνομάζεται δὲ οὕτω, διότι τὸ χρῶμα αὐτοῦ εἶνε λευκὸν ὡς γάλα. Ὁ Γαλαξίας εἶνε ἄθροισμα παμπόλλων ἀστέρων, οἱ ὅποιοι δὲν διακρίνονται. Αὐτὸ τὸ λευκὸν χρῶμα, τὸ ὅποιον φαίνεται, εἶνε τὸ φῶς, τὸ ὅποιον ῥίπτει ἕκαστος ἐκτῶν παμπόλλων τούτων ἀστέρων εἰς τὸ στερέωμα.

Τὰ ἄστρα εἶνε ἡμέραν καὶ νύκτα εἰς τὸν οὐρανόν, φαίνονται ὅμως μόνον τὴν νύκτα. Τὴν ἡμέραν δὲν φαίνονται, διότι τὸ φῶς τοῦ ἡλίου λάμπει πολὺ καὶ δὲν ἀφήνει αὐτὰ νὰ φανῶσιν. Ὅταν ὅμως συμβῇ ὀλικὴ ἔκλειψις τοῦ ἡλίου, τότε φαίνονται τὰ ἄστρα καὶ τὴν ἡμέραν. Ἐπίσης φαίνονται τὰ ἄστρα τὴν ἡμέραν, καὶ ὅταν τις εἶνε εἰς τὸν πυθμένα βαθέος τινὸς φρέατος καὶ ἀπ' ἐκεῖ παρατηρήσῃ τὸν οὐρανόν.

Τὰ ἄστρα κινουῦνται αἰωνίως κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς δημιουργίας αὐτῶν ὁ μέγας Δημιουργὸς τοῦ κόσμου ὤρισε νὰ κινῶνται.

#### 105. Εἰς ἓν ἄστρον.

ὦ σύ, ποῦ εἰς αἰθέρος τὰς ἀχανεῖς ἐκτάσεις  
δι' ἀμυδροῦ ὄρασαι φῶτος καὶ ἀβεβαίου.  
ὡς ὄστρακον λευκάζον εἰς τὸν βυθὸν θαλάσσης  
χανόμενον καὶ πάλιν φαινόμενον ἐκ νέου.

Ἐάν ὁ μέγας οὗτος σωρὸς τῶν ἀδαμάντων  
τὸ ἄκρον τῆς ἐσθῆτος ἀποτελῆ τοῦ Πλάστου,  
σὺ τοῦ κρασπέδου εἶσαι τοῦ Ποιητοῦ τῶν πάντων  
σικκρὸς ἀδάμας στίλβων εἰς τὰς πυκνὰς πτυχὰς του.

Ἦ, ἂν δὲν εἶν' ἐσθῆς του, ἀλλὰ βωμὸς προχέων  
αἰέροον φῶς λύχνων χιλίων καὶ μυρίων,  
λαμπὰς μικρὰ σὺ εἶσαι εἰς πείσμα τῶν βορέων,  
ἄσβεστον συντηροῦσα τὸ φέγγος σου τὸ θεῖον.

Ἦ, ἂν ὁ θόλος οὗτος τοῦ στερεώματός σου,  
κατάστιλπνος ἐκ λίθων, σμαράγδου καὶ σαπφείρου,  
δὲν εἶν' οὗτ' ἐσθῆς του χρυσοῦ οὔτε βωμὸς του,  
ἀλλὰ σωρεία κόσμων ἐκτάσεως ἀπείρου,

Σὺ τότε ζωογόνος, πηγὴ φωτὸς καὶ κάλλους.  
ἥλιος εἶσαι φέρων πλανήτας κινουμένους  
καὶ πᾶς σου δὲ πλανήτης ὑποπλανήτης ἄλλους,  
ὡς πρὸς μπτέρα ὄρνεις μικροὺς σεσωρευμένους

Καὶ φέρεις λοιπόν. γίγα, ἐπὶ εὐρέων νώτων  
καὶ γαίας καὶ θαλάσσης καὶ λόφους καὶ πεδία,  
καὶ μυριάδας ἴσως ἄστεων πολυκρότων·  
πλὴν ποία τῶν ἢ τύχη καὶ τίς ἢ ἱστορία ;

Καὶ τὰ ἐν σοί, ὦ κόσμε, ὡς τὰ ἐνθάδε ῥέουν;  
γεννῶνται μυριάδες καὶ θνήσκουν μυριάδες,  
καὶ μυριάδες χαίρουν καὶ μυριάδες κλαίουں  
καὶ νυμφικαὶ μαρμαίρουν καὶ νεκρικαὶ λαμπάδες ;

Κ' ἐνῶ ὁ ὀφθαλμὸς μου, ὦ ἄστρον, σ' ἀτενίζει.  
σὲ διασχίζουں ἴσως στρατεύματα καὶ στόλοι,  
ὑπὸ τὰ βήματά των τὸ ἔδαφός σου τρίζει,  
καὶ μάχαι συγκροτοῦνται καὶ πίπτουں στρατοὶ ὅλοι.

Καὶ ὅμως τόσα ὄντα, βροῦ καὶ τύρβη τόσῃ  
ἐντὸς στενῶν τὰ πάντα ἐγκλείονται ὁρίων·  
πέραν δὲ τούτων μένουσιν νεκρὰ καὶ σιωπῶσι  
κ' εἰς ἓν μικρὸν τὰ πάντα συγχέονται σημεῖον.

Καὶ τὸ σημεῖον τοῦτο, ἵπου στίλβει εἰς τὰ ὕψη  
κ' οὐδέποτε ἢ θέσιν ἢ ὄραν δὲν ἀλλάσσει,  
ἂν ἔλθῃ νύξ, κ' ἐκεῖνο δὲν ἔλθῃ, τί θὰ λείψῃ ;  
Εἰς κόκκος εἰς τὴν ἄμμον, ἐν φύλλον εἰς τὰ δάση.

Ἦ ἄστρον, ἀνατέλλεις αἰῶνια καὶ δύεις,  
κ' εἰς τὴν πληθὺν τῶν ἄστρον ἡμεῖς σὲ παρορῶμεν·  
πιστῶς τὴν ὠρισμένην ὁδὸν σου διανύεις,  
καὶ εἶσαι ἢ δὲν εἶσαι ποτὲ δὲν ἐρωτῶμεν.

Ἦ νύξ, ὅταν ἐπέλθῃ, ὡσὰν δειλή τις κόρη,  
ἔσχατον σὺ τῶν ἄστρον μὲ συστολὴν προκύπτεις.  
Γλυκοχαράζει μόλις κ' ὀπίσω εἰς τὰ ὄρη  
σὺ πρῶτον ἀπὸ ὅλα τὸ πρόσωπόν σου κρύπτεις.

Ἰωάννης Καραδούτσας.

#### 106. Ἡ γῆ καὶ ἡ ἀναλλοίωτος τάξις τοῦ κόσμου.

(Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη καὶ Πλούταρχον)

Ἡ γῆ εἶνε ἐν τῶν πολλῶν ἄστρον τοῦ οὐρανοῦ καὶ μάλιστα  
ἐν τῶν μικροτέρων ἄστρον αὐτοῦ. Ἡ γῆ εἶνε στρογγύλη, ὅπως  
στρογγύλος εἶνε ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη καὶ πάντα τὰ ἄλλα  
ἄστρα. Ὁ ὄγκος αὐτῆς εἶνε σφαιροειδῆς καὶ πολὺ μικρότερος  
τοῦ ὄγκου τοῦ ἡλίου καὶ πλείστων ἄλλων ἀστέρων.

Ἡ γῆ κινεῖται συγχρόνως δύο κινήσεις· στρέφεται περὶ τὸν  
ἑαυτῆς ἄξονα καὶ συγχρόνως περιφέρεται καὶ περὶ τὸν ἥλιον.  
Ἡμεῖς δὲν αἰσθανόμεθα ὅτι ἡ γῆ περιστρέφεται περὶ τὸν ἄξονα  
αὐτῆς, καὶ ἐν τούτοις αὐτὴ περιστρέφεται. Ἡμεῖς δὲν αἰσθανόμεθα  
ὅτι ἡ γῆ περιφέρεται περὶ τὸν ἥλιον· ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι ἡ γῆ



μένει ακίνητος και ὅτι ὁ ἥλιος κινεῖται ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς. Ἐν τούτοις συμβαίνει τὸ ἐναντίον. Ἡ γῆ περιφέρεται περὶ τὸν ἥλιον και ὄχι ὁ ἥλιος περὶ τὴν γῆν.

Ὁ Ἑλλην σοφὸς Θαλῆς, ὁ καταγομενος ἐκ τῆς ἐλληνικῆς πόλεως Μιλήτου και ζῶν περὶ τὰ 600 ἔτη πρὸ Χριστοῦ εἶνε ὁ πρῶτος εἰπὼν ὅτι ἡ γῆ εἶνε σφαιροειδής.

Ὁ Ἑλλην φιλόσοφος Φιλόλαος, καταγομενος ἐκ τῆς μεγάλης ἐλληνικῆς πόλεως Κρότωνος και ζῶν περὶ τὰ 430 πρὸ Χριστοῦ εἶνε ὁ πρῶτος εἰπὼν ὅτι ἡ γῆ κινεῖται. Ὅλος ὁ κόσμος ἕως τότε ἐπίστευεν ὅτι ἡ γῆ μένει ακίνητος.

Οἱ Ἕλληνες φιλόσοφοι Ἡρακλείδης, καταγομενος ἐκ τῆς ἐλληνικῆς πόλεως Ἡρακλείας και ζῶν περὶ τὰ 430 πρὸ Χριστοῦ, και Ἐκφαντος, καταγομενος ἐκ τῆς μεγάλης ἐλληνικῆς πόλεως τῶν Συρακουσῶν και ζῶν περὶ τὰ 370 ἔτη πρὸ Χριστοῦ, εἶνε οἱ πρῶτοι εἰπόντες ὅτι ἡ γῆ στρέφεται περὶ τὸν ἄξονα αὐτῆς και μάλιστα ὅτι στρέφεται ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς.

Ὁ μέγας Ἑλλην ἀστρονόμος Ἀρίσταρχος, καταγομενος ἐκ τῆς ἐλληνικῆς νήτου Σάμου και ζῶν περὶ τὰ 260 ἔτη πρὸ Χριστοῦ εἶνε ὁ πρῶτος εἰπὼν ὅτι ἡ γῆ οὐ μόνον στρέφεται περὶ τὸν ἐαυτῆς ἄξονα, ἀλλὰ περιφέρεται και περὶ τὸν ἥλιον και δὴ «κατὰ λοξοῦ κύκλου», δηλ. ἐν ἐκλειπτικῇ.

Ἡ νύξ και ἡ ἡμέρα γίνονται ἔνεκα τῆς περιστροφῆς τῆς γῆς περὶ τὸν ἄξονα αὐτῆς. Τὸ μέρος τῆς γῆς, τὸ ὁποῖον εἶνε ἐστραμμένον πρὸς τὸν ἥλιον και φωτίζεται ὑπ' αὐτοῦ, ἔχει ἡμέραν, τὸ δὲ μέρος, τὸ ὁποῖον δὲν εἶνε ἐστραμμένον πρὸς τὸν ἥλιον και δὲν φωτίζεται ὑπ' αὐτοῦ, ἔχει νύκτα.

Ἡ γῆ βρίθει φυτῶν, ζώων, πηγῶν και ποταμῶν, ἐκ τῶν ὁποίων τινές μὲν βρέδουσιν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, ἄλλοι δὲ βρέουσιν ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῆς. Εἶνε δὲ ἐστολισμένη μὲ παντὸς εἶδους χλόην, μὲ ὄρη ὑψηλά, μὲ δάση πολύδενδρα και μὲ πόλεις, τὰς ὁποίας τὸ σοφὸν ζῶν, ὁ ἄνθρωπος, ἴδρυσεν. Ἐχει δὲ και νήσους μικρὰς και μεγάλας. Αἱ λεγομεναι ἡπειροὶ εἶνε νῆσοι μεγάλαι, διότι

καὶ αὐταὶ περιβάλλονται ὑπὸ ὠκεανῶν καὶ θαλασσῶν. Δεῖνε ἑνὸς τρεῖς αἱ ἤπειροι, αὐταὶ τὰς ὁποίας γνωρίζει ὁ κόσμος, ἡ Ἀσία, ἡ Ἀφρική καὶ ἡ Εὐρώπη. Ἐκτὸς αὐτῶν ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι ἤπειροι (αἱ ὕστερον ἀνακαλυφθεῖσαι Ἀμερική καὶ Αὐστραλία).

Δύο εἶνε τὰ μέρη, ἐκ τῶν ὁποίων συνίσταται ἡ γῆ· ἡ ξηρὰ καὶ τὸ ὕδωρ. Καὶ ἐκ μὲν τῆς ξηρᾶς προκύπτουσιν αἱ ἤπειροι καὶ αἱ νῆσοι, ἐκ δὲ τοῦ ὕδατος αἱ πηγαί, οἱ ποταμοί, αἱ λίμναι καὶ ἡ θάλασσα.

Ἡ γῆ ἔξωθεν μὲν περιβάλλεται ὑπὸ τοῦ ἀέρος, εἰς τὰ βάθη δὲ αὐτῆς εἶνε πῦρ. Ἔνεκα τοῦ ἀέρος καὶ τοῦ πυρὸς συμβαίνουσι πολλὰ πάθη καὶ ἐκτὸς αὐτῆς, εἰς τὸν ἀέρα καὶ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῆς καὶ εἰς τὰ καταχθόνια αὐτῆς.

Ἐκτὸς αὐτῆς εἰς τὸν ἀέρα συμβαίνουσιν ὀμίχλαι, δρόσοι, βροχαί, χιόνες, χάλαζαι, ἄνεμοι, βρονταί, ἀστραπαί, κεραυνοί, καταιγίδες, θύελλαι, καίλαπες, στρόβιλοι. Ἔνεκα δὲ τοῦ πυρὸς, τὸ ὅποσον ὑπάρχει εἰς τὰ βάθη τῆς γῆς, γίνονται εἰς τὴν ξηρὰν καὶ εἰς τὴν θάλασσαν πολλὰ καὶ διάφορα πάθη.

Εἰς τὴν ξηρὰν γίνονται δηλ. σεισμοὶ καὶ ἀκούονται ὑποχθόνιοι μυκηθμοί. Ἐκ τῶν ἠφαιστείων καπνοὶ καὶ φλόγες ἀναδίδονται, μύδροι πύρινοι ἐκτινάσσονται, λάβα καυστικωτάτη χύνεται, χάσματα ἀνοίγονται, μέρη τῆς γῆς καταβυθίζονται, χλιαρὰ καὶ θερμὰ καὶ ζέοντα ὕδατα ἀναβλύζουσι, βράχοι καὶ πέτραι καὶ πηγαὶ ἐκεῖ, ὅπου πρότερον δὲν ὑπῆρχον ἀναφαίνονται.

Εἰς τὴν θάλασσαν σχεδὸν τὰ αὐτὰ γίνονται. Καὶ ἐκεῖ ἔνεκα τοῦ πυρὸς τοῦ ὑποχθονίου χάσματα εἰς τὸν πυθμένα αὐτῆς ἀνοίγονται. Τὰ ὕδατα πρὸς τὸ πέλαγος ἀποσύρονται, ἄλλα τὴν ξηρὰν κατακλύζουσιν. Ἠφίστεια σχηματίζονται, καπνοὶ καὶ φλόγες ἐξ αὐτῶν ἐξέρχονται. Ἐκβολαὶ ποταμῶν μετατοπίζονται, πηγαὶ ἀναβλύζουσι, θαλάσσια ρεύματα καὶ δῆλαι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πελάγους καὶ εἰς τοὺς πορθμούς γίνονται.

Ἔνεκα πάντων τούτων πολλαὶ μεταβολαὶ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς μέχρι τοῦδε ἐγένοντο. Πολλὰ μέρη αὐτῆς ἠνωμένα πρότε-

ρον σεισμοὶ ἰσχυροὶ διεχώρισαν. Πολλὰ μέρη τῆς γῆς βροχαὶ ῥα-  
γδαιόταται κατεπόντισαν. Πολλὰς ἠπείρους τὰ κύματα τῆς θαλάσ-  
σης ἐπελθόντα εἰς λίμνας καὶ εἰς θαλάσσας μετέβαλον. Πολλὰς  
θαλάσσας τὰ κύματα ἐπελθόντα εἰς ἠπείρους μετέβαλον. Πολλὰς  
πόλεις, οἱ τυφῶνες καὶ οἱ λαίλαπες ἠφάνισαν. Πολλὰ μέρη τῆς γῆς  
πῦρ καὶ φλόγες ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐλθοῦσαι κατέφλεξαν. Πολλὰ μέρη  
τέφρα ἐκ τῶν ἠφαιστείων διασκορπισθεῖσα κατέχωσεν. Ἀπέραν-  
τοι ἐκτάσεις τῆς γῆς ἐκ τῆς λάθας τῶν ἠφαιστείων ἠφανίσθησαν.

Καὶ μεθ' ὅλα ταῦτα ὁ κόσμος εἶνε περικαλλέστατος καὶ ἡ τά-  
ξις, ἣτις ἐπικρατεῖ εἰς αὐτόν, τελειοτάτη. Ἀπὸ καταβολῆς κό-  
σμου, ἀπὸ τοῦ χρόνου δηλ., καθ' ὃν ὁ μέγας Δημιουργὸς τοῦ κό-  
σμου ἐδημιούργησεν αὐτόν, τὰ ἄστρα καὶ ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη  
κινοῦνται πάντοτε κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν  
τάξιν. Οὔτε ἐστάθησάν ποτε οὔτε κατ' ἄλλον τρόπον ἐκινήθησάν  
ποτε. Ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, ἀπὸ τοῦ χρόνου δηλ., καθ' ὃν ὁ  
μέγας Δημιουργὸς τοῦ κόσμου ἐδημιούργησεν αὐτόν, γίνεται ἡμέρα  
καὶ νύξ, φῶς καὶ σκότος. Δύει ὁ ἥλιος καὶ φαίνονται τὰ ἄστρα,  
ἀνατέλλει ὁ ἥλιος καὶ ἀφανίζονται τὰ ἄστρα. Ἡ σελήνη μένει  
καὶ τόρα ἐπὶ τόσας ἡμέρας εἰς τὸν οὐρανόν, ὅσας ἔμεινε καὶ τὴν  
πρώτην ἡμέραν τῆς δημιουργίας· καὶ τόρα φθίνει καὶ αὐξά-  
νει κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅπως καὶ κατὰ τὴν πρώτην ἡμέ-  
ραν τῆς δημιουργίας. Ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς δημιουρ-  
γίας ἕως τόρα ὁ χειμὼν ἔρχεται μετὰ τὸ φθινόπωρον, τὸ φθινό-  
πωρον μετὰ τὸ θέρος, τὸ θέρος μετὰ τὸ ἔαρ καὶ τὸ ἔαρ μετὰ τὸν  
χειμῶνα καὶ οὕτω καθεξῆς, πάντοτε κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν καὶ  
οὐδέποτε κατ' ἄλλην. Ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς δημιουργίας  
μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῷα γεννῶνται, αὐ-  
ξάνουσι, γηράσκουσι καὶ ἐγκαταλείπουσι τὴν θέσιν αὐτῶν εἰς  
τοὺς ἀπογόνους αὐτῶν ἢ γῆ τρέφει πάντα τὰ ἐν αὐτῇ γεννώ-  
μενα ζῷα καὶ φυτὰ καὶ αὐτὴ δέχεται αὐτά. Ἀπὸ καταβολῆς  
κόσμου ὁ ἥλιος λάμπει, οἱ ἀστέρες στίλβουσιν, οἱ ἄνεμοι πνέου-

σιν, οἱ ποταμοὶ ῥέουσιν, ἡ σφαῖρα κυλίεται, ὁ κύβος ἴσταται, οἱ δελφῖνες κολυμβῶσιν, οἱ ἀετοὶ πετώσιν, αἱ ἀηδόνες ψάλλουσι, τὰ ῥόδα εὐωδιάζουσι. Ποτὲ οἱ ποταμοὶ δὲν ἐστάθησαν, ποτὲ ἀετοὶ δὲν ἐκολύμβησαν· ποτὲ οἱ δελφῖνες δὲν ἐλάδισαν, ποτὲ τὰ ῥόδα δὲν ἔψαλαν, ποτὲ ἀπὸ τῆς ὥρας, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ πλάσις ἐξῆλθεν ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ μεγάλου Δημιουργοῦ αὐτῆς, μέχρι τῆς ὥρας ταύτης. Ἡ πορεία τοῦ κόσμου εἶνε ἡ αὐτὴ καὶ ἡ τάξις αὐτοῦ τελειοτάτη καὶ ἀναλλοίωτος.

### 107. Εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ὅσῳ ζῆ ὁ κόσμος ὅλος,  
ὄσῳ ζῆ ἡ γῆ, θὰ ζῆ  
τῶνομά σου, ὦ Ἑλλάς μου,  
καὶ ἡ δόξα σου μαζί.

Ἐκ τῶν ἄμμων τῆς Λιβύης  
εἰς τοὺς πάγους τοῦ βορρᾶ  
τῶνομά σου φέρο' ἡ φῆμη  
καὶ ἡ δόξα σου περᾶ.

Σὺ διδάσκαλος τοῦ κόσμου,  
σὺ τῆς γῆς ὅλης τροφός.  
σὺ πυξίς τῆς διανοίας  
σὺ τοῦ πνεύματος τὸ φῶς.

Ὅπως ἔδωκες θὰ δώσης,  
θὰ ζητήσουν ὡς ζῆτεῖς,  
θὰ γενῆς καὶ πάλιν φώτων  
καὶ πολιτισμοῦ κοιτίς. Ἄγγ. Βλάχος

### 108. Ὁ Δημιουργὸς τοῦ κόσμου.

(Ἀριστοτέλης. Ἀπόσπασμα 24, σελ. 2476. α 34)

Ὁ Ἀριστοτέλης εἶνε εἷς ἐκ τῶν μεγίστων φιλοσόφων τοῦ κόσμου. Ὁ Ἀριστοτέλης εἶνε φιλόσοφος Ἕλληνας, κηταγόμενος ἐκ

Μακεδονίας και ζήσας κατά τους χρόνους του μεγάλου Ἀλεξάνδρου, περί τὰ τριακόσια ἐξήκοντα ἔτη δηλαδή πρὸ Χριστοῦ.

Ὁ μέγας οὗτος Ἕλλην φιλόσοφος ἐπίστευεν ὅτι ὑπάρχει εἷς Θεός, ὅστις ἐποίησε τὸν κόσμον και κυβερνᾷ αὐτόν. Ἴνα πείσῃ δὲ και τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ὅτι τοῦτο εἶνε τὸ ὀρθόν, ἔλεγεν· « Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι εἷς τὰ ἀνήλια και σκοτεινὰ βάρη τῆς γῆς ὑπάρχουσιν ὄντα ὅμοια πρὸς τοὺς ἀνθρώπους· ὅτι δηλαδή ἔχουσι νοῦν, ὅπως οἱ ἀνθρωποι, και αἰσθάνονται, ὅπως αἰσθάνονται οἱ ἀνθρωποι. Ἐπειτα ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι οἱ ἀνθρωποι οὗτοι ἔχουσιν εἷς τὰ ἀνήλια ταῦτα και κατασκότεινα βάρη τῆς γῆς κατοικίας και ἐπιπλα και ἀγάλματα και εἰκόνας, ὅπως ἔχουσιν ἐδῶ οἱ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς πλούσιοι ἀνθρωποι, ἀλλ' ὅτι οὐδὲν γνωρίζουσιν ἐκ τῶν πραγμάτων τῆς γῆς, οὐδὲν γνωρίζουσιν περὶ ἡλίου και σελήνης και ἄστρον και οὐδὲν ἔχουσιν ἀκούσῃ περὶ Θεοῦ και κυβερνήτου τοῦ κόσμου. Ἄν ὑποθέσωμεν δὲ ὅτι ἠδύναντο νὰ βλέπωσιν εἷς τὰ κατασκότεινα ἐκεῖνα βάρη τὰ ἐκεῖ γεννηθέντα και ἐκεῖ ζῶντα ταῦτα ὄντα, τί θὰ ἔβλεπον; Μόνον πέτρας και χῶματα και βράχους και μέταλλα και οὐδὲν ἄλλο· τὴν ἄλλην ἡμέραν πάλιν θὰ ἔβλεπον τὰ αὐτὰ ἀμετακίνητα, εἷς τὴν αὐτὴν θέσιν μένοντα, και τὴν ἄλλην τὸ ἴδιον και οὕτω καθεξῆς. Τὰ ὄντα ταῦτα βεβαίως θὰ ἔλεγον καθ' ἑαυτὰ ὅτι εἷς τὸν κόσμον τοῦτον οὐδὲν ἄλλο ὑπάρχει ἢ πέτραι, χῶματα, βράχοι και μέταλλα.

» Ἄν ὅμως συνέβαινέ ποτε διὰ τινος ῥωγμῆς νὰ ἀνεβαινέ τις ἐξ αὐτῶν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ἐδῶ, ἔνθα ἡμεῖς ἐγεννήθημεν και ζῶμεν, τί θὰ ἔβλεπε! Πόσον θὰ ἐθαύμαζε! Πόσον διάφορος θὰ ἐφαίνετο εἷς αὐτόν ὁ κόσμος οὗτος ἀπὸ τοῦ κόσμου, τὸν ὁποῖον ἔβλεπεν ἐκεῖ κά-ω εἷς τὰ κατασκότεινα βάρη τῆς γῆς ἐκ τῶν ὁποίων ἀνήλθεν! Ὁ λαμπρὸς ἥλιος, τὸ γλυκὺ φῶς τῆς ἡμέρας, ὁ εὐρὺς οὐρανός, τὰ πολύμορφα και πολύχρωμα νέφη, τὰ ὑψηλὰ ὄρη, οἱ χλοεροὶ λειμῶνες, αἱ κατάφυτοι πεδιάδες, οἱ ῥέοντες ποταμοί, ἡ ἀπέραντος θάλασσα, τὰ ὑψηλὰ δένδρα, τὰ ὠρατὰ ἀνθη, τὰ εὐμόρφα πτηνά, πάντα ταῦτα θὰ ἐνεποίουν εἷς αὐτόν.

μεγίστην ἐντύπωσιν καὶ μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ ἐκστατικός θὰ παρετήρει αὐτά. Ὁ κόσμος οὗτος, θὰ ἔλεγε καθ' ἑαυτόν, εἶνε πολὺ διάφορος τοῦ κόσμου, τὸν ὅποιον ἐγὼ ἐγνώριζον ἕως τώρα. Ἐδῶ εἶνε πάμπολλα πράγματα. Ἐδῶ πάντα εἶνε φωτεινά, πάντα λάμπουσι, πάντα εἶνε ὠραῖα, πάντα εἶνε μεγαλοπρεπῆ.

» Ἐὰν δέ, ἐνῶ ἐσυλλογίζετο ταῦτα καὶ ἐθαύμαζε τὸ κάλλος καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ κόσμου, ἔδουεν ἐν τῷ μεταξύ ὁ ἥλιος καὶ σκότος ἐκάλυπτε τὴν γῆν, βεβαίως θὰ ἐλυπεῖτο πολὺ. Θὰ ἐνόμιζεν ὅτι πᾶσαι αὗται αἱ ὠραιότητες τοῦ κόσμου διὰ παντός ἀπωλέσθησαν καὶ ὅτι ὁ ὠραίος καὶ μεγαλοπρεπῆς ἥλιος διὰ παντός ἠφανίσθη. Θὰ ἐλυπεῖτο δὲ βαθύτατα καὶ θὰ ἔκλαιεν ἀπαρηγόρητα.

» Ἐὰν δέ, ἐνῶ ἦτο τόσοσιν περίλυπος, ἤρχιζον τὰ ἄστρα νὰ προβάλλωσιν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ὀλίγον καθ' ὀλίγον ἐπληροῦτο ὅλον ἐκεῖνο τὸ ἀχανές διάστημα τοῦ στερεώματος ἐξ ἀνκριθμῆτων στιλβόντων ἀστέρων, ἐφαίνετο δὲ μετ' ὀλίγον καὶ ἡ σελήνη μεγαλοπρεπῶς προβάλλουσα ὀπισθεν τῶν ὑψηλῶν ὀρέων, ὁποῖαι ἐντυπώσεις θὰ ἐγενῶντο πάλιν εἰς τὴν περίλυπον αὐτοῦ ψυχὴν! Πόσον ὁ θαυμασμός αὐτοῦ θὰ ἦτο μέγας! Θὰ ἔμεινεν ἐκστατικός! Θὰ ἐθαύμαζε τὸ ἀμέτρητον πλῆθος τῶν ἀστέρων καὶ τὸ στιλπνότατον καὶ σπινθηρίζον φῶς αὐτῶν. Θὰ ἐθαύμαζε τὸ γλυκύτατον φῶς τῆς σελήνης καὶ τὸν μεγαλοπρεπῆ δίσκον αὐτῆς. Θὰ ἔβλεπεν αὐτὴν προχωροῦσαν πάντοτε πρὸς δυσμάς, ὅπου εἶδε καὶ τὸν ἥλιον προχωροῦντα καὶ ἀφανισθέντα, καὶ ἐπὶ τέλος θά ἐφοβεῖτο, μήπως φύγη καὶ ἀπολεσθῆ διὰ παντός καὶ αὐτὴ, ὅπως ἔφυγε καὶ ἀπώλεσθη καὶ ὁ ἥλιος.

» Ἐὰν δέ, ἐνῶ ἐσυλλογίζετο ταῦτα καὶ εἶχεν αὐτοὺς τοὺς φόβους εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἔβλεπεν ὅτι τὰ ἄστρα τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο ὠχρῶντα πρὸ τοῦ λυκαυγοῦς ἠφανίζοντο ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὸ φῶς ἐγίνετο ζωηρότερον εἰς τὸν κόσμον, ἤρχιζον δὲ πάλιν νὰ διακρίνωνται τὰ αὐτὰ ὄρη καὶ ἡ αὐτὴ θάλασσα καὶ τὰ αὐτὰ ἄνθη, τὰ ὅπου καὶ τὴν πρώτην φορὰν εἶδε, πόσον θὰ ἐθαύμαζεν!

» Ἐὰν δὲ οὕτω διακείμενος ἔβλεπε μετ' ὀλίγον ἀνατέλλοντα τὸν ἥλιον, τὸν ὅποιον ἐνόμιζεν ὅτι ποτὲ πλέον δὲν ἤθελεν εἶδῃ, ἔβλεπε



δὲ αὐτὸν εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἦτο, καὶ ὅτε τὴν πρῶτην φοράν εἶδεν αὐτόν, καὶ πορευόμενον τὴν αὐτὴν πορείαν, τὴν ὁποίαν ἐπορεύετο τὴν προηγουμένην ἡμέραν, βεβαίως θὰ ἔμμενεν ἐκστατικός.

Ἡ Ἐὰν δὲ μετ' ὀλίγον ἔβλεπε πάλιν τὸν δύνοντα ἥλιον καὶ πάλιν τὰ αὐτὰ ἄστρα εἰς τὸ στερέωμα κατὰ ἑκατομμύρια διασκορπιζόμενα, ἀπαράλλακτα ὕψος καὶ τὴν προηγουμένην ἡμέραν, καὶ πάλιν τὴν πρωΐαν ἔβλεπεν αὐτὰ ἐκλείποντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἀνατέλλοντα τὸν ἥλιον, καὶ τὴν ἄλλην ἡμέραν ἔβλεπε πάλιν αὐτὰ ἀπαράλλακτα ἐπαναλαμβανόμενα κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν, τότε βεβαίως θὰ ἔλεγε καθ' ἑαυτὸν ὅτι ἓνα τοιοῦτον κόσμον, τόσον μέγαν, τόσον ὠραῖον, ἓνα κόσμον, εἰς τὸν ὁποῖον πάντα μὲ τὴν τάξιν γίνονται, βεβαίως οὐδεὶς ἄλλος ἦτο ἱκανὸς νὰ δημιουργήσῃ καὶ νὰ κυβερνήσῃ, εἰμὴ εἰς ἀγαθὸς καὶ παντοδύναμος Θεός».

### 109. Ὁ Θεός.

Πρὸς τί ζητοῦμεν τὸν Θεὸν εἰς ἔρημον κελλίον ;  
Μὴ ἄλλο τῆς εὐκλείας του σαφέστερον βιβλίον  
ὑπάρχει ἀπὸ τὰ λαμπρὰ δημιουργήματά του ;

Τὸ ἔσχατον ζώφιον, καθὼς καὶ ὅλ' ἡ φύσις.  
τὴν παντοδυναμίαν του δὲν διηγεῖτ' ἐπίσης ;

Δὲν εἶνε θρόνος του ἡ γῆ, δὲν εἶνε ὀφθαλμὸς του  
ὁ διαλάμπων ἥλιος καὶ βλέμμα του τὸ θέρος  
καὶ νεῦμα του ἡ ἀστραπή ; καὶ τῶν ψυχῶν τὸ θάλασπος  
δὲν εἶνε ἀντανάκλασις τοῦ μειδιάματός του ;

Καὶ δὲν λατρεύομεν αὐτὸν μεγαλοπρεπεστέρως  
θαυμάζοντες τὸν κόσμον του, τὴν πλάσιν τῆς χειρός του ;

Ἄλ. Ρ. Ραγκαβῆς.

## ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1.	"Υμνος παιδῶν πρὸς Θεόν (ποίημα) Ἄγγ. Βλάχου . . . . .	3
<b>Α'. Καίαι διάφοροι . . . . .</b>		<b>4</b>
2.	Ἡ γάττα καὶ οἱ ποντικοὶ—μωρία . . . . .	4
3.	Ἡ χελιδὼν καὶ ἡ γάττα—θρασύτης . . . . .	4
4.	Ἡ τρικυμία (ποίημα) δημῶδες . . . . .	5
5.	Ὁ εὐφυὲς δικαστής—ψεῦδος . . . . .	6
6.	Πίθηκος καὶ κάμηλος—φθόνος . . . . .	8
7.	Ὄνος καὶ κυνάριον—φθόνος . . . . .	9
8.	Ὁ ἐρημίτης—εὐοργησία . . . . .	10
9.	Ὁ Ἀδάμ—πλεονεξία (ποίημα) Ἀλ. Ῥ. Ραγκαβῆ . . . . .	11
10.	Ἀλκιβιάδου ὑπερηφάνεια. Αἰλιανός . . . . .	11
11.	Τὸ καρφίον τοῦ πετάλου—ἀπρονοησία . . . . .	12
12.	Ὀδοιπόροι καὶ ἄρκτος—φίλος ἄπιστος . . . . .	13
13.	Ἀλώπηξ καὶ ποιμὴν—χαρακτήρ ἄτιμος . . . . .	13
14.	Ἐγιδνά καὶ ἀλώπηξ—ὁ κακὸς κακὸν ἔχει . . . . .	14
15.	Ἡ κόρη τοῦ Ἰωάννου Γαλάτου (ποίημα) Ἀλεξ. Σούτσου . . . . .	15
16.	Τὸ πρόβατον—φυσιογνωσία . . . . .	17
<b>Β'. Ἀρεταὶ διάφοροι . . . . .</b>		<b>24</b>
17.	Τὰ τέκνα τοῦ γεωργοῦ—ὁμόνοια . . . . .	24
18.	Ἡ ἀδελφικὴ ἀγάπη (ποίημα) Δημῶδες . . . . .	26
19.	Ταῦρος καὶ καμηλοπάρδαλις—ἀλληλοβοήθεια . . . . .	26
20.	Κλεινίας ὁ Πυθαγόρειος—ὀργιλότητος καταστολή—Αἰλιανός . . . . .	26
21.	Τὸ Ἑρετρικὸν μεϊράκιον—εὐπαιδευσία—Αἰλιανός . . . . .	30
22.	Κάπρος καὶ ἀλώπηξ—πρόνοια . . . . .	30
23.	Τὰ σωθέντα κοράσια—πρόνοια . . . . .	31
24.	Ἡ ξενιτεία—φιλοστοργία γονέων (ποίημα) Σ. Καρούδη . . . . .	32
25.	Τὸ πέταλον—οἰκονομία . . . . .	35
26.	Ἡ καλὴ χρῆσις τῶν χρημάτων . . . . .	36

27.	Τὸ θαυματουργὸν κιβώτιον—ἐπιπέλαια τοῦ οἴκου . . . . .	37
28.	Ἡ κάμηλος—συνήθεια . . . . .	39
29.	Ἀλώπηξ καὶ λέων—συνήθεια . . . . .	39
30.	Τὸ ἀμπέλι—φιλεργία (ποίημα) Δημῶδες . . . . .	41
31.	Φωκίανος μεγαλοφροσύνη—Αἰλιανός . . . . .	41
32.	Ἐπαμεινώνδου μεγαλοφροσύνη—Αἰλιανός . . . . .	42
33.	Τί θέλω—ὀλιγάρχεια (ποίημα) Ἀγγ. Βλάχου . . . . .	42
34.	Ὁ βοῦς (φυσιογνωσία) . . . . .	43
<b>Γ'.</b>	<b>Καρτερία, Ἀνδρεία, Ἡρωισμός . . . . .</b>	<b>50</b>
35.	Εὐρυδάμας ὁ πυγμαίχος—Αἰλιανός . . . . .	50
36.	Ξενοφῶν ὁ Ἀθηναῖος—Αἰλιανός . . . . .	50
37.	Πυθέας ὁ Λιγυήτης—Ἡρόδοτος . . . . .	50
38.	Γέλων ὁ Συρακούσιος—Αἰλιανός . . . . .	52
39.	Εὐρυτος καὶ Ἀριστόδημος οἱ Σπαρτιάται—Ἡρόδοτος . . . . .	52
40.	Ἡ γενναίότης τῶν Φωκίδων γυναικῶν—Πλούταρχος . . . . .	54
41.	Ὁ μέγας Ἀλέξανδρος εἰς τοὺς Μαλλοὺς—Ἀρριανός . . . . .	55
42.	Αἱ Σουλιώτισσαι ἐν Ζαλόγκῳ—Ζερλέντης . . . . .	59
43.	Ἡ σκλάβια (ποίημα) Ἀριστ. Βαλαωρίτου . . . . .	61
44.	Ἡ ἥρωϊς Ἐλένη Μπότσαρη—Ζερλέντης . . . . .	63
45.	Ἡ Σουλιώτισσα Δέσπω—Περραιβός . . . . .	64
46.	Ἡ Δέσπω (ποίημα) Δημῶδες . . . . .	65
47.	Ἀθανάσιος Διάκος—Α. Βαλαωρίτης . . . . .	66
48.	Ὁ θάνατος τοῦ Διάκου (ποίημα) Δημῶδες . . . . .	67
49.	Ὁ Σαμουήλ—Α. Βαλαωρίτης . . . . .	68
50.	Ὁ Σαμουήλ (ποίημα) Ἀριστ. Βαλαωρίτου . . . . .	69
51.	Ὁ ἵππος (φυσιογνωσία) . . . . .	75
<b>Δ'.</b>	<b>Φιλοπατρία . . . . .</b>	<b>84</b>
52.	Ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ἡ μάχη τῶν ἀλεκτρονίων—Αἰλιανός . . . . .	84
53.	Αἱ μητέρες τῶν Λακεδαιμονίων—Αἰλιανός . . . . .	85
54.	Ὁ Σουλιώτης Τζήμας Ζέρβας . . . . .	85
55.	Ὁ Λυκίδης καὶ οἱ Ἀθηναῖοι—Ἡρόδοτος . . . . .	86
56.	Οἱ Σπαρτιάται Σπερβίας καὶ Βούλις—Ἡρόδοτος . . . . .	87
57.	Λάμπρος καὶ Φῶτος Τζαβέλλας . . . . .	88
58.	Εἰς τὸν ἱερὸν λόγον (ποίημα) Ἀνδρ. Κάλβου . . . . .	90
59.	Αἱ Σπαρτιάτιδες ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς Σπάρτης.—Πλού- ταρχος . . . . .	92

	Σελ.
60. Ἡ βασίλισσα τῶν Θηβῶν Πραξιθέα—Εὐριπίδης . . . . .	94
61. Ὁ βασιλόπαις τῶν Θηβῶν Μενοικεύς—Εὐριπίδης—(ποίημα) Λουκᾶ Μπέλλου . . . . .	96
62. Ἡ ἥρωϊς τῆς Λήμανου Μαρούλα—Παπαρρηγόπουλος—Προσ- ευχή Μαρούλας (ποίημα) Προβελεγγίου . . . . .	99
63. Ἐμβατήριον (ποίημα) Ἀγγ. Βλάχου . . . . .	101
64. Ἡ γῆ τῆς Ἑλλάδος (ποίημα) Ἀγγ. Βλάχου . . . . .	102
65. Φωκίωνος ἡ τελευταία παραγγελία πρὸς τὸν υἱόν—Αἰλιανός	103
66. Ὁ κύων (φυσιογνωσία) . . . . .	103
<b>Ε'. Τὸ κακὸν τιμωρεῖται, τὸ ἀγαθὸν βραβεύεται. . . . .</b>	<b>112</b>
67. Ὁ Ῥακώκης καὶ ὁ υἱός του—Αἰλιανός . . . . .	112
68. Οἱ γέρανοι τοῦ Ἰβύκου — παροιμιογράφοι Ἑλληνες — Εὐ- δοκία . . . . .	113
69. Ὁ ἱερεὺς τοῦ Διονύσου Μκαρεὺς—Αἰλιανός . . . . .	118
70. Δάμων καὶ Φιντίας—Γάμβλιχος, Πορφύριος . . . . .	119
71. Δινείου εὐσεβεία—Αἰλιανός . . . . .	125
72. Ἄναπλις καὶ Ἀμφίνομος οἱ εὐσεβέστατοι υἱοί—Ἀριστοτέλης καὶ ἄλλοι . . . . .	126
73. Μονόλογος Σωκράτους (ποίημα) Γ. Τερτσέτη . . . . .	127
74. Τὰ ᾠδικὰ πτηνὰ (φυσιογνωσία) . . . . .	129
75. Αἱ χελιδόνες (ποίημα) Ξεν. Ραφτοπούλου . . . . .	136
<b>Ϛ'. Διδάγματα τὰ ὕψιστα. . . . .</b>	<b>137</b>
76. Τῶν ἐπτὰ σοφῶν ἀποφθέγματα . . . . .	137
77. Τῶν Πυθαγορείων χρυσᾶ ἔπη . . . . .	139
<b>Ζ'. Ἑλληνικὴ Μυθολογία. . . . .</b>	<b>140</b>
78. Ἡ κοσμογονία—Ἡσίοδος . . . . .	140
79. Ἡ θεογονία—Ἡσίοδος . . . . .	141
80. Ἡ Τιτανομαχία—Ἡσίοδος . . . . .	143
81. Ὁ Τυφὼν — Ἡσίοδος . . . . .	145
82. Ὁ Ὀλύμπος—Ὅμηρος . . . . .	147
83. Ὁ Μουσηγέτης Ἀπόλλων—Ὅμηρος, Ἡσίοδος . . . . .	149
84. Ὁ Πᾶν—Ὀμηρικὸς ὕμνος . . . . .	150
85. Αἱ νύμφαι—Ὅμηρος . . . . .	151
86. Οἱ Θεοί, ὁ κόσμος καὶ οἱ ἄνθρωποι — Κατὰ τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς . . . . .	152
87. Ἑλλάς (ποίημα) Ἀγγ. Βλάχου . . . . .	154

	Σελ.
88. Ἴον τὸ εὐᾶδες (φυσιογνωσία) . . . . .	155
89. Τὸ Ἴον (ποίημα) Γ. Κουντιούρη . . . . .	158
90. Τὸ ἀγροτικὸν ἀνθύλλιον (ποίημα) Ἀγγ. Βλάχου . . . . .	158
<b>Η'.</b> Ἑλληνικὴ φύσις—φαινόμενα φυσικά . . . . .	<b>159</b>
91. Τὸ ἔαρ—Πίνδαρος . . . . .	159
92. Τὸ θέρος—Ἀλκαῖος . . . . .	160
93. Ὁ Κολωνός—Σοφοκλῆς . . . . .	160
94. Τὰ Τέμπη—Αἰλιανός . . . . .	161
95. Τρικυμία—Ὅμηρος . . . . .	163
96. Ὁ κῆπος τοῦ Ἀλκίνοῦ—Ὅμηρος . . . . .	166
97. Ἡ γῆ τῶν Κυκλώπων—Ὅμηρος . . . . .	169
98. Ἡ θήρα τοῦ ἐν Πικρνασσῶ κήπρου—Ὅμηρος . . . . .	169
99. Ὁ Ἄθως (ποίημα) Παν. Σοῦτσος . . . . .	170
100. Τὸ ῥόδον (φυσιογνωσία) . . . . .	170
101. Τὸ ῥόδον (ποίημα) Δ. Βικίλα . . . . .	175
<b>Θ'.</b> Ὁ κόσμος . . . . .	<b>175</b>
102. Ὁ Ἥλιος—Ἀριστοτέλης, Πλούταρχος . . . . .	175
103. Ἡ σελήνη—Ἀριστοτέλης, Πλούταρχος . . . . .	176
104. Τὰ ἄστρα—Ἀριστοτέλης, Πλούταρχος . . . . .	177
105. Εἰς ἓν ἄστρον (ποίημα) Ἰωάννου Καρασούτσα . . . . .	178
106. Ἡ γῆ—Ἀριστοτέλης, Πλούταρχος . . . . .	180
107. Εἰς τὴν Ἑλλάδα (ποίημα) Ἀγγ. Βλάχου . . . . .	184
108. Ὁ Δημιουργὸς τοῦ κόσμου—Ἀριστοτέλης . . . . .	184
109. Ὁ Θεὸς (ποίημα) Ἀλεξ. Ρ. Παγκαβῆ . . . . .	187







Ἀριθ. Πρωτ. 7361  
Διεκπ. 7883

Ἐν Ἀθήναις τῇ 15 Μαΐου 1906.



## ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Το Ἰπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς  
Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως

Πρὸς τὸν κ. Χαρίσιον Παπαμάρκου

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸν νόμον ΒΤΓ' τῆς 12ης Ἰουλίου 1895  
τὸ σχετικὸν Β. Διάταγμα τῆς 28ης Ὀκτωβρίου ἰδίου ἔτους, τὸ  
προκηρῦξεις περὶ διαγωνισμοῦ διδασκτικῶν βιβλίων τῆς στοιχειώ-  
δους ἐκπαιδεύσεως καὶ τὴν ἐκθεσὶν τῆς οἰκείας ἐπιτροπείας  
δηλοῦμεν ὑμῖν, ὅτι ἐγκρίνομεν τὸ ὑφ' ὑμῶν εἰς τὸν διαγωνισμὸν  
ὑποβληθὲν Ἐναγνωσματάριον ὅπως εἰσχυθῇ ἐπὶ πεντατίαν  
ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1906—1911 ὡς διδασκτικὸν  
βιβλίον διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς Δ' τάξεως τῶν δημοτικῶν Ἰχο-  
λείων ἐν γένει.

Καλεῖσθε δ' ὅπως ἐκτελέσητε τὰ ὑπὸ τοῦ εἰρημένου Νόμου  
κλπ. ὑπαγορευόμενα καὶ τὰς ὑπὸ τῆς ἐπιτροπείας ἀναγραφόμεναι  
παρτηρήσεις.

Ὁ Ἰπουργὸς

Α. ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

Στέφ. Μ. Παρίσης

Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 11 906 ἐγκυκλίου τοῦ Ἰπουργείου τῆς  
Παιδείας, ὀρίζεται ἡ τιμὴ τοῦ παρόντος Ἐναγνωσματα-  
ρίου εἰς λεπτὰ 85.

70  
20  
-ω  
επχ  
νό:  
νχι:  
νόχι:  
-οχι  
υ φδν  
επνέα

?

—  
287  
-87.



0020561297

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής



